

LETOPISETUL ȚĂRII MOLDOVEI. DE NEAMUL MOLDOVENILOR

Miron Costin

Ev
SCRIPTORIUM

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI. DE NEAMUL
MOLDOVENILOR

Colectia Ev

LETOPISETUL ȚĂRII
MOLDOVEI. DE
NEAMUL
MOLDOVENILOR

Miron Costin

Ev
SCRIPTORIUM

© Scriptorium. Toate drepturile rezervate.
Produs luni, 08 mai 2017 din revizia 8.
Sursa: <http://ro.wikisource.org>

**LETOPISEȚUL¹ ȚĂRÎI MOLDOVEI DE
LA AARON-VODĂ ÎNCOACE, DE UNDE
ESTE PĂRĂSITĂ DE URÉCHE VORNICUL
DE ȚARA DE GIOSU, SCOSU DE MIRON
COSTINU VORNICUL DE ȚARA DE
GIOSU ÎN ORAŞU ÎN IAȘI, ÎN ANUL DE
LA ZIDIREA LUMIEI 7183, IARĂ DE LA
NAȘTEREA MÎNTUITORULUI LUMII,
LUI IISUS HRISTOS, 1675 MESEȚA... DNI**

Istoricii, adecă scriitorii de cursul anilor acestor părți, carii pomenescă de descălecatul cel dentăiu a țărîi noastre și Țărîi Muntenesti:

Bonfin, mare istoric, de Dacia, sau Dația — latin.

Dionu, la viața lui Traian-împăratul — latin.

Topeltin, ungur; iară pre acești doi au urmat.

Acește au scris de Dacia, cum au descălecatu-oă Tra-

---

¹Litera ū este transcriptia latină a semnului moale ă din scrierea chirilică a originalului. Valoarea sa fonetică este indiscernabilă pentru urechea modernă românească. Deci *letopisetul* se citește fix *letopisetul*, ca în româna modernă, și nu *letopisetulu*, căci nu s-a citit niciodată astfel și doar nu o să ne apucăm acuma (n.Scr).

ianu, împăratul Rîmului, în anii de la Hristos 1202, pre socoteala vrémilor, cu rîmlénii.

Istoricii lešești carii au scris și lucrurile domniiloră Moldovei:

Crorner au scris latinește, Dlugos latinește, Strico-
vschii litfan, lešește, Piasetschii, vladicul de Premislia,
latinește.

Istoricii lešești pre carii au urmat răpăosatul Ureche
vornicul:

Bîlschii, Martin Pașkowschii. Acești doi au scris lešește.

Și aceste încă dzică că moldovenii sint den rîmléni.
Iară de descălecatul celu dentăiū n-au știută că lășii mai
apoi den împărată lui Traian sintă veniți în ceste părți.

Prédoslovie adecă voroava cătră cititoriu

Fost-au gîndul meu, iubite cititoriule, să fac létopisेटul țării noastre Moldovei din descălecatalul ei cel dintăi, carele au fostă de Traian-împăratul și urdzisăm și începătura létopisेटului. Ce sosiră asupra noastră cumplite acestea vrémi de acmu, de nu stăm de scrisori, ce de griji și suspiri. Și la acestă fel de scrisoare gîndă slobod și fără valuri trebuiește. Iară noi prăvîm cumplite vrémi și cumpăna mare pămîntului nostru și noaă. Deci priiméște, în ceasta dată, atîta din truda noastră, cît să nu să uite lucrurile și cursul țării, de unde au părăsit a scrie răpăosatul Uréche vornicul.

Afla-vei de la Dragoș-vodă, din descălecatalul țării cel al doilea, la létopisेटul lui, pre rîndul său scrise domniile țării, păna la Aron-vodă. Iară de la Aronu-vodă începe acesta létopisेट, carea și l-am scris noi, nu cum să-ri cădă, de-amânuntul toate. Că létopisेटele cele streine lucrurile numai ce-s mai însămnate, cum sintă războaiele, schimbările, scriu a țărilor megiiăse, iară cele ce să lucrează în casa altuia de-amânuntul, adecă lucruri de casă, n-au scris. Și de locu-létopisेटă, de muldovanu scrisă, nu să află. Iară tot vei afla pre rîndu toate.

Si priiméște această dată această puțină trudă a noas-

tră, care amă făcut, să nu să treacă cumva cu uitarea de unde este părăsit, cu această făgăduintă că și letopiset întréig să aștepți de la noi de om avea dzile și nu va fi pus preavécinicul sfat puternicului Dumnedzău țărăii aceștia tenchiu și soroc de sfîrșire.

Stihuri de descălecatul țărăii

Neamul Țărăii Moldovei de unde să trăgănează?
Din țările Rîmului, tot omul să creadză.
Traian întări, împăratul, supuindu pre dahi¹
Dragoș apoi în moldoveni premenindu pre vlahi²
Martor este Troianul, șanțul în țara noastră
Si Turnul Săverinului, munteni, în țara voastră³.

---

¹Dahii și dachii tot unii sint (n.a.).

²Moldovéni mai înt de Dragoș-vodă să chema vlahi sau rumâni de la Rîm (n.a.).

³Turnul Săverinul este în Țara Muntenească, unde au fost și pod de piatră peste Dunăre, de Traian-împăratul făcut atunci cînd au desălecăt aceste 2 țări cu rîmlénii (n.a.).

**LETOPISETUL ȚĂRÎI MOLDOVEI DE LA
ARONŪ-VODĂ ÎNCOACE**

Capul I

Încep. 1. Pănă la cumplita domniiia lui Aron-vodă (așe-i dzice acei domnii răpăusatul Ureche vornicul), ieste scris letopisețul țării de Ureche vornicul, început de la Dragoș-vodă, carele au descălecată din Maramureș această țară al doilea rîndu, după ce să pustiisă de tătari și fugisă toți lăcitorii și a Țării Moldovei și Țării Muntenesti în Ardeal. Iară întăi descălecată de Traian, împăratul Rîmului, căruia împărat numele trăiește între noi până astăzi cu șanțul cela ce să dzice Troianul.

Iară de la Aron-vodă scris nu să află, nice de altul, nici de Ureche vornicul, ori că l-au împiedecat datoriai oame-nească, moartea, care multe lucruri taie și să să obîrșască nu lasă, ori că izvoadele lui au răsăritu, ce va hi mai scris și de la Aron-vodă încoaace. Deci, de unde au părăsit elu, începem noi, cu agiutoriul lui Dumnedzău.

Zac. 2. Domniei lui Aron-vodă cu cale i-au dzis că au fostu cumplită, că așe au fostu, desfrînată domniiia și nediriaptă foarte, cît de răul lui, ce era fruntea boierilor fugisă mai toți în Tara Leșască.

Zac. 3. Să sfădiia și pre acele vremi domnii de Ardeal cu Crăia Leșască, care de care să cuprindză țara, să fie suptu ascultarea sa. (Domnilor de Ardealu dzicem crai

ungurești; eu să le dau acestu nume nu pociu, că ei crai nu sintu, ce direpti domni sau cnédzi. Iară și Ardealul tot de Crăia Ungurească au fostu și tot o țară, ce după ce au ruptu o parte Împărătiia Turcului, cu Buda și altă parte de crăiie au cuprinsu Neamțul cu Pojunul, unde sta și cununa Crăiei Ungurăsti s-au osebit acestu unghiul și s-au aşedzat suptu cnédzi. Deci crai direptu Crăiei Ungurești ieste Neamțul, că la dînsiul ieste cununa Crăiei Ungurești cu Pojunul.)

Zac. 4. Ține domnia pre atunce la Ardealu Bator Jigmontu și aflindu vréme pre voie a supunere țara cătră sine, s-au agiunsu cu boierii lui Aron-vodă, carii era de casa lui, că li să urîsă și lor cu faptele lui Aron-vodă, anume Ștefan Radul vornicul și Răzvanu hatmanul. Si cu știrea lor au trimis oști Bator și l-au luat pre Aron-vodă cu toată casa lui și l-au dus la sine la Belgrad, unde și s-au fîrșit și vîiața. Iară în locul lui pusesă pre Ștefan Radul vornicul domnū în Suceavă.

Zac. 5. La léși crăia Jigmontu pre atunce, fiorul craiului șvedzăscu, iară hatman mare era Zamoyschii. Văd-zindu léșii c-au pus Bator de la sine domnū în Moldova și o scriia pe atunci léșii Moldova că ieste Crăiei Leșești soție, după niște legături ce făcusă léșii cu Ștefan-vodă cel Bun la Colomiia și mai pre urmă cu Bogdan-vodă, după ce să împăcasă cu dînsul, n-au suferit pre Ștefan Radul-vodă, ce îndată au trimis oști cu boierii carii era ieșiti în Țara Lăsască, unii de răutățile lui Aron-vodă, iară Movileștii, precumă scrie Ureche vornicul, încă cu Pătru-vodă Șchiopul ieșisă în Țara Lăsască, asupra lui Ștefan Radului-vodă și l-au scos din țară. Si au pus domnū din partea sa pre Ieremiiia Movila-vodă cu alesul boierilor de țară, puindu deodată și pen toate cetățile țării slujitori de ai săi léșii. Fost-au

acéstea în anul 7104 <1595>.

Zac. 6. Împărăția Turcului luptă pre acéle vrémi pentru Crăia Ungurească cu némtii, pentru Buda, pentru Ostrogonul și Enicul. Iar vădzind că cuprindu lăsii Tara Moldovei, au orînduit pre Caazi Cherei-soltan, hanul Crîmului, și trimîndu-i și 2.000 de iniceri; cătră 70.000 de oaste ce avea tătarască. (Vestit era acél han de războaie, care au avut războiu și cu persii cu izbîndă în cîteva rînduri.) Îi trimisăsă împărăția și steagul cu tuiuri de Moldova, să așeadză pre cine va socoti el la domnie, să fie din partea împărăției.

Zac. 7. Prindzindu veste lăsii de clătirea lui Caazi Cherei-soltan la Moldova, cu rușine a fi socotindu să lasă pre domnă la smintea la, pus de dînșii, și era pe atunce și Crăia Lăsască în virtute, au orînduit și ei pre Zamyschii hatmanul, cum spune Hronica leșască, mai multă de 7.000 de călări și 3.000 de pedestri n-au avut (de nu-i laudă), fără slugile lor, ce au ei pururea, peste céia ce sintă slujitori în catastiже.

Zac. 8. Octovrie 9 dzile, v leato 7104 <1595>, au sosit Zamoyschii la Țutora cu ostile lui și a doa dži după sositul lui Zamoyschii, octovrie 10 s-au vădzut și străjile tătarăști, octovrie 11 au sosit și singur hanul cu toată oastea.

Zac. 9. N-au putut răbda lăsii fără șanțuri, cît au vădzut atîta putere, ce ș-au întărit tabăra cu șanțuri pinpregiur și au făcut cu socoteala lui Zamoyschii hatmanul și denafără de șanțuri băști de pămîntu, de la șanțul taberii așe de departe, cît agiunge glonțul pușcei. Si într-acéle băști au scos și Zamoyschii oastea leșască împotriva grosimei cei tătarăști. Năvălia tătarîi cu toată oastea asupra lășilor, ce lăsii sta neclătiți și din băști da tunurile. Dosul iarăș să le ia, nu putea tătarîi de tabără și așea au stătut războiul

într-acea dici, toată dzia.

Zac. 10. A doa dici, socotindu hanul cu meșterșug să deparețedză pre leși de la șanțuri, au orînduit o samă de oști, să dea năvală la leși și să facă a fugi. Ce leșii, pricepîndu meșterșugul, sta între băști neclătiți și așea au stătut pănă la vremea de chindie. Atunce, și deprindzindu amu pre tătari și vădzindu că să temă și de foc tătarîi, i-au luat leșii în goană pănă la oastea cea supusă și cu acéia dacă s-au tumpinat, în loc au stătut și au ținut râzboiul, cît s-au mirat și hanul, mai puțină oaste fiindu leșii. Si de acolo, iară încet, sprijenindu-să de năvala tătarîlor, au venit iară la loc între băști, că trimisesă Zamoyschii totdeauna trîmbițele să dzică de întorsu.

Zac. 11. Nu dormiè Ieremiiia-vodă, ce, de ave și în leși nedejde, iară dindată au agiunsu la hanul și de atuncea célé 7 sate de țară, ce să dzică hănești, li-au dat Ieremiiia-vodă hanului și au legat și miere, să dea hanilor în toți ani cîte... cîntare și alte daruri. Si așea, cu nevoița lui Ieremiiia-vodă, au stătut între hanul și între Zamoyschii tractate, adecă legături de pace, dîndu și hanul zălog la leși și leșii la hanul, păn să va închide tocmala.

Zac. 12. Capetele de pace au fostu aceste: Ieremie-vodă să fie domnă în țară, birnic împăratii din an în an, după obiceai, iară hanului să dea din an în an daruri și cîte... cîntare de miere și 7 sate să fie de cîșlele hanului în Bugaag. Oștile leșesti să nu mai între în Țara Moldovei. Sol de la leși să margă la Împăratia Turcului pentru întăritura păcii. Iară despre partea hanului era aceste ponturi: Steagul și tuiurile să le dea pe mîna lui Ieremii-vodă și de la Împăratia Turcului să scoată dirés de domnie neschimbătă în dzilele lui, ce-i dzic ei pe limba lor barat. Si să iasă din pămîntul Moldovei hanul pănă în patru dzile cu

oștile lui. Și așea obîrșindu-să pace, hanul întăiū au purces cătră Crîm și Zamoyschii cătră țara sa, lăsindu pe lîngă Ieremia-vodă pre Albertă Hanschii și pre Ian Potochii cu 3.000 de oameni, că să teme Ieremia-vodă de unguri. Și așea au purces și Ieremia-vodă și s-au aşădzat la Suceavă. Războiul acesta la Țuțora este mai întăiū de acela, cîndu au perit Jolcovschii hatmanul leșescu. Vei afla și acela la rîndul său.

Zac. 13. Bine n-au ieșit Zamoyschii din Moldova, iară Bator Jigmontă alége pre Răzvan domnū în Moldova și orînduiește 12.000 de oaste ungurească, să margă asupra Ieremii-vodă, dîndu vina lui Ștefan Radul-vodă că au lăsat scaunul să cuprindză léșii cu blăstămăția lui.

Zac. 14. Luîndu veste Ieremia-vodă de pogorîțul ungurilor, precum au putut, au strînsă oastea țării și s-au gătit a stare cu războiu împotriva lui Răzvan. Într-o dume-neacă era, cîndu au apropiiat oștile ungurești de Suceavă. Și-au tocmit oștile Ieremia-vodă asupra tîrgului, la sat la Aréni. Iară oastea leșască ce avè cu sine, o au tocmit mai la cîmpu, despre Șchéia, pe suptu un mal, ce ieste alăturea cu drumul Băiei. Singur Ieremia-vodă fiindu în beserecă la sfînta leturghie, i-au dat știre, cum oștile lui Răzvan amu să văd și să apropie de oștile țării. Ce n-au vrut să iasă din beserecă pân nu s-au săvîrșit sfînta slujbă. Și să agiungea amu hărății lui Răzvan cu oștile țării, cîndu au ieșit Ieremia-vodă la oști den beserecă. S-au tîmpinat oștile de îmbe părțile și după cîtăva luptă între oști, au lovit léșii pe oastea ungurească din aripa despre Șchéia. Îndată îmbărbătîndu-să și fruntea oștilor, unde era Ieremia-vodă, au înfrîntu pe unguri.

Zac. 15. Supt Răzvanu-vodă au cădzut calul atuncea în războiu, ce încălecîndu pre altu calu, îndată au silit să

oprească oastea ungurească și au opritu-oă și pusésă războiul iară la locū. Ce îndemnîndu-să iară oștile lui Ieremii-vodă și amu și lășii în frunte, au început a fugi oastea lui Răzvan-vodă, la care fugă l-au prinsu oștile lui Ieremii-vodă și pre Răzvan și l-au adus la Ieremie-vodă. Stă movila și acmu pe drumul Băiei de la Suceavă, care să pomenești Movila lui Răzvan pănă astădzi.

Zac. 16. Cît l-au adus pre Răzvan la Ieremie-vodă, după cîtăva muștrare, i-au tăiat îndată capul și l-au pus într-un paruț împotriva cetății. Iară pre unguri i-au gonit oștile pănă la munți, cu mare vărsare de sînge. Fost-au acesta războiuț în anul 7104 <1595>, dechevrie 5 dzile. Așea s-au plătit și lui Răzvan răul ce făcuse și el lui Aron-vodă.

Zac. 17. După acesta războiuț și perirea lui Răzvan-vodă, s-au aședzat domnièi lui Ieremie-vodă, fără grije. Nici Bator Jigmontuț, domnul Ardealului, nu s-au mai ispitit să mai trimațe oști în Moldova, ce avîndu bănat pre lăși de paguba oamenilor săi cu Răzvan, au trimis soli cu jalobă la Rodolfuț împăratul nemțescu, cumnatu-său și la papa de Rîm, jeluindu de mare pagubă ce i-au făcut lășii în oastea lui, luptîndu el să dezbată țara de suptu mîna turcului, să cuprindză Țara Moldovei, să-i împreune și pre moldoveni cu sine împotriva turcilor, iar lășii au împiedicat acestu lucru, spre scădereea creștinătăției, ce-au aședzat Moldova suptu birul turcilor, de suptu care bir amu era ieșită țara, cu nevoința lui.

Zac. 18. Aceste înțelegîndu papa și împăratul nemțescu, mare ponosul au trimis lășilor și osebire de besereca loruț craiului leșăscu, ca unui împiedecătoriu de binele creștinescă.

Zac. 19. Au trimis și craiul leșăscu sol la papa, făcîndu-i știre că are el de grije Moldovei, să nu hie cu turci și mai denainte vreme fiindu suptu grija sa, cum și de curundu

acmu pre Cazi Cherei-soltan l-au scos cu puterea sa din Tara Moldovei. Iară domnul de Ardeal, neavîndă putere să să apere pre sine, nu poate să apere Moldova de turci și de tătari, mai avîndă prilej de oști hiie cîndă Crăia Leșască.

Zac. 20. Aceste pricini avă ei în de sine pentru Moldova, iară Ieremie-vodă domniia cu pace și cu lucruri așezzate pre acele vrémi a țărîi, că ținea oști streine și pădzia și datoriia sa ce avă spre împărătie.

Capul ală doilea

Încep. 1. Tara Muntenească într-acesta an, vara, la mare răutăți era de turci, că din doao părți avîndu oști Împărația Turcului asupra Craiei Ungurești, o samă de oști despre Buda, iară altă oaste asupra Ardealului avè, că și împăratul nemțescu oștile lui într-acolea împrotiva turcilor era orînduite. Iară aicea despre Ardeal Bator Jigmontu fiindu cumnat împăratului nemțascu, alte oști avea împrotiva turcilor și luasă de la turci cîteva orașe de Craie Ungurească, iară cătră Ardealu.

Zac. 2. Era despre aceasta aripă Sinan-pasea, vezirul de Silistra. Si pentru să-i hie mai lesne a supune Ardealul, luasă toată Tara Muntenească și orașele toate, Bucureștii, Tîrgoviște și alte orașe așezdase cu turci.

Zac. 3. Domnū era atunce la munteni de curundū Mihai-vodă, acel vestit între domni, încă bine neaședzat după moartea Mihnei-vodă. Vădzindu țara cuprinsă de turci, singur au năzuitu la Bator, domnul Ardealului si au trimis soli și la împăratul nemțascu, dîndu-i stîre că, cuprindzindu Sinan-pașea Tara Muntenească, prea lesne va putea să supuie și Ardealul.

Zac. 4. Dat-au Bator îndată oști într-agitor lui Mihai-vodă, vădzindu că să apropie de dînsul focul. Si durîndu-i

inima și pre munteni pentru moșiile sale, în puține vreme s-au strînsu și întăriu au împinsu ostile lui Sinan-pașea din pen orașe și apoi la Giurgiuu au stătut și la războiu de față Mihai-vodă cu Sinan-pașea. Și au fostu războiul cu mare vărsare de sînge și după cîțăva luptă, au înfrîntu Mihai-vodă oastea lui Sinan-pașea, cît și el singur pașea, să nu fie aflat îndemînă o luntre mică, cu care au scăpat peste Dunăre, ar hi cădzut la prinsoare. Si așe s-au curățit Țara Muntenească de turci într-acéia dată cu osîrdia lui Mihai-vodă, însă avea și oaste nemțască cu sine de la Batoru Jigmontu.

Zac. 5. După acesta război multe pagube au făcut Mihai-vodă turcilor peste Dunăre, ardzindu și prădîndu satele, orașele, până aproape de Pravadiia. Fost-au acestea toate într-acela anu, v leato 7104 <1595> și apoi în anul 7105 <1596>. Iară precum izbîndele dintîiu a mulți au fostu mai pre urmă spre scădere, așea și acestui domnū, lui Mihai-vodă, precum vei vedea povestea mai gios, la rîndul său. Neștiutoare firea omenească de lucruri ce vor să fie pre urmă. Ce pentru un lucru sau doaă pre voie ce i să prilejescu, bietul om purcede desfrînatu și începe lucruri peste puterea sa și apoi acolo găsește perirea.

Zac. 6. Al treilea anu după acestea, vădzîndu-să Bator Jigmontu, domnul Ardealului, sosit la bătrînețe și fără cuconi și vădzîndu că turcii din an în anu să întărescă și cască asupra Ardealului să-l cuprindze, și el amu îmbătrînit și obositu de virtute, alegîndu-și viața bătrînătelor cu odihnă, au socotit că și frații lui, nice unul nu va putea să tie de răul turcilor Ardealul, au făcut cu cumnatu-său, împăratul nemțascu, tocmala, să hie pre sama împăratiei Nemțești Ardealul, iară lui i-au dat împăratul, cumnatu-său, doaă olate, anume Ratibor și Opulia, la Țara Silezii,

căriia țări îi dzic lășii Slionsca, să hotărăște cu dînșii acéia țară.

Zac. 7. Peste voia ardelenilor era această tocmală, temîndu-să apoi de supunerea a neamțului. Ce îndată după purcesul lui Bator Jigmontă, s-au strînsu toti boierii Ardealului și au ales să le hie cneadză, adecă domnă, pre Andreieș Bator, carele era pre acéia vreme în Țara Belghii, cu acela gîndă sa sa călugărească. Ce, chemat de boierii și de căpeteniile Ardealului, cu glasurile tuturora, au lăsat călugăria și au vinit la domnia Ardealului de moșii.

Zac. 8. Împrotiva era acestu lucru tocmelei ce făcusă împăratul némăescu cu Jigmontă pentru Ardeal, pecum s-au pomenit mai sus. Ce nu lăsindă în voia căpeteniilor de Ardeal împăratul némăscu, au socotit și cu sabia să-i supie, avîndu tocmală cu Bator. Și au orînduit cu ostile pre un gheneral al său, adecă hatman, anume Baștă Giurgi și au trimis și la Mihai-vodă un vîldic al său, îndemnîndu-1 asupra lui Bator Andreieș, pentru supunerea mai lesne Ardealului din doaă părți, că avea Mihai-vodă și mai înainte pururea cu împărăția Neamțului răspunsuri.

Zac. 9. Prea lesne au priimit Mihai-vodă acestu lucru, ca un om de oști pururea poftitoriu și fără zăbavă au strînsu oastea Țării Muntenești, ca 30.000 și au intrat în Ardeal, până la Sibiu și acolea s-au pus tabăra, așteptîndu pe Baste Giurgiu cu ostile nemăștei.

Zac. 10. Trimisesă Bator Andreieș la împăratul nemăscu solie cu rugăminte să nu-i facă această asupreală, să-l scoate din domnia ce-i era de moșii de atîte vacuri a Batorăștilor, ce acéle oști gătite asupra lui mai bine de preună cu dînsul să să orînduiască împrotiva turcilor. Ce vădîndu că nu poate face nimică cu rugămintea, au socotit să lovască pre Mihai-Vodă măinte de ce să va împreuna

cu Baștè Giurgiu.

Zac. 11. Avea Mihai-vodă oști amu deprinse la izbînde, aleșu o samă de slujitori, ce să chema pre numele căpitanilor săi, anume Budzeștii, alții Rătăștii, foarte stătătoare oaste. Iară ardelenii și îndoiti unii și bine nestrînși încă la Bator Andreieș cu toții, ce cu cîtă oaste au putut strînge au dat război lui Mihai-vodă la Sibiu. Iară foarte au ținut puțină vreme războiul, îndată au înfrîntu oastea lui Mihai-vodă pre unguri. Singur Bator Andreieș la fugă, părăsit de toți ardelenii, numai cu puținei léși neștiutori rîndul locurilor și rătăcit Într-o pădure, au cădzut pre mîna oștenilor lui Mihai-vodă. Și dacă l-au adus la Mihai-vodă, au pus de i-au tăiatu capul. Neștiutoare fire oamenească și de primejdiile sale, că apoi peste nu îndelungată vreme așea au pătit și Mihai-vodă de Baștè Giurgiu, cum au făcut el lui Bator Andreieș. Bine dzice sfânta Evanghelie: „Cu ce măsură măsuri, măsura-ți-să-va”.

Zac. 12. Vesâl și tare Mihai-vodă după izbîndă, pre lesne cuprinde orașele pre sama sa și să închina și cetățile, dîndu-i nume de domnul lor, priimindu pen cetăți și oșteni de a lui. (De pe acéle vrémi are nume de-i dzic Mihai-crai.) Și au făcutu și episcopie la scaunul domnilor de Ardeal, la Belgrad. Iară capul lui Bator Andreieș l-au trimis pre solii săi la împăratul némăscă, pentru care slujbă au trimis împăratul némăscă daruri lui Mihai-vodă și l-au făcut prințipe, adecă din domnii împărației unul. Iară nu îndelungă au ținut Mihai-vodă domniaa țării aceea, cum nice împăratul némăscă au putut a asedza Ardealul în partea sa nici într-un chip, numai ce au fostu pricina de multe vârsări de sînge între creștini și au făcut turcilor îndemînă să poată a cuprinde locurile cîle mai bune de Ardeal. Fost-au aceste în anul 7107<1599>.

Capulă al treilea

Încep. 1. Stîndu Mihai-vodă după aședzarea Ardealului, iară de aică din țară, Ieremia-vodă, îndemnată de turci, au strînsu oaste și cîtă oaste avă și streină, au purces asupra Tării Muntenești. Și neavîndu cu nime nici un război nicăiure în Tara Muntenească, au mărsu la București și au aședzat domnă pe frate-său, pre Simionu-vodă. Lăsîndu-i oaste de a sa pe lîngă dînsul, singură s-au întorsu la Suceavă.

Zac. 2. N-au fostu îndelungată domnia acăia a lui Simion-vodă, că înțelegîndu Mihai-vodă de cuprinsul Tării Muntenești de Ieremia-vodă, îndată au purces asupra lui Simion-vodă, lăsîndu pin cetățile Ardealului slujitori din ostile sale.

Zac. 3. N-au stătut Simion-vodă împotriva lui Mihai-vodă dendată, ce s-au dat spre marginea țării, spre Focșeani, pentru agiutoriul de la frate-său, Ieremie-vodă, de la care vinisă slujitori de Tara de Gios la Simion-vodă. Și dacă s-au strînsu cîtăva samă de oști și la Simion-vodă, au stătut și au așteptată pre Mihai-vodă cu războiul la o vale ce se chiamă Milcovulă cel Mare în Tara Muntenească. (Are și altu nume grozav acel pîrîu și spun că de atunci). Și au stătut războiul cîteva ceasuri și apoi au pierdut Simion-vodă

războiul.

Zac. 4. După războiū, oastea, care încotro i-au fostū calea mai îndemnă, s-au răsipit, iară Simion-vodă au năzuit la Suceavă, la frate-său, Ieremiiia-vodă. Ce nu s-au destulit Mihai-vodă cu atîta, ce îndată, fără nimica zăbavă au tras oștile sale asupra lui Ieremii-vodă, spre Suceavă, cu mare sirguală.

Zac. 5. La grabă ca acéie, neavîndu nimica pas, nice vreme de gătire Ieremiiia-vodă, numai ce i-au cătătu a lăsa Suceava și a năzui spre Hotin. Așe-i pripise Mihai-vodă de aproape pe Ieremie-vodă, cît niște haiduci pedestri, cu cîteva cară, pre urma lui Ieremie-vodă, i-au agiunsu fruntea oștii a lui Mihai-vodă și au stătut haiducii la războiū, apărîn-du-se cîteva ceasuri. Ce dacă s-au mai înglotit oaste de-a lui Mihai-vodă, i-au spartu pe haiduci, pre Jijie, la un sat anume Verbie, unde stă o movilă mare peste trupuri, apoi de Ieremiiia-vodă făcută. Și era așea de groaznic Mihai-vodă și vestit de războiāe în toate aceste părți, cît îndată ce au sosit la Suceavă, i s-au închinat și cetatea Sucevei și a Neamțului, la cetăți puindu oșteni de ai sei pedestrași. Singură nici cu atîta n-au vrut să hie, ce de la Suceavă au purces gonindu pre Ieremie-vodă și pre Simion-vodă pân la Hotin.

Zac. 6. Cetatea Hotinului grijisă bine Ieremie-vodă cu slujitorii de ai săi nemți ce avea, iară el singur au trecut la leșii pentru agiutoriul. Pusesă Mihai-vodă și un domnișor, anume Marcul-vodă, căruia numele nu să nice povestește, pentru scurtă vréme ce au avut acel domnișor și nu să află numele aceștii domnii la létopisăte streine.

Zac. 7. Era lășii pe acéia vreme strînși toți la săimă, la Varșav, sfătuindu oaste împotriva Șfedului, că craiul leșescu Jigmontu fiindu dreptu moșan aceii Crăiei, ce încă

viu tată-său, Ioan-crai, l-au ales lășii pre Jigmontă la crăiea lor. Și după moartea tătine-său, neavându altă fecior, fără Jigmontă, cu-prinsesă Crăiea Șfedzască ună frate craiu-lui șfedzăscu, unchiu lui Jigmontă, anume Gustav. Deci fiindu mai aproape Jigmontă, feciorul craiului svedzăscu, de acela crăie, decât fratele tătine-său, Gustav, siliia pre leși, numai să pozvolească la acela săimău, să să facă oști împotriva lui Gustavă.

Zac. 8. Iară socotindu lășii că nici într-un chip acéle doai crăie să să facă una nu vor putea, fiindu una dincoace, alta dincolo de mare, care mare să chiamă Marea Balticum, o coadă din Ochean, și nici din lége săintă una și prilejindu-să această tîm-plare cu Mihai-vodă lui Ieremie-vodă, au dat craiului nedejde de oști asupra șvedzilor pe altă dată, ară-tîndu-i mare treabă aceasta și cu grije Crăiei Leșesti, să lasă cuprinsă țările aceste de Mihai-vodă, Ardealul, Moldova, Țara Muntească. Ce au stătut săi mul după această treabă, să să facă oști împotriva lui Mihaiu-vodă, avîndu Ieremiiia-vodă cîțva domni la leși, tot oameni mare, gineri.

Zac. 9. Mihai-vodă cu toată osirdia bătăi cetatea Hotinului, glonțurile lui să cunoște în zidiurile cetății pînă la suruparea cetății, avîndu nedejdea că dacă va lua și acela cetate, va putea stăpîni prea lesne și Țara Moldovei.

Zac. 10. Scrie Hronograful, leșescu că așe era de vestit Mihai-vodă și la leși, cît Țara Podolii fiindu de lége de suptă ascultarea patriiarhului de Țarigrad, ca și noi, pe acéle vremi avîndu mare zarvă și price cu papiștașii pentru lége, aștepta cu bucurie pre Mihai-vodă să vie, știindu-l de o lege cu dînșii, să i se închine toți podolénii.

Zac. 11. După ruptul săimului a lășilor, îndată au purces hatmanul și canțelarul Zamoyschii la tabără și apoi fără zăbavă s-au pornit cu oștile împotriva lui Mihai-vodă. Vestit

era acéia hatman la leşii, căruie faptele nici Conetpolschii hatmanul, amu din vacul nostru, n-au agiunsă.

Zac. 12. Prindzindu veste Mihai-vodă că au purces oştile leşeşti asupra lui, au lăsat Hotinul și au purces spre Suceavă. Ieremie-vodă cu Zamoyschii încă, dacă au oblicit de purcesul lui Mihai-vodă, au lăsat drumul Hotinului și au trecut Nistrul la un satu Colodrubca, la ținutul Cernăuților și apoi Prutul la tîrgu la Cernăuți și au mărsu pe la Codrii Cozminului, la Suceavă, unde Mihai-vodă întărise cetatea cu oamenii săi. Iară singur au tras spre țara sa, pentru să-și mai îngletească oaste și să mai obosască și pre leșii.

Zac. 13. Aflindu Zamoyschii cu Ieremiiia-vodă cetatea Sucevei grijită bine de oamenii lui Mihai-vodă, au ales cu sfatul să nu facă zăbavă cu cetatea, ce să margă întinsu după Mihai-vodă. Și așea au făcut, fără nemică zăbavă, au purces spre Țara Muntenească.

Zac. 14. Împărațiia Turcului avîndu treabă tot cu némții pentru Crăia Ungurească, bucuroasă era că să sfădește Ieremia-vodă cu Mihai-vodă. Așea s-au tras cuvîntul pănă astădzi, cum să fie trimis cu taină 40.000 de galbeni de aur la Ieremie-vodă, să facă oști asupra lui Mihai-vodă și diresă, ce-i dzică ei atsirif, de domniie vîcnică lui și seminții lui.

Zac. 15. Simțindu Mihai-vodă că-i tot vină asupra léșii cu Ieremie-vodă, s-au mai înglotit oastea și s-au ales locul de a dare războiu léșilor, pe apa Teleajinului. Avă la acela războiu Mihai-vodă 60.000 de oameni, unguri, munteni, sirbi; némți încă avă puțini. Și au tocmit oastea pre malul dincolo, călăreții au pus de îmbe părțile la arepi, iară pe destrimea cu pușcile au tocmitu-o tocma asupra vadului, unde era vadul. Și așea au așteptat pre leșii, puind apa ca o piedecă între oști, pănă or deprinde ostenii lui acel fél

de oaste și să vadză până încîtă sintă de sămeti léșii la războaie.

Zac. 16. Oastea lui Zamoyschii era la număr ales 30.000 de leși și 10.000 la Ieremie-vodă de oaste de țară. Însă oastea lesască tot aleasă în leafă, că și lefecii cei vechi, ce le dzic ei léșii cvarciana, era toti cu Zamoyschii și lefecii noi, cari-i făcuse craiul, să-i fie împrotiva șvedzilor, tot era cu Zamoyschii, fără oameni de pe la domni, ginerii lui Ieremie-vodă. De toată oastea cu Zamoyschii și cu Ieremie-vodă 40.000 era, între carii era 4.000 de husari. Acél fel de oaste este tot în hieră, temeinică, oaste foarte și neînfrîntă, ales de oștile cum sintă ale noastre și munteniști.

Zac. 17. Dacă au sosit la Telejin și léșii, precum era oștile lui Mihaiu-vodă tocmite, aşea au tocmit și Zamoyschii. Aripile țină oastea călare, din-na-direapta Petru Lașei, dintr-acolo era și husarii, din-na-stînga Ieremie-vodă cu oastea sa și cu samă de leși. Iară Zamoyschii singur cu pedestrimea și cu armata, adecă cu pușcile au ținut mijlocul și dereptă împrotiva pedestrimei lui Mihaiu-vodă au stătut cu oastea.

Zac. 18. Cu atîta era mai meșter Zamoyschii decît Mihai-vodă, că Zamoyschii cît au sosit, îndată au făcut cu pedestrimea sa băsti de pămîntă înalte și acolă au suiat îndată pușcile. Toată dzua acie au stătută războiul numai din tunuri unii la alalți și din sinetă, peste apă.

Zac. 19. A doaă dizi, mai sămătă Zamoyschii decît Mihai-vodă, au trimis de au cercată mai sus pre apă despre munte și au aflat vadă. Si îndată toată aripa cieie ce sta din-na-direapta, stoluri după stoluri au pornită la vad; singur au stătută mai tare cu focul asupra vadului, decît în dzua dintiū.

Zac. 20. Mihai-vodă vădzîndă că trece oastea călăreață

a lășilor pe altu vad, au mai întărit pedestrimea și el cu șanțuri, iar el singur cu toată oastea călare au mărsuț împotriva oștii cei leșești. Vădzîndu și Zamoyschii că lipsește toată oastea călăreață a lui Mihai-vodă, toată oastea au pornit și el să și husarii într-acolè cu Patru Lașei.

Zac. 21. S-au mirat Mihai-vodă de semetiaia lășilor, cu ce sîrguială au apucat vadul și au stătut un războiu mare acolè pentru vad. Singur Mihai-vodă ca un leu în fruntea războiului și au fostu războiul cîteva ceasuri, păna au sosit husarii.

Zac. 22. Nedreprinsă oastea lui Mihai-vodă cu acest fîl de oaste, ce s-au pomenită, husarii. Acél fîl de oaste, precum s-au dzis, este tot în hieru, numai ochii și vergile gurii să văd. Multă pun și arepi tocmit de péne de hultur sau de alte pasări mare și cei mai de a hirea cu pardosi peste platoșe. Iară slugile, care n-are pardos, pun scoarță de acăstea turcești, iară în fruntea cailor punu cîte o tablă de hieru și multă și la piepturile cailor pentru fereală de glonțuri. Nice hiece caluț încalecă husarii, ce tot cai mare groși, să poată birui a purta tarul și tot friji de cei nemăștăi sau cai turcești cei mai de a hirea. La războiae, niceodată nu aleargă mai multă din treapădul calului, sau numai cîndu sar asupra pedestrimei ori tabării, că asupra oștii sprințare, cum ieste tătarul, niceodată nu-i slobod, ca să răschira tătarii și nu făcă cu sulița nice o treabă. Sulițele loru sintu cîte de opt coți de lungi, cu prapore păna în pămîntu. Ca unu zidiu stau la războiae.

Zac. 23. Dacă au sosită toată oastea lășilor peste vad și husarii s-au stolit și au purces asupra oștii lui Mihai-vodă și de la celalaltu vad au biruitu focul lui Zamoyschii pe pedestrimea lui Mihai-vodă. Si cum au împinsu pe pedestrimea lui Mihai-vodă de la malu din șanțurile lor,

au și cuprins-o călăreții ce mai era cu Zamoyschii și au vinit toată pedestrimea a lui Mihai-vodă cu toată armata pre mînule lui Zamoyschii.

Zac. 24. I-au dat știre lui Mihai-vodă de pedestrimea lui că s-au spartă de la vad, și acolea iarăș nu era putințe să să înfrîngă oastea leșască numai ce au căutată a da dos oștilor lui Mihai-vodă. Însă nu de tot răsipa, ce cu tocmală, întorcîndu-se singur Mihai-vodă cu capul său unde era greul. Și tot așea au mărsu apărîndu-să până la un oraș ce să dzice Tîrgșor.

Zac. 25. Știindu Zamoyschii de Mihaiu-vodă cine este la războaie, să nu să mai depărtédză oastea lui cea călăreată, temîndu-să cumva în goană de sminteaală, au trimis trimbițași de au dzis de întorsu oștii și porunca la capete, numai să să întoarcă. Și s-au întorsu oastea leșască. Cădzut-au la acela războiu 1.000 de trupuri de îmbe părțile, iară vii prinși din oastea lui Mihai-vodă mulți. Fost-au acestu războiu în anul 7108 <1600>.

Capul al patrulea

Încep. 1. Să urîse muntenilor cu domniia lui Mihai-vodă, totuș cu oști și războaie. Ce, după fuga lui Mihai-vodă, trei dzile după războiu, au ședzutu domnii, Ieremii-a-vodă și Simion-vodă, cu Zamoyschii pre loc, până au început a veni toți boierii Țării Muntenești și slujitorii, priimindu pre Simion-vodă domnū cu giurămîntu. Si au mărsu și Ieremie-vodă până în București și au aședzat la scaun pre Simion-vodă, frate-său, lăsindu-i și Zamoyschii 3.000 de oaste leșască cu Ianu Potoțchii, starostele de Camenîță. Singur Ieremie-vodă și cu Zamoyschii s-au întorsu la Suceavă.

Zac. 2. Iară Mihai-vodă, după războiul ce-i pierduse la Teleajen, strîngea iară oaste pen munți, de ai sei și din Tara Ungurească cunoscuți și amu făcuse aproape de, 7.000 de oameni, cum scrie Hronograful, și pornise pre Udrea cu 4.000 de oameni, să fie de straie. Iară singur tot să gătia în munți, să iasă odată cu pusei și gătit mai bine. Ce l-au grăbitu Simion-vodă, de n-au avut vréme să să mai întărească, că, de sirgă strîngîndu oaste de loc și cu lășii, pre sfatul iarăș boierilor celor de loc, au purces din București și au mărsu dzua și noaptea pin locuri ascunse, până la orașul Argișului, pe numele apei Argeșului, într-

acela tîrgșor era Udrea cu oastea lui Mihai-vodă acea de straje. Dez-dimeneață Într-o dzi, au agiunsă oastea a lui Simion-vodă supt acela tîrgșor și amu prinsese și Udrea de veste și i-au căutat a scoate și lui oastea la cîmpu, că loc de fugă nu era, că să apropiiase oștile lui Simion-vodă. Ce, până în de trei de ori au dată războiu lășilor, întorcîndu-se, iară a patra oară au purces în răsipa oastea Udréei.

Zac. 3. Mihai-vodă nu era departe, mai în munți de acolea, viindu să să adune cu cîialaltă oaste. Ce, dacă au dată știre Udrea de răsipa sa, au început și cîielalți a-l părăsi cu toții. Și numai ce i-au căutată a lăsa Țara Muntenească și a trece munții la Ardealu.

Zac. 4. Udrea după acéie curundă au venit și el și s-au închinată la Simion-vodă. Și așea Mihai-vodă, vrîndu să dobîndească Ardealul, au pierdută și Țara Muntenească.

Zac. 5. În Ardeal, după ce au sosit Mihai-vodă și au aflată oamenii săi, cari-i puseseră pen cetăți, scoși de Baste Giurgiu și puși oșteni de a împăratului nemăscu, ce vădindă că n-are loc nice în Ardeal, s-au sculată cu toată casa lui și cu cîțva căpetenii, ales căpitani lui cei credzuți, Mîrze, Ghiețe și Racă și au mărsu în Béciu, la împăratul nemăscu, în nedejdea slujbei ce au făcut împotriva Batorășilor. Și l-au priimită împăratul bine, iară Ardealul că n-au fostă pentru dînsul, ce pentru sine aședzată, atunci s-au arătat.

Zac. 6. Nu peste multă vréme, vădindă Jigmontă Bator pierirea frăține-său, lui Andréiaș Bator, coborîtă de cumnatu-său, împăratul nemăscu, și Ardealul nice într-un chip nu vrea să supuie supt nemți, s-au căit de tocmala ce făcuse cu cumnatu-său Rodolfu-împărat, cum s-au promenit mai sus, și lăsindă olatele care-i didese cumnatu-său, au trecută în Țara Leșască, că-i era Zamoyschii ginere,

fiindu doamna lui Zamoyschii fata lui Andréiaș Bator. Și apoi din Țara Leșască au venită în Ardeal și îndată cuprindzindu Țara Ardealului iară cătră sine, au început a strînge oști împotriva lui Baste Giurgiu, ghenăriariului împăratului nemțescu.

Zac. 7. Vădăindu împăratul neamăscu sculat Ardealul și rocoșit iară împotriva sa, de al doile rîndu, au gătitu pre Mihai-vodă și l-au pornită iară să margă să strîngă oști și depreună cu Baste Giurgiu să stă împotriva Batorășilor, lui Jigmontu, cumnatu-său, și lui Batoru Iștioan, fratele lui Jigmontu. Acești doi mai rămăsesă din Batorăști.

Zac. 8. Au purces Mihai-vodă din Béciu asupra Ardealului, dăruit bine de împăratul, strîngindu iară oști și de ai săi, munteni carii se aședză în Ardealu și sirbi, unguri și s-au împreunat cu Baste Giurgiu la Cliujvar.

Zac. 9. Batorășii încă au strînsu oaste și mai sămeți fiindu pre locurile sale, au dat războiu lui Baste Giurgi și lui Mihai-vodă aproape de Cliujvar, la un satu anume Mojina. Și au fostu războiul cîteva ceasuri, ce stîndu nemții în frunte tare cu focul și Mihai-vodă lovindu din dos pe oastea Batorășilor, au înfrîntu pre Batorăști, cît de-biia au scăpatu ei cu capete. Iară din oștile loru, parte mai mare ce au fostu pedestri cu armata, adecă cu tunuri, cu tabăra, au cădzut toată pre mîna lui Baste Giurgiu.

Zac. 10. Era veste de biruință acelu războiu mai mare a lui Mihai-vodă, decît a lui Baste Giurgiu, care zavistiile au făcut și perirea lui Mihai-vodă.

Zac. 11. Spunu oameni bătrîni de pre acéle vrémi, cum să fie agiunsu în cîteva rînduri cu dare Ieremie-vodă la Baste Giurgiu, pentru moartea lui Mihai-vodă, care lucru poate să hie (că ce nu lucrează în lume avuția). Banii răscolescă împărățiile și mare cetăți le surupă, cum să dzice

cu un cuvîntu leșescu: „Sula de auru zidiul pătrunde”.

Zac. 12. V leato 7109 <1601> avgustu, 8 dzile dez-de-noapte, într-așternut încă Mihai-vodă, au venit doi căpitani némți cu oamenii lor, trimiși de Baste Giurgiu să omoară pre Mihai-vodă. Si cum au sosită la tabăra lui, că era deosebi, au lovită la cortă unde odihniia și acolo în locu i-au tăiată capul și l-au dus la Baste Giurgiu, iară trupul până a triia dzi au stătut la vederea tuturora, neîngropat. Oștile lui, ce avea, nu era cu dînsul în tabără; pre toți și slobodzise în pradă; până în copiii lui au fostu mărsu și ei în pradă. Si așea s-au plătitu lui Mihai-vodă slujbele ce-au făcută nemților.

Capulă al cincilea

Încep. 1. După perirea lui Mihaiu-vodă, n-au mai avut Ieremiiia-vodă nice o dodeială de nime. Ce, plinindu ai cu pace domnii sale 12 ani, cu țara așezată în tot bivșugul, au plătit și el datorii omenească. Au murit Ieremiiia-vodă în anul 7116 <1608>. Rămasu-i-au pomană în țară mănăstirea anume Suceavița, de dînsul făcută. Iară la domniiia țării au stătut, după moartea lui, frate-său, Simion-vodă, nefiindu feciorii lui Ieremie-vodă încă la vîrstă deplină. Era Simion-vodă amu mator de dzile, sosit la bătrînă. Iară moartea lui, precum au rămas den om în om în țară poveste, au murit otrăvit de cumnată-sa, de doamna lui Ieremie-vodă, trăgîndu domnia mai curundu la feciorii săi, temîndu-se că să vor întemeia faviorii lui Simion-vodă la domniiia țării, care fapte acéi doamne apoi mai pre urmă au arătat Dumnedzău cu patimile ei.

Zac. 2. Stătu-au la mare amestecături și zarve scaunul țării după moartea lui Simion-vodă, că era feciori de-a lui Ieremie-vodă trei: Costantin-vodă, Alexandru-vodă și Bogdan-vodă, iară a lui Simion-vodă era cinci feciori: Mihalaș-vodă, Gavril-vodă, Pătrașco-vodă, Moysei-vodă, Ion-vodă. Deci să împărecheasă boierii și cu dînșii și țara, în două părți, o parte tinè cu casa lui Ieremie-vodă, iară

altă parte ținea cu casa lui Simion-vodă. Și dintiū era mai tare partea lui Mihailaș-vodă, feciorului lui Simion-vodă cel mai mare, cît au căutatū lui Costantin-vodă, feciorului celui mai mare a Ieremieie-vodă și cu boierii din partea lui a ieșit cu fuga din Iași. După care, trimițîndu Mihailaș-vodă în goană, au agiunsu carăle boierilor și cîțva boieri de a lui Costantin-vodă la Mălăiești și i-au jecuit.

Zac. 3. Marginile Țării Leșești mai toate era tot de oamenii lui Costantin-vodă, cunăti, domni mărgineni, cum era Potoceștii, Vișnoveceștii, Corețchii, toți cu cuscriia legați, că au avută Ieremiiia-vodă trei fete măritate în Tara Leșască, tot după oameni mari. Ce, îndată ce au înțeles că au scos feciorii lui Simion-vodă pre feciorii lui Ieremieie-vodă din scaunul țării, au purcesu singur Vișnovechii și cu cîțva den Potocești cu oști asupra lui Mihailaș-vodă. Avă și Mihailaș-vodă, pe lîngă oastea de țară, puținei tătari și turci. Ce, turcii la războiu n-au vrut să margă, ce au prăvită de departe. Fost-au acesta războiu întră verii, pentru domnia țării, la Ștefănești și au înfrîntu partea lui Costantin-vodă pre partea lui Mihailaș-vodă. Și numai ce le-au căutat a părăsi țara feciorilor lui Simion-vodă și unii în Tara Ungurească, alții la turci au mărsu. Unul dentru dînsii, Pătrașco-vodă, au agiunsu de au fostu mitropolit la Chiovă, cu vestită mitropolia și arhimandriia de mănăstirea mare, ce ieste anume pre limba rusască Pecerschii, unde stau trupuri, moștii a mulți sfinți întregi pen peșteri și pănă astădzi, cu multe minuni.

Zac. 4. Și așea s-au aședzat Costantin-vodă, feciorul lui Ieremieie-vodă cel mai mare, la domniie, cu bucuria țării, avîndu țara nedejdea că va urma pre tată-său. Ce departe au fostu Costantin-vodă de acăie fericiiie. Ce precum dzice Isus-Sirah: „Vai de acăie cetate, unde este domnul tînărău”.

Luîndu-să și Costantin-vodă după socoteala tinereților, n-au păzit datoria sa deplin spre împăratăiei și precum scrie Letopisețul cel leșescă, dintâia dată birul a anului celui dintăiu nu l-au plinit. Și așea, scîrbindu-se împăratăia, l-au mazilit pre Costantin-vodă și au dat domniia lui Ștefan-vodă Tomșii. Nu i-au folosit lui Costantin-vodă uricile ce avea de la împăratie, date tătîne-său, de domniie vîcnică, lui și feciorilor lui și nepoților lui, că Turcul cu vrême dă, cu vrême ia, precum este vremea, așea lasă, blîndă cîndă ieste vrême de blîndă, sămetă și ageră, cînd este vrême de sămetăie. Creștinului niceodată cuvîntul nu-l ține, nice este a-l amăgi rușine, toate precum ieste vremea face.

Capul alu șaselea

Încep. 1. Pre Ștefan-vodă Tomșea nu l-au știut Letopisețul cel leșescu ce neam de om au fostu. Iară au fostu direptu moldovan, din satu den Otéști, de pre rîul ce se chiamă Răcătăul, în ținutul Putnei. Era pre acéle vrémi Tomșea-vodă la Poartă pre trébile țărîi, pre lîngă capichihăi și vădzîndu-l omu de țară, cunoscut amu la căpeteniile Portii, i-au scos domnia și i-au orînduit împărătiia și pre Cantemir-beiū, cu ordile lui, care pre acéle vremi lăcuia în Bugeacu, să-l ducă pre Ștefan-vodă în scaun.

Zac. 2. Apropriindu-se Ștefan-vodă Tomșea de țară, Costantin-vodă cu îmă-sa și cu frații săi au purces la leși și cu cîțva și din boieri, între carii era și Nistor Ureche, tatăl lui Grigorie Ureche vornicul, carele au scris Letopisețul țărîi până la Aron-vodă.

Zac. 3. Léșii avea atunci mare amestecături cu Moscul și nu era vremea să facă oști și în Moldova. Ce, Ștefan Potoțchii, cumnatul lui Costantin-vodă, carele ținea pre doamna Mariia, fata lui Ieremie-vodă, cu puterea sa, peste voie și porunca craiului (că-i trimisesă singur craiul unu copil din casa sa, să nu cumva să să ispitească să între în Moldova, întărîtîndu pre turci), au strînsu oaste di prin cetăți și de pre la rudeniile sale, ca vro 6.000 de oameni

strînsură, lăsîndu pre soacra-sa, doamna lui Ieremie-i-vodă, în Țara Leșască. Iară singur cu Costantin-vodă și cu Alexandru-vodă, frate-său, au purces asupra lui Ștefan-vodă.

Zac. 4. Au prinsu veste Ștefan-vodă îndată de léși că vin și au strînsu și elu oastea țării toată. Si să prilejise atunce sosiți și niște slujitori de a lui Mihai-vodă, căpitanii lui cei vestiți, neputîndu a lăcui, după moartea lui Mihai-vodă, în Țara Ungurească, chemați pre cărti de Ștefan-vodă, anume Mîrze și Ghiețe și Racè cu cîțva oameni. Si au pusu Ștefan-vodă tabăra deasupra satului Popricanilor, dîndu știre și la Cantimir, la carele, pre acéle vremi era mulțime de nohai tătari. Si au venit si Cantimiru, cu oștile într-agitor lui Ștefan-vodă.

Zac. 5. Veniia Potoțchii sămătu cu izbîndelete ce făcuse frații lui aicea într-aceste țări împotriva lui Răzvan-vodă și apoi împotriva lui Mihai-vodă, ce, cum dzice muldovenul, nu sintu în toate dzile Pastile. Mergea fără nice o tocmaiă, fără străji, a puterea hi fără limbi, să stie ce félù sau ce samă de neprijetini are unde merge și avîndu și oaste strînsură. Nu i-au dodeită nimica Cantimiru, nice muldovenii, păna au sosit léșii cu tabăra lor la un loc, ce să dzice Cornul lui Sas. Atunce au vădzut Potoțchii unde au venit.

Zac. 6. Acela loc, Cornul lui Sas, este cotit Prutul, însă cotul este din partea despre răsăritu, iară din partea aceastalaltă, unde era tabăra leșască, este ieșită apa Prutului pieptu la cîmpu. Într-acéia loc au făcut oștile lui Ștefan-vodă și tătarii la léși năvală. Si n-au ținută războiul léșii nimica, cît în cela războiu, aşe de sirgă, s-au spăi-matū si s-au amestecat lășii, cît nice tunurile o dată n-au apucat să sloboadză. Singur Potoțchii, pentru să i să tăinuiască numele, au datu între carăle haiducilor, ce apoi

l-au vădită haiducii. Pre Alexandru-vodă încă l-au prinsă moldovenii. Iară Costantin-vodă au căzut pre mîna unui tătar, carele înțelegindă cine este, vrîndă să-și facă cinstă la hanul, ferindu-se de Cantemir, depreună cu niște cetași ce avea tătarul, au fugită cu Costantin-vodă și cu un comis a lui, anume Mihăilescul. Și cîndă au sosit la Dașău, ferindu-se iarăși și acolo de turci să nu-l ia pre Costantin-vodă, au găsit o luntre mică și s-au băgată să treacă singuri tătarii. Trecîndă apa Niprului, s-au scornită vîntă și s-au împlută luntrea de apă și acolă s-au încăsată Costantin-vodă în Nipru. Iară pre Potoțchii și pre Alexandru-vodă i-au dus oșteni de țară la Ștefan-vodă și pre amîndoi i-au trimis la împărăție. Potoțchii apoi au ieșit cu răscumpărare pren solu. Iar Alexandru-vodă au căzut la legea turcească, în care au și murit. Spună să hie sosit la turci și la boierie, anume... la împărăție.

Zac. 7. Céialaltă oaste leșască toată au căzută în robie la tătari și s-au încăsată mai mulți în Prut, cît de-biia de au scăpată cineva de poveste, că cîți au și înotat Prutul, pline erau luncile de țărani și coșurile tătarilor era peste Prută, tot i-au prinsă și i-au adusă la Tomșea-vodă, pre mai mulți i-au și ucis țărani.

Zac. 8. Perit-au și boierii toți, cîți s-au prilejit de venire cu oastea, tot oameni de casa lui Ieremie-vodă: Vasili Stroici logofătul, Balica hatmanul, Chiriță postelnicul, Miron stolnicul. Numai Nistor Ureche n-au vrut să vie din Camenită și așea-i sfătuia și pre dînșii, să nu margă, dzicîndu-le să lase să să mai vechiască domnia lui Ștefan-vodă, că acmu fiindă domnia noaă, moldovenii sintă den hire purure la domniea noaă lacomi. Ce nu s-au ascultat săfatul lui Ureche vornicul, cum mai multe în lume sfaturi bune la domni nu să ascultă, ce apoi vină la primejdii și

ei si casele lor. Iară pre Vasilie Stroici îl iertase Ștefan-vodă, numai învățase pre Nicorîță armașul să-l ducă să vadză perirea celor alături, să-i hie grije mai pre urmă de moarte, că era om tînar Stroici și din casă mai vechiș și cînsteș decît toate casele în țară. Ce dzilele lui cele fîrșite, cum să dzice cuvîntul, văd zindă că merge la perire și nu-i spusesă armașul povestea, s-au apucat de sabiea unui dărăbanu să moară cu răscumpărare, că era om din hîrea lui inimos. Ce l-au împresurat îndată darabani și n-au apucat să scoată sabia. Care lucru dacă spus armașul lui Ștefan-vodă, îndată au pus de l-au omorît și pre dînsul, răcnindă: „Ai, cînele, au vrut să moară cu soții”. Și pre cîțî-și aducea, pre toți li omorîea, păna și în slugi și prostime. Acela vărsătoriș de sînge s-au arătată dintîiaș dată Tomșea-vodă.

Zac. 9. Pentru unu diiac care era foarte de treabă de scrisoare, s-au rugată boierii să-l ierte, că ieste cărturariu bun. Au răspunsă: „Ha, ha, ha. Mai cărturară decît dracul nu este altul.” Și totuș l-au omorît și pre acela.

Zac. 10. Și așea au fostă stingerea casei lui Ieremie-vodă. Fost-ău acesta războiu la Cornul lui Sas, vîleato 7120 <1611>. Tătarii după acăia, îndată au mărsu în pradă în Țara Leșască și lovindă fără veste și de sirgă, multă pleană au luată și mare, robiie au făcut în oameni.

Zac. 11. Domnia lui Ștefan-vodă Tomșea, cum s-au început în vîrseri de sînge, tot așe au trăit. Avă un țigan calo, ce să dzice pierdătoriș de oa-meni, țigan gros și mare de trup. Acela striga de multe ori înaintea lui, arătîndă pre boieri: „S-au îngrășată, doamne, berbecii, buni sintă de giunghiat”. Ștefan-vodă rîdă la ceste cuvinte și dăruia bani țiganului.

Zac. 12. Ce cum a tuturor tiranilor, adecă vărsătorilor

de singe, la toate țările în lume urîtă este stăpînia, așea și a lui Tomșea-vodă. Îlă urîse și boierii, carii, măcar că era mai toți de casa lui, anume Beldiman logofătul, Bărboiă vornicul, Sturdzea hatmanul, Boul visternicul, iară nice ei fără grijea morții nu era, ce îmbla în tot ceas, cum să dzice, cu dzilele amînă. Și hieciindă unde este frica, nu încape dragoste. Pentru acéia, întrebîndă un împărat pre un dascăl: cum ar fi împărată să hie drag tuturora? Au răspunsu: „De nu vei hi, împărate, groznic nemăruie”. Fericiți sintă acéia domni, cărora țările lor slujescă din dragoste, nu din frică, că frica face urîciune și urîciunea, cîtu de tîrdzii tot izbucnește.

Zac. 13. Așe s-au prilejit și la Tomșea-vodă, în toate dzile petrecîndă boierii supt grije, s-au vorovită cu toții și au tras slujitorii toți în partea sa și pre mîrzești și într-o noapte au ieșit cu toții la sată, la Cucuténi și de acolea au poruncită lui Ștefan-vodă, cu bine să iasă din scaună, că nu poate nimă a suferi domnia lui cu atîtă vîrseri de sînge.

Zac. 14. Sa spăriiesă Tomșea-vodă de o turburare ca acéie, ce îmbărbătîndu-l cine era pre lîngă dînsul, au strînsu darabanii, carii tot pe un cuvîntă era cu céialalți slujitori. Ce, dacă au vădzută banii vârsindu-le Ștefan-vodă, au stătut ei cu domnia. Si au strigată și tîrgul în leafă. Și s-au strînsu din tîrgoveți și den slugile neguțitorilor și oameni nemernici, cîtăva gloată și la Ștefan-vodă. Și s-au prilejit de veniia atuncea și din ținuturi din gios niște steaguri de călărași la căutare și era descălecați la Toméști. Au răpedzită Ștefan-vodă și la céia cu léfe și i-au tras în partea sa.

Zac. 15. Slujitorii ce era cu boierii audzindă că strigă Ștefan-vodă în leafă, măcar că giurasă boierilor, ce, pre

obiceaiul neamului nostru, au în-ceputu mulți de cei mai necunoscuți a să rumpe de la boieri și a veni la Ștefan-vodă și în loc au înce-putu a slăbi partea boierilor.

Zac. 16. Dacă au vădzut boierii că nu va să iasă Ștefan-vodă de bunăvoie din scaun, au vinit cu războiu, cărora au ieșit Ștefan-vodă cu gloatele sale de laturea tîrgului, deasupra Fîntînii lui Păcurarii și scoasesă și tîrgul tot Ștefan-vodă, cu arme, cine cu ce avè. Și despre vii au orînduitu de au lovit călărimea ce avè din dos pe gloata boierilor.

Zac. 17. Fără zăbavă au început a să răsipi gloata boierilor, deci și boierii, care încotro au putut, au plecat fuga, din carii în loc au prinsu pre Bărboi vornicul și apoi și pre fecioru-său. Deci pre Bărboi cel bătrîn îndată l-au înțepatu de laturea tîrgului, iară pre feciorul lui au trimis de l-au spîndzuratu în poarta casei tătîne-său. Iară Beldi-manu și Sturdzea și Boul scăpasă în Țara Muntenească, ce și acéia tot n-au halăduitu, precum vei vedè povestea la rîndul său.

Zac. 18. Pre cîțiși aducea prinși, pre toți ii omorâia, cu mustrarea ce avea elu obiciaiu: „Să nu te ierte Dumnedzău, cu cel cap mare al tău”. Tuturora această mustrare făcè.

Zac. 19. Aceste neaședzări a lui Ștefan-vodă audzindu doamna lui Ieremie-vodă, avîndu încă râmas un fecior copil mic, anume Bogdan-vodă, au îndemnatu pre ginerii săi, pre Vișnovețchii și pre cneadzul Corețchii, din Țara Leșască, și atuncea amu era și cu sfatul lui Nistor Ureche. Au venită singură doamna cu ginerii săi, cu oști asupra lui Ștefan-vodă și le-au ieșit și Ștefan-vodă cu oști înainte la satu la Tătăréni. Ce au ținutu foarte puțină vréme războiul, îndată au plecatu fuga călăreții, iar bieții daramani, părăsiți de călăreți, să buldzisă la o rîpă deasupra Tăuteștilor și să apăra. Ce au venit léșii de le-au făgăduitu

viață, numai să-și dea armele. Și au credzută darabanii și au dată armele de la sine. Și dacă le-au luată armele lășii, au intrat cu săbiile într-înșii și au perită toți acolea. Le stau movilele și până astădzi deasupra satului Tăuteștilor.

Zac. 20. Era la Ștefan-vodă darabanii foarte îmbrăcați bine, după credința că cea ce făcuse, de statușă cu dînsul la rădicarea boierilor, cum n-au fostu nice la o domnie grijată bine pedestrimea cu haine tot de feleandrăș, cu nasturi și cu ceprage de argintă, în pilda haiducilor de Țara Leșască, cu pene de argintă la cumăname și cu table de argintă la șoldure pe lădunce. Fost-au acestu război a lui Ștefan-vodă cu lășii la Tătăréni, în anul 7123

Zac. 21. După cea răzsipă a oștii lui Ștefan-vodă, au ieșit Ștefan-vodă în Țara Muntenească și măr-gîndu aproape spre Focșani, l-au tumpinat căușii împărătești cu Bel-diman logofătul și cu Sturdzea hatmanul și cu Boul vîsternicul în obedzi, că-i pornise Radul-vodă, domnul munteșcă pre atunci, de mersesă cu pîră la Poartă asupra Tomșei-vodă, că-i era Radul-vodă lui Ștefan-vodă mare nepriiatin. Ce, cine era veziru la împărăție, era priiatin lui Ștefan-vodă și au dzis veziru, pricopindu lucrul: „Ce să acolisăște Radul-vodă de cel săracu”. Și îndată au trimis căușii de au tîmpinată pre boieri, carii sintă mai sus pomeniți și i-au pus în obîndzi și i-au dus la Ștefan-vodă. Deci, cîțu i-au adus căușii, îndată le-au tăiată capetele și le-au arun-cată trupurile în Sirétiu.

Zac. 22. Ședea Ștefan-vodă în Țara Muntenească în bejenii, la Radul-vodă și lovilia oamenii lui până și la Bîrladu, până la Vasluiu, ce totu-i împengă lășii. Iară doamna lui Ieremie-vodă în Iași cu fecioru-său, cu Bogdan-vodă, însă toate divanurile era pre Nistor Ureche, și au trăgănat acea domnie acei domniei, mai până la anul.

Zac. 23. Să urîsă turcilor aceste dodeiale despre leșii asupra Țărîi Moldovei și mai vîrtoș că tot atunce luasă cazacii Trapezondul, cetate turcească, dincolo de Marea Neagră și pre mare multe corăbii turcești cu negoață și pre un Țical-pașea cu cîteva corăbii de oaste l-au luat viu și ținea toată Marea Neagră închisă. Deci au orînduită pre Schinderă-pașea de Silistria cu oști asupra lășilor, ce era în Moldova cu doamna lui Ieremieie-vodă. Si vădzindu și pre Ștefan-vodă în turburări totdeauna și despre ai săi și despre; streini, l-au mazilit, luîndu-lă în obîndzi din Țara Muntenească, iară domniiia, în locul lui, au dată Radului-vodă, carile are nume în țară, de-i dzică Radul-vodă cel Mare. Si cu adevărată cade-i să acestă nume în vîcă să aibă, precum vei afla hirea acestui domnă la rîndul său scrise. Este aceștii Radul-vodă fecioră Mihnei-vodă, domnului muntenescu, carele Mihnea-vodă au domnită pre o vreme cu Pătru-vodă Șchiopul la noi în țară.

Capulă ală șeaptele

Încep. 1. Au purces Schindiră-pașea și cu Radul-vodă asupra lășilor, ce era în Iași cu doamna lui Ieremie-vodă. Vișniovetchii, unul din ginerii lui Ieremie-vodă, murise în Iași, deci și oamenii lui, carii au fostă a lui, să dusesă în țara lor și din oastea lui Corețchii. Scrisă Jolcovschii hatmanul cărti la slujitori, care nu va ieși din Moldova, loc în oastea lor să n-aibă, că întrăsă ei fără voia craiu-lui în Moldova. Deci numai cu 600 de oameni rămăsesă Corețchii.

Zac. 2. Luasă veste doamna și boierii că le vine Schindiră-pașea asupra și le poruncia și Radul-vodă, ca un creștin, să fugă devreme. Ce Leahul simătu și fără crieri n-au vrut să purceagă mai devreme, ce amu dacă să apropiișă ostile. Bine le dzică de aceasta cazacii lășilor: „După pagubă, leahul înțeleptu”.

Zac. 3. Îndată ce au întăles Schindiră-pașea de purcesul lășilor din Iași, au răpedzit o samă de oaste sprintenă și i-au agiunsă la Drăgșani, în ținutul Hîrlăului. Apăratu-său oarece lășii dintău, iară dacă s-au mai înglotit oastea, s-au răsipită cine încotro au putut. Singur Corețchii au cădut pre mîna lui Schindiră-pașea și biiata doamna cu coconul, Bogdan-vodă și o samă de boieri. Pre boieri i-au

scos Radul-vodă pre toți de la Schinderu-păsea, căi era prinși. Iară doamna la mare ocară au sosită, de care singură au mărturisit cătră boieri. Trecindă cu carul, au văzut pre boieri și lăcră-mindă au dzis: „Boieri, m-au rușinat păgînul”. La această ocară au sosită casa lui Ieremieie-vodă și poate hi pentru răutățile ei, că era o fămăie răpitoare, precum spună și de vréme ce au otrăvit pe cumnatu-său, pre Simion-vodă (de va hi așea) și de frica lui Dumnedzău depărtată.

Zac. 4. Nu era în ceia hire singur Ieremie-vodă, ce era om întreg la toate, nerăpitor, nemîndru, ne-vărsătoriu de sănge, blîndă, dumnădzărescă, pe cum mărturisește războiul lui cu Răzvanu-vodă, cum n-au vrut să iasă din beserică, până n-au săvîrșit sfânta leturghie, măcaru că-i spune ca să agiungă ostile. În dzilele lui mare bivștiuguri și plină țara de toate. Ce de ieste vro osîndă stingerea casei lui, din faptele doamnei sale ieste.

Zac. 5. Pre doamna și pre Corețchii i-au trimis Schinder-păsea la împărațiiie. Corețchii cneadzul apoi pre urmă au ieșită den chisoare cu multă cheltuială, iară doamna au fostă după unu agă turcă, până la moartea sa. Bogdanu-vodă copilul iară în turciie s-au săvîrșit. Agiunsesă de au fostă la împărație capigi-baș. Fost-au acéstea v leato 7124 <1616>.

Zac. 6. Trimis-au Schinderu-păsea după răsipa lui Corețchii, din porunca împărației unu ceaușă la craiul leșescă să opreasă cazacii de pe mare, carii atuncești niște cetăți, ce făcuse turcii pre Nipru, anume Aslan Horod și altă cetate luasă și omorîsă și oștenii căi erau turci și într-acéle cetăți (și aceste toate apoi au făcut de au venit soltan Osman la Hotinu) și să părăsască a călca Moldova cu ostil loră.

Zac. 7. Au trimis și craiul leșescu un sol, anume pre Cohanschii, la împărătie, dîndu pricina toată pre tătari, carii dodeindu casele cazacilor, ei încăși întorcă din pagubile ce le fac tătarii. Este și aceasta laudă în Letopisețul lor, cum acela Cohanschii cu solia lui au mazilit pre Ștefan-vodă Tomșea, ce nu știu cum să-ari prinde acestu lucru, că amu era domnū Radul-vodă în locul Tomșei-vodă, cîndu au trecut Cohanschii la împărăție. Iară pîră, adevăratu că au avut Ștefan-vodă Tomșea totdeauna despre leșii la împărăție.

Zac. 8. La anul, Schinder-păsea, din porunca împărăției, au strînsu cîtă oaste au avutu din pășiiia lui și cu Radul-vodă, domnul de Moldova, și cu oștile muntești și ungurești de la Betlean Gabor, domnul Ardealului, că era Betlean Gabor mare nepriatîn lășilor, și cu tătarii, au purces asupra Țării Căzăcești, să le strice pălăncile și să-i prade.

Zac. 9. Oblicise și lășii gîndul lui Schinder-păsea și i-au ieșit hatmanul Jolcovschii cu oștile leșești la margine, la un loc anume Bușa, mai sus de Soroca pe Nistru, din cîea parte de Nistru ieste acela locu.

Zac. 10. Începuse Schinder-păsea a bate Rașcovul, ce, dacă au sîmțită aproape de oștile leșești, au lăsatu Rașcovul și au purces pe dencoace de Nistru, pin țară, împotriva locului unde era Jolcovschii, însă-i despărțî Nistrul. Mai puțină oaste era la Jolcovschii, decît la Schinder-păsea, iară mai aleasă, tot lefecii și să strîngea și cazacii din toate pălăncile la dînsul. Numai fiindu craiul leșescu la Moscă cu oștile, s-au ferită a întărîta puterea turcească. Avîndu treabă într-altă parte Crăia Leșască, au stătut cu Schinderu-păsea la tocmaiă, la legături de pace, nedejdiuindu că vor ține turcii pacea.

Zac. 11. Capetele de pace era, despre leșii, să opreasă

pre cazaci, să nu îmbie pre mare și în Moldova să nu mai îmbie ostile lor. Iară despre Schinder-păsea era să opreasă pre tătari, să nu îmbie stricindu în Țara Leșască și în Moldova domni streini să nu hie, fără cine va hi fecior de domnū. Ce, toate aceste în vîntū au fostū, că bine n-au sfir-șitū pacea și au purces ostile și aceste și acelea îndireptū, iară tătarii pre de altă parte au și lovitură în Podolia, în Țara Leșască și au făcut cîteva robii. Si apoi, la anul, fără veste, mulțime de tătari au jîlovit Volinia, o țară mai sus de Podolia și până strînge ostile Jolcovschii, au ieșit tătarii cu mare plean den Țara Leșască, fără nice o smintea.

Zac. 12. Mare bănat pentru aceste toate au avută Jolcovschii de la crai și de la toată Crăiia Leșască, pentru moale lucrurile lui. Ce, la creștini nu sintă certări pentru unele ca aceste ca la turci.

Zac. 13. Radul-vodă spre aceste al treilea ană domnii sale cele dintîiu, s-au războlit de ochi și poate hi, vădându că nu va putea trece, să nu să îngroașe între turci și între lăși lucruri de sfadă, singur s-au poftită la împărățiie să-i vie mazilia să poată a merge la Țarigradă pentru leacul ochilor. Deci, i-au făcut pre voie împărăția, pre dînsul l-au chemat la Poartă, iară domniaia au dată lui Gașpar-vodă aicea în țară, în locul lui Radul-vodă celui Mare.

Capulă ală optulă

Încep. 1. Gașpar-vodă era omă de neamul său italianu, cum dzicemă la noi în țară, frâncu, omă neștiutoriū rîndul și a obiceaiurilor țărîi, fără limbă de țară, care lucru mai greu nu poate fi, cîndu nu știe domnul limbă țărîi unde stăpînește.

Zac. 2. O! Moldova, di ar hi domnii tăi, carii stăpînescu în tine, toți înțelepti, încă n-ai peri așe lesne. Ce, domniile neștiutoare rîndul tău și lacome sintu pricinе perirei tale. Că nu cauță să agonesască și nume bun ceva la țară, ce cauță desfrînați numai în avuție să strîngă, care apoi totuș să răsipescă și încă si cu primejdii caselor lor, că blăstămul săracilor, cum să dzice, nu cade pre copaci, cîtu de tărdzîu.

Zac. 3. Era acestu Gașpar-vodă multă vréme tergimanu la împăratie, adecă tîlmaci tuturor solielor creștinești ce vinu la împăratîie. Si fiindu și la mijlocul păcii ce făcusă între Împăratîia Neamțului și între împăratîia Turcului, pentru slujba acéia i-au datu aicea în Moldova domniiā în locul Radului-vodă. Iară cît s-au aşedzat la domniile, măcară că era de mare credință la împăratîie, îndată s-au aşadzată cu gîndul spre părți creștinești.

Zac. 4. De laudă este hie la care domnă să hie spre partea creștinească, că aceasta țară, căci trăiește așea în

statul său pănă acmu, pentru țări creștine stă pănă astădzi în rîndurile sale, însă cu înțelepciune, nu fără socoteală și fără temei, în loc de folosul țării să-i aducă perire, cum s-au prilejită amu și în vrémile noastre în cîteva rînduri, de adusă a mulți nesocoteala și nebunia, mare cumpăna acestui pămîntă. Dumnedzău mai bine știe, că de nu s-ar hi prilejit o samă de capete să cerce mijloace și să nu alerge la împărațiile, ar hi fostă de perire de istov țara aceasta în cîteva rînduri. Asea adusă la mare primejdie țara și domnia lui Gașpar-vodă.

Zac. 5. Să rădicasă în dzilele aceștii domnii și j un domnișor de la Orhei, ce îndată Gașpar-vodă au trimis oaste și au ieșit și singur împotriva lui și l-au prinsu și pre dînsul viu, pre domnișor și cîteva capete de la Orhei, pre carii i-au și omorîtu j îndată. Știa limba sîrbească Gașpar-vodă și cîndu i-au mustrată pre căpitaniii cei prinși orheieni, li-au dzis sîrbește: „Да имаете срдце чисто къ Господарю”. Le tîlmăciaia apoi aceste cuvinte pre rumanii Bucioc vornicul de Țara de Gios, adecă: „Să aveți inimă curată spre Domnū”.

Zac. 6. Stăpînia atuncea Ardealul, căruia dzicem noi Țara Ungurească, Betleanu-Gabor, după stîngerea Batorăștilor și avè mare războaie împotriva nemților pentru Crăia Ungurească și îndemna și pre turci asupra lășilor că dedesă lășii agiutori și împăratului nemăscu împotriva lui Gabor și atunceș de curundu ii bătuse lășii o oaste foarte rău la Cașa. Deci îndemna într-acéia pizmă pre turci asupra lășilor, făgăduindu-le că de or merge asupra lășilor, să nu poată a da Leahul agiotoru nemților, va putea fără zăbavă a lua Beciul de la némți. Și cu acelea îndemnări și cu făgăduință, cu mare daruri Scrisese și la hanul la Crîm, care cărți au cădzută pre mînule lui Gașpar-vodă și în-

dată le-au trimis Gașpar-vodă la craiul leșescu. Dacă le-au vădzut craiul cărțile, singur n-au vrut să pono-sluească lui Betlean, ce avîndu Betlean Gabor oameni a săi între svetnicii leșești cu cusrții, au pus craiul pe oameni de ai lui să-i poruncească, căci nu se părăsește de aceste fapte, cu vrăjmășia împrotiva creștinilor. Și i-au trimis și izvoadele scoasă din cărțile lui și au mărsu solul de la boierii leșești cu multă mustrare și bănatu, arătîndu-i și izvoadele cărților lui, ce au scris la hanul. Dacă le-au vădzut Betlean Gabor cuvintele sale de față, au dzis cătră soli: „Muri-va Gașpar pentru acéle cărți”. Și îndată, de toate îmbletele lui Gașpar-vodă au dat știre la împărățiie.

Zac. 7. Curundu au simțită Gașpar-vodă că ș-au pierdută la turci credința, deci s-au aşădzată cu gîndul și mai tare cu léșii, îndemnîndu-i asupra turcilor. Și în cetatea Hotinului îndată au băgată oșteni leșăști, dîndu-să aievea suptă apărarea lor cu țara. Nu putea de tot slobod să hie în gîndul său de boieri, carii socotindu cea de apoi, să nu vie vreo perire țării, nu-i pristănia boierii, din carii era mai capăt atunce Bucioc vornicul mare de Țara de Gios; Vasilie-vodă era vistiernic mare la aceea domniie. Ce, în multe chipuri să ispitiia să omoară o samă de boieri, să fie el slobod în faptele sale, ce așea aievea nu să cutedza să-i omoară pentru țară, că era Bucioc la țară ales de toții. Iară pre Vasilie-vodă, dîndu-i pricină că nu dă samă de o sumă de bani a visteriei, măcaru că-i era hinu de cununie, l-au pus în temniță și l-au pus și la muncă. Iară pre Bucioc pusesă gîndu să-l otrăvăscă și într-o dži oprindu-l la masă și-au scornită voie bună, încchinîndu la Bucioc cu veselie și au pus de i-au dată otrava. În loc s-au simțită Bucioc otrăvit și s-au și sculat de la masă și s-au dus la gazdă, avîndu ierbi împrotiva otravei, date de la un doftor priiatin, că

aștepta elu una ca acéia de la Gașpar-vodă. Îndată au luat și ierbi și au început a vărsa otrava, cu mare cumpăna de viață. A doa zi s-au făcut războlit și Gașpar-vodă, dându-vina stolnicilor că au fost bucatele cotite.

Zac. 8. Văzindu-grije de vîiața Bucioc vornic, numai ce i-au căutat a prestări cătră sfatul lui Gașpar-vodă, ce avea amu așezatul cu léșii. Si era aievea și la împărație îmbletele lui, deci trimisă la Schinder-pașea poruncă împărația să nevoiască doară îl va prinde. Ce oblicise Gașparu-vodă și de toate da stire la léși. Deci văzindu-împărația că nu-l pot prinde cu meșterșug, au trimis unuagă pre obiceai, Schimni-ceauș, să cuprindză scaunul și să-l mazilească pe Gașpar-vodă. Iară cît au prins de veste Gașpar-vodă că vine Schimni-aga, au scornit că-i vin léșii asupră-i și au ieșit den Iași și au pus tabăra la Capul Stîncii, împrotiva Tuțorîi.

Zac. 9. Cum au sositu Schimni-ceauș după obiceai, amu era gătit lucrul; îndată au pus slujitorii de au abătut în turci și cîți au fost cu aga și pre singur Schimni-aga i-au omorîtu. Si îndată au răpedzit și în tîrgu, de au turburăt și tîrgul și cu slujitori amestecați, pre unde, pe care au apucat vremea, acolea i-au omorît. Mulți den turci să închidea pen pivnițe cu arme, de să apăra. Gașpar-vodă, după aceasta faptă, îndată au purces în tîmpinarea lui Jolcovschii hatmanul leșescu, carele era amu aproape, la margine, cu oști.

Zac. 10. Era gata Schinderu-pașa și mai înainte de aceste fapte a lui Gașpar-vodă, să margă cu oști asupra léșilor den porunca împărației și era orîn-duit și hanul și Cantimiru-bei, vestit războinic pe acélé vrémi și oștile muntenești și o samă de oști Ungurésti de la Betlean Gabor, de toată oastea aproape de 60.000 și 1.000 de iniceri,

din odăile ini-cerăști orînduite și cu aceste oști au intrat în țară Schinder-pașea.

Zac. 11. Léșii încă să nu lase însélatu pre Gașpar-vodă cu prijetinșugul lor și să-și tocmească Jolcovschii smentelele céle dinții, au purces și el cu oastea și au trecut Nistrul la Hotin în 22 de dzile a lui av-gustu.

Zac. 12. Oaste Jolcovschii hatmanul avé 1.600 de husari tot înerați, 4.000 de călări deosebi de husari, ce le dzic steaguri îndzăoate, 200 de raitari némți călări, 400 de cazaci lisovți, 2.000 de pedestri némți. Această oaste era lefecii; era și a domnilor deosebi vro 2.000 de oameni și de acéia cîțva carii mărgă de bunăvoie, în dobîndă, carii apoi au mîn-cată capul lui Jolcovschii. Venisă și un copil den casa craiului, de la crai, numai să între Jolcovschii cu oști în Moldova într-agitoriu lui Gașpar-vodă. Al doilea hatman, cum dzică la dînșii, de cîmpă, era pre acéia vréme Conetpolschii.

Zac. 13. Dac-au trecut Jolcovschii hatmanul cu oștile leșăsti Nistrul la Hotinu, au făcutu léșii sfată și sfătuia Conetpolschii să aștepte oștile acolea la Hotin pre Schinder-pașea, să nu să depărtédză așea în cîmpi, împotriva multimei de oști tătărăști și turcești și el să meargă pe Nistru de pe céia parte, să strîngă cazaci de pen pălănci, să lovască în urma oștilor pe la Tighinea. Ce acesta sfat n-au priimitu Jolcovschii hatmanul, ce să hie dzis, mai bine să vadă veștile cum sintu, decît să le audze de la altii.

Zac. 14. În 23 dzile a lui avgustu au venit și Gașpar-vodă în tabăra leșască, sprintin, numai cu 600 de oameni, la adunarea cu Jolcovschii și după sfată ce au avut cu capetele leșăști, au purces cu toată oastea leșască pe Prut în gios, de la Hotin la Țuțora și acolo la Țuțora au pus tabăra léșii. Scrie Léto-pisățul leșască că au avut și Gașpar-vodă 12.000

de oaste de țară. Sosit-au Jolcovschii la Țuțora, septembrie 2.

Zac. 15. Nu știé Jolcovschii de Schinder-pașea, la ce loc este și cu cîtă samă de oaste, lăsîndu-se de toate în nedejdea lui Gașpar-vodă. Ce, Gașpar-vodă, desî Știia din iscoadele sale de mulțimea oștilor turcești, iară nu spunea toate lășilor, să nu le strice inimile.

Zac. 16. La 7 dzile a lui septembrie, în 5 dzile după sosirea lășilor la Țuțora, au sosit și străjile tătărăști, deodată cu 300 oameni, cu carii hărățindu-să cazacii, ce le dzice lisovții pre acéle vrémi, i-au înfrîntû lisovții pre tătari, iară vîi n-au putut prinde nice pre unul. Numai capete cîteva de tătari au adus la Jolcovschii, ce n-au putut ști nice atunce lășii de puterea lui Schinder-pașea. Iară tătarîi prindea în toate dzile de la lăși limbă, din holota lor ce îmbla pentru hrana, și Știia Schinder-pașea de toate de la lăși și cum este oastea leșască puțină.

Zac. 17. În 8 dzile a lui septembrie, întîiū Can-temir-beiū, apoi și singur Schinder-pașea, au sosit la Țuțora și ș-au întinsu corturile Schinder-pașea direptu deasupra taberii leșăști, mai din gios. Lășii era în șanțuri, cîle încă de Zamoyschii făcute. N-au vrut să scoată oastea Jolcovschii într-acéia dzi, mai multu de niște steaguri sprintene cu lisovții amestecate, mai multu doară ari putea prinde vreo limbă, să știe de oaste, atîta este cît sosisă, au mai este pre urmă. Ce toată dzua hărățindu-să cu turcii și cu tătarîi, ieșindu și de ai noștri muldoveni la harțu și nice atuncea au putut lua limbă, că mai multu de un stegară turcă n-au prinsu și până a-l aduce la Jolcovschii, au murită de rane.

Zac. 18. Atîta oaste de toată, cîtă sosisă descalecată, socotindu Jolcovschii și neștiindu că în ceiaș noapte au sosit și oardele a hanului, cu galga-sol-tanu, fratele hanu-

lui, că hanul săngur rămăsesă în Bugeagă, iară ostile toate le pornisă cu galga-sol-tană, a doa zi dez-dimeneață, au scos Jolcovschii toată oastea leșască, pre pilda lui Zamoyschii, cîndu cu Cazi Cherei-soltan, și-au tocmit oastea, cît agiungea glonțul pușcei, făcîndu și doao băști de pămîntă, una la un cornă de oaste, alta la altă cornă, cîte cu patru pusei și cîte 300 de pedestrași cu focă. Iară Schinder-pașea tocmisă oastea sa turcească și pre unguri și pre munteni la aripa din gios, iar aripa din sus au dat-o lui Cantemir cu oardele lui, iară celelalte oarde ce era cu galga-soltană nu s-au ară-tată de după deală, păna nu s-au început războiul.

Zac. 19. Dacă s-au apropiiat ostile de sine, au dată lășii întîi și cu muldovenii războiu și în loc împengîndu pre ordele lui Cantemir și turcii înce-pusă a să da înapoi. Ieșîți lășii la cîmpă mai multă decît le era porunca cu șireagul cel din frunte, au izbucnită și ordele cu galga-soltană și au dat cu toate ostile năvală la rîndul cel din frunte leșască și l-au înfrîntă. Ai noștri, moldovenii, pre obiceai, îndată au plecată fuga și holota lășilor, ce era în goană, așijderă. Iară tătarii, neîncăpîndu toți în frunte, au lovită și din dos pe lăși. Si așea cu mare vîrsare de sănge, au înfrîntă rîndul cel dentîi, păna au agiunsă la al doilea rîndu, ce era tocmai iară frunte, unde era și hatmanii singuri. Si era toate și acélé rînduri mai încunguriate de tătari, de cătră tabăra lor. Ce au mărsă tot buluc lășii, apărîndu-să de tătari, păna supt șanțuri.

Zac. 20. Schinder-pașea tot cu acela năvală au lovit bășta cea din gios și fără zăbavă au intrat ienicerii în băstă. Sărit-au lășii, amu de lîngă șanțuri, și au apucată de au scos o samă de pedestrași ce era în băstă, iară mai mulți au perit și patru pusei au luat turcii. După acela au stătut oastea în tocmai neclătită, numai cît să apară lășii

de năvala tătarilor și bașta cea din sus au rămas întreagă.

Zac. 21. Aproape de apusul soarelui, Schinderu-pășea au descălecătu oastea toată la odihnă, iară léșii au cădzutu la mare spaimă și turburare, și lăsindu și ei străji, iară oastea celialaltă au intratū în șanțuri, pe la otace. Si îndată au mărsu toate capetele la cortul lui Jolcovschii, la sfat, mîhniți toți, vădzin-du-să înciși de atîtea multime de oști, depărtați de țară și cetățile sale, fără nice o nedejde de agiotoriū. Ținea hatmanii amîndoi inime tari, răspundîndu tuturora, cum a doa dzi vor să-și tocmească lucrul cu războiu și apoi, dacă n-or putea a înfrînge puterea nepriatinilor, să lége tabăra și să margă cu tabăra legată spre țara lor, spre Nistru. Au pătrunsu tuturora inimile acestu sfatū, dacă au au-dzitū cu tabăra legată marșul, fiindu amu den loc înciși de pășunea de cai și de hrană de oameni. Si după acéia s-au răschirat sfatul îndată. Unu domnū anume Strus și Calinovschii staroste de Cameniță și Samoil Corețchi s-au gătitū de fugă noaptea cu oamenii săi și au purces năzuindu îndată să treacă Prutul noaptea și acolea, la trecătoarea Prutului, dîndu în Prut ca oile spăimăți, s-au înecatu Calinovschii staroste de Cameniță și mulți din léși. Unii, rătăcindu noaptea, au cădzutu a doa dzi în mînule tătarilor, pe alții i-au dus cursul apei, de i-au abătutu iar înapoi la mal, de li-au căutatū a întră iară în tabăra. Iară Hmelețchii și Cazanovschii, capetele cazaclilor, au lovitū întii alăturea cu Prutul, apoi au luat cîmpii și au mersu, fără nici o dodeială, întregi. Cei elaltă oaste de lefecii să turbu-rasă cu toții și ei de fugă, scornindu să cuvîntu pen tabăra c-au fugit hatmanii, cît și céia ce era la straje, părâsise străjile. Ce înteleghîndu Jolcovschii spaimă ca acéia oștii, au îmbiat pe la otace cu făclii de vîntu, arătîndu-se oștenilor, cum este de față și are grije

de oaste și au mai întăritu și străjile. Și așea de-biia au aşedzat oastea de spaimă. Și în céiași noapte au scris și cărti, dînduștire la craiul, cu pîră pe acéia ce au fugit din tabără.

Zac. 22. Gașparu-vodă vădzhindu mare turburare și fugă în oastea leșască, părăsit și de oștenii săi, au purcesu și elu noaptea și au trecutu Prutul bine. Numai, amu la braniște fiindu cu puținei de ai săi și den boieri, Șepteliciu hatmanul și Goia postelnicul, pe lîngă dînsul, l-au omorât ceia ce era cu dînsul. Scîrnava și groadznică fapta și neaudzită în toate țări creștine. Domnul, ori bun, ori rău, la toate primejdiile ferită trebuiește, că oricum este, de la Dumnedzău este. Precum dzice svinta Scriptura: „Нѣ ест ии едина класт тъкомошт бога”, adecă: „Nu-i nice o putere, fără de la Dumnedzău dată”.

Zac. 23. Plătit-au apoi cu capetele sale această faptă și Șepteliciu și Goia, de la Alexandru-vodă, pe lége di-reaptă de le-au taietă capetele și trupurile le-au aruncată în ieșitoare. Și cu cale le-au făcut, că după scîrnave fapte, scîrnave morți vinu. Iară bietul Bucioc vornicul, în braniște amu, au năzuitu la un hin al său, anume Toader branișteriul, unde-ș lăcuia acel Toader, singur nemerit din răssipă, fără slugi pe lîngă sine, precum vremea acéia în răssipă oștii așea aduce. Și cu multă rugămente și giu-ruită cătră hinul său, s-au oploșit în vicleană făgăduința lui. Apoi, a doa dzi, l-au legată hinul și legat l-au dus la Schinder-pașea. (O, să nu-l ierte Dumnedzău hin ca acela!) Și dacă l-au dus la Schinder-pașea au pus îndată de l-au întăpată pre Bucioc, săracul, acela carile pururea sfătuie pre Gașpar-vodă spre bine și de mare nevoie i-au căutată a pristăni la sfatul lui Gaspar-vodă. Acestă domnă, Gașpar-vodă, niceodată post n-au avut, ce pre ascunsă în tote posturile mîncă carne.

Zac. 24. Iară hatmanii leșești, vădzhindu-se închiși și părășiți și de tovărășiiia moldovenilor și în țară streină, încunguriuți de atîtea oști, au scos, a doa dizi, toată oastea, cîtă le rămăsesă, stoluri, însă aproape de șanțuri, cît să să apere de năvala turcilor și a tătarilor. Si toată dzua acăia au stătutu călări în tocmală; nice Schinder-pașea și tătarii așe nu li-au stătut asupra, alegîndu cu sfatul să-i ție așea închiși pănă ce i-ari strînge foamea și hrana de cai, să să încchine de bunăvoie. Lășii încă să facă războiu nu era putere, că și oastea li să împuținasă cu domnii cei fugiți și răniți mulți din războiul cel dintîu, între carii era răniți feciorul lui Jolcovschii și nepotul lui de frate. Ce și a triiă dizi după războiul cel dintîi, iară așea au scosu oastea cu tocmală aproape de șanțuri. Si încă acéle dizi s-au apro-piiet și galga-soltan cu puținei tătari pe lîngă sine și au poftit pre singur Jolcovschii la voroava. Scoasesă Schinder-pașea încă acéie dizi toate oștile sale și pusesă rîndu înainte ochilor lășilor, să vadză multimea și așea au făcutu în trei dzile, pentru spaima lășilor, să să încchine, vădzhindu oastea multime. Iară la voroava cu galga-soltanu Jolcovschii n-au vrut să iasă, ce au trimis pre cneadzul Corețchii, fratele celui Corețchii ce fugise. Deci și galga încă au trimis pre Veli Șah-mîrza și au cerșut o sumă mare de ban să le dea lășii și să margă cu pace. Iară Corețchii arătîndu alte legături de pace, s-au apucat mîrzaculă de sabiie și au dzis să aștepte lășii toti sabiie.

Zac. 25. Vădzhindu-să lășii că cu altu mijloc de acolea n-au cum să iasă, de unde erau cădzuți, au ales sfat să iasă cu tabăra legată pre mijlocul oștilor și așe au făcut, 19 dzile a lui septemvrie îndesără. Amu era de trei dzile tocmită tabăra la rînduri și au făcut porti în șanțuri, cinești la rîndu și au purces din loc cu tabăra legată de cară, și

orînduite oști și den toate părțile și pedestrași și călări. Gîndiiia turcii și tătarîi dintîi că vin să dea războiū, apoi au vădzută purcesul. Si în céia dzi, până în sară și toată noaptea au mărsu lășii cu puțină dodială, numai de tătari.

Zac. 26. A doa dzi, septembrie 20, au sosit și Schinder-păsea cu toate oștile asupra taberii leșăști, ce lășii, cît s-au făcut dzuă, stătusă, unde i-au apucat dzua. Si într-acéia dzi au fostă războiū foarte tare și mare, până la vremea de chindiie și descălecîndu turcii cu corturi de mas, lășii mai îndesără iară au purces cu tabăra și iară toată noaptea au mărsu, numai cu dodială de tătari.

Zac. 27. A triia dzi, septembrie 21, iară au stătut tabăra leșască la un pîrîu, care nu-l pomenește Letopisul leșescu anume ce vale a hi fostă, iară adevărat pe la Scumpiaia au lovit, ce ori la o vale ce să dzice Răchita, ori la vreun ciuluc. Încă nu trecusă toată tabăra leșască valea, cîndu au sosită Schinder-păsea și acolea au ruptă turcii o bucată mare de tabăra și au luat și cîteva steaguri de la leși și pusei. Si s-au închis lășii iară acolea, la céia vale, de s-au apărat toată dzua acéia.

Zac. 28. A patra dzi, septembrie 22, au socotit Schinder-păsea să le ție din frunte calea și au purces înainte și aproape de Răută, desupra Răutului, au tocmit toată oastea frunte. Lășii încă ce-au avut oaste mai aleasă, o au tras de pen arepi în frunte și la o vréme ca acéie la care și de nevoie numai caută a hi toți viteji, că nu era altă cale de viață, au mărsu cu toată tabăra direptă asupra temeiului oștii turcești și stîndu tare și cu focul, au căutat turcilor a le da cale. Si într-acéia războiū au luat lășii de la turci doă steaguri și tătari prinși vii cîțva. Si după ce s-au aşădzat tabăra la Răută, au mai ieșit steagurile leșăști de au mai lovit pe o drîmbă de tătari, carii trecusă Răutul.

Zac. 29. După acéia petrecanie, să îmbărbătasă lășii și pierduse toată grija. Iară ce ieste să nu treacă și orîndu-iala lui Dumnedzău nu poate să să amistuiască. Amu, fără nice o grije, tare și sămeti lășii și cădzusă la valea Coboltei, unde era de o parte pîrîul, de altă parte oastea, loc deschis, fără trecători. Și pierduse și Schinder-pașea nedejde de a-i dobîndire și trimisesă la Jolcovschii Schinderu-pașea, poftindu să-i trimăță un om, să știe turcește. Au trimis Jolcovschii, ce apoi nu l-au mai slobodzită Schinderu-pașea pre tălmaciul acela. Cîndu au fostă amu aproape de Nistru, ca o milă de loc de la Movilău, la un satu anume Slobodziea Saucăi, la ținutul Sorocii, acolo descălecăsă oastea leșască, conacul cel de apoi. Holota ce era strînsură, temîndu-să de hatmani pentru dobîndă, că jecuise multe case în țară, să apuce ei trecătoarea la Nistru noaptea, au dat spaimă și toată oastea așea greu s-au turburat, cît care cum au putut, au apucat cal, sluga stăpînu-său și pedestrași și călăreți toți amestecați, unii de lalți fugindu, s-au șpărcuit toată tabăra, hatmanii rămași singuri, unul într-o parte, altul într-altă.

Zac. 30. Dzicu unii să să hie făcut acéie spaimă din slugile oștenilor, carii mersesă la o arie cu fin, departe de tabără și să-i hie lovitură tătară. Ce, oricum au fostă, spaimă ca acéia au fostă, în care nu s-au mai putut îndrepta oastea, să să aședza. Poate hi și de grija trecătoarei Nistrului, care de care să apuce mai curundu să treacă.

Zac. 31. Au pricopută tătară încă de cu noapte răsippă oștii leșăsti și încălecase toți. A doa dîz dez-dimeneață, au cădzut mai toate capetele leșăsti, părăsiți unii și de slugile sale, alții rătăciți, pre mînă tătarilor. Pre feciorul lui Jolcovschii și un nepot a lui i-au găsit între cară, răniți încă de la Țuțora, pre Conetpolschii cu puținei oameni buluc,

asteptîndu dzua, doară ari putea aduna ceva oaste și să știe și de Jolcovschii, ce s-au făcut, l-au încungjurat tătarîi și au cădzută viu pre mîna tătarîlor. Iară pre Jolcovschii, numai cu o slugă a lui rătă-cită, pedestru, l-au găsită o drîmbă de tătari și păna a înțelege cine este, vădzîndu-l om bâtrîn, l-au tăiată. Și apoi din slugă lui înțălegîndu că este Jolcovschii, i-au dus capul la Schinder-pașea și au stătut toată dzua într-o suliță înainte corturilor lui Schinder-pașea capul lui Jolcovschii. Și într-acela loc stă stîlp de piatră, făcut apoi de oamenii lui Jolcovschii și păna astădzi, în ținutul Sorocii, în cîea parte de satu, anume Slobodzia Saucăi, locu ca de giuematate de milă de la Movilău.

Zac. 32. Schinder-pașea după aceasta izbîndă, capelele leșăsti ce au fostu și pre Conetpolschii, i-au trimis la împărătiie, iară singur s-au întorsu la Cetatea Albă și acolea peste puține dzile ș-au fîrsită viiața. Dzică să fie murit otrăvit de veziriul ce era atuncea la împărătiie, temîndu-și veziriia de din-sulă. Iară tătarîi au lovită toată Podoliia și Rusia1 fără nice o smînteală de nimă, cu pliană multă s-au întorsu în părțile sale. Fost-au acăia răssipă a oștilor leșăsti și perirea lui Gașpar-vodă, v leato 7129 .

Capulă ală noaălea

Încep. 1. După domniia lui Gașpar-vodă, au venit la domniie Alexandru-vodă, feciorul lui Iliiaș-vodă, iară acelui Iliiaș-vodă au fostu ficiarul lui Pătru-vodă Rareș și după moartea tătine-său, lui Pătru-vodă, cădzu se la domniie, ce de bunăvoia sa au lăsat domniia, precum scrie Ureche vornicul și au mărsu la soltan Suliman și s-au turcită, la care întunecarea menții au venită din desfrînate fapte a curviei.

Zac. 2. Apoi Iliiaș-vodă au cădzu se la Rodos, la opreala și acolea, la Rodos, au născută acestu Alexandru-vodă. Spun de dînsul că la moartea sa au mărturisită legea creștinească.

Zac. 3. La începutul domniei sale, oblicindu de moartea lui Gașpar-vodă că au fostu pricina Șep-telici hatmanul și Goia postelnicul, i-au omorită și trupurile lor le-au aruncat în ieșitoare, precum s-au pomenit mai sus. Si cu lége direaptă le-au făcut acéie pedeapsă, numai munca ce au făcut fămăilor lor și îmmei a lui Șep-telici pentru avuți, au fostu peste pravilă, că pre legea direaptă nice fecior pentru fapta tătine-său, nice părintele pentru fapta fecioru-i de vîrstă nu-i platnicu.

Zac. 4. Domniia era aceasta foarte slabă și cu purtatul trébilor peste obiceiurile țărăii. Si în dzilele lui au venit și împărațiia Turcului, singur cu sine sultan Osman la Hotin,

asupra lășilor. Că înțelegîndu-împărația de perirea oștii leșăsti de Schinderu-păsea, avea nădejdea că pre lesne va putea să cuprindze den Crăilia Leșască o parte, soco-tindu că ce au fostu fruntea oștilor leșăsti și slujitorii vechi au perit în Moldova, nu or avea lășii nice o putere să stea împotriva. Si măcar că Venisă vești că perșii să gătiadză asupra Vavilonului, să-l ia de la turci, tot au lăsatu grijea Vavilonului și au stătut după gătirea asupra lășilor peste toată iarna, trimițîndu și ceauși la craiul leșescu, dîndu-i știre să știe că-i vine asupra Crăiei lui, cu toată puterea.

Zac. 5. Au acestu obicei împărații, de dau știre unul altuia, cîndu voru să facă razboiaie unul asupra altuia. De care lucru s-au cutremurat lășii, de vrémile acéle, vadzîndu și răssipă oștilor cu amîndoi hatmanii și a vederea venire asupra sa puterii ca aceia. Ce au trimis și craiul un sol de la sine la turci, mai multu să vadză și cu ochii, este adevăratu gătirea turcilor să vie, au numai sintu cuvente. Ce, pe solul la împărațiiie nice cu vezirul nu l-au adunat, ce numai i-au răspunsu cu scîrbă și l-au pornită înapoi.

Zac. 6. Iară și craiul leșescu n-au șădzută fără gătire, ce, îndată, iarna, au strînsu săimău și den ceputul săimu-lui au trimis soli pe la toate țări creștine, dîndu-le știre de vinirea asupra sa împăratului turcescă, cu toată puterea împărației lor. Si au stătut la sfat să facă oști de a stare împotriva puterei turcești și au ales la săimău să facă 30.000 lefecii, în carii să fie 14.000 de husari și 8.000 de pedestriime, altă oaste mai sprintenă și la 15.000 de cazaci să trimăță lefe și singur craiul cu toată pospolita să încalece și au stătut și ei toată iarna de gătire. Iară de la Crăiei streine n-au avut de la nime nice unu agiutoriu, mai multu de la holendezi cîteva corăbii cu platoșe și cu sănețe și alte măiestrii de oaste. Iară de la celelalte craii creștinești fără

nice o nedejde de agiutoriuș s-au întorsuș solii lor și încă de la ném̄ti oprișe și marginile țării sale, nice pre banii săi lășii să nu facă lefecii, avându împărăția Neamțului pre acéle vrémi mare zarve și amestecături cu Crăia Bohemu-lui, care crăie, cu altu nume, să dzice Cehul. Așé lăsăsă toți pre leși, numai singuri să raspundze împărăției Turcești. Husari încă atîtea n-au putut a face lășii, că acél fél de oaste să face cu greu și cu mare cheltuială.

Zac. 7. Cîtău s-au dezvărat, sultan Osmanuș au purces cu mare gătire cu oști strînsă de pen toate unghiuile țăriloră sale. Așé scrie Hronograful leșăscuș, că și din limbi, apoi și din iscoade ce avea lășii la turci, cum au avut sultan Osmanuș 300.000 de călări, 12.000 de iniceri, 80.000 de tătari cu Zaimbu Chierei-sultan, hanul Crîmului, fără de oștile muntenesci ce era cu Radul-vodă, domnul muntenescuș. Amu aproape de Dunăre fiindu sultanuș Osmanuș, au venită veste, cum au luat persișii Vavilonul, ce totuș au păzită calea asupra leșiloră.

Zac. 8. La leși lipsiia hatmanii amîndoi, că Jolcovschii hatmanul cel mare perise, iară Conetpolschii al doilea hatman era la încisoare la Țarigrad și era zarva între leși pentru hătmăniie. Ce craiul Jigmontuș, ferindu-să să nu cadze la mai mare împărăchieire între capete lucrul, au răspunsu că așteaptă pre Conetpolschii să iasă din robie și este pravila lor așea, ales la capetele oștilor, să margă pre rîndu din stăpâni mai mică la mai mare. Deci oștile toate au datu pre mîna lui Hotchevici hatmanului de Litfa, om vestită din tineretăle sale la războiae și atunce de vîrstă sa, ca de 80 de ani.

Zac. 9. Cu 14.000 de oaste au purces deodată Hotchevici hatmanul și înainte sa au trimis cu 4.000 de oameni pre Liubomirschii, să treacă îndată Nistrul la Hotin, fiindu

cetatea Hotinului din dzilele lui Gașpar-vodă pre sama lășilor. Deci întrîndu Liubomirschii în țară, până să apropiia oștile turcești, au prădatu țara până în Iași, ieșindu și lăsindu și Alexandru-vodă lășii cu fuga la Romanu. Și au arsă lășii și lășii și din prada țării au strânsu hrană, care apoi au ținut pre leși toată vremea, cît au fostă la Hotin, în urma lui Liubomirschii au sositu și Hotchevici hatmanul la Hotinu și apoi, după Hotchevici, și feciorul craiului leșăscu, Vladis-lav, cu 16.000 de oaste. Nu știu ce vină orihi dat bieților tîrgoveti de Hotin, a o samă ce au fostă mai fruntea, de i-au înpensu din cetate de pe zid, fără de nici o milă lășii.

Zac. 10. Amu era împărațiia la Tuțora, iară cazacii tot nu sosisă la Hotin, cu mare mîhnițiune lășilor și amu agiungea tătarii până în tabăra leșască, cît pierduse lășii de cazaci nedejde.

Zac. 11. În 20 dzile a lui avgust au lovită un soltan cu oștile sale și cu mulți și din oastea turcească, la tabăra leșască supt Hotin, cît s-au gîndită Hotchevici hatmanul și și alte capete leșăști că amu și împărațiia singură este sosită și scoasesă și lășii toată oastea la cîmpu. Ce, tătarii, după puțină năvală, s-au dat îndărăptă. Și atunceși, în céiași dzi, au sosită și 1.000 de cazaci înaintea hatmanului lor, anume Sahaidacini, dîndu-i știre că sosește și oastea căzăcească cu tabăra legată, de trei dzile tot cu războiu prin tătari, că trecusă cazacii pe la Soroca și zăbăvindu-să cu prada, pe hirea lor, îi apucase tătarii pe cale. A doa dzi, 21 a lui avgust, au sosit și Sahaidacini cu 20.000 de cazaci și într-acéiași dzi, orînduindu Hotchevici șanțurile pe lîngă tabăra și făcîndu căutare cazacilor, au dat știre străjile, cum sosește și împărațiia cu toate oști în tocmală, cum dzic la turci, alai. Ce, au lăsată și Hotchevici căutarea

cazacilor și au scos și el toată oastea la cîmpu, cu tocmaiă puindu oaste și pen văi și pin ceretei supuse. Singur au stătut cu partea mai aleasă a oștii frunte, gîndindu că vor da turcii îndată războiu. Ce, oastea turcească n-au stătut de războiu, ce, cum au sosit, au început a descăleca și a întinde corturile. Cantemir-pașea numai cu oștile sale au făcut năvală o dată la aripa lășilor, ce vădzindu oaste leșască supusă pin toate văile, au purces și el spre descălecatul oștii sale. Iară turcii scoasesă o samă de pusei și da în oastea leșască și au fostu harturi între oști pănă sară.

Zac. 12. Avgust 22, dez-dimineață, au cuprinsu turcii tot locul acela cu corturi, unde stătusă lășii în dzua din-tîiu. Lășii încă au scos oastea împregiurul taberei aproape și într-acăia dzi toată năvala turcilor au fostu asupra cazacilor, vădzîndu-i încă fără sănături și osebiti de tabăra leșască.

Zac. 13. Avgustu 23 dzile, dez-dimeneață, gătiți turcii de războiu, cazacii era descălecați cu tabăra lor, mai gios pe Nistru, deosebi de tabăra lășilor, încă fără sănături, numai încheiată cu căruțele. Acolă, la cazaci, au făcut mare năvală cu toate oștile turcii cu tătarii, cît să vedea luată amu tabăra căzăcească. Ce, au stătut cazacii foarte tare și cu nevoință a hatmanului lor, care era om, oștean diruptu, si le-au datu și Hotchevici hatmanul agiu-toriu cu trei roate de némți și cu o mie de haiduci cu bardîșe (ieste un feli de arme, topoară cu coade lungi). Deci, cum au vădzut cazacii agiutoriul, au sărit dreptu asupra inicărilor, bătîndu-se de la o vréme de țiișu cu sînetăle, cît le-au căutat u a să da înapoi inicărilor. Si așea gonindu cazacii și haiducii pre iniceri, s-au întărîtat și oștile călă-retă și s-au făcut o glogozală mare între oști, adao-gîndu-să și din oști turcești cu tătarii și den bulucuri a lășilor la acăia

aripă, unde era sfada, cu mare vărsare de singe. Și într-acéia dată, la acela războiu, au perită capete cîteva den iniceri și pașea de Silistra, vestită războinic. Din partea lășilor, din capete au perită Zavisa și Endriiovscii, amîndoi rohmistri. Și din capetele tătarilor de Litfa au perit Bogdan-mîrza și Tarovici, iară mîrzac. Lucru mare, cumu-i laudă Hronica leșască, cum au stătută de bine atuncea împotrivă turcilor, macara că sintă și ei turci de lége. În céia dizi, spună să hie chemată soltană Osmană pre iniceri și le-au dzis că nu va mîncă, păna nu or lua tabăra căzăcească.

Zac. 14. 24 a lui avgust, lășii la cîmpu n-au ieșit, ce au stătut toată oastea la întăritura șanțurilor, ca păna atuncea pe mai multe locuri era tabăra leșască numai cu cară îngrădită. Iară turcii într-acéiași dizi, vădzhindă că lășii nu stau la războiu, ce de lucrul șanțurilor, și călării de-a valoma cu inicerii pedestri întîi au dată năvală unde era fruntea șanțurilor și acolea dîndu-le tare némtii răspunsu, s-au mutat mai sus, cercîndu locu mai slabu, ce și acolo, la năvală au cădžută mulți din turci. Apoi și la al tréile loc, au luată mai despre Zvancea, ce și acolea s-au apărat lășii tare și păna amiadzedzi au dodeit pe leși. Iară de la amiadzedzi, iară cu toată năvala au lovită la tabăra căzăcească, care amu era grijite peste noapte, cu doă rînduri de șanțuri, un șanț tocma pe lîngă cară, iară altu rîndu de șanțuri mai departe de tabără și amu lipiți de șanțurile lășilor. Multă oaste turcească au perită de cazaci într-acéia năvală și au gonită lășii pre turci înfrînti de focul cazacilor, păna în corturi.

Zac. 15. Avgust în 25, nimica n-au gîndită turcii de paguba oștii sale, ce au avută, ce, a doa dizi, au scos pușcile céle mari și s-au apropiată de șanțurile cazacilor și au dat

nepărăsitū în cazaci cîteva ceasuri. În loc de minune scrie Hronograful leșescu că dîndu așea desu și mai multu de un cazacu, anume Vasilie sotnicul, n-au perit, iară cai au omorît mulți în tabără. După patru ceasuri ce începuse a bate pușcile în cazaci, au ieșit cazacii ș-au făcutu năvală la pusei, de unde bătea. Și din aripa despre léși au lovit un stol de leși, iară într-acolea si au împensu pre toată oastea acéia de pe lîngă pusei și au apucat toate pușcile céle apropiiate. Și au mărsu într-acéia dzi păñă în corturi turcești cazacii, cu mare spaimă în toată oastea turcească și amestecătură. Ce, cum și-i hirea cazacilor, la dobîndă lacomi, au dat îndată de jacuri și cu acéia zăbavă, avîndu vréme turcii, au împensu iară pre cazaci și de la corturi și de la pusei. Pușcilor apucase cazacii de le stricase roatele și straturile.

Zac. 16. Dintr-acéia dzi amu au mai răsuflații cazacii și s-au acolesitū turcii despre parte lésilor cu năvala, că să deprinsesă lésii, de sta gata, bulucuri călări și cît ii împengetă cazacii den foc pre turci, iară lésii loviia din aripa. Deci, den 26 a lui avgust au cădzut greul asupra lésilor, că în 27 a lui avgust mare năvală au făcut turcii la oastea leșască, care era scoasă din afară de șanțuri și au în-frîntu pe léși și doaă bulucuri de némti a doi polcovnici au peritū cu totul. Mare bucuriie în turci și semetiie de atîte capete de némti, de carii sta o grămadă înainte corturilor împărătești. Și să nu hie întorsu pre turci îndărăptu niște steaguri de husari, la grije era și toată tabăra lesască, așea să ameste-casă de rău lésii. Au luatū într-acéia dzi turcii steagul lui Hotchevici, rumpîndu-și zăbala calul stegariului, care purta steagul de husari la Hotchevici, l-au băgatū pe stegariul fără voie lui în desimea turcilor. La acéia grije scrie Hronograful, că singur moșneagul Hot-

chevici au ieșit din șanțuri afară și pin toate celelalte porți ieșii orînduită oastea și asea s-au dezbarată de oarbă năvală turcilor, într-acăia dzi. Iară oaste au perită multă într-acăia dzi din leși și steagul lui Hotchevici cu stegariul.

Zac. 17. În 28 a lui avgust și 29 și 30, turcii au ședzut pre odihnă, iară Hotchevici hatmanul mîh-nită pentru steagul său, care lucru la oștenii acestor părți și în locu de necinste și în locu de piedzi răi să socotește.

Zac. 18. În dzi 1 a lui septevrie au pus gîndu lășii să lovască cu toată oastea sa noaptea pre turci, numai să lasă pedestrimea la șanțuri și așea au făcut. Toată oastea scosesă denafără, ce au împiedecată lucrul și gîndul lor ploaia. A doa dzi au oblicit turcii gîndul lășilor den haiduci unguri, care fugia totdeauna de la leși la turci și de la turci rusii totdeauna. Iară cazacii tot nu s-au răbdătu și pe ploaie, la o aripă de corturi au îndrăznit de i-au lovit, tot într-acăia noapte.

Zac. 19. A treia dzi a lui septevrie au venit în tabăra leșască de la Radul-vodă, domnul muntenescu, Batiste Veveli, om de neamul sau criteanu, dzicu să hie fostu cu știrea vezirilui, îndemnindu pre lăși să trimășă sol de pace la turci. Si nu s-au apărată lășii, ce au trimis foarte om cu ispravă de la sine, anume Zelenschii, să întrebe, putea-vor să să priimască soliile la împărățiie, au ba. Si de atuncea îmbla și soliile, iară și singele bieților oșteni mai multă să vârsa din îmbe părțile între dînșii, în toate dzile și în tot ceasul.

Zac. 20. În 5 dzile a lui septevrie, au obîrșită turcii și podul peste Nistru și au trecut și în căia parte de Nistru oastea. Avea hrană până atuncea slobodă de cai lășii peste Nistru, iară den căiași dzi i-au închisă și den căia parte. Si tot într-acăia dzi au venit și Caracas-pașea de Buda,

carele temîndu-se de împărătiie, scîrbită de dînsul pentru zăbava, trimisesă răspunsă vezirului că nu va merge la adunare, până nu va hi întîi în tabăra leșască.

Zac. 21. Toată oastea turcească iară să pornise după Cărăcașu-pașea și din toate părțile au stătut năvală asupra léșilor, iară mai mare cu multu unde era singur Caracăș-pașea. Era acél loc despre Zvancea, unde era mai slabă tabăra leșască. Îl dusésă pre Caracăș-pașea anume la acel loc niște unguri ce fugise de la leși la turci și acéia năvală au făcuții la sănțurile leșăști, cît să nu hie apucat a ieși un bulucu de némti cu un căpitan anume Veier, neamtu și s-au prilejitu vro 2.000 de cazaci, carii păștea caii, ținu-i amînă prin ceretei, luasă Caracăș-pașea sănțul léșilor. Ce némtii ca din dos să prilejise a oștii cei turcești și altii di pe sănțuri au vărsatú focul în turci, cum dau némtii, odată. Și dintr-acela focu au nemerit glonțul den sinețu pe Caracăș-pașea direptu pren capu. Deci, cît au vădzut turcii c-au cădzutu Caracăș-pasea, s-au dat îndărăptu. Ieșit-au și léșii călări din sănțuri, iară n-au gonit pre turci, stîndu după sprejeneală de alte locuri, pe unde mai năvălia turcii.

Zac. 22. Slăbise léșii de hrană și de desimea mare de trupuri să scornise mare putoare în tabăra lor, că nu mai biruia a căra trupurile în Nistru. Deci să scornise boale între osteni și mai vîrtos muriia caii de o boală ce era în cai. Feciorul craiului, Vladislav, dzacea bolnav și Hotchevici hatmanul iară așea, din care boală au și murit acolea la Hotin Hotchevici, septeavie 14, omu între léși vestită de lucrurile războaielor. Spună de dînsul, până au fostu viu, cîndu au venită pomenire de pace de la Radul-vodă, să hie dzis: „Lasă, lasă, să vie Simedriul, să va căi soltanu Osmanu c-au venit asupra léșilor”.

Zac. 23. Trei dzile după perirea lui Caracăș-pașea, tur-

cii au șădzută fără războiu, iară tătarii ardea și prăda Tara Leșască pre lîngă Cameniță și mai sus de Cameniță și să fuma Tara Leșască la vederea ochilor a lășilor și ei înciși de toată hrana. Mai multă ce răzbiia cazacii penăduri, pe la cetăți de pe aproape și aducea cîte oarece hrana, ce iară nu de agiunsu. Și au ales și lășii într-un rîndu, noaptea, cu vreo mie de haiduci, niște cară, de au adus den Cameniță puțină hrana și iarba de sinetă, că împuținasă lășii și iarba și plumbul. Și boale să scornise multe în némti și în leși și mai ales boală de ventre, învățați cu berea, cu horilcă și acolo numai apa Nistrului era băutura, care este foarte grea la băutu.

Zac. 24. Sfătuia unii din leși să lase pedestrimea să apere șanțurile, iară ei să iasă călări, alții sfătuia să pornească pre feciorul craiului, să margă el să sirguiască pe craiul, pe tată-său, să vie mai curundu cu agiutoriu și să burzuluisă și oastea Litfei, numai să o plece din tabăra. Ce, apoi toate acestea sfaturi le-au aşădzat Liubomirschii, pre carele l-au și ales oastea și în locul lui Hotchevici și l-au pus feciorul craiului hatman.

Zac. 25. În 15 a lui septevrie să întorsesă și solul lor Zelenschii, trimis la vezirul și tot într-a-acéiași dzi au lovit turcii iară tabăra leșască la poarta Litfei. Ce făcusă lășii în cele trei dzile o tabie, adepă o baștă denafără de șanțuri, de care nu luasă turcii aminte, ce și de la șanțuri și den tabie dîndu tare lășii foc, au căutat turcilor a să da înapoiu. A doa dzi, septembrii 16, au trecut pușcele turcii în cinea parte de Nistru și au bătut toată dzua în tabăra leșască. Și toată dzua acéia numai unu neamțu au ucis, la corturile feciorului craiului. Si tot într-acea dzi au trecut Nistrul și sultanu Osmanu singuru și au mărsu de au vădzută Cameniță. Pusesă să bată o cetățuie anume Panăvții, lîngă Cameniță,

ce era niște haiduci, puși acolea de pază. Ce au perit cîțva turci de haiduci și au lăsat-o cetățuia acăia nedobîndită. Iară pre lîngă Zvancea, numai căci au trecut pe lîngă cetate. Scrie Letopisul leșăscu să hie dzis soltanu Osmanu pentru Cameniță: „Dumnedzău au făcut-o această cetate și Dumnedzău va lua-oă”. Iară în dzilele noastre au luat-o sultanu Mahmetu, împăratul turcesc, în 9 dzile în anul 7180 <1672>, în 16 dzile a lui avgust, pentru păcatele lășilor și netocmala între dînsii.

Zac. 26. Făgăduită era plata tătarilor la Hotin de sultan Osmanu, care va aduce cap de cazac, să ia cîte 50 ughi de auru, deci alerga tătarii, lovindu pin Țara Leșască țărăniminea și le aducea capetele și lua bani. Ce, cărasă niște grămadză de capete de țărani înaintea corturilor împăratești, cu numele de cazaci. Iară oastea turcească neputindu strica lășilor den frunte, au trecut Nistrul pușcile céle mare și bătea foarte tare den cîia parte pre cazaci și o parte de tabăra leșască. Numai ce au căutată a să muta de la mal și cazacilor și lășilor, de pe unde agiungea pușcile. Si în 16 a lui septevrie acela războiu și năvală să făcusă, cît amu didésă tătarii înnot să treacă apa, să între în tabăra. Care grije vădzindu Liubomirschi, carele era în locul lui Hotchevici celui mortu, au coborît némti pedestri cu foc și s-au îmbărhătată și cazacii și au începută a da foarte désu focul, cîtu au căutată turcilor a părăsi deodată pușcile și a să mai depărta de la malu.

Zac. 27. Acăstea lucrîndu-să la Hotin, craiul lășăscu Jigmontu venia încet, cum să dzice, leșește, într-agiutor fecioru-său. Si amu împuținase de tot tabăra leșască iarba de sinețu și de hrană era foarte strînsi, care nevoie nice de la turci nu lipsia, că flămîndzisă foarte rău și turcii și în toate dzile venia vești de mare prădzi ce făcea cazacii

pre Marea Neagră. Deci vinisă iară Batiste Veveli de la Radul-vodă, domnul muntenescu, cu făgăduință tare, că or hi priimite soliile, numai de zăloage poftise lăsii de la turci, au adus răspunsu că ieste cu rușine împăratiei să dea zăloage. Deci și lăsii au ales pre Iacob Sobetăchii, tatăl craiului de acmu și pe Joravinschii caștelanul de Bîlza și au mărsu solii leșaști în tabăra turcească.

Zac. 28. Schimbasă împăratia pre vezirul în scîrbă că n-au fostu harnic de a lua tabăra căzăcească și pusesă altu veziru, carele să-și arate lucrurile mai tare, au dzis solilor leșaști să lége biru pre an la împăratie. Care lucrul nici într-un chip nepriimindu solii leșaști, pre dînșii i-au oprită, iară oastea toată cu mare gătire și cu toate pușcile și măistriile au pornit cu sine asupra taberii leșești și o parte au pus dencoace de Nistru să bată, iară altă samă cu sine au trecut Nistrul și au bătut în céia dži, toată dzua, septevrie 24 și septevrie 25. Ce, făcuse pre malu și lăsii sănțuri dincoace, iară tot ii strica din pusei turcii și mai rău din céialaltă parte de Nistru. Si așea să luptă în toate dzilele acăstea păna în 27 a lui septevrie.

Zac. 29. Au acestu obiceiul cazacii, daca li să dodiește răul și pieru de pusei, iesu de dau năvală, tocma acolă, de unde batu pușcile, care hirea lor, hie cine va hi vădzut la Suceavă, cîndu închisésă Ștefan-vodă Ghiorghe pre feciorul lui Hmilu. Așea au făcut și la Hotin, cîndu părea turcilor că sintu pătrunși de morți ce făcea pușcile într-înșii, că i bătea atuncea în cele 5—6 dzile 60 de pusei, cum scrie Hronograful leșascu, tot de céle mari, ce le dzicu balemezuri, și-i socotia spăimați, atuncea, în 27 a lui septevrie, au făcutu cu hatmanul său, cu Sahaidacini, sfat și s-au orînduit în doao bulucuri, o parte în céia parte de Nistru și altă parte din ceasta parte. Si așea au făcut, noaptea au

purcesu și au trecut Nistrul pe pod la Zvancea, că avea și lășii pod peste Nistru, mai sus, împotriva Zvancei și au lovitură tocma șanțurile vezirului din ceea parte, cît i-au căutat și vezirului în ceea noapte a nu mînea supt cortu. Iară dincoace, acela spaimă și glogozală făcuse în oastea turcească, cît în giumătate de oaste fugisă de supt corturi la altă parte de tabără, părăsîsă și pușcile și să făcuse o amestecătură mare. S-au împlut cazacii de boarfe, de săbii, de rafturi, de corturi, iară mai multe au tăiat și le-au răsturnat și cu mare dobîndă s-au întorsu în tabără sa.

Zac. 30. De mirată era la împărăție și la toate capetele împărăției neînfrîntă și neînspăimată hirea căzăcească, la ce strînsoare amu era.

Zac. 31. Amu aducea tătarii și limbi, carii spunea de singur craiul lășascu sosită la Liov. Ce, a doa zi după acela petrecanie din cea noapte, au chemat împărăția pre vezirul la sine, iară pușcile den ceea parte totuși au bătut până îndesără, iară singur vezirul au stătut cu solii leșăști la legături de pace, avîndu veste și de sosirea craiului la Liov.

Zac. 32. Multă au stătut turcii să priimască lășii cevași biru, ce lășii nice să pomenească acestu lucru n-au priimit. Deci, după multă frămîntătură, au stătut și s-au ales pace, septevrie 29 dzile, pre calendariul nostru, iar pre a papistașilor octovrie 91. *Zac. 33.* Legăturile despre împărăție au fostu acăstea: Pace vîcnică de la turci să aibă Craiia Leșască, niceodată asupra ei oști să facă (iară, ia, cum țin)2, pre tătari să-i opreasă să nu îmbie, stricindu în Țările Leșăști, la Moldova pași sa nu puie (iară și de ceea, măcar de n-ar hi aproape) și alte mănîntușuri, pentru semnele hotărălor la cîmpii Oziei și despre Tighinea.

Zac. 34. Iară de la leși era aceste legături: în Moldova cu oști să nu mai îmbie, pre cazaci de la mare să-i opreasă, cetatea Hotinului să dea pre mîna domnului de Moldova, solu mare cu daruri și cu întăritura legăturilor de pace să trimață la împărăția. Și numai ce le-au căutată lăsilor mai apoi, mai în silă, a priimî și a legă și 30.000 de cojoace, din anu în an să dea tătarilor. Și așea acestea istovindu-să, în loc într-îmbe taberile, și turcească și acea leșască, au strigată strigătorii pace și în loc au părăsită și armele de îmbe părțile.

Zac. 35. În 30 dzile a lui septeavie s-au făcut tîrgu între leși și între turci; au cumpărată lăsii mulți cai turcești ieftini, corturi și turci de la leși postav, pistoale. Și iarăși în dizi întâi a lui octovrie și a doa dizi, iară au făcut tîrgu oștile între sine.

Zac. 36. A treia dizi după pacea legată, au pur-cesu împărăția în giosu de la Hotin. Ieșisă toată oastea leșască în tocmai la cîmpu și petrecîndu bulucurile turcești, își lăsă bună cu clătirea și capului de la leși. Apoi, a patra dizi, și lăsii, după purcesul împărății, octovrie 6, au ieșită și ei din șanțurile sale cu cazacii, lăsîndu cetatea Hotinului pre sama Radului-vodă, domnului muntenescu, că domnul țării noastre, Alexandru-vodă, precum s-au pomenit mai sus, viindu la Hotin împărăția, n-au aflatii nemică grijit, nice poduri, nice conace și țara aflîndu-se fugită și stricată de leși, s-au scîrbită pre Alexandru-vodă așea de rău, cît numai era să-l omoară. Ce, l-au scos de la moarte veziriul, iară de urgie n-au hăladuit, că până la Hotin, tot au fostă legată la pusei în obedzi și toată vremea acăia, cît au fostă împărăția la Hotin, tot au fostă la închisoare, până la întorsul împărăției spre Tarigrad.

Zac. 37. Pre cale mergîndu împărăția, mare scădere au

avută în oameni, hămnesită oastea și caii, că lovisa niște răceale și ploi cu ninsori. Și de atuncea sintă luate Renii cu cîteva sate de soltan Osmană, sat de țară pe Dunăre, asultătoriū cătră ocolul Galațiilor și sintă date de împăratăie cătră Smil, de atuncea, căruia olată venitul ieste închinată la mormântul lui Mahmet, ce ieste în Țara Arăpască, aproape de Marea Roșie.

Zac. 38. Iară craiul leșescu Jigmontă, înțelegîndu de pacea făcută între turci cu fioru-său, s-au făcut mînios deodată, ce era zugrăvită acăia mîniie, că pospolita venia foarte încetă, velcopoleanii atunce trecea Visla, iară Litvei venia asupra craiul șvedzăscu Gustav, la Riga, care ceteate vestită foarte între cetățile lumii, atunceași au luat-o Șfedul.

Zac. 39. Și așea au fostă lucrurile împăratăiei cei dintăi, cu vinirea lui sultan Osmană la Hotin, în anul de la zidirea lumii 7130 < 1621 >.

Capulă ală dzécilea

Încep. 1. După grea de scîrbă împărătească mazilie a lui Alexandru-vodă, feciorul lui Iliiaș-vodă, încă de pe drum mergîndu împărăția la Hotin, au trimis iară la Ștefan-vodă Tomșea și iară i-au dată domniaia țărîi.

Zac. 2. Amu mai blîndu Ștefan-vodă, la a doa domniaia sa, precum au putută întâi, îmblîndu singur pre la bejenii, strîngîndu conace împărăției și afluxindu-se la slujbă. Si cît s-au mîntuită de împărăție, s-au apucat cu toată osîrdiaia de obîrșirea mănăstirei Soleai, care urdzise la domniaia dintăi, ce nu o fîrșise. Este mănăstirea Solea obîrșită de dînsul și sfîrșită în anul 7131<1622>, după împărăție.

Zac. 3. În locă, peste voia lășilor era domniaia lui, că era în mare vrajbă cu dînsii și pre Radul-vodă avé iară mare neprijetin. Însă silia Ștefan-vodă să nu dea ceva pricină lășilor, fiindu atuncea de curundu legăți cu prietenegugă nou împărăției. Si după împărăție, într-acelaș ană, vara, a solului care venia de la lăși la împărăție, cu întăritura păcii ce făcuse la Hotină, mare cinste și vîlvă au silită să-i facă, iară tot pre lesi prijetini a face n-au putută.

Zac. 4. Era solul de la craiul leșescă un om mare, anume cneadzul de Zbaraj, din Vișnovecești, cu multime de oameni și cu desfrînate de tot podoabe, cît de-biia de să

află în vro istoriiie pre aceste vacuri soliie ca acéia la vreo împărătie prilejită, cu 300 de oameni călări, fără pedestrași pe lîngă carate ce avea și până în vezetei îmbrăcați cu ur-sinice. Ciubările cu carile adapă caii, de argintă, și cofe, barilce, la hamuri tîntele și la haiduci cepragi de argintă. Întrîndu în Țarigrad, au pus potcoave de argintă, numai cîte un cu.iu bătute la cai, anume să cadă pre ulițe.

Zac. 5. Ieșindu-i Ștefan-vodă o milă de loc înainte cu cîteva gloate, în carată cu sine solul nu l-au poftit, nice au primit să hie la masa lui Ștefan-vodă, la ospățu. Iară Ștefan-vodă și la purcesul lui din Iași spre Țarigrad, iară l-au petrecut cu cinste, până la locul unde au făcutu apoi Barnovschii-vodă un hălășteu, ce să chiamă Iazul lui Barnovschii până astădzi.

Zac. 6. Acolea l-au tîmpinată călărașii de la Țarigrad, cu veste că s-au schimbat veziriia și au stătut veziriū unul ce-i era lui Ștefan-vodă prijetin. Cum au înțăles din călărași de veziriia aceluia veziră veste, îndată au dzis gloatelor să să întoarcă și tnloc s-au întorsu și singur, poftorindu cu glasul: „Lase, cîine lese, că te voi purta eu”. Si neluîndu-și nice dzua bună de la sol, s-au întorsu la scaun și au trimis și înaintea solului, pen țară, pe la toate conacele, de i-au tăiată obroacele.

Zac. 7. Sosindu solul acéia la Țarigrad, au aflată împărăția lui soltan Osman la mare turburare și închis Tarigradul din rădicatul inicérilor asupra împărăției. Si au ținută acea turburare 9 dzile, închiși toti, cineși la casele sale, cu mare grije și spaimă. Si oameniloru celor streini și solilor ieșise poruncă de la caimacamul, cine era suptă acéia vréme, nimé denafără de casa lui să nu iasă. Deci și solului leșascu au ieșit răspunsu să stea denafără de Țarigrad și au ședzut solul toate dzilele acéle la un sătcel denafără,

anume Halcali, până la aşă-dzarea împăratiei lui sultan Mustafa, în locul lui sultan Osman.

Zac. 8. Iară pricina rădicării a inicărilor asupra lui sultan Osman au fostu aceasta: întorcîndu-se sultan Osman fără izbîndă de la Hotin, da toată vina inicărilor, că n-au vrut să stea la războiu, cum s-ari cădea slujitorilor celor buni, mustrîndu-i pururea că sintu buni numai de beție, să hie Cjălcători legii lui Mahmet. Ce, aședzase gîndul pe toți să-i stingă și să facă slujitori arapi, carii stătuse la Hotin mai tare la războacie și aşă în toate nopți îi sugruma pre iniceri. Iară neputîndu așe plini pre voie gîndul în Tarigrad, s-au ales cale la Anadol, spre mormîntul pro-rocului său, la închinăciune și pusesă amu de au strigat pre obicei și strigătorii, dîndu știre de gătirea purcesului împăratesei!.

Zac. 9. Vădزîndu inicerii gîndul împăratului aședzat spre stîngerea lor, întîi la vezirul și la muftiu], în gloată strînsi, au mărsu și au strigat să grăiască împăratiei să să lasă împăratul de acăia cale, fiindu de curundu descălecați den oaste, lipsiți de toate. Ce, dacă n-au putut face nimică cu graiul vezirului și a muftiului, să întoarcă pre împăratul din cale, a doa dizi s-au strînsu cu toții, plecîndu spre sine și pre spahii și au mărsu la curtea împăratească și au strigat să să lasă împăratul de cale, însă Venisă în căia dizi fără arme. Ce răspundzindu-le sultan Osmanu că așea va să facă, așea va face, a triia dizi au venit cu arme la curte cu multime din toate unghurile Tarigradului, mulți carii nici iniceri nu era și au lovit casele împăratești și îndată hadîmbii, ce era fruntea pe lîngă sultan Osmanu, i-au făcut fărîme. Singur sultan Osmanu scăpase deodată la grajdiuri, ce l-au găsitu inicerii.

Zac. 10. Era între casele céle din grădini sultan Mus-

tafa, un unchiu a lui sultan Osman, ascunsă, care fusesă întrii împărată, puțină vrăjitoare, ce fiindă la hire foarte prostecă, îl scosese den împărată și-i ținea ascunsă între grădini. Acelea oblicindu-i inicerii, au năvălită și l-au apucată de aceea în-spăimat de moarte și l-au pus în scaun, străgindă cu toții: „Acesta ni-i împărată”.

Zac. 11. Dacă stătu sultan Mustafa la împărată, cu învățătura lui au luat inicerii pre sultan Osman și l-au pus pre un cal prostă, acoperit pre capă, să nu-l cunoască numea și întii la Edi Cula îl duce, apoi, temindu-se sultan Mustafa să nu iasă cumva iară la împărată, au trimis poruncă să-l omoară și omorîndu-l inicerii pre cale la Edi Cula, l-au în-gropată la un mecetă împăratescă, iară fără nice o cinste.

Zac. 12. Deci solul leșăscă și-a dată solia la sultan Mustafa, întrindă în Tarigradă cu acela podoabă și vîlvă, cît este în voroava țarigrădenilor solia acela pănă astăzi. Potcoave de argintă pusesă la o sămă de cai, numai cîte cu un cuiu prinse, anume să cadză pre ulițe, și alte zburdate cheltuiale, care toate acelă apoi l-au adus și pre solul acela la mare nevoie și cheltuială și pre lăși la mare căință, cît este legată cu săimău, oameni mare ca acela de atunci să nu mai trimață la turci. Si să nu hie fostă nevoință Radului-vodă, domnului muntenescu și după ce slobodzisă turcii pre sol, s-au prilejit de au lovit niște cazaci pre Marea Neagră, deci răpedzise împăratăia de olacă ceauș, să-l întoarcă pre solul, ce Radul-vodă, mainte oblicindă povestea, i-a dată de sărgă cale pren Tara Ungurească.

Zac. 13. Spună de solul acela, dacă l-au dus la împărată, după adunare, n-au vrut nimică, căutindă pe după sine vreun scaun să șadză și ședzindă, să-și dea solia. Si așteptindă cîțva, vădzingă că nu-i dau scaun, cabanița ce era pe dînsul,

învălin-du-oă, au pus și au ședzut în locă de scaun. Și după soliie n-au vrut să mai priimască haina, răs-pundzindă să hie prețul ei la visteria împărătească de un scaun, să hie de solii leșăști. Și aceasta poveste au rămas de acela soliie și alte cheltuiale desfrînate peste măsură.

Zac. 14. Nemică așea însemnată în ceilalți ani ai domniei acestia a lui Ștefan-vodă Tomșăi nu s-au prilejită, ce era țara în pace și în tot bivșugul, cît părea hiecui că nu ieste domniai acelui domnă dentăi, tot în zarve. Și până jla domniai lui aceasta, la toate biruri să ținea în samă la visteria împărătească cîte 5.000 ughii, léfele darabanilor.

Zac. 15. Numai, nice într-un chip nu-l lăsa în pace Radul-vodă, domnul muntenescu, ce săpîndu-1 totdeauna și astădzi și mine, i-au venită lui Ștefan-vodă maziliea iară, în care i s-au prilejită și moartea în Țarigrad. Și avuțiai ce au avut, toată au luatu-oă împărăția.

Zac. 16. Domnă Ștefană-vodă Tomșea, mare vărsătoriu de singe, gros la hire și prostatec, cîtu și părea că ieste așea bine, cum domniai întăi. Iară la a doa domniai, cu multă schimbată într-altă chipă, după patime ce-i venise și lui la capă. Și el au făcut și biserică domnească pe poarta curții și cu domniie fericită țărăi. In locul lui au stătut domnă în țară Radul-vodă cel Mare cu a doa domniie.

Capulă alău unsprădzécilea

Încep. 1. Domniiia Radului-vodă celui Mare împăratiei, nu domniei sămănătoare și pentru lucrurile și tocmelele casei lui i-au dzis Radul-vodă cel Mare.

Zac. 2. Scrie Pliutarhū, vestită istorică, la Viiata lui Alexandru Machidon care au scris Alexandriia cea adevarată, nu basne, cum scrie o Alexandria den grecie ori dintr-altă limbă scoasă pre limba țărăi noastre, plină de basne și scornituri, el dzice că hărnicia împăratilor și domnilor mai multă să înțelege din cuvintele lor și sfaturi grăite de dînșii, care cum și până încât au fostă, decât den războaie făcute de dînșii, că războaiele, avuții și priilejul vremii face mai de multe ori. Iară cuvîntul și sfat înțeleptă den singură hirea izvorăște, până în cît ieste, precum dzice și înțelepciunea lui Solomon: „Иеъ оусть пракедиагш исходить разум”. „Den rostul direptului izbucnește înțelepciunea.”

Zac. 3. Fost-au acestă domnă, Radul-vodă, deplin la toate și întreg la hire. Cuvîntul ce-i grăia ca o pravilă era tuturor, giudețele cu mare dreptate și socoteală, fără fătărie, cu cinste, iară nemăruia cu voie veghiată. Avea acestă cuvîntă: „Domnul hiecare, cîndă giudecă pre un boierină cu un curtean, ochii domnului să fie pre boie-

rin, iară giudețul pre calea sa să margă. Și așea, cîndu să pîrăște un curteanu c-un țăran, mai de cinste să fie curteanul și la cuvîntu și la căutătura domnului, iară nu abătîndu-să giudețul din calea sa cea direaptă.” Și la multe divanuri, cătră vorniciei cei de gloată dzicea: „Vornice, dzi celui om mîine să mai iasă la divan”, ferindu să nu hie greșit cumva giudețul. Și de să prilejii cumva negăcitu giudețul la un divanu, să îndrepta la altul. Dzicea de multe ori: „Nemică nu ocărește pre domnulă așea ca cuvîntul nestătător”. Pentru boieri dzice: „De mare folos și cinste este domniei și țărîi boierinul înțeleptu și avut, că dacă are domnulă cinci-șase boieri avuți, nici de o nevoie a țărîi nu să teme”. Cu boieriul ca c-un boieru, cu slujitorul ca c-un slujitoru, cu țăranul ca c-un țăran făcea voroave și tot cu blîndéte și cu mare înțelepciune, că deși era răpit la vremea sa, iară nu îndelungu.

Zac. 4. Boierii la mare cinste avé și dzicea: „Pre un om, dacă-1 boierește domnul, nu încape să-l suduiască. De nu se poartă cum să cade unui boierin, să-l scoată și să puie altul în locu, iară a-l sudui, sau să nu i se treacă cuvîntul grăit cu cale, nu să cade.”

Zac. 5. Avea o slugă Radul-vodă, încă din copi-lăriiia sa, căruia socotindu că nu este hirea de boierie, îl socotia de amînă, iară boierie nu-i da. Ce, văzîndu-se denafără din rîndul altora, pre hirea omenească, ce ieste pururea silitoare în viață să fie între cei de frunte, s-au rugat mitropolitului și boierilor să-i grăiască Radului-vodă pentru dînsul, să nu fie uitat, fiindu slugă de atîta vréme, și așteptîndu în nărocul stăpînu-său, să hie și el între oameni. I-au grăit boierii cu toții pentru dînsul, să nu hie uitat, ca o slugă veche ce ieste și slugile cu nedejdea cinstei stăpînilor, să agiungă și ei a hi între oameni, mai multu

slujescū. Au răspunsū Radul-vodă boierilor: „Mie, sa nu vi să treacă cuvîntul vostru, nu mi să cade, iară eu știu hirea omului, că de boierie nu este, iară, ia, că 1-oi boieri pentru voia dumilor-voastre”. Și a doa dži l-au chematū și i-au dat vătăjia de aprodzi, care era la cinste îa Radul-vodă, si aprodzii cei de divanū nici la o domnie mai de cinste n-au fostū, cu urșinice mulți și cu cabaniță cu jder și cu hulpi îmbrăcați aprodzii. Și ori la cine și la ce boieriū mergea cu carte, în picioare sta boieriul, pănă să citiia cartea.

Zac. 6. N-au trecut săptămîna și veni jalobă din tîrgū la divanū de niște fămîi pre acel vătav nou, de sila ce le făcuse și le bătuse în tîrgū. Au căutații Radul-vodă la boieri și li-au dzis: „Nu v-am spus că acesta om de boierie nu este ?” Iară cătră dînsul : „Eu, măre, încă pe boierie nu am apucat să-ți dzicū”. Și au dzis armașului de i-au luat gîrbaciul și au pus de i-au dat 300 de toiege.

Zac. 7. Numai, cum nimé în lume fără vină, așea și Radul-vodă cu mare pustiietate țărîi, care nu să va uita den pomenirea oamenilor în vîci. Și de mirat este, cum au încăputū într-o înțelepciune ca acéia o vină ca aceasta. Așea era de greu țărîi, cît să pustiisă curtea și țara. Ce pricină ar hi fostū, nu știu, fără de tot zburdată podoaba curții. Nimé den boieri, pănă în cei a treia, cu haine cevași proaste să nu hie, că era de scîrbă. Postelnicii, copii den case cu mari podoabe și cu fotaze la cai. Mare întunecare aicea înțelepciunii acestui domnū, că este domnul să să poarte cumă biruiește venitul țărîi.

Zac. 8. Birul țărîi era legatū la Tighinea pre acéle vrémi și la Cetatea Alba, ce veniia inicerii la birū și păn cu hamgiare săriiia la boieri. Acéia vădzîndū Radul-vodă, au mutat birul, să să ducă la Tarigrad, la împărătiie, că credința acéia avea Radul-vodă la împărătiie, care n-au avută nice

maine de dînsul, nici mai pre urmă, nici un domnū, cîți au fostū în țară. Și crăiile creștinești, ales lésii, ungurii și alte țări creștine, mare folos avea de dînsul, că-i feriia de multe primejdii, ca un creștin. Păzindu-și slujba direaptă cătră împărătiei și datoria creștinească o păziia, precum s-au arătații și la Hotin, cu mijloacele lui la pacea ce s-au făcut între turci și între leși și apoi cu solul cel leșascu, cneadzul de Zbaraj, căruia i-au dat cale prin Țara Ungurească, gătit acéia sol de opreală la împărătie. Deci, și la turci credință și la creștini laudă avea, că toate era cu înțelepciune legate.

Zac. 9. Radul-vodă domniia aicea în țară la noi, iară feciorul său Alexandru-vodă în Țara Muntenească și la aceasta domniie au făcut și nunta la Tecuci fecioru-său cu fata lui Seărîet, vestit om între tarigrădéni, la care veselie era adunate doă țări, țara noastră și Țara Muntenească. Scaunele boierilor, din-a-cliriapta domnilor boierii de Muldova, iară den-a-stînga boierii muntești ținea dvorba și așea și căpeteniile de slujitori. Divanuri, case, cerduri, anume de această treabă făcute, cu lucrători de îmbe părțile a țărilor, la satu la Moviléni, în malul Sirétiului, dincoace. Unde și soli streini cu daruri era veniți de la unguri și de la cîțva domni den Țara Leșască. Și au trăgănatū acéia nuntă până a doa săptămînă cu mare petrecanii și bivșuguri.

Zac. 10. Pacea era întemeiată pre acéle vrémi den toate părțile, fără numai dodiia tătarîi Cânte-miréștilor cu trecătorile sale în Țara Leșască, că să dezbatuse Cantemiréștii de suptū ascultarea banelor și sedea cu ordele sale den-coace de Nistru, în cîmpii Cetății Albe și a Chilii, ce să dzice Bu-geacul și-i dedésă împărăția pașii lui Cantemir, de să scriia pașă. Și în toți ani lovia Țara Leșască, pre-

cum și atunce, în dzilele Radului-vodă. Nu așea cu multă după pacea legată între împărația Turcului și între Crăia Leșască, au lovită ordele lui pe la Sneatin, toată Pocutia, fără veste și au făcut mare robiie și plean. Și după acéia pradă a lășilor, curundă au lovit și în Țara Muntenească, până în Buzău, de au făcut cîțăva pradă la munteni. Ce, au sărită fălcienii și covurluienii și tecucenii, cu porunca lui Radul-vodă, de au lovit pre tătari la întorsu și le-au lovită toată dobîndă și robii. Și au făcut Radul-vodă și jabolă mare la împărație, den care să apropiasă scîrbă de la împărație mare lui Cantemir și n-au scăpată mai pre urmă de dînsa, pentru aceste fapte.

Zac. 11. Curindă după acéia au arsă curțile la Iași, cele domnești și s-au mutată Radul-vodă la Hîrlău cu șederea. Și așea îndrăgise locul la Hîrlău, cît în toate veri, la Hîrlău ședea cu toată curtea, că tocmai și curțile cele domnești și beserici cîteva făcute acolo în Hîrlău de dînsul.

Zac. 12. Omu boleac fiindă Radul-vodă și de mîni și de picioare, care boală podagra și hirarga să dzice, n-au trăgănată multă vîiață și acolea la Hîrlău s-au sfîrșit viața, în anul 7134 în dzile...

Zac. 13. De mare primejdii s-au prilejît de au scutit țara atuncea moartea Radului-vodă, că să suisă tătarii, cu singur galga-soltan den Crîmă și cu Cantemir-pășea de aicea, den Bugeagă, cu 40.000 de tătari, cu prada în Țara Leșască, pentru oprite cojoacele lor de leși, legate la Hotin. Și le-au ținut calea ostile leșăști cu Conetpolschii hatmanul leșascu, de curundă ieșit den Edi Cula, den chisoare, din Tarigrad, iarăși cu nevoința lui Radul-vodă. Și așea de rău i-au bătut pre tătari, cît și soltanul și Cantemir cu fuga au hălăduit. Ce vrea să-și astupe rușinea, veri, neveri, să prade țara, dîndă vina Radului-vodă, cum să hie dată el

ştire léşilor, să să găteadză asupra lor. Ce, dac-ău întăles de moartea lui Radul-vodă și de domnia lui Barnovschii-vodă în locul Radului-vodă, n-au stricat în țară nimică, fără ce au fostă de hrana cailor, că era Cantemir firtată lui Barnovschii hatmanul și satele lui, la boierie, niceodată nu fugiia den calea lor, cîndă trecea pe la Cernăuți ordele în Țara Leșască, ce petreceea Cantemiru la Toporăuți cu dzilele în casele lui Barnovschii hatmanul.

Zac. 14. Oasele Radului-vodă cu cinste mare s-au pornită de la Hîrlău în Țara Muntenească, la mănăstirea făcută de dînsul în București, cu Hrizea visternicul și cu Trufanda postelnicul și cu Costin postelnicul al doile pe acéle vrémi. Iară în scaunul țării domnău au stătut Barnovschii hatmanul.

Capulă ală doisprădzecă

Încep. 1. După moartea Radului-vodă celui Mare, boierii și țara vădzhindă pre Barnovschii hatmanul, omu de țară și fără cuconi și cunoscut împărătiei cu slujbele ce făcuse la Hotin, la sultan Osman și știut și căpeteniilor tătărăști, ales lui Cantemir, cu carile legasă prietenșug încă den mîrzechia lui, la Toporăuți, la o trecătoare a lui în Țara Leșască, au ales cu glasurile tuturora pre Barnovschii hatmanul de domniie și au mărsu o samă de boieri la împărățiie, de i-au adus steag de domniie.

Zac. 2. Îndată ce au stătut Barnovschii-vodă la domniie, întîi au stătut după grijea țărăi ce-i vinisă asupra de tătari și au trimis la galga-soltan daruri și la Cantemir-pașea și au întorsu vrăjmășia tătarilor, ce gătisă ei asupra țărăi și apoi au stătut și după așezarea țărăi, care să stricasă foarte rău la Radul-vodă.

Zac. 3. Iară războiul atuncea a tătarilor cu léșii au fostu așea: netiindu-sa léșii de cuvîntu ce-i legasă la Hotin, să dea Crîmului den anu în an 30.000 de cojoace, s-au sculat singur galga-soltanu, fratele hanului, și Cantemir-pașea cu 40.000 de tătari și au lovit Țara Leșască în trei părți. Pe o parte singur galga-sultan, pe altă parte Salmașâ-mîrza, pe a triiă parte Cantemir-pașea și au prădat păna

la Socal și păna mai sus de Liov. Ce, i-au lovită lășii și înții pre singur galga-soltanu Conetpolscii hatmanul și cu Hmiletchii și au pierită acolea multime de tătari și feciorul lui Cantemir și au căzut la robiie și un frate a hanului, mai mieu de galga-soltanu, robu la leși, carile apoi au ieșită și căzusă han la Crimă, de îmbla cu Hmil în Țara Leșască. Iară partea lui Salmașă-mîrza și a lui Cantemiru-pasea nu era de tot răsipite, că măcar că lovisa și pe Cantemir-păsea iară lășii cu Liubomirschi, iară de tot răsipă acestor orde a face n-au putut. Ce, strmgîndu-se iară ordele la Nistru, la carii scăpasă și galga-soltan, numai ce era să prade țara, dîndu-vina Radului-vodă, că au dată știre lășilor de dînșii. Si să nu să hie prilejitu moartea Radului-vodă și nevoința lui Barnovschii-vodă, n-ar fi hălăduit țara atuncea de mare primejdiie.

Zac. 4. Ce, cum floarea și pomeții și toată verdeața pămîntului stau ovinite de brumă căzută peste vréme și apoi, după lină căldura soarelui, vinu iară la hirea și la frîmsetele sale céle împiedecate de răceala brumei, așea și țara, după greutățile ce era la Radul-vodă (care vacurilor de mirată au rămas, cum au putut încăpea întru înțelepciunea acelui domnă acăia nemilă de țară), au venită fără zăbavă țara la hirea sa și păna la anul s-au împlută de tot bivșugul și s-au împlut de oameni.

Zac. 5. Milele domnilor pot aședza țările, nemila și lăcomia fac răsipă țărălor. Făcusă Barnovschii-vodă mare volniciie curții să dea numai la biru, o dată într-un an. Si oricine den curteni de nevoie au răsărită de la ocina sa, ori la satu boierescu, ori la sat domnescu, pre toți i-au adus la breslele sale și la locul său. Si siliștilor, pe unde să pustiisă, au dat slobodzii, chemîndu oameni din Țara Leșască și așea s-au împlută țara, în puțină vréme, de oameni.

Zac. 6. La al doilea anu domniei sale, i-au venit porunca de la împăratii să margă cu ostile tării la Daseu, pentru întăritura Dașevului, că măcaru că legasă pacea aceasta la Hotin între turci și între leși, să nu îmbie tătarii la leși stricindu și cazacii pre mare la turci, iară nu-i putea opri îmbe părțile pe aceste neamuri, nice pre tătari turcii, nice pre cazaci lăsii. Ce, lovilia totdeauna și cazacii pre Marea Neagră locurile turcești și mai multă Dașovul păția nevoie în toată vremea de dinșii. Deci, au mărsu și Barnovschii-vodă într-acela anu, toată vara, de au lucrată penpregiurul cetății, tocmai zidiurile și sănăturile și cu muntenii și cu niște pași orînduți de la împăratii pe acéia treabă.

Zac. 7. După slujba ce au făcut Barnovschii-vodă împăratiei la Dașău, domnia cu mare fericie tării, stîndu tot după grijile tării și după lucruri dumne-dzăierești. Si au fîrșită mănăstirea mare în dricul orașului lăsilor întîi, ce să dzice Sfinta Mariia și apoi mănăstirea anume Hangul, în munți, den pașiște și Dragomirna au fîrșit iară el, urdzită de Cricău mitropolitul, aproape de orașul Sucevei, așijderă și Bîrnova, lîngă Iași, care apoi au fîrșit-oă Dabijă-vodă, fără besereci în multe locuri și beserică lui Sfetii loanu, iară aicea în orasu, de îmrnă-sa făcută. El au lăsat moșia sa, Toporăuții, sat la Cernăuți și Sipotele, la Hîrlău, cu afuri sănie a patru patriarsi mănăstirii sale Sfintei Măriei den tîrgu den Ieși, întîi cu țara să nu hie la alte dări, fără numai la biru. Ce, binele pururea este ginggaș și pentru păcatele oamenilor, nu în multă vréme stătătoriū. Pentru 40 de pungi ce-i cerea vezirul de la Barnovschii-vodă, ferindu țara de obicei, i-au venită mazilie, neîmplîndu bine patru ani la domniie. Si mulți, cari-i era prijetini, îl sfătuia să nu să puie împrotiva veziriului, să-i dea acei bani, să nu-i vie vreo primejdie. N-au vrută nice într-un chip să prii-

mască, pentru obiceiū să nu să facă asupra țării, urmîndu pe Pătru-vodă, carele au făcut Galata de Sus, care avîndu dodeiale totdeauna de la turci cu dările, au strînsu boierii și țara, și le-au dzis că nu mai poate să sature pînțecile turcilor fără fundu. Și luîndu-și dzua bună de la toți, au lăsatu domnia și s-au dus pen Țara Leșască la Venețiea, unde-și s-au săvîrșit și viața sa, cu vîcnică pomenire în țară. Să cunoaște că acești domni matce direpte au fostu aceștii țări, nu maștilă, cîndu, pentru obiceiū să nu să facă în dzilele lor cu greul țării, domniile s-au lăsatu și asuprelele țării n-au priimit să hie de la dînșii.

Zac. 8. Așea au făcut și Barnovschii-vodă, macara că cu foarte prostu sfat, căce după maziliia n-au mărsu la împărăție, ce-și cumpărasă un tîrgu în Țara Leșască, anume Ustiia, cu cîteva ocine, nu departe de Nistru, și după mazilie ce i-au venită, au mărsu cu casa lui în Țara Leșască, la Ustiia. Iară domnū în locul lui au venit Alexandru-vodă, feciorul Radului-vodă celui Mare.

Capulă alături de treisprezece

Încep. 1. Aceste trei domnii, a lui Alexandru-vodă, feciorul Radului-vodă, și a lui Moysei-vodă, domniia întîi, și a lui Alexandru-vodă Iliiașu, suptu un cap închidem, căci că toate aceste domnii și scurte, cîte giumătate de an unile, altele peste un an oarece cu puțin, trăitoare au fostu și nice lucruri așea însămnate în anii lor prilejite nu s-au tîmplat.

Zac. 2. Mai cu greu mi-au fostu, iubite cititoriule, a scrie de aceste domnii, decît de cele mai de multu trecute, că de aceste domnii, ce mai sus scriem, necăiuri, nice într-un létopisétu streinu, pomenit nu să află, ori căce au fostu scurte, ori căci nemică așea ales nu s-au prilejită în dîlele lor. Ce, cît am putută a înțelege den boieri bătrâni den dîlele lor, pre rîndul său mergîndu cursul anilor, îți însăm-nămă.

Zac. 3. Deci, după ieșitul lui Barnovschii-vodă în Tara Leșască, au venit domnū în țară Alexandru-vodă, feciorul Radului-vodă celui Mare. în vestea tătîne-său, ce avea la împărăție, i să dideasă domniia, ce, cu cît ceriul de la pămîntu, cu atîta de hirea tătîne-său departe, om și de trup și de hire slabu și boliacu. Care lucru înțelegîndu și împărăția că nu este de domniia țării de margine ca

aceasta, neîmplîndu bine giumatate de anu, i-au venit maziliia.

Zac. 4. Să ispitisă Barnovschii-vodă oarece la marginea cu trimisul lui Necoriță hatmanul la Toporăuți, în dzilele ceștii domnii a lui Alexandru-vodă, ce i-au ieșit cu oști Vasilie Lupul vornicul și Grama stolnicul și l-au împensu pre Nicoriță de la marginile țărîi.

Zac. 5. După maziliia lui Alexandru-vodă, feciorul Radului-vodă, au venit cu domniia Moysei Moghila-vodă, feciorul lui Simion-vodă, om blîndu, un mielu la hire, nelacom, nemăruia rău. Multe case de gios, lipsite, au scos în fruntea lăcitorilor țărîi, ales pre Ciogoléști. Pace din toate părțile, numai de datornicii turci mare strînsori și sile și așea să împinsă țara și de oameni răi, cît, a vedere cu bulucuri îmbla, de prăda și jecuia oamenii Fî pre lingă orașu.

Zac. 6. Iară cum toate domniile nu sintu fără neprijetini și mai ales domnii mai mulți neprijetini au, cum copacii cei mai înalți mai multe vivoară și mai mare vînturi sprejenescu, așea și Moysei-vodă, avîndu neprijetini la împărăție, îi scornisă cum va să fugă în Țara Leșască pre urma lui Barnovsclii-vodă. Care lucru înțelegîndu împărăția, în taină au trimis poruncă la Cantemir-pașea, să margă să-l pornească den scaun spre împărăție, să vie, iară ari vrea spre altă parte, să-l prindză și să-l trimătă la Poartă.

Zac. 7. Si așea, neștiindu nemică Moysei-vodă, stătu Cantemir-pașea la Tuțora, sprinten cu o samă de oșteni ai săi și au trimis lui Moysei-vodă pren ceauș cărti de maziliie. Deci numai ce i-au căutatū a purcede spre Tarigrad și în locul lui s-au datu domniia lui Alexandru-vodă Iliias, a doa domniie.

Zac. 8. Cum au venit știre de domniia lui Alexandru-vodă la boieri, mare mîhniciune și voie rea în toată curtea, mai ales în boieri, știind că toții hirea acelu domn. Ce, au făcut sfat cu toții și îndată au purces fruntea toată de boieri la Țarigrad, cu jalobă la împărațiile pentru greul ce petreceea țara de domnii neștiutori rîndul ei. Lupul Vasilie vornicul, ce au cădzută apoi domn, Cehan vornicul, Savin hatmanul, Costin postelnicu, Ureche spătariul, Buhuș visternicul, Furtuna comisul, Bașotă logofătul și alți boieri cu numărul până la 50 de capete numai de boieri, fără alte capete de țară și au purces cu toții la Țarigrad. Ghenghea logofătul și cu Enachie postelnicul rămăsesă caimacami la scaun.

Zac. 9. Neputercesu den Țarigrad au apucată boierii pre Alexandru-vodă cu domniia, că oblicise el de boieri că vină cu pîră, cum nice într-un chip nu-l priimește țara. Și au trimis înainte boierilor Alexandru-vodă pre Batiste Veveli și cu ceaușii, Batiste să le grăiască cu bine și ceaușii să tragă pre boieri ca să să spară. Carii fără știrea vezirului fiind și vădzingă atîtea capete, nu s-au cutedzată ceaușii a le face silă și încă pe Batiste l-au suduit foarte tare, ales Cehan vornicul.

Zac. 10. Iară la curțile împăraților multe răutăți pot să să facă peste știrea celor mai mari. Așea s-au prilejit și boierilor celor ce mersesă, tuturora. Până agiunge ei la vezirul, au venit într-o noapte, poate hi cu voia chihiaiei vezirului, carii multe pot fără știre, și au legată pre cîțiva boieri, cîții au fostă mai capete și i-au ținut pen iesitori închiși, peste știrea vezirului. Ce, le-au căutată boierilor numai a face tocmaiă cu Alexandru-vodă și legături. Să mai ispătisă boierii, după ce au ieșit din opreală, să margă la vezirul și era gata lucrul acăia. Ce, s-au prilejit perirea

veziriului, pe ulițe mărgîndu de la curțile împărătești la săraiul său, de iniceri, l-au ucis cu pietri inicerii. Deci, numai ce au căutată boierilor a priimi pre Alexandru-vodă și au mărsu la patrierie și au făcut giurămînturi boierii lui Alexandru-vodă și el boierilor iarăși. Și așea au purces din Țarigrad spre țară.

Zac. 11. Dacă s-au aşedzat Alexandru-vodă la scaun (lupul părul schimbă, iară nu hirea), tot pre acéia cale, ca și la domnia dentișu au purces lucrurile. Ce, cîrpiia boierii cum putea trébile țărîi, iară domnia mai multă își petrecea cu Batiste Veveli.

Zac. 12. În Tara Muntenească pre atuncea să rădi- casă muntenii pre domnul lor, Lion-vodă pentru mare desfrînăciuni și nespuse ce era într-acela domnă. Și den- tre toate căpeteniile Țărîi Muntenești era Matei-aga și de atuncești au cădzut domnă fericit Țărîi Muntenești. Supt vremea acelor amestecături scosesă Alexandru-vodă de la împărăție domnia fecioru-său, Radului-vodă, a Țărîi Muntenești și tot în anul dintîu domnii sale. După ce au venit steagul de la împărăție fecioru-său de domnie, l-au pornită și cu cîtăva gloată de aicea den țară. Ce, le-au ieșit Mătei-vodă domnul mun-tenescă înainte și de-abia au scăpat și singur Radul-vodă cu sprejeneală unora ce s-au ales pe lîngă dînsul den moldoveni.

Zac. 13. Nici într-un chip nu putea să amistuiască Alexandru-vodă fapta boierilor, ce făcusă cu venirea împotriva lui la Țarigrad și nice boierilor nici într-un chip lucrurile ce era foarte proaste la toate trébile a lui Alexandru-vodă nu le plăcea. Și dentr-acestea adăogîndu-să necredința și prepusul den dzi în dzi, aşedzasă gîndul său Alexandru-vodă numai să omoară pre o samă de boieri, ales pre Vasilie Lupul vornicul și pre Cehan vornicul și pre Savin hatma-

nul, pre Buhuș visternicul, pre Ureche spătarul. Costin postelnicul era mazil la țară, ce, ori să-l tragă în partea sa Alexandru-vodă, ori altă gîndă avîndu, îl chemasă la curte și-i da hătmania. Ce, vădzindu Costin lucrurile amu îngroșate între domniie și între sfată, gînduri spurcate și rele, s-au luat dzua bună pre cîteva dzile și au ședzut la țară.

Zac. 14. Iară celor alături boieri toate gîndurile a lui Alexandru-vodă au descoperită Costantin Aseni, om de casa lui Alexandru-vodă, cum în dzua de Paști era să-i omoară, cu sfatul lui Batiste. Deci și boierii îmbla toți cu paza vieții.

Zac. 15. Și vădzindu de adevărat urclzită perirea sa de Alexandru-vodă, ca cîea ce să îneacă să apucă de sabie cu mîna goală, s-au vorovită cu toții și au dată știre țărăi, care hierbîndu în greutăți și în netocmele, pre lesne s-au pornită și nu numai curtea, ce și țărănamea. Și atîta multime s-au strînsă den toate părțile, cît nu încăpea în tîrgu, ce împlusă locul pe supt Miroslava, petutinderea, străgîndu pen toate ulițele pre greci.

Zac. 16. Vasilie Lupul vornicul era cap tuturor lucrurilor acestora. Dacă au năbușit țara, au mărsu de au spus domniei aieve, cum s-au rădicat țara și strigă pre greci. Au raspunsă Alexandru-vodă: „Dacă să rădică pre greci, pre mine să rădică”. Și vădzindu atîta multime, nu s-au apucată de nemică, numai de grijea să hălăduiască cu casa sa de gloate.

Zac. 17. Au mărsu boierii cu toții la curte și la purcesul domnii, să nu hie pus cu toții să opreasă desfrînată prostimea, pozna mare și de-abia prilejită în vro tară s-ar hi tîmplată. Ce, tot pe lîngă domniie au rănsu boierii, oprindu și domolindu țărănamea. Iară mai nu era în pute-

rea boierilor a-i opri, pornită grosimea. Ce și pre Vasilie vornicul, anume că ieste și el den greci, au zvîrlit unul cu un os și l-au lovit în cap, den care lovitură au fostă Vasilie vornicul multă vreme rănită.

Zac. 18. O! nestătătoare și niceodată încredințate lucrurile a lumii, cum vîrsteadză toate și turbură și face lucruri împotriva! Cîndă cu cale să fie frică celoră mai mici de cei mai mari, iară cursul lumii aduce de este de multe ori celui mai mare de cei mici grije.

Zac. 19. Fericiti săiți împărații, craii, domnii, carii domnescu așea, să nu le hie de cei mai mici niciodată siială.

Zac. 20. Un crai de Engleteră, de câte ori să îmbrăca dimenețile, de atîtea ori dzicea singur sie: „Adu-ți aminte că a multe gloate de oameni este stăpînă”. Domnii cei buni și direpti fără grije și desfătați stăpînescu, iară cei răi tot cu siială.

Zac. 21. Dacă au agiunsă în șesul Bahluiului domnii, aproape de mănăstirea Balicăi locul era tot plin de oameni, nu să vedea șesul deșertă ne-căiuri. Striga: „Dă-ne, doamne, pre greci”. Unii hăicăia, alții suduia și jecuiia. Si acolo au strigată pre Batiste, să le dea, carele era tot aproape de Alexandru-vodă, vădzîndă strigarea pre sine. Ce, nu sta domnii de grijea lui, ce de grijea sa și numai ce i-au dzis să să depărtédză de la dînsul. Si așea l-au apucat și l-au dat pre mîna țăranilor. Nespusă vrăjmășia a prostimei! Si așea, fără de nice o milă, de viu, cu topoară l-au făcut fărîme. Si până într-atîta s-au amestecat unii, anume Bosie Lăpușneanul, cît nici ermulucul den spinarea lui Alexandru-vodă, că bura a ploaie, atunce n-au hăldăuită.

Zac. 22. De grijea țăranimei ce era pen tot locul, să nu

între Alexandru-vodă îndată la pădure și boierii încă așea socotisă, să să mai depărtédză de gloate, la loc deschis, fără pădure, l-au pornită pe drumul braniștei, pe dencoace de Bahluiū, por-nindū și săimeni cu sinețele gata pe lîngă dînsul. Apoi, dacă s-au întorsu boierii, au stătut la grije, să nu ia Alexandru-vodă calea den braniște spre Cantemir-pașea la Bugeagū. Ce, îndată au ales o samă de boieri, cu Buhuș visternicul și l-au trimis la braniște, după Alexandru-vodă, să-i îndiréptedză calea pe la Huși, pre Bîrlad în gios.

Zac. 23. Era mai mare spaimă decît dentii, dacă văduză Alexandru-vodă gloate iară după sine și la braniște și-i lăsasă și siimenii toți și copiei den casă. Si dacă s-au apropiiatu boierii, le-au dzis Alexandru-vodă cu lacrămi: „Mă rog pentru fiul mieu, Radul-vodă, să-l lăsați viu!” Au dzis Buhuș visternicul să n-aibă nice o grije, nice să să gîndească măriiia-sa c-au vinită cu vreun rău, numai poftește țara pre măriiia-sa să margă pre Bîrladu spre Galați, să nu aducă vreun rău asupra țărîi cu tătari și i-au giurat să n-aibă nici o grije. Si așea au priimit și Alexandru-vodă, pe unde va hi voia țărîi, pe acolo să margă. Si au purcesu spre drumul Bîrladului și au aşedzat boierii iară pre siimeni pe lîngă dînsul și copii cei den casă, carii îl părăsisă dîndu-i și den boieri petrecători pănă în Galați.

Zac. 24. La Tecuci au ieșit și Costin postelnicul înainte, de la Putna, și l-au petrecut cu cinste și cu conace, pănă la Galați, plecîndu-l să vie la împăcăciune cu boierii și să-și hie iară în scaun, luîndu Costin postelnicul asupra sa acéa grije. Ce, n-au vrut să priimască nice într-un chip. Deci, au trecut Dunărea la Galați, spre împărăție.

Capul alău patrusprădzée

Încep. 1. Si aşea m intuiţi boierii şi țara de domniiia lui Alexandru-vodă Iliiaş, au stătut cu toţii după alesul domnului nou. Striga cu toţii să fie Lupul vornicul, însă îi da şi legături, ce va lua den țară, ce s-ari lega pentru dări, atuncea la acel ales, mai multă să nu ia din țară. Ce, acéle legături vădzhindă Lupul vornicul, ori că vedea pre cîtva den capete că trag spre Barnovschii-vodă, n-au priimită într-acăia dată domniiia, ce au stătută şi el la sfatul acela, să să trimătă în Țara Leşască la Barnovschii-vodă să vie iară la scaunul țării.

Zac. 2. Ce nu era să treacă pre Barnovschii-vodă şi firşitul dzilelor trage cu de-a sila pre om. Cît au sosit boierii la Ustia, unde seudea în Țara Leşască, cu veste că țara iară-l pofteste să vie la domniie, cu mare bucuriie au priimită aceia veste. Neştior gîndul omenescă, singur de sine la ce merge si la ce tîmplări apoi soseşte, îndată stire au dat şi craiului şi domnilor în Țara Leşască, poftindă voie să margă la scaunul țării cei de moşie. Şi îndată s-au gătit den Ustie şi au purcesu spre țară şi la margine amu îl aştepta boierii şi slujitorii cu mare bucurie.

Zac. 3. Mainte de purcesul lui Barnovschii-vodă den Ustia, un leah megiaş de a lui, totdeauna îl sfătuia să

nu margă, să nu-și dea viața fără grije pe viață cu grije și cu cumpănă, arătîndu-i lunicoasă lucrurile domniei de Moldova supt împărătie păgînă. Și ce i-ari lipsi, fiindă că și un domnū în țara lor, fără grije, cu tîrguri, cu sate? Iar Barnovschii-vodă să hie răspunsu leahului la acéle cuvinte a lui: „Dulce este domnia de Moldova!” Iară leahul cătră dînsul: „Iară și obedzăle turcești încă sintu grele!” Și apoi așea au ieșită cuvantele leahului, cum au dzis.

Zac. 4. Cum au sosit Barnovschii-vodă în Iași den Țara Leșască cu bucuria tuturora, au stătut după gătire de calea Țarigradului, că nu era altii mijloc, numai să margă la împărătie, să ia de acolă domnia după sărutatul poalei împărătești. Svătuia mulți în multe chipuri și s-au cercat și la Abăza-pașea, care era pașă la Silistriia pe atuncea, ce nu era altu mijloc, numai de mărsu la împărătie. Și atuncea s-au prilejită de chiemasă împărăția și pre Matei-vodă den Țara Muntenească la sărutatul poalei împărăției și după cîteva fapte și a lui Matei-vodă împrotiva împărăției, cu scosul lui Lion-vodă și apoi a lui Radului-vodă, feciorul lui Alexandru-vodă. Iară tot era mai iușoare lucrurile lui Matei-vodă, că n-au ieșită într-altă țară, cum ieșisă Barnovschii-vodă, suptă ascultarea altui stăpîn, craiului leșescu.

Zac. 5. Deci să aducă turci mai pre lesne pre Barnovschii-vodă la mîna sa, pre Matei-vodă l-au pornită fără zăbavă cu steag de domnie în Țara Muntenească, iară Barnovschii-vodă n-au putută hălădui de perire, precum vei afla la rîndul său.

Zac. 6. Purcesésă cu Barnovschii-vodă multime de boieri și fruntea curții, preoți, călugări, cu un gîndu și glasuri cu toții, să să roage împărăției să li se dea domnū Barnovschii-vodă, între carii era și Lupul vornicul. Ce, văd-

zîndu că mulți sfătuia pre Barnovschii-vodă să omoară pre Lupul, știindu amestecăturile lui și mergîndu Barnovschii-vodă pe la Matei-vodă, pen București, au stătută Lupul Vasilie vornicul, vădzindu că-i a merge pe la Matei-vodă, carele știa den Țarigrad toate îmbletele lui, au névoită cu toate mijloacele să să întoarcă îna-poiu în țară, dzicîndu cătră Barnovschii-vodă că 1-or gîlcevi grecii pentru scosul lui Alexandru-vodă și pentru morții ce să făcuse în greci la scosul lui Alexandru-vodă. Deci, ca un creștin Barnovschii-vodă ce era la hire, l-au slobodzită. Iară dacă s-au adunat cu Matei-vodă și au oblicit Matei-vodă că s-au întorsu Lupul vornicul, îndată au răpedzit după dînsul, să-l întoarcă. Ce, să păzisă bine Lupul Vasilie vornicul cu marșul și nu l-au apucat în cale. Nice era în puterea lui Barnovschii-vodă să trimață aice în țară, să-i facă vreunu rău Lupului vornicului, nefindu încă cu domnia data și stîndu după grijea lucrurilor sale.

Zac. 7. De la Matei-vodă au mărsu Barnovschii-vodă pe la Abăza-pașea, pen Silistria. Cit au putut Matei-vodă, au luptată pentru dînsul și la Abăza-pașea, și la Poartă și să arăta Abăza-pașea foarte blîndu și cu cuvante mîngăioasă. Ce turcii cu săgeți de bumbacă ucig pre oameni și lor pot să slujască acéle cuvante a sfintei Scripturi: „Оумакижше слокеса паче их паче и тасж стрълыы” <„Muiatu-sau cuvantele lor mai mult decît untu-de-lemn și acele sint săgeți” >.

Zac. 8. Dacă au sosit la Țarigrad, vădzindu vezirul atîtă gloate de țară cu Barnovschii-vodă, i-au învățată să nu strige pentru Barnovschii-vodă, ce să tacă, să să lasă pre mila împăratiei, că i-or face perire. Ce, gîndindu-să boierii că este agiunsu vezirul de la cineva cu daruri, totdeauna striga și da răvașe la vezirul, cum nu priimăscă pre altul

și să punea cu gloatele la locuri ca acéle, să să vadză și de singur împăratul. Si acéia apoi au mîncatū capul lui Barnovschii-vodă, că pîră de la neprijetini nu lipsia, mai ales de la Lupul Vasilie vornicul, pe la prijetinii lui den țară, cu cărți, cum, de 1-or slobodzi viu pre Barnovschii-vodă, Țara Moldovei va hi cu lășii totuna și este ca o iscoadă a lășilor. O, îndrăcite a voitorului de rău veninuri, ce nu scornește limba amară a neprijetinului!

Zac. 9. Acelea adoogîndu-se la împăratie asupra lui Barnovschii-vodă, după fapta ce i să prilejise, de ieșisă den țară, den domnia dentii în Țara Leșască și Abăza-pașea încă-i era pîrîș și mai ales dzilele lui cele firșite, lovîră supt acéia vréme cazacii pre Marea Neagră, numai ce s-au ales cu sfatul împăratiei să piiaie Barnovschii-vodă.

Zac. 10. Stătusă voia împăratiei, pe toți cîți Venisă cu dînsul, ori să-i puie supt sabie, ori să-i dea pe la cătărgi. Ce cine era muftiul, capul legii turcești, n-au pozvolită, ce au dzis: „Ce-i vinovată gloata? Capul să să piiardză, să vor potoli gloatele.”

Zac. 11. Au pricepută Barnovschii-vodă cu cîteva dzile perirea sa și amu din chisoare (că-i închisésă cu cîteva dzile mainte vezirul cu porunca împăratiei), Scrisesă o carte aicea în țară la îmma-sa, care carte pre cuventele lui s-au cunoscută că era asupra morții acéia scrisoare. Si așea, într-o dzi l-au luată de la împăratie și, la vederea divanului, prăvindă și singur împăratul pe fereastră perirea lui, i-au tăiat capul. Iară boierii, o samă den capete, era închiși și astepta și ei din ceas în ceas perirea, iară cîialalți boieri mai de gios și gloatele, ce era toți spăimați de grijea morții, pen toate unghiuurile ascunși, au petrecut cîteva dzile cu mare grije.

Zac. 12. Nu putem să trecem cu pomenirea niște tîm-

plări ce s-au prilejită în Țarigrad, după perirea cestui domnă, care, nu numai în țară aicea, ce plin este Țarigradul pănă astădzi. De un cal a lui Barnovschii-vodă, ducându-1 la grajduri împărătești, după perirea lui, în cîieș dîz s-au trîntită calul gios și au murită în locu. Și a doa dîz noaptea au arsă și Țarigradul pănă mii de case. Acăstea că s-au tîmplată, ori că s-au tîmplată atuncea ce se poate prileji și altă dată, ori s-au mai prilejit, ori că au arătat Dumnedzău singe nevinovat, că era Barnovschii om dumnaďzăieresc și mare rugătoriu spre Dumnedzău. De care măr-turisii Toma vornicul, fiindu postelnic al doilea la dînsul, că în multe nopți l-au zărită pe la miiadză-noapte îngenunchiată înaintea icoanei la rugă, cu mare osîrdie.

Zac. 13. Era la hirea sa Barnovschii-vodă foarte truș și la portul hainelor mîndru, iară la inimă foarte direptă și nelacom și blîndă. Mănăstiri și beserici cîte au făcută, așea în scurtă vréme, nice unu domnă n-au făcută. Făcută au alți domni și mai multe, iară cu mai îndelungate vrémi, în 40 de ai unii, alții în 20 de ani, iară elu în trei ani. Mă-năstirea în oraș aicea, ce să dzice Sfânta Mariia, și Hangul la munte, și Dragomirna lîngă Suceavă au fîrșit și au urdit și Bîrnova pre numele său, supt dealul lîngă Iași și au istovită și beserică acea mare în Liov în tîrgă, unde este și chipul lui scris. Cu toate bunătăți era spre țară, iară de sine, cu purtatul trébilor împărătei, pre mărturia a mulți boieri bătrîni, foarte slabă. Să pomenește den dzilele lui și o iarnă ce cădzuse în luna lui martă, care iarnă dzic iarna lui Barnovschii-vodă, pănă astădzi. Fost-au perirea lui în anul 7141 <1633>, iunii 16 dzile.

Zac. 14. Trupul după perire au stătută înaintea curții împărătești pănă îndesără. Apoi, au învățat vezirul să sloboadză un boier in, care va fi fostă chihiaia lui, care

slujbă să prinde la turci, cum este postelniciia cea mare la noi în țară. Deci, au slo-bodzit pre Costin postelnicul, care era postelnic mare la Barnovschii-vodă. Au mărsu și au luat oasele dinaintea curții și le-au dus la patrierșie și acolea pre scurtă, pre cît au lăsat vremea de atuncea, l-au astrucat în patrierșie, în cineași noapte. Și de acolo apoi Vasilie-vodă spună să hie adus oasele aicea în țară.

Zac. 15. La slobodzitul lui Costin postelnicul din chișoare, au întrebatu ceaușii, cu pază 1-or slobodzi, au fără pază? Au dzis chihiaia vezirului: „Unde să fugă, săracul?” Ce, de atuncea ceialaltă boieri, ce mai era închiși și cei ascunși au apucată mai la sufletă cu nădejde de viață, dacă au vădutzt pre Costin că l-au lăsată fără pază, să astruce oasele. Apoi, a doa dizi, dacă au vădutzt chihiaia vezirului pre Costin postelnicul că au venită dez-dimeneață iară înaintea lui, au dzis: „Săracul, el au venit ca o oaică singur iară la închisoare. Pasă la cei lai, vei ieși și tu și ei în puțină vrăjă.” Închiși den boieri era Ghenghea logofătul, Bașotă hatmanul, Cehan vornicul, Roșea visternicul, Costin postelnicul.

Zac. 16. A treia dizi după astrucarea lui Barnovschii-vodă într-o noapte trecuse împăratul pre acéle vremi soltan Murat, în cinea parte, la Scuder. peste Bohază, la prim-blare și au întrebat pre vezirul: „Aședzat-au domnă la Moldova, în locul ghiaurului ce au perit?” Au răspunsu vizirul că nu s-au pus încă domnă, ce pre cine ar fi voia împăratiei să să puie, să nu stea acăia țară fără domnă. I-au răspunsu împăratul: „Chiamă pre ghiaurii, ce-s boieri acei țări și pre cine ori vrea ei să-și aleagă domnă, să le hie dată”. Deci, îndată, tot într-aceiașă noapte, au trimis vezirul cu caicul la boieri, unde era închiși și au luat iară pre Costin postelnicul, însăspăimată că-i ducă noaptea să-l

încece, ori să-l muncească pentru avuția lui Barnovschii-vodă. Dacă l-au dus înaintea viziriului, i-au dzis: „Iată că împăratul vă iartă capetele și sunteți de acmu slobodzi și să mergeți să vă alegeti domnū, pre cine veți pofti”.

Zac. 17. Întorsu Costin postelnicul den spaimă cu bucurie de la viziriul la ceialalți boieri ce era închiși, le-au spus vestea. Și au slobodzit și pre cieialalți boieri, de să au mărsu cu toții la un locu și îndată au stătut la sfatul cu toții și au ales pre Moysei-vodă în locul lui Barnovschii-vodă, cu a doa domniiie.

Capul ală cinsprădzécè

Încep. 1. Au mărsu a doa dzi toți boierii și gloatele la gazda lui Moyseiū-vodă și de acolo la curțile viziriului, de au luat căftanu de domniie și fără zăbavă au purces spre țară, iară cu câteva datorii, făcute de cheltuiele ce s-au făcut den asupreală turcilor.

Zac. 2. Nu ieșiiă suspinul dentre toți pentru moartea lui Barnovschii-vodă, ce toți jăluia pre Lupul vornicul, căruia toate pîrale să oblicise. Deci, încă den cale au ales Moysei-vodă pre Cehan vornicul, și pre Roșea visternicul, și pre Banul, să vie înainte, să prindze pre Lupul vornicul. Ce, precum era paza cestora ce mergea să-lu prindze, cu multu mai mare pază avea Lupul și mai meșter, și mai cu pază. Avîndu știre de toate, cîte i să gătisă, au fugit den Iași și în cîteva dzile au fostu tupilat aicea în țară pen păduri. Apoi pen Țara Muntenească au trecut în chipul neguitorescu la Țarigrad. Iară casei lui și îmmei sale și surori ce au avut, dacă au venită Moyseiū-vodă în scaun, nice o asupreală n-au făcut, ce încă socotință avea giupîneasa lui și cuconii de Moysai-vodă, pre care lucru să poate cunoaște hirea creștină a lui Moysei-vodă, măcar că Știia că îndată ce au mărsu Lupul vornicul în Țarigrad, îmbla după domniie.

Zac. 3. În cale fiindă Moysei-vodă, iară lui Abăza-pașea amu venisă porunca de la împăratie să să gateadză asupra lășilor, carii așea supusesă pre moscali, cît craiul leșăscă Vladislav nu mai ieșia den Țările Moscului cu oști. Si amu pierduse toată puterea a stare împotriva lășilor moscalii și până în stolița Moscului ținea cetățile lășii și mulți din capetele Moscului priimiè să fie craiul leșăscă și la dînșii împărată.

Zac. 4. Deci trimisesă moscalii sol la turci, giuruindu-le Cazanul și Azderhanul, doă țări tătărăști care ținu și acum supt mîna sa moscalii, numai să le dea agiutoriū împotriva lășilor. Si le-au dat agiutoriū atunceși, orîndu-indă pre Abăza-pașea de pe Volga să fi fost oferite turcilor, care n-aveau cum să ajungă acolo cu granițele lor. cu toate oștile turcești, cîte sănții de la Buda până la Nistru și țările amîndoăă, Țara Muntenească și țara noastră și pre tătari. Si au lovit întîiu ordele lui Cantemir cu trecătoarea Nistrului la Hrinciuc, mai gios de Hotin, Țara Leșască și robise Podolia și cu cîțva plean întorcîndu-să, i-au gonită Conetpolschii hatmanul, carele era lăsat aicea la marginea de crai, pentru paza despre aceste părți. Si i-au agiunsă pre tătari aicea în țară, pe Prută, în preajma Cornul lui Sasă și i-au lovit, de au scos toți robii, cîți luasă și au perit cîțva den tătari.

Zac. 5. În luna lui avgust, v leato 7141 <1633>, au sosită Moysei-vodă în scaun și bine încă nea-ședzată, au intrat și Abăza-pașea cu oști în țară, la octovrie 7, v leato 7142 <1634> (și dentr-acesta ană sintă începute și dzilele vietii mele), cu care depreună și Moysai-vodă cu oștile țării au purces spre Țara Leșască și au pus tabăra Abăza-pașea pre Nistru, unde cade apa Smotriciului, care apă vine pre la Cameniță, în Nistru.

Zac. 6. Puterea toată a lășilor era cu craiul asupra Moscului, ce, cât au putută a strînge Conetpolschii hatmanul oaste și leșască, și căzăcească, ca pre 12.000 de oameni, au pus tabăra să și el supt Camenită, despre capiștea armenească. Iară Abăza-pașea, lăsindu tabăra pe Nistru dincoace, precum s-au pomenită, singur cu toate ostile de războiu, au trecut Nistrul și au mersă direptă asupra taberii leșesti, avîndu cu sine de toate oști, cu tătari, cu îmbe țările, Tara Muntenească, cu domnul lor, Matei-vodă și țara noastră, ca 30.000 de oameni de războiu.

Zac. 7. Lășii grijise șanțurile bine cu pusei și cu pedestrime și au ieșit și ei cu călărimea denafără de șanțuri. Au dat năvală turcii cu mijlocul oștii foarte tare și aripa den-a-direapta a tătarilor, până s-au amestecat cu călărimea lășilor. Iară aripa den-a-stînga, a domnilor, ori nedreprinse hirea țărilor acestora la foc, ori nu-i trăgea inima pre muntenei și pre ai noștri să margă creștin asupra creștinului, au stătut mai slabă. Iară și turcii cu tătarii n-au zăbăvită multă, apropiată de șanțurile lășilor, pentru focul care da foarte desă, cu moarte în turci și în tătari, ce s-au dat și ei înapoi. Și s-au mutată Abaza-pașea cu toată oastea despre o vale, care este aproape de Camenită, anume Mucșa și iară au tocmită oastea. Și amu cu săbiile zmulte asupra moldovenilor și a munteneilor turcii, să margă de frica lor la năvală. Și au dat Abaza-pașea al doilea rîndu cu toate ostile năvală asupra lășilor și înfrînsă o roată de leși, ce le-au ieșită alte roate în sprijeneală și n-au făcută nemică, nice cu a doa năvală, să poată răzbi tabăra leșască.

Zac. 8. Stătut-au războiul peste vréme de chindie și se mira domnii, cu ce mijloc ari spării pre Abaza-pașea de la Camenită, că să ia tabăra leșască, pusă la un locă ca acéia și supt o cetate ca acéia, nu era putință. Ce, au făcut

veste pen niște călărași, cum au datu călărașii de niște oști Căzăcești cu tabăra legată despre Nădăboru, vînitoare într-agiu-toriu lășilor. Și den cuvîntu în cuvîntu, au sositu până la Abaza-pașea vestea acéia, care vrîndu să știe Abaza-pașea de adevăratu și întrebîndu pe Moysai-vodă, au adus călărașii înaintea lui, învățați să adeverească lucrul, cum așea este și cum au vădzutu cu ochii lor peste pădurea Nădăborului oastea. Au stătut în gînduri îndată Abaza-pașa, de purces spre tabăra sa, spre Nistru, vădzîndu că n-are ce face și oștii leșești și socotindu și răceala acestor doă țări la bătaie și au purces într-acéiași dzi cu noaptea îndărăptu.

Zac. 9. Lășii încă bucuroși că s-au mîntuitu de neprietenii, n-au gonită ce au stătut pre loc, păzîndu-și tabăra lor. Iară Abaza-pașea, să nu să întoarcă de tot fără veste, înțelegîndu de unu orașu leșescu pe Nistru, în gios de Cameniță, anume Studenița, au purces asupra celui tîrgșoră la care puținei haiduci era de paza cetății. Cei elaltă gloată, tot țărâname, strînsi de pen pregiură, au fostu bejenari. S-au apărat doă dzile tîrgul, iară spre a triia dzi haiducii au fugită cu noaptea spre Cameniță. Iar țărânamea toată, cîtă era strînsă acolea, au cădzutu în robii la turci și la tătari. Acolea, la năvală, au căutat și alor noștri a merge, iară totuș s-au datu știre haiducilor să fugă, să nu piaie.

Zac. 10. Mare veste siliia Abaza-pașea să scoată Studeniții și ce-au fostu fruntea de oameni au ales și i-au trimis la împărății, scornindu-le nume de oameni mari în Țara Leșască. Și o fată ce să prilejise între roabe, foarte iscusită de trup, au trimis-oă la împărății, puindu-i nume că este fata hatmanului leșăscu.

Zac. 11. S-au întorsu după acéia izbîndă Abaza-pașea

spre Dunăre, cu gîndu foarte rău și pre domni, și pre boieri, pentru însălătura care s-au aflată apoi, c-acăia cu cazacii la Nădăbor, ce s-au fostă scornită, n-au fostă nemică. Și dacă au sosită aicea la Iași, au stătut cu corturi în șes despre mănăstirea Balicăi și a doa zi era aşedzată gîndul lui să prindze pre toți boierii, să-i puie în obedzi, să-i ia cu sine, să să plătească la împărătie de ponoslă, că i-au fostă țările acăstea de smintea la. Ce, un turcă orbă de un ochiă, prijetin lui Costin hatmanul, au descoperită gîndul lui Abăza-pașea și au fugită boierii, în cineași noapte den Iași, de-au âgiunsă păna în dzuoă la Pobrata mănăstirea.

Zac. 12. A dooa zi, strîngîndu pre Moysei-vodă pentru boieri Abaza-pașea, au dată seamă că s-au dus pentru graba birului întîrzdziat fiindă birul. Iară alții șoptiia lui Abăza-pașea că s-au dus boierii la leșii, să-i pornească pe leșii pe urma lui. Și așea s-au fîrșită venirea lui Abăza-pașea asupra leșilor. În anul 7142 <1633> toamna la noievrie, au trecută Dunărea înapoi, spre scaunul său.

Zac. 13. Și cît s-au aşedzată, nepărăsit pîrîia pre domni, ales pre Moysei-vodă. Iară Matei-vodă fiindu-i cirac, s-au tocmită prea lesne lucrurile la dînsul. Iară Moysei-vodă n-au putută trăi multă în domniie de pîrile lui, ales fiindă acolea și Lupul vornicul, cunoscută mai deinte lui Abăza-pașea. Ce au domnită Moysei-vodă, după Abaza-pașea, numai peste iarnă. Deci, la primăvară i-au venită maziliia și s-au dat domnia lui Lupu Vasilie vornicul de sultan Murat.

Zac. 14. Iară Moysăi-vodă, după maziliia sa den domniie, sătul de binele turcilor, au mărsă în Țara Leșască, petrecut de boieri cîțva păna la margine, undeși apoi, după cîțva ani petrecuți în odihnă, cu ocine în Țara Leșască și cînste de la leșii, s-au fîrșit și viața pre vremea domniei lui

Dabijè-vodă.

Capulă alături de seseprădzecă

Încep. Fericită domnia lui Vasilie-vodă, în care, de au fostă cîndva această țară în tot binele, și bivșug, și plină de avuție, cu mare fericiie și trăgănată până la 19 ani, în dzilele aceștii domnii au fostă, în anii dentiști cu prepusuri de nepace iară între leși și între turci, iară apoi, după trei-patru ai, deschidzîndu-și calea împărăția Turcului asupra Persului cu soltan Murat pentru Vavilonul, aicea aceste părți la mare păci și liniști și mare fericii era.

Zac. 2. Domnia cum s-au prilejit, de-au luat Vasilie-vodă, s-au pomenit la domnia lui Moysei-vodă, în capul al cincisprădzecile, cum fugise Vasilie-vodă de frica lui Moyseiă-vodă, de aicea den țară în Tarigrad. Si acolea, cunoscut la câțiva den capete și mai vîrtoș lui Abaza-pașea, care era pîrîș lui Moysei-vodă și mai multă cu nevoie lui, i-au dat soltan Murată domnia, vădزîndu-l omu harnicu de acăia treabă.

Zac. 3. Dacă au luat domnia, nevrîndu să hie nemulțemitoria lui Moysei-vodă, pentru binele lui, ce făcuse casei lui, neamestecîndu-se nice cu un rău asupra casei lui, au scris carte la Moyseiă-vodă, cu mare mulțemită pentru oamenii săi, căci n-au avut nice o nevoie și lăsindu-i în voie, unde ari vrea să margă, ori spre ce parte volnic, fără nici o grije să fie, și

sfătuindu-l să nu vie la Țarigrad, pentru multe datorii ce avea Moysei-vodă în Țarigrad. Și să nu bănuiască că ce s-au prilejit așea, fiindă aceste lucruri, ales a domnielor, supt orînduiala lui Dumnedzău, fără care nu iesă domnii.

Zac. 4. După aceasta țărămonie, au purces Vasilie-vodă de la Țarigrad cu domnia în țară, în anul 7142 <1634>. Iară Moysei-vodă, strînsu cu casa lui și cu Costin hatmanulă den boieri, au trecut în Țara Leșască.

Zac. 5. Abaza-păsea iară să gătia cu mare putere asupra lășilor, să-și mai tocască lucrurile a războiului celui dentîi care făcuse să asupra lui Conetpolschii la Cameniță, pănă n-ari oblici împărății că cu rîndul dentîi n-au lucrată atîta, cit da samă înaintea împărăției. Deci îndemnă pre împărățiiia iară asupra lășilor și sta de față și solii moschicești la Țarigrad, nevoitori, cu mare făgăduință împărăției de Cazanul și de Azderhanul, să fie a turcilor. Și numai, ce aștepta și Vasilie-vodă, neaședzat bine la domnie, să-i vie porunca de gătire de oaste, iară ca și lui Moysei-vodă.

Zac. 6. Era și solul leșască, den Țara Moschicească pornit de craiul la împărățiiie, anume Tră-binschii, pre carele (dîndă știre craiului Conetpolschii hatmanul, cîndă venia asupra lui Abaza-păsea cu oști turcești) îi trimisesă la împărățiiie craiul, între-bîndă de turci, ce pricină arhi stricăciunei de pace cei legate la Hotin cu sultan Osmană. Și au trecut solul acăia pen țară, curundă în urma lui Abaza-păsea, în dzilele lui Moysei-vodă. Ce, oblicindu-l Abaza-păsea, au trimis de l-au oprită la Pravadiia, silindu-l să-și dea solia la dînsul, temîndu-se să nu se obliceasca prin solia lui, acăia cale a lui, cum au fostă. Ce, nevrîndă solul să-i dea solia și răspundzindă că este trimis la singură împărățiiia, nu la unul den pași, l-au oprit cîtăva vréme.

Ce Leahul au silită cu mijloace de au dată știre de sine la Poartă că este oprită și au venită porunea la Abaza-pasea să-l sloboadză. Și numai ce i-au căutată a-l slobodzi. Iară așe-i stricasă solului lucrurile la împărațiie, cît nici o cinste n-au avut, care să cade solilor și l-au pornită cu răspunsu de scîrbă înapoi, fără zăbavă și anume să hie gata Crăiia Leșască iară de sfadă.

Zac. 7. Acela răspunsu a turcilor dacă au agiunsă la craiul în Țara Moschicească; că era tot în Țara Moscului cu oști și dîndă-i știre și de la margine iară de gătirea turcilor, deci numai ce i-au căutată a sta la tocmai cu Moscul. Și îndată, lăsindă toate într-o parte, au legată cu moscalii pace, cu cîteva orașe luate de la Moscă în partea lășilor. S-au întorsă la Varșav craiul și îndată au stătută la săimă de gătire împrotiva turcilor.

Zac. 8. Înțelegîndu turcii că lășii au făcut pace cu Moscul și mai adevărat den solii moschicești, și era și solul turcilor la Moscă, întărindu-i împrotiva lășilor, și de aicea den țară, de la Vasilie-vodă, avîndă știre, au pornită pre solii moschicești cu scîrbă pentru nestătoriia lor la cuvîntă și au trimis și la craiul leșască solu de înnoitura păcii, anume pre Şahin-agă, unul den agii divanului, avîndu amu și cu cazilbașă amestecătură începute pentru Băgdatul, adecă Vavilonul, împărațiia Turcului.

Zac. 9. Pornite oști leșăști amu au aflată Şahin-agă spre Cameniță și pre singur craiul aproape de Varșeav în tabără, răspundzindă lui Şahin-agă, solului turcescă, craiul cu scîrbă, pentru stricarea și călătura păcii, care cu atîtea giurămînturi s-au făcut la Hotin cu soltană Osmană și între dînsul. Cîteva conace au mărsă cu oști spre Cameniță și cu acesta răspunsă au pornită pre turcul, carile da toată vina pre Abaza-pasea și cum este gata de perire pentru

acéia faptă.

Zac. 10. Fost-au aceasta clătire a lésilor în anul 7143 <1634>, care oştii mai mare și mai bine grijite nu să pomenească în toată Hronica leșască. În minte oamenii bătrâni, carii spun că agiungea tabăra de supt tîrgul Cameniții până la un copaci la cîmpu, mai multă de o milă de loc, că oştii avea gata célé ce era asupra Moscului și plină Țara Leșască de multime de oameni pre acéle vrémi.

Zac. 11. Iară până a sosi craiul leșascu la Cameniță, Conetpolschii hatmanul amu era cu o samă de oştii supt Cameniță și viniiia și cărti pren Vasilie-vodă de la vezirul Murtaza-pasea pentru pace, adeverindu lui Conetpolschii că acéia călcătură a păcii, carea au făcut Abaza-pașea fără știrea împărătiei, va plăti cu capul, ca un călcătoriu de pace.

Zac. 12. Si așea omorîndu împărăția pre Abaza-pașea sugrumatū, s-au răschirat și gătirea lésilor în vîntu, fiindu supărați și slujitorii lor de atîta vreme cu oștenia la Moscū. Au stătut pace iară între leși și între turci cu înnoitura legăturilor de la soltan Osmanii, adăogîndu și aceasta legătură între sine pentru tătari, să nu lăcuiască în Bugeagū. Omu Abaza-pașea vestitū cu războaiile asupra Persului și oștean direptū.

Zac. 13. La anul după aceasta au purces soltanu Murat cu mare gătire asupra Persului și într-acelaș an au luat de la perși cetatea anume Răvanul, care apoi, cît s-au întorsu soltan Murat înapoi la Tarigrad, iară au luat-oă cazilbașii pre sama sa. Iară Vasilie-vodă domniia cu mare liniște și pace, fără grije țara, din toate părțile sta toți de neguți-torii și de agonesită. însă lăcomia nice pre atunce nu lipsia, cu dări grele, ce avîndu lăcitorii țărîi vrémi de agonesită, biruia toate acéle greutăți a domniei.

Zac. 14. În Țara Ungurească era mari amestecături între Racoți și între Betlean Isteoan, feciorul lui Betlean Gabor, pentru domnia Ardealului. Ce, au căutat să aibă locul domniei acăia Betlean Isteoan lui Racoți, neputind să avea agiotoriu de la împăratia Turcului, pentru gătirea lui soltan Murat iară asupra Persului.

Zac. 15. În anul 7145 <1637>, să rădicasă cazacii cu Pavliuc hatmanul asupra lăsilor, pentru o preală să pre Marea Neagră, pre carii Potoțchii hatmanul leșascu polnii l-au lovit și, închidzindu-le tabăra, au dată cazacii viu pre hatmanul său, pre Pavliuc. Si în cesta anu au făcut lăsii și o cetate anume Godacul pre Nipru, la pragul cel de la Niprului, oprindu pre cazaci să nu îmbie pre Marea Neagră, stricindu pacea cu turcii, care preală lor au răsuflat spre mare pustiitate Crăiei Leșești, cu Hmil hatmanul căzăcesc.

Zac. 16. Tot într-acăiașii anu, Cantemir-pașea cu ordele sale, peste voia hanului, au ieșit den Crîm și s-au aședzat iară în Bugeag, care lucru nesuferind hanul și mărgindu dodeială și de la leși, carii legasă cu a doa legătură pren Conetpolschii cu Murtaza-pașea vezirul, să nu hie slobodzi tătarii a lăcui în Bugeag, făcindu dodeială Crăiei lor, au ieșit porunca la hanul și lui Vasilie-vodă, domnului țării noastre și lui Matei-vodă, domnului muntenescu, să margă cu hanul asupra lui Cantemir. Deci au venit hanul cu oști și au purces și domnii cu îmbe țările asupra lui Cantemir, care temindu-să de hanul, au fugit în Tarigrad, iară ordele lui le-au luat hanul cu sine la Crîm. Si de pîră hanului la împăratie, au perit și Cantemir zugrumat în Tarigrad.

Zac. 17. După ce au pornit pre tătari, hanul, den Bugeag, au lăsat pre doi soltani, frații săi, să vie cu dînșii,

iară el singură au purcesă spre Crîm înainte. Deci cîndă au fostă la trecătoarea Niprului, s-au burzuluită nohaii și au lovit fără nădejde pre soltani și i-au omorîtu pre amîndoi. Și după această faptă, au purces cu coșurile sale spre Tara Leșască, poftindă de la leșii loc, să să aședze supt ascultarea lor. Îmbla pe la tîrguri, pen sate, tot cîte cu o cruce de lemnă făcută la pieptă, semnă de închinăciune. Ce, leșii loc așea deșertă, fără oameni, mai înluntru țărări sale neavîndă, le-au dată cîmpii pe Nipru, între Crîlov și între Godac, și era aproape do 20.000 de nohai orda acăia.

Zac. 18. Care lucru vădăzindă împărația Turcului, iară, cu a doa orînduială au pornită cîțva pași în prejma lor, la anul după scosul lui Cantemir din Bugeag. Și iară au venit porunca și la Vasilie-vodă și la Matei-vodă, să margă să să împreune cu pașii asupra tătarilor. Deci, de iznoavă au purces Vasilie-vodă cu oști, al doilea rîndă, la Cetatea Albă, la adunarea pașilor. Iară Matei-vodă au venit până la marginea țărării sale și de acolea au pornită un serdar cu oști de la sine, iară el singur s-au făcut bolnav și s-au întorsu înăpoi. Iară și Vasilie-vodă și pașii fără zăbavă s-au întorsu de la Cetatea Albă înăpoi, că pre tătari îi trăsesă amu hanul cu blîndeță și cu făgăduință de iertare pentru moartea soltanilor și-i trecusă Niprul, pre unii în Crîmă, iară pre alții i-au aședzată pre cîmpii Donului. Iară moartea soltanilor mai pre urmă tot n-au lăsată hanul nerăscumpărată.

Zac. 19. Ce, cîță era din singele lui Cantemiră mai capete, într-una de dzile, cu meșterșug i-au împărtită, pre unii la o samă de agii curții sale, la ospătă, văz, doamne, pe alții la alți agi și la masa sa oprindă pre unii. Și la acăia ospătă i-au omorîtu pre toti, cîță era Canteniiirești mai aproape. Și de atunce s-au stinsă acăia răgulă la dînșii, care era mai frunte decât toate ordele, precum pre aceste

vrémi sintă Șirăneștii. Unul den Cantenii rești atuncea, anume Azametă-mîrza, pre carile 1-am apucat și ieu, dvo-rean la craiul leșăscă Vladislav, neprilejindu-se la acéia ospătă ce le făcusă hanul, au scăpat den Crîm în Țara Leșască și sluijia la craiul leșescă între dvoreani și avea de la craiul leafă.

Zac. 20. Într-acesta ană, au luată cazacii Donului Azacul, cetate turcească pre apa Donului, care apoi au dat-o de bunăvoie Moscul turcilor înapoi. Isară au îmblătă la acesta mijlocii pentru acéia cetate la Moscă, omă aicea în țară pe acéle vrémi yestită cu neguțitoria în Țara Moschi-cească.

Zac. 21. Iară întorsul lui Matei-vodă de la margine, mergîndă al doilea rîndă la Cetatea Albă, n-au fostă fără pricină, ce avîndu mare neprieten-șug Matei-vodă cu Vasilie-vodă, dendată ce au stătut Vasilie-vodă la domniie, făcuse multe amestecături la pașea pe acéia vréme de Siliștria. Deci, s-au temută a merge Matei-vodă, de acéle amestecături, ce-i amestecasă Vasilie-vodă la pașa și la Poartă, ce, precum s-au pomenit mai sus, au trimis oaste, iar el singur s-au întorsă la scaunul său.

Zac. 22. Era la împărația lui soltan Murat pre acéle vrémi toate trébile și lucrurile împărației pre doi oameni, carii era musaipi la sultan Murat, unul silihtar, ce era în-luntru, care slujbă este de împărație foarte aproape, adeca spătar, ce poartă spata or buzduganul după împăratul, al doilea, cîzlară-aga, care este pre toată casa împărațească și pre fete mai mare. Acești doi purta toată împărația, veziriia înaintea lor era foarte slabă. Cîndă să aduna veziriu cu unul de acéia, spun că le săruta poala hainelor.

Zac. 23. Deci, pre unul de acéle capete la împărație, pe silihtar-pașea, îl cuprinsesă Matei-vodă cu dările, iară pre

cîzlar-aga Vasilie-vodă și iesiia isprăvi și lui Vasilie-vodă de la împărătie și lui Matei-vodă, pren chipuri mai sus pomenite. Covîr-șiiia cu atîta Matei-vodă pre Vasilie-vodă, că avea Matei-vodă și cu megieșii mare prijetinșug, ales cu ungurii. Iar Vasilie-vodă nici cu un megiiș, precum am apucat și noi acăia domnie, viața bună n-au avut, den nebăgare samă pre nime den megiiș.

Zac. 24. O, nesățioasă hirea domnilor spre lătire și avuție oarbă! Pre cît să mai adaoge, pre atîta rîhnăște. Poftile a domnilor și a împăraților n-au hotar! Avîndu multă, cum n-ari avea nemică le pare. Pre cîtu îi dă Dumnedzău, nu să satură. Avîndu domnie, cinstă și mai mari, și mai late țări poftescu. Avîndu țără, și țara altuia a cuprindă cască și așea lăcomindă la altuia, sosescu de pierdu și al său. Multe împărății în lume, vrîndu să ia alte țări, să au stînsu pre sine. Așea s-au stînsu împărăția lui Darie-împăratu de Alexandru Machidon, vrîndu să supuie Țările Grecești și toată Machido-nia, Darie au stînsu împărăția sa, de au cădzută pre mînule lui Alexandru Machidon. Așea împărăția Cartaginii vrîndu să supuie Rîmul, au cădzută la robiia rîmlénilor. Așea Piru-împăratu vrîndu să ia Italiaia, au pierdut țările sale. Așea și Mihai-vodă, vrîndu să hie crai la unguri, au pierdută și domnia Țării Muntenești.

Zac. 25. Așea și Vasilie-vodă, avîndu fericite vrémi de domniie în pace den toate părțile, că și țara nu era nici cu o datorie îngreuiată, fără nice o dodeială despre turci, carii avea începută sfadă cu perșii și într-acéle părți sta cu valuri, au înce-pută svadă cu Matei-vodă, domnul munteșcă pentru domniai acei țări, ori că nu-l încăpea Muldova, ca pre un omu cu hire înaltă și împăratească, mai multă decît domnească, ori că siliia să vadă pre fecioru-

său, Ionu-vodă, la domnie, care hire au părintii spre feciorii săi, să-i vadză în viața lor ieșiti la cinste. Domnii la domnii pre feciorii săi poftescu să-i vadză ieșiti, boierii la boierii, sluji-toriul să bucură să-și vadză de slujitorie pre feciorul său harnic, pementeanul de hrana pământului pre feciorul său destoiniciei poftește să-l vadză. Ori că l-au îndemnatu pre Vasilie-vodă mare netocmala și neprietenșug ce avea mai de demultu, încă den boieria sa, scoasesă domniaia Tării Muntenești de la împărăție, pre mijlocul lui cîzlar-aga și pașii de Silistra, feciorului său, lui Ion-vodă.

Zac. 26. Prostatec îl ținea Vasilie-vodă pre Matei-vodă. Deci, avîndu și pre vezirul în partea sa, au făcut oști de țară și au purces în Țara Muntenească asupra lui Matei-vodă, lăsindu în scaun pre fecioru-său, pre Ion-vodă. Iară singur au intrat cu oști în Țara Muntenească, cu știrea vezirului și a pașii de Silistra. Oști avea cîteva, iară tot de țară și lefecii și cîialaltă oaste, fără puținei sîrbi, ce avea în leafă, călări.

Zac. 27. Iară și Matei-vodă, domnul Tării Muntenești, nu dormiia, ce apărîndu al său, avea oști și streine, și de țara sa, ales pedestrime, hie cîndu avea pănă la o mie în leafă, fără dărăbanții de țară și călări de ai noștri moldoveni, acolo mersi în leafă, cărora numele era livinții, și leși călări ținea pururea cîte 200 și deosebi unguri călări. Si dideasă știre și la arcalele sale, ce avea la împărăție, de silă ce-i făcea Vasilie-vodă. Deci, cu mijlocele lui silihtar-pașea, bine n-au intrat Vasilie-vodă în Țara Muntenească, la o vale care să chiamă Rîbna, l-au tîmpinat u un ceaușu de la împărăție cu poruncă numai să să întoarcă Vasilie-vodă îndărăptu. Si în urma ceaușului au sositu și o samă de oști a lui Matei-vodă. Zac. 28. Numai ce au căutat

lui Vasilie-vodă a să întoarce înapoi, vădzindu cartea împărătească și cine era soltan Murat-împaratul, nu era de-a șuguire cu dînsul. Deci purcegindu îndărăptă Vasilie-vodă, să simetlsă muntenii și în chipul goanei, să gonească pre oștile lui Vasilie-vodă, lovisă la coada oștii. Ce, s-au întorsu apoi oștile de țară și singur Vasilie-vodă și au înfrîntă pe munteni și au prinsu cîțva vii și au și perită den munteni cîțva. Vasilie-vodă apoi, după acéia au ieșită în-dată den Țara Muntenească, plinindu porunca împărătiei și ședzindu cîteva dzile la Ploscuțeni, la Putna, de acolo au porriită pre ceaușul cel împărătescă, iară singur s-au întorsu și au venit în scaună.

Zac. 29. Era pre acéle vremi vezirul Tabani Buiuc, carile ținea cu Vasilie-vodă și pașea de Silistria, iară așea și numai să scoată pre Matei-vodă să pusesă cu toată voia. Și fără știrea împărătească ieșiiia de la vezirul isprăvi de domnia Țării Muntenești lui lonu-vodă, feciorului lui Vasilie-vodă. Cum și atuncea, dacă au vădzut vezirul împiedecate isprăvile dentii de silihtariul, au făcut altele, la singur pașa de Silistria, să ducă el singur pre feciorul lui Vasilie-vodă în scaunul Țării Muntenești, care lucruri apoi au mîncată capul vezirului, obli-cindu împărățiiia pen silihtariul războiale și vărsările de singe între domni, de unde să po-goară. Nice te mira, cum de au putută domnii a îmbla în zarve, fără știrea împărăției și ales la un împărat leu ca acéia.' Deci, să știi că țările pre atunce acéstea nu era așea supuse, ce într-altă voie veghiată și să temea turcii să nu se dea Țara Moldovei în partea lășilor, carii era pre acéle vrémi foarte tare, cît să siia împărățiiia de sfada lășilor și ales avîndu amu începute războie cu perșii, precum și s-au pomenit. Ce era bucuroși că să sfădescă aceste țări între sine și poti pricepe și pre domniile acéstea așea de

îndelungate, 19 ani Vasilie-vodă domnū, iară Matei-vodă pănă la moarte, aproape de 30 de ai la domniie. Alte vacuri să socotești țărîloră acestora pre atunci.

Zac. 30. Cu al doilea isprăvi de domniia Țărîi Muntești au socotită Vasilie-vodă cu altă cale. Avîndu acéia și de la vezirul știre, au pornit pre Ion-vodă la pașea de Siliștria cu cîțva boieri, să-l ducă pașea în scaun. Și trimisesă înainte la pașea pre Enachie Catargiul vel-postelnic, să mai întărească -lucrurile, până a veni Ion-vodă. Ce, ședzîndu acolea la pașea Catargiul, așteptîndu sosirea lui Ion-vodă, au simțit lucrurile într-altă chip, că-i agiunsésă pre pașea iară alte porunci împărătești pren silihtariul și-i unsesă osia și pașii Matei-vodă. Deci, vădzindu Catargiul lucrurile într-altă chip și amirosindu că, cît ari sosi lonu-vodă la pașea, va să-l opreasca și să-l trimită la împărățiiie, au dat Catargiul știre la boieri, ce era pe lîngă Ion-vodă, amu aproape de Dristor, la un satu și îndată s-au întorsu Ion-vodă can cu fuga de grijea pașii și au ieșit și a doa ispită pentru domniia Țărîi Muntești.

Zac. 31. Iară nici cu atîta nu s-au lăsat Vasilie-vodă, ce îndemnată și de vezirul și ca o nemică socotindu a călca pre Matei-vodă, iară au strînsu oști și cu mai bună gătire, cu pedestrime, cu pusei și iară au purces în Țara Muntească asupra lui Matei-vodă și cu acéia nebăgare în samă de Matei-vodă, cît aicea în locul său pusesă domnū pre fecioru-său, Ion-vodă, în scaunul țărîi, cu boieri, cu ispravni, cu domniie deplină, tiindu ca-n palmă domniia Țărîi Muntești. Iară lunecoasă sintă lucrurile războaierilor și în puterea lui Dumnedzău mai multă stau. Nice unu neprijetin, cît de slabă hie, cum să nu-l ții nimea, nece-1 ținu oștenii cei direpti. Și bine au dzis unul: „Bella momentis constant”, adeca „Războaiele în clipala ochiului stau”. Că

atîta era numai să ie acéia războiu Vasilie-vodă si să să aședze în domniiia Tării Muntești. Iară roata lumii nu așea cum gîndește omul, ce în cursul său să întoarce.

Zac. 32. De care silă n-au putută nice silihtariul a-i trimite alte isprăvi lui Matei-vodă, să nu să de tot descopere cu îmbletele împotriva vezirului, să-i răsaie ceva împărăției cu scîrbă în partea sa, că, ales la turci, foarte cu sială sintă toate și cu mare meșterșug și taină strică unul altuia, cîndu va unul pre altul să-l surupe. Că să pîrască a vedere, sie strică, cine începe pîră. De multe ori cu laudă pre neprijetinul său mai curundu coboară și ales supt împărăția lui soltan Murat cu mare sială era toți. Iară totdeauna trimite silihtariul pre taină la Matei-vodă, îmbărbătîndu-l să stea împotriva lui Vasilie-vodă, să-l bată, iară despre scîrbă împărătească să nu poarte grije, că ieste grija lui. Deci, și Matei-vodă său strînsu oastea toată și vădzindu că Vasilie-vodă trage cu ostile sale spre București, nu spre Tîrgoviște, au coborîtu și elu spre București cu oști.

Zac. 33. Vasilie-vodă, daca au sosită la Praova, la sat anume Ojogenii, știindu din limbi de gătirea lui Matei-vodă împotriva sa și cu oști cîteva și streine și de țară, au făcută sfat acolea la Ojogeni, socotindu și trecătorile apelor și locuri închise de păduri de pen toate părțile și de bîhnișuri, înțelegîndu pre Matei-vodă că anume locuri ca acelea poftește să dea războiu, fiindu ostile mai tare hiecare la locul său și la strîmtori, împotriva oștilor celor streine hie cîndu cei de loc sintă mai tari, au ales cu sfatul să nu treacă Praova, ce să stea acolea la cîmpu, să tragă pre Matei-vodă, să iasă cu ostile sale la cîmpu. Si alegîndu-se sfatul, au purces toate ostile lui Vasilie-vodă în jacuri în podgorii, pe supt munți, încotro să bejenise toată Țara

Muntenească, de pen toate acéle olate, pănă în Praova.

Zac. 34. Și așea cu acela sfat — ce svétnici or hi fostă așea de buni de războaie pre atunci — rășchirată oastea pe la jacuri, în loc au priceput Matei-vodă lucrul și îndată au purces spre Praova. Și di-reptă în prejma Ojogénilor, unde era Vasilie-vodă cu corturi, au stătut la trecătoare, dîndu știre den cîteva pusei ce avea cu sine și îndată au început a trece oastea în vad. Tot călărețul au trecut cîte un pedestraș după sine și au stătut în tocmaiă cu oștile, dencoace de Praova, tocmindu oastea pedeastră cu focul și cu pușcile între oastea căjăreță și au purces cu toată oastea stolită asupra taberii lui Vasilie-vodă.

Zac. 35. Nu avea de ce să apuca Vasilie-vodă cu oastea rășchirată în toate părțile și așea venire asupra degrabă a lui Matei-vodă și întemeiată. Că ostenii lui Vasilie-vodă, unii venia cu plean îngreuiati, neștiindu lucrul ce este, alții spăimați de sosirea oștilor așea degrabă, mai multu de gătire la fuga îndată au stătut, nu de război. Și așea șpîrcuită oastea și fără nice o tocmaiă, au plecat și Vasilie-vodă fuga și toată oastea, cîtă nu era dusă în pradă lăsîndu și corturile, și pușcile, și pedestrimea toată pre mîna lui Matei-vodă. Și de grijea gonașilor, Vasilie-vodă au lăsat drumul pe care Venisă, ce de-a direptul au năzuit la Brăila.

Zac. 36. La Brăila zăbăvindu Vasilie-vodă cîteva dzile și Matei-vodă dedésă știre de olac la pașea îndată de izbîndă sa asupra lui Vasilie-vodă. Așea de sîrgu lucrul, ori cu știrea pașii, ori dentru sine agii de Brăila și de Mecină sfătuia să prindze pre Vasilie-vodă, să-l trimită la pașea. Și să nu hie dat știre Stamatie, ce au cădzută apoi stolnic la Vasilie-vodă și la alte domnii pre urmă și postelnic mare, ar hi încăput Vasilie-vodă la prinsoare. Ce ședzîndu sară la masă, i-au dat știre și de la bucate s-au sculată, pentr-

o grădină, peste un gardă, suindă de pe spinarea unuia din slujitori și acolo i-au scos calul și au ieșită cu fuga din Brăila, la Galați, lăsindă toate în Brăila, câte nu rămăsesă la Ojogeni.

Zac. 37. Înțelegîndu Ion-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă, poticala tătîne-său în Țara Muntenească, au strînsu boierii ce era puși la boierii pe lîngă sine și le-au dzis, cum el, nefiindă de domnie, pentru slabă sănătate ce avea (că era Ion-vodă omu slabu și deznodată și de mîni și de picioare, cum n-ar fi fostă feciorul lui Vasilie-vodă, care era ca un leu și la hire, și la trup), iară tătîne-său lasă scaunul domniei. Și au venit Vasilie-vodă iară în scaun.

Zac. 38. Iară Matei-vodă jeluindu-se și la împărătiie de pradă ce făcuse oștile lui Vasilie-vodă și la megiesi, să-și întoarcă călcătura ce făcuse Vasilie-vodă Țării Muntenești, legasă cu Racoții cneadzul Ardealului, tatăl lui Gheorghe Racoți, lucrul, fiindă și Racoții rănit cu nebăgarea în samă megiesii lui de Vasilie-vodă, au pornit neste oști asupra lui Vasilie-vodă, cu lonu-vodă Moghila, feciorul lui Simion-vodă, carele era la Ardeal aședzat, după războiul de la Ștefănești, care era între feciorii lui Simion-vodă și între feciorii lui Ieremie-vodă pentru domnia țării. Și amu păna în Trotuș coborîti ungurii și oștile muntenești până la Milcov sosiți, au schimbată Racoți sfatul cu Matei-vodă. Ori temîndu-să de împărătiie, înțelegîndu patima veziriu lui, ori alta socoteală le-au venit, au întorsu și pre Ion-vodă cu oștile îndărăptu și s-au întorsu și muntenii. Ieșisă casa lui Vasilie-vodă spre Huși de spaimă acăia. Și pre vremea cobo-rîtului acestor oști asupra lui Vasilie-vodă, au pe-ritu și Gorgan, și Sămăchișă căpitanul și Cîrste visternicul, den prepus de la domnie pentru vicleșug.

Zac. 39. Deci după aceste zarve, numai ce i-au căutat

a sta lui Vasilie-vodă la pace, vădzîndu și primejdia vezirului, curundu după acéia, să nu să mai ațite lucrurile asupra sa. Cum n-ar hi fostă fără primejdii Vasilie-vodă atuncești, de n-ar hi stătut împărăția după lucrurile împrotiva persilor, care curundu după acéia au purces cu toată puterea asupra Vavilonului. Ori de la cei doi megiișeni n-ar hi fostă fără răscoală, de nu s-ar hi spăimăt Racoți și Matei-vodă cu moartea veziriului. Și sta în cumpăna soltan Murat, asupra Azacului va merge, că încă nu-l didésă moscalii, au asupra Vavilonului. Ce, viindu cu acéia veste Isară. că or da Azacul moscalii, au purces asupra Vavilonului. Iară până a să întelege purcesul, aceste țări era supt grije că va veni împărăția spre aceste părți cu oști. Fost-au aceste zarve între Vasilie-vodă și între Matei-vodă în anul 7144 și în anul 7145 <1636—1637>.

Zac, 40. Iară primejdia veziriului Tabani Buiuc, anume cum au venit, de au perit de soltan Murat, așea au fostă: după răszipa de la Ojogeni oștilor lui Vasilie-vodă, face Matei-vodă ardzechal, adecă răvaș de jalobă, la singur împăratul și aflindu omu de acéia treabă, să dea acéia jalobă la singur împăratul, au purces omul acéia cu cărtile și, știindu rîndul, au păzit cîndu au ieșit împăratul la primblare cu vînătoare la cîmpu. S-au făcut omul a merge de olac pe denaintea împăratului, anume să-l vadze. Si asea vădzîndu-l împăratul mărgîndu tare, au trimis de l-au oprit și au pus de l-au întrebătă de unde vine. El au răspuns că vine den Tara Muntenească cu cărti la împărăție, să știe împărăția de mare vărsare de singe și pradă ce s-au făcut în Tara Muntenească de Vasilie-vodă, care au venită cu oști asupra lui Matei-vodă. Înloc au trimis împăratul de i-au luat cărtile și au cetit ardzechalul cel cu jalobă asupra lui Vasilie-vodă, pomenindu că să laudă Vasilie-vodă că are

isprăvi de la veziriul, să hie domnū și în Țara Muntenească, și în Țara Moldovei. Atunci au avut vréme silihtariul asupra vezirului, căindū țările, cum să strică ele în desine și să pradă. De care jalobă focū s-au făcutū împăratul, soltan Murat pre viziriul, înțelegindū că de la veziriul să coboară acéle amestecături. Ce, dentăi au trimis pre omul cu toate acéle scrisori, să vadză și veziriul. Ce, au dzis silihtariul cătră împăratul ca omul îndată va peri de veziriul. Deci, i-au dat hasăchii și i-au învățat singur împăratul: „Pre acestū omū iară să-l aduceți la mine”. Și așea au fostū: l-au dus hasăchi la veziriul și dacă au înțeles veziriul, au vădzuț că este rău de dînsul. Au vrut să opreasă pre om, ce hasăchii i-au spus porunca care au de la singur împăratul, să-l ducă pre omul iară la împăratul.

Zac. 41. Scosesă veziriul daruri hasechiilor, să lasă pre omul la dînsul, ce nu s-au cutedzat hasechii de silihtariul a face peste poruncă. Iară să nu hie fostū omul de fațe, putea să tocmasă veziriul lucrurile sale, dzicindū că au fostū un marghiol de cei de Țarigrad și au spus mențiuni, că de aieste să fac multe la turci sau s-ar hi uitatū la împăratie, care de lucrurile a toata lumea gînclindū, cele mai mănuște le trece cu gîndul. Ce, păziia acestū lucru silihtariul, să nu scape vréme ca acéia asupra veziriului. Și înnoindū scîrbă împăratiei silihtariul, au chemat pre veziriul împăratul și după mustrare că strica țările fără știrea lui, l-au omorît. Și așea au ieșit veziriului aceluia zarvele între domni. Aceste am înțăles de la boieri bătrîni de sfatū pre acéle vrémi.

Zac. 42. Curundū după aceste svade cu Matei-vodă, să potoale Vasilie-vodă sunate zarvele, pre fecioru-său, pre Ion-vodă, l-au tremis la Țarigrad, undeși s-au săvîrșit și viața nu pestiți ani. Și s-au săvîrșit într-acești ai dzilele și

doamna dentii a lui Vasilie-vodă, fata lui Bucioc. Și după moartea doamnei, au trimis Vasilie-vodă pre Catargiul în Țara Cerchijască și de acolea i-au adus doamnă, fata unui mîrzac de ai lor, cu care au trăit apoi până la săvîrșitul său.

Zac. 43. în anul 7143 <1635>, au luat sultan Murat Vavilonul cu mare vârsare de singe de la perși, după patru luni den ce dizi începuse a bate orașul. Spune istoria să hie fostu 30.000 de oșteni în Vavilon. Ce, acéie gătire făcusă și sultan Murat asupra perșilor, cît singur Vavilonul. Iară tot Mi-siriul și pașii ce sintu peste arapi i-au pornit despre Marea Roșie, de au lovită și dintr-acolea Țara Persului și le-au luat turcii și dentr-altă parte o scală foarte mare. Și asea îndoită Persul, n-au putut da nici un agiutor Vavilonului.

Zac. 44. Sultan Murat într-acolea zăbăvindu-se cu oștile, iară aicea, în ceste părți, sta fericite vacuri și liniște și pace întemeiată den toate părțile, fiindu în pace amu Vasilie-vodă și cu megiiashii. Și în-tr-acești ani au zidit Vasilie-vodă și lăudate mănăstiri, și aice în orașul lășilor, întii supt numele a trei sfinți învățători a besericii, ce să dzice Trieh Svetitelei, mai pe urmă mănăstirea, a doa mănăstire, a Golăi, cu făptură, cum să vede, peste toate mănăstirile aici în tară mai iscusită. Golăe îi dzic pre numele unui boier iu, anume Golăi, carele într-acela loc au avută făcută o besericuțe de piatră. Și în cești ai au adus Vasilie-vodă și moaștile a sfintei prepodobnei Paras-chevei, în anul 7148 <1640>, căriia svinte viață și de pe ce locuri au fostu, să citește viata ei petrecută cu mare dumnedăire în Minei, în luna lui octovrie, în 14 dzile.

Zac. 45. Aceștii domnii au făcut ca de iznoavă și curțile céle domnești în Iași, casele céle cu cinii, grădini, grajduri de piatră, tot de dînsul sintă făcute. Și multe locuri au aşădzat, care au stătută multe vrémi stătătoare. Că de

a fostū cîndva vrémi fericite acestor părți de lume, atuncea au fostū. Plină Țara Lesască, oi dzice, de aur, la care pre acéle vrémi curea Moldova cu boi de negoț, cu cai, cu miiere și aducea dintr-acéia țară aurū și argintū. Oi putea dzice că săracū nu să afla pre acéle vrémi, doară care nu-și vrea să aibă. Țara Leșască la acéia scară de fericire să suisă, precum și singuri lăsii dzic și scrisorile lor, care nici o crăie pre acéle vremi nu era deopotrivă; în bine și în dezմierdaciune pre atuncea lăsii, și așea și țara noastră.

Zac. 46. Iară di pe acéle vrémi să cunoaște paharul lui Dumnedzău aproape de schimbare și curundū spre alte mai cumplite vrémi. Că era la mare zbur-dăciune țările aceste. Si care țari să suie pre la mare bivșuguri, zbur-deadză hirea omenească peste măsură, și zburdăciunea naște păcatul și pre păcatul urmadză mînia lui Dumnedzău. Așea Tara Lăsască era la mare zburdăciune, așea și aicea țara și singur dom-nul Vasile-vodă, cu silă a cîteva case de boieri, luîndu-le fetele peste voia părinților la țietorie. Iară oamenii de casa lui, nepoții lui Vasile-vodă, ca mai mare sile făcea, luîndu băieții oamenilor în silă la curvie, care toate fapte mai pe urmă s-au arătat cu mare osindă asupra casei lui Vasile-vodă.

Zac. 47. În cești ani, după ce au aşădzat sultan Murat Vavilonul spre împărăția Turcească, s-au întorsu în Țarigrad și să gata tare asupra lăsilor, să răscumpere rușinea lui soltan Osmană, deșchi-dzîndu-și calea pen Ardeal, să lovască peste munți de-adiréptul spre Liov. Ce, i-au tăiată atuncea curund puternica mîna lui Dumnedzău dzilele. Si după moartea lui sultan Murat, au stătut în locul lui sultan Ibraim, frate-său, omu dat cu toată hirea spre zbur-dăciuni. Si cu împărăția lui, iară au hălăduit țările acéstea de răscoale.

Zac. 48. Începuse în cești ani Racoți cel bătrîn svadă cu némtii, căruia era orînduită oaste și de aice, de la noi den țară și den Țara Muntenească. Ce, n-au ținut multă aceia sfada, curundă au venit la tocmală cu împăratul nemțascu. Iară prădasă cîțva loc cu ai noștri în Ungurimea de Sus. Apostol de Orheiū au fostă serdarū îintr-acéia oaste cu Racoții.

Zac. 49. În anul 7153<1645> au făcută și nunta fiicăi sale Vasilie-vodă, cei mai mari, doamnei Măriei, după cneadzul Ragivil, om de casă mare, den cnédzii Litfei. Numai, cu ce inimă și sfată au făcut acéia casă după omă de lége calvinească, care este scornită de un mitropolit de Fiandrai, de supt ascultarea papei de Rîmă, peste legăturile săboarelor cu multe dumnedzăirești minuni legate. Iară calvinul numai pre singure pohtele sale trupești, osebite de sfânta săbornică besérecă au scornită acéia lége, la care, ca la o lége slobodă, în puțină vréme au cursu toată Fiandra și Englîtera. De mirat au rămas vacurilor această casă, cum au putut suferi inima lui Vasilie-vodă să să facă. Și multă vréme s-au frămîn-tată acestă lucru în sfat și cîțva boieri pre atunci apăra acest lucru, să nu hie, ales Toma vornicul și lordachie visternicul, care capete de-abea de au avut cindva această țară, sau de va mai avea. Ei dzice lui Vasilie-vodă și pentru legea rătăcită și un lucru nu fără grije despre împărăția Turcului. Iară Tode-rașco logofătul și Ureche vornicul sta asupra aceștii minte să să facă.

Zac. 50. Avea Vasilie-vodă pozvolenie de la turci, ce era acéia voie din bani, nu din inima turcilor. Și așea s-au făcut nunta aicea în Iași, la care cîțva domni den Țara Leșască, singuri cu chipurile sale au fostă, cu curțile lor și Pătrașco Moghila, feciorul lui Simionu-vodă, mitropolitul de Chievă. Iară soli trimiși era de la Racoți cneadzul Ardea-

lului, Chimini lanăs, cu daruri și de la Matei-vodă domnul muntenescu, singur Ștefan mitropolitul Târîi Muntenescu și Radul logofătul și Diicul spătarul că să împăcase amu domnii între sine.

Zac. 51. N-au lipsită nemică den toate podoabe, cîte trebuia la veselie ca acéia, cu atîțe domni și oameni mari den țări streine. Meșteri de bucate, aduși dintr-alte țări, dzicături, giocuri și de țară, și streine. Curtea podobită toată și strînsi boierii și căpeteniile țărîi, feciori de boieri, oameni tineri la alaiuri, pe cai turcești cu podoabe și cu peștiene la șlice. Si așea cu petrecanii trăgînîndu-se veseliia cîteva săptămîni, au purces cneadzul Ragivil cu doamna sa în Țara Leșască, cu dzestre foarte bogate.

Zac. 52. La anul, simțîndu-se Crăia Leșască în virtute, îndemnat de papa de Rimă și de venetianii, carii avea dodiială de la turci la ostrovul Critului, au făcut sfat cu senatorii craiul Vladislav, numai să înceapă sfadă cu turcii, adeca cu împărația lor, de care gătirea lui și la ce au ieșit apoi acéia sfat, ceti-vei povestea mai gios la rîndul său. Iară soli trimițîndu la toți craii creștinești craiul leșescu, aice la Vasilie vodă, pre cneadzul Ragivil au lăsat solia cu această treabă, fiindu viitor Ragivil, la anul după nuntă, la socru-său, aicea în țară. Care solia au credzut Vasilie-vodă îndată și au priimit să fie una cu lășii, cît și birul amu oprise a anului celuia și pornisă pre aga birului fără bir, răspundzindu-i că nu s-au putut strînge birul pentru sărăcia oamenilor. Ce, dacă au stătut la voroava cu boierii pentru opritul birului și într-un rînclu și într-altul, spun să hie dzis Petri-ceico vornicul de Țara de Sus pre carele îl ținea ei mai prostatec dentr-altii în sfat: „Eu așî dzice să nu oprim noi birul, pân nu om vedea că trec lășii Dunărea”. Si acéia cuvîntu au intrat îndată în gîndul lui Vasilie-vodă

și au răpedzitū după aga și l-au oprit la Galați, pănă au gătitū birul și l-au încărcat și l-au pornitū. Asea ferescū pre domni și țările voroava cu svatul de primejdii. Că pentru acéia au dat Dumnedzău sa aibă împărații, craii, domnii, cîrmui-torii țărilor, să aibă svétnici pre lîngă sine, cu carii vorovindū o treabă, să frămînte cu voroava lucrul unul una, altul alta răspundzindū, să lămurește lucrul care este mai spre îndemînă. Iară ce fac domnii singuri den gîndurile sale sau den șoapte, rar lucru iesă la folos, că încă în lume omū n-au născutū pănă acmu ca acéia, să nu-i trebuiască voroava cu svat, că deși gîceste cîrmuitorul cîte o treabă, încă tot să nu să încreadză c-au gîcitū, pănă nu să întărește părerea lui cu voroava si altor păreri. Deci, ce ai gînditū că este bine, dacă să mai tocmescū cu gîndul tău, ce ai gînditū că este cu cale, încă a doi sau a trei socoteala, fără greș pre acéia lucru să stai, că nu te va însela. Iară ce-ți pare numai a singur că este bine și altii toti dzic că este într-altū chip, să nu crêdzi acéia socoteală, că te amăgește. Multe lucruri ne păru că sintū gîcîte, iară apoi, dacă mai lași vremea socotelii, afli departe, mai pre urmă, într-altū chip. La mulți domni mare smentele am vădzutū den șoapte sau nesfătuit, amu în vacul nostru. Fără sfatū au făcut Vasile-vodă lovitol tătarîlor la Brătuleni pe Prut și apoi prada a toată țara, nespuse de agiunsū cu cîtă robie și plean, dentr-acéia faptă au venit asupra | țărîi. Si așea și Duca-vodă sfătuindū numai cu unul pentru cartea la hanul și-au stricat domniiia, den care maziliie mare răsipă și greutăți asupra țărîi au venit, care era foarte în stat bun pre atunce și gata lucrurile să rădice numai cu o orînduiala datorîile țărîi toate. Iară den cîea maziliia a domniei dentîi a Ducăi-vodă, s-au prilejit trii înnoituri de domnie; una la Belgrad, a Dabijei-vodă, după care, neplinind anul,

a murit Dabijea-vodă, altă domnie tot într-acăiași ană, domnia dentă a Ducăi-vodă, a treia a lui Iliias-vodă, cu mare răsippă. Deci trei domnii cate 500—600 de pungi de bani la înnoituri, tot într-un ană, cum au putut hi bine? Așea cu șoaptele, numai cu unii nu cu sfat, au făcutu și Petreceico-vodăi, de au lepădatu, fără de nice o nevoie domniaiă țărăi și s-au dus în Țara Leșască, den care faptă să stinge Țara Moldovei astădzi.

Zac. 53. Cneadzul Ragivil, după zăbava sa peste cîteva săptămîni în Suceavă, la socru-său, la Vasilie-vodă, pre doamnă sa au pornită pe la Sneatin spre țara sa, iară el singur au lovită pen Ardeal, pe la Racoții, cneadzul de Ardeal, tot cu acéle trebi, pentru rădicarea lor asupra împărației Turcului.

Zac. 54. Înțeles-am din boieri bătrâni, cum să hie vrîndu Vasilie-vodă la Suceavă să-și despartă fata de domnu-său, Ragivil, ce n-au priimit ea, doamna Mărie, fata sa, d zincindu tătîne-său să fie socotit întîi lucrul, nu mai pre urmă.

Zac. 55. Si cu vrémile pănă aice istovim o parte de domnie a lui Vasilie-vodă, că pănă aice, pre cît au fostu fericită domniaiă aceasta, cu atîta mai cumplită vrémi s- au început de atunce, den care au purces den scădere în scădere această țară pănă astădzi.

Capulă alături de șeptesprădzecă

Încep. 1. De vreme ce scriitorii cei streini pe lîngă poveștile sale n-au trecut cu pomenirea și de lucrurile țării noastre Moldovei și cît știm de lucruri trecute în țara noastră, mai multă dintră dinșii știm, cu cale este și noaă a pomeni de vrémile lor, ales povestea lui Hmil, hatmanului căzăcescă, de la care vrémi (ahă) s-au început și râul nostru, în care pănă astăzi ne aflăm cu acestă pămîntă la cumplite vrémi și Dumnedzău știe de nu și peste vacul nostru trăitoare.

Zac. 2. Izvorul a tuturor răutăților și pustiității aces- tor părți, începutul căderii și împuținării Crăiei Leșești, răsăripă și pustiitatea și cazacilor, stîngerea și țării noastre.

Zac. 3. Iară mainte de ce om începe a scrie rădicarea cazacilor cu Hmil hatmanul lor asupra lăsilor, stăpînilor săi, a pomeni de cazaci, ce neam sintă și de cînd sintă supt acestă nume cozac, cu cale că va hi am socotită, audzînd pre mulți întrebîndu de acestă nume a lor, de unde și de cîndă ar hi. Deci mulți au dzis că numele lor cozac ar hi de la unu neam ce este peste apa Volgăi, anume cassac, ce acéle deșerte povești sintă.

Zac. 4. Sint cazacii de neamul său ruși, rămășițele de oșteni a cnédzilor rusești, pre carii cu îndelungate vrémi, supuind craii leșești și cădzînd și Chio-vul, scaunul Rusiei,

pre sama leșiloră, ei pe Nipru în gios și pe de cinea și pe de iasta parte, trăia supt ascultarea crailor leșești, slobodzî de vecinătate, în chipul oștenilor, cu hrana sloboadă pe Nipru, ori cu vînătoriia la cîmpii, ori cu pascăriiă pănă la pragurile Niprului, unde are Niprul în trei locuri praguri, așea den hirea locului făcute, de cade apa de pe stinci, ce săntă în fundul apei, la loc mai gios. Care locuri nici un fîl de vasă a trece nu poate, iară vasele lor și acéle a lor încă cu mare grije trecu și de multe ori pe uscată trag vasele, pănă trecu acéle locuri. Si așe trăia pănă în dzilele lui Avgustă-crai.

Zac. 5. Acela craiu lesăscu vădzîndu-i oameni cu viață direaptă de oșteni, i-au tras și la lefe și le-au făcut și căpetenii cu tocmală și în rîndul său să fie volnici a să buluci și a să oști împotriva tătarilor, ca o pază să fie Crăiei Leșești, că dodiia tătarîi marginile țărîi lor și pre atunce. Si de pe sprintenii lor, fiindu oameni sprinteni și sălbateci, li-au dzis cozacu, adeca capră sălbatecă, sau că îmblîndu ei la cîmpii după capre sălbatece și în luncile Niprului, le-au venit acestu nume de atuncea, de le-au dzis cozacu, adeca căprăș. Care nume și la leși, la o samă de oaste, ales steagurilor ce sintă mai sprintene, le dzic steagurile Căzăcești și pănă astădzi.

Zac. 6. Apoi Ștefan Bator craiu lesăscu și mai mare aședzare le-au făcut cazacilor, dîndu-le și hatman să aibă, cu steag, cu doabe, cu trîmbiță și după voia lor să-și aleagă hatmani. Si le-au pozvolit și i-au întărit să facă și vase de Marea Neagră și să facă cazaci răiestrovi, adică de catastiv, pănă 40.000 de oameni și loc să aibă scaunul său, un ostrov la Nipru, în care este o mănăstire mare, cu cîteva alte mai mânunte bescrici, anume Trăhtămirov. Si aceasta este începătura oștilor lor, după ce cădzuse cnedziile rusești,

de o sută și 50 de ai încoaace.

Zac. 7. De pre acéle vrémi, multă nevoie făcea cazacii Crîmului și Țărîlor Turcești, până și Anadolul nu hălăduia. Sinopol, Tropezonul, cetăți mare le-au luat în cîteva rînduri și alte orașe mai mici și den-colo de Marea Neagră și dencoace, Varna, Misăvriia, Ahilo, până la Aitos și la Pravadiia pururea prada. Și au lovit și până aproape de Țarigrad, la Eni-Chioi, pre Boază, pre scursura céia, cu care să scură Marea Neagră în Marea Albă, supt cetatea Țarigradului. Și așea dodiind împărăției Turcești, venia de la turci ponoslu pentru prădzi ce făcea cazacii în părțile lor. Acéle socotindu de la o vréme léșii, pentru să nu strice pacea cu împărăția Turcului, face cazacilor mare strînsoare, oprindu-ide pre mare, care hrană o deprinsesă ei, cu mare dobînde și avuții ce scotea de acolea. Și cu acéle avuții zidiia beserici de piatră, mănăstiri, cît o mănăstire la Chiev, căriia dzică Arhanghelii, stă și până astădzi cu o boltă, cea den mijloc, foarte mare și toată bolta acoperită cu scînduri de aramă galbănă și poleite scîndurile cu aur. Și pentru să-i opreasă de tot, să nu îmbie pre mare, au făcut léșii o cetate, anume Godacul, la pragul cel dentișu a Niprului, și ținea acolea cîte 2.000 de némți, pedestre cu pusei, pentru opreală lor, care era foarte cu mare sită cazacilor, ca unor oameni carii altă hrană nu știé, fără oștenia. Și den céia opreală s-au rădicat în cîteva rînduri împrotiva léșilor, cu Nalivaico hatmanul, apoi cu Sulima, mai pre urmă cu Căzima, hatmanii lor, ce tot îi răzsipea hatmanii léșăști. Până vădzîndu neticneală cu dînșii, le rădicate și hătmăniile, să nu hie și le trimite cîte doi domni comisari mai mari și aceia comisari le făcea giudeță și-i cîrmuia. Și cu vremea și alte volnicii le-au stricat toate, cît nu era cazacul cu nemică volnic.

Zac. 8. Așea s-au tras asuprelele lor până la Vladislavū-crai, în anul... Acela Vladislav, craiul leșescū, precum s-au pomenit și mai sus în capul alii 16, vădžindu-se crăia în virtute, după atîtè izbînde și asu-pra Moscului, cumu-și era așea că mai fericită Crăia Leșască și în tărie și în tot binile și bivșuguri nici la unu craiū n-au fostū, cum au fostū pe atunce. Pentru acéia bine dzice un dascăl: „Si qui sunt in superiore valetudinis gradu, dum in eodem permanere non possunt, cadunt in deterius”, adecă „Céia ce sintū în scara virtuții acea mai de sus, neputindu a sta tot într-acéle stepene, cad foarte la mare slăbiciune”. Așea toate împărătiile, cîndū prea să suie la mare tărie, neavîndu loc să să mai sus suie, cad și purced îndărăptū, cum vedem și Crăia Leșască.

Zac. 9. Avîndu acéia crai Vladislav și praxis, adecă știință, ce sîntū turcii, cu războiul de la Hotin cu sultan Osmanū, la care războaia fusese singur el cu sine, trimis de tată-său, Jigmontū, craiul lesăscū, îndemnatū de papa de Rîmū și de venețieni, cu mare făgăduință și cu bani gata de la papa, de anū în anū, pre 12.000 de oaste leafa de la sine și venețienii avîndu cu turcii începute războaie la Critu, au pus gîndul craiul leșascū numai să înceapă sfada cu turcii. Pentru care treabă și singur împăratul nemăscū au mărsū, de s-au adunatū la Vratislav, în țara Silezii, care țară împăratului nemăscu să hotărăște cu lăsii, și acolea, după așezată voroava cu împăratul, i-a orînduit Neamțul 12.000 de oaste nemăscă, făcîndu știre și papa, și împăratul pe la toți crai creștinești, cum este craiul leșascū ales să hie la toată creștinătatea gheneral, adecă purtătoriu de oaste împrotiva Turcului.

Zac. 10. Deci întîii Hișpanul o sumă de bani i-au orînduit la crăia lui de la Neapoli, că să rudiia Vladislav cu

împăratul nemțascu și cu craiul Hișpanii, fiindu feciori dentr-o nepoata împăratului némtască. Sfîrșul iarăs făgăduise 6.000 de oaste și împăratul moschicescă 20.000. Acéle toate vădzhind gata Vladislav, au trimis și la cazaci și au chemat la sine pre unu căzacă bătrîn, anume Barabaș, și pre Umil, care era pre atunce diiac ostiilor, cum dzică ei, pisar. Dacă au venit Barabaș și cu Hmil la craiul, cu dînșii au tăinuită cu multe voroave craiul, pentru gătirea lor, pentru Marea Neagră, pentru locuri pe lîngă mare. Si au așezat cu acei amîndoi și dintr-acolă toată gătirea, dîndu cu urică lui Barabaș hăt-măniia pre cazaci, cu steag pre obicei bătrîn și lui Hmil pisariia de oaste, dîndu-le și cîtăva samă de bani gata, să facă vase și ce ari trebui de aceia cale. Si așea gătindu toate craiul, înșălat de domni, carii toți îi făgăduia că or priimi acela sfatul și oastea némtască amu sosisă pân spre Liov, iară ascunsă giudéțul lui Dumnedzău toate gîndurile omenești le strămută, lipsiia numai săimul, pre obiceaiul cra-iei, să fie cu sfatul tuturora și pentru cheltuiele și pentru încălecatul lășilor. Deci, la săimău au stătut lășii împotriva craiului, întrebîndu pre crai ce pricini ari avea începături de sfadă cu turcii, aducîndu-i amente primejdii strămoșului său la Varna și banuindu pre crai că li-au băgat oști streine în țară, fără știrea lor și cum acéle țări streine numai deodată or da agiutor, apoi ari cade sfada numai pre dînșii. Si să prilejise de murise și hatmanul lor cel vestit, Conetpolschii. Si așe împiedecat craiul, cu lucru gata, s-au poftit la leși să-i pozvolească, cu cheltuiala lui, cu oaste streină, să margă asupra turcilor. Au strigat cu toții, în gura mare, că cît va trece hotarul, or rădica altūcrai. Deci, numai ce i-au căutat a să surupă toate nevoiștele a craiului și a merge în vîntu.

Zac. 11. S-au tras cuvîntul în Țara Leșască pân astădzi,

cumă craiul, dacă au vădzutii că-i stau împotriva léșii la acel gîndū a lui, în pizma lor au îndemnată pre cazaci să se rădice asupra léșilor, cum s-ari putea a-și cerca lucrul. De față am fostă la Bar, îmblăni la școală, la carte, cîndă au trecut pe la Bar canțelieriul cél mare, anume Osolinschii, om foarte de la inima craiului și mare cap, întorcîndu-se de la Chievă, unde s-au făcut a merge la moaștile sfinților ce săntă la Chievă pentru boala lui la picioare. Și de la Chiev au îmbiat pe la cîteva orașe Căzăcești și la întorsă au venit pe la Bar, unde era scaunul hatmanii. Era hatman mare, pre urma lui Conetpolschii, Nicolai Potoțchii. Au ședzut vro trei dzile acolo la ospăta, la hatmanul, canțelariul și sa mira oamenii ce era mai căpetenii, cum nu țin minte să vie una canțelar, să îmbie pen Ucraina. De ieste asea, c-au îmbiat cu acéia treabă, nu știu, iară la ce am fostă de față, scriu.

Zac. 12. Cazacii, macara că alte oști streine, după ce s-au răsipită lucrul și gătirea craiului, cineși în țările sale să întorsesă, iară ei tot păziiia treaba lor și lucra la vase bărbatește cu banii craiului și să gătia pre mare. Pănă oblicindu hatmanul Potoțchii că tot să gătescă cazacii, și supt mînă hatmanilor sintu toate părțile acéle, au scris la Barabașă, să părăsască acesta lucru, să-și aducă amente patimile lui Pavliuc și lui Suliina. Deci Barabașă, ca un omă bătrînă, vădzîndă cartea hatmanului, au lăsat lucrul mai în slabă, socotindu cea de apoi. Iară Hmil tot îndemna bărbatește și pre Barabasă, și pe alți polcovnici, pănă au trimis hatmanii leșești Potoțchii și Calinovschii, de le-au arsă toate vasele, multe amu gătite de apă. Și au începută a veni de la starostii cei leșaști de la margine pîră la hatmani pre Hmil pisariul.

Zac. 13. Avea Hmil danie de la crai, lîngă Cea-hrin,

unu locu de odaie. Acolea făcîndu-și și beserecă lîngă odaie și adăugîndu-să oameni den dzi în dzi, s-au făcut slobodziie, anume Subotov, loc de o milă de la Ceahrin, în cîmpi, pe apa Tiasmânului. Și starostia Ceahrinului fiindu pre sama lui Conetpolschii Horunjii, feciorului lui Conetpolschii hatmanul, ispravnicul lui, anume Ceaplinschii, totdeauna pîrîia pre Hmil pisariul la stăpînu-său pentru Slobodzia acéia Subotov, dzicîndu: „Pentru ce să tie un mujicu tîrguri?” Și așea prilejindu-să lui Horunjii, stăpînul Ceahrinului, a trece cu oști asupra Orului, unde multu plean au luat de la tătari și au prădatu atunce ce era pe lîngă Ori pre nohai și la întorsul său, au venit la starostia sa în Ceahrin. Și acolea ședzîndu peste cîteva dzile, pre gura ispravnicului său, lui Ceaplinschii, au închis pre Hmil și i-au luat și tîrgșorul lui, carile mai sus pomenim, Subotov, și l-au dat pre sama lui Ceaplinschii. Și de nu 1-ar hi scos un leah den slugile lui Conetpolschii, o slugă bătrînă, anume Zațvilinovschii, amu îl pusesă în proașcă, să-l omoară. Ce, hălăduindu Hmilu, pentru rugămentea lui Zațvilihovschii, de moarte, dacă au purces Horunjii, feciorul lui Conetpolschii hatmanul, de Ceahrin în sus, n-au răbdat u Hmil, ce au dzis: „Luatu-mi-au Ceaplinschii Subotovul și tot ce am avut, iară sabia den mînă nu mi-au luat”. Și peste puține dzile au lăsat Ceahrinul și s-au dus peste Nipru, în olatul Periiaslavului. Acolo oblicindu-l hatmanii leșești, au scris la polcovnicul de Periiaslav, să-l prindză. Ce, fiindu-i polcovnicul de Periiaslav prijetin, i-au dat cale. Și așea neavîndu loc nici peste Nipru, au scăpat la cazacii de la praguri și de acolea, fără nice o zăbavă, s-au dus în Crîmă, la...i hanul Crîmului și, la adunarea sa, i-au dzis hanului aceste cuvente:

Zac. 14 „Crăia Leșască cît și ce slujbe are despre noi,

nime ca Crîmul nu este martor. Cu noi lășii ș-au lătit crăiia, cu noi nu bagă în samă nice o împărăție, în nedejdea noastră mai multă să rădică asupra împărăției Turcești și Crîmul să-l ia de la turci cătră crăia lor amu este gata. Iar ce bine au cazacii și ce volnicii de la dînșii? Robii în Crîm au mai bună viață! Ce-ți adu aminte, luminate hane, slujba noastră, care o am făcut moșului tău, lui Șaan Ghierisultan. Nu lepăda de la tine mare izbînde și vestite în toată lumea, nu te lăsa de mare avuție și dobînde, care în puțină vréme pren noi ț-or veni la mînă. Nu lăsa să să mai întărească neprijetini! tău și călcătoriul de volm'ciile noastre, Leahul. Au nu vedeți că v-au început a vă călca și pre voi lășii? Cîmpii, cît țin între Nipru și între Nistru, ei stăpînescu cu cetele lor. Bugeacul, cu oamenii săi, în toate dzile îl prădă. Conețpolschii Horonjii v-au prădat până în Or, în ceste dzile. Aceste toate începături săntă. Iată cărțile craiului! Citiți-le, ce ne scriu, să lovim Crîmul, să cuprinDEM marea. Iară de te vei, îndoii, hane, și n-pi avea la tine credință, feciorul mieu la curtea ta zălog oi pune”.

Zac. 15. Muțtu au statut hanul îndoit după aceste cuvinte a lui Hmilu și căuta la ce ari ieși soliie ca aceia. La Hmil era cărțile crăiești, célé ce didésă cazacilor pre Barabaș și pre dînsul la Varșeay, supt vremea gătirei asupra turcilor, precum s-au scris mai sus și le furase de la Barabaș Hmil. Iară tot nu priimia hanul, ce Togai-beiū, care era pre atuncea beiū la Or, au luat asupra sa lucrul, dizi-cîndu hanului: „Dzi că fără știrea ta au fugit niște nohai”. Si așea aședzîndu cu hanul Hmil toate legăturile, au purces depreună cu Togai-bei, deodată cu oaste ca 7.000 de tătari, însă tot într-ales oșteni. Zac. 16. Potoțchii hatmanul leșescu înțelegîndu de scăparea lui Hmil la praguri și de turburări care au început a face între cazaci, până nu s-ari

îngloti cazacii, să să lătască în amestecături, au purces din Barū spre Cercaz pre Nipru și cu al doilea hatman Calinovschii, dzicindū aceștii cuvîntū: „Sérpele, pănă nu ridică capul din iarbă, să-l lovești”. Ce aceia iarnă l-au apucat acolea, cît n-au putut trage oștile nici într-o parte, ce i-au căutatū a ierna pre Nipru, pren olatele Cercazului și a Căniovului pănă în primăvară. Și cît s-au dezvăratū, îndată den 8.000 de oaste ce avea hatmanii leșăsti, într-ales au orînduit 3.000, cu fecioru-său, Ștefan Potočchii, pe us-catū și 1.000 de némti și 3.000 de cazaci de pen orașele Niprului cu Barabaș, pre apa Niprului în vase asupra pragurilor, să-i strîngă pre cazaci de la praguri, să dea pre Hmil, care amu era bulucit cu 8.000 de cazaci de pen ostroave și 7.000 de tătari cu Togai-bei.

Zac. 17. Vadzindū Hmil cu Togai-bei că vine Ștefan Potočchii în puțină oaste asupra lor, au sfătuit întîi pre acei de pe uscat să-i lovească și așea au făcut. La unu loc ce să chiamă Jolta Vodă au dat războia lășilor, carii fiindū în număr cu multū mai puțini și în locuri depărtate, în cîmpi, de la temeiul său și tătarîi cu călăriia, iară cazacii cu pe-destriiă den'sinéte împresurîndu-i, au slăbit în loc lășii și să să apere de năvala Iar, s-au pedestrit toată oastea. Iară puțin loc au ținut, de multimea care era cu cinci părți mai mulți decît dînsii. Toată acéia oaste leșască și singur Ștefan Potočchii, Sapiha, Balabanj ce era capete, s-au topită acolea pre cîmpi. Ștefan Potočchii, rănitū, au murit în războiu, Sapiha și Balaban au cădzut la robia tătarîlor.

Zac. 18. Hatmanii leșăsti, audzindū de nevoia celor 3.000 de oaste ale sale, ales Potočchii avîndu de fecior grije, au purcesă într-agitor cu céle 5.000 de oameni ce le mai rămăsesă. Ce a doua dzi după ce au ieșit la cîmpi, i-au tîmpinat veste de oameni den războiu scăpați de răssipă

oștii sale și de perirea în război lui Ștefan Potoțchii. Și înțelegîndu și de puterea lui Hmil, la carele curea de pe la toate ostroavele cazacii, ca la Mesiia jidovii și să adăogea și tătarîi, au sfătuit să să întoarcă înapoi. Ce Hmil știindu și de puterea hatmanilor slabă și îndrăzneții după izbîndă dentiții, în loc au purces în urma oștii leșăști și la Unu orașu, anume Corsun, agiungîndu și pre hatmani, au sărit toate orașele Căzăcești, unii adăogîndu-se la Hmil, alții țiindu trecătorile și sapîndu drumurile pe la strîmtori, au venit și acăia oaste a hatmanilor la primejdiie, den care puțini leși au scăpată. Hatmanii amîndoi au căzut la robiie, Sinavschii și alte toate capetei. Gloata, cîtă n-au căzut pre mîna tătarilor, au perit de țărâname.

Zac. 19. Iară oastea ce era trimasă pre apa Niprului, dacă au înțeles de perirea oștii de pe uscat cu Ștefan Potoțchii, s-au burzuluită pe biietul Barabaș, capul lor, vrîndu să ție credința sa, că era căzacă bătrîn și vestit Barabașu. Și de mirat, și némții cu cazacii au viclenită, însă era némții acăia numai cu nume de némți, iară toți den cazaci era făcuți. Au legat o piatră la grumadzii lui Barabaș și l-au aruncat în Nipru și cîte capete mai era nemțești cu dînsul. Și după acăia faptă, s-au dus toți și s-au închinat la Hmil.

Zac. 20. Să scrie de acmu lășii ce pojor au purces dentraceută scîntieie în multe părți de lume, ce vărsare de singe, ce pustiitate țărilor, ce surupare și slăbiciune puterii Crăiei Leșești, ce răsipă a mare și nedobîndite cetăți, ce robii și plean de creștini în mînule păgînești. Noi să ne întoarcem la ale noastre. Și de aș avea la cineva pentru acesta lucru vreo hulă, că letopisul acesta mai multă de lucruri streine pomeneste, decît de loc de țară, făcut-am acestu cursu, pentru să să dezlege mai bine lucrurile țărilii, care la ce

vréme s-au prilejit. Și acéia să să știe că această țară fiindu mai mică, nice un lucru singură den sine, fără adunare și amestec cu alte țări, n-au făcut.

Zac. 21. S-au cutremurată toate țările acéstea prinpregiur de năprasnica turburarea Crăiei Leșesti. Insă țara cu nărocul, cu cîrma și vîlfa vestitei domniei Ini Vasilie-vodă, cîțva ani si după ce să rădicase Hmil, au stătută neclătită de nimea, până la anul... într-acestă an începătorul spre mare scădere țărăi, întorcîndu-să tătarăi den Țara Leșască cu plean, bugegenii și o samă de crîrneni au lovit la întorsul său pren țară și ca o oaste ce trecea, nu poate hi să nu și strice ceva. Au venit pruténii și de pe alte văi pe lîngă Prut cu jalobă la Vasilie-vodă, jeluindu că-i pradă tătarăi și le strică pînile. Și într-una de dzile, prilejindu-se Vasilie-vodă vesel la masă și viindu jalobă iară pre tătari că strică țara, cum au fostă la masă vesel, au chemat îndată căpitanii, dîndu-le poruncă să purceadă într-acea dată cu toți slujitorii și din slugi boierești și din tîrgu, cineși ari vrea în dobîndă, să lovască pre tătari. Au făcută îndată porunca căpitanii și neamul den hirea sa a muldovenilor lacomi la dobîndă, care cumă au putut și den oraș a dobîndi cal, fiindu orașul plin de toată sama de oameni pre atunce și den slugi boierești multime și au mărsu depreună cu slujitorii, de au lovit pre tătari fără veste, negîn-dindu tătarăi de una ca acéia.

Zac. 22. Era descălecată orda cu temeiul la un satu anume Brătulénii la Răzina, încărcați tătarăi de robi și de plean den Țara Leșască. Nefiindu gata, au intrată ai noștri îndată într-înșii cu săbiile. Perit-au mulți tătari și le-au luat ai noștri și pleanul și robii, carii numai cu fuga au putut a hălădui dentr-acela feredeu spre Bugeag, ce și pe cale, în multe locuri, le-au ținută calea ai noștri pe la

Lăpușna.

Zac. 23. Multă au stătut boierii, carii să prilejise la acéia masă, mai vîrtoș Catargiul, să nu se facă graba acel lucru și din socoteala de la masă. Iară ce este să nu treacă, au anevoie să mută cu sfatul. Tătarii, dacă au scapată la Bugeag, îndată pren câteva capete au făcut știre la hanul cu mare jalobă, cum i-au lovită moldovenii fără veste, trećindu ei spre locurile lor, fără nice o stricăciune țării și le-au luat atîta plean și atîtea rohi. S-au împlut îndată și hanul, și toate capetele a Crîmului de vrăjmășiiie, fiindu și simetă pre acéle vrămi, din izbîndile asupra lășilor, îndată au trimis știre la împărățiie pre Vasilie-vodă și pre toată țara cu pîră că este haină. Și turciloră la mare socoteală, și prepus era domniile cestor țări, așea de tare și de temenice; ce îndată au pozvolită hanului, să hie volnicu a prăda Țara Moldovei, pentru fapta acéia.

Zac. 24. Vasilie-vodă, după acéia faptă, să păzii foarte cu grije și la împărățiie și la curtea hanului. Ce, de îmbe curțile i-au venită înșâlăciune, ales de la Sefer Cazi-aga, veziriul hanului. Așea îl aședzase pre Vasilie-vodă pren cărti cu cuvinte blinde, cît să părea că nici în gîndu n-are hanul, nici alte capetele a lor pentru aceia patimă a tătarilor ce petrecusă aicea în țară. Iară vrăjmășia acoperită mai rnultă rău aduce.

Zac. 25. În anul 7158<1650>, sfătuindu Crimul să răscumpere paguba făcută de Vasilie-vodă ordelor loră la Brătuleni și să curmădze și simetăia pănă în cîtă era în Vasilie-vodă, au pornită pre galga-soltan cu oști, cu acela glas că merge să lovască Țara Moschicească. Și hanul dîsă știre și lui Hmil singur, să fie gata, să purceadă asupra lui Vasilie-vodă. Și cît au sosit soltanul, amu mainte Hmil cu oștile gata era anume spre părțile Moscului. Au purces

îmbe oștile cu mare taină spre Nistru. Sosinclu, îndată au împărțit oastea, o samă de la Soroca, cliréptu spre părțile Sucevei, altă samă spre Orhei și Lăpușna, până în Prut, oastea tătărască cu cazaci amestecată. Nespusă pradă aceasta este tării și de prada de la Ion-vodă cu puțin mai mică (alegindu de aceste cumplite vrémi de acmu, cu care toate primejdiile acestui pămîntu covîrsite sintu).

Zac. 26. Nu știa nemică Vasilie-vodă șădzhindu la divan, una după alta veste viindu, cum pradă tătarîi țara. Au vădzut la ce au ieșit sfatul de la masă și în desertu proicitindu cărtile lui Sefer Cazi-aga, în nedejdea cărora cărti să lăsasă Vasilie-vodă.

Zac. 27. Drîmbă acéia de oști, care era orînduită spre Suceavă, au cuprinsu cît ține Soroca și ținutul lăsilor, până în tîrgu, în Iași, Hotinul, Dorohoiul, Hîrlăul, Cernăuții, până în cetatea Sucevei temeiul, iară aripile până în munte agiungîndu. Cetatea Sucevei apucase Gavrilăș logofatul și cîțva boieri de la țară, de să închisésă acolo; au dat cazacilor și tătarîlor o sumă de bani. Iară denafără, la țară, au aflatu țara toată pre acasă, cu dobitocu, cu herghelii, de care era pre atunci plină țara. Plean, robi au luat fără număr multe și case de boieri au robitu. Atunce au luat pre giupîneasa lui Miron Ciogolii stolnicul cu o cucoană a lui, care n-au mai ieșit den robie în vîci și au perită și Murgulețu Ștefan la Cernăuți, pementean vestit între curte. Satele, orașele, toate ardzhindu și prădîndu, cu acéia vrăjmășii era tătarîi asupra tării.

Zac. 28. Iară céialaltă drîmbă de oști au lovit Orheiul și Lăpușna și Fălcii până în Prut. Atuncea au robit casa Sturdzii jicnicériului, carele apoi au cădzut și vîstiernic mare și multe case întemeiate le-au dus în robie. Iară codrului Chighéciului la Fălcii foarte puțină pagubă au

făcut tătarii atuncea, că îndată au năzuită la codrișorul lor, ce au ei aclea, anume Chighéciul, pădure nu așea înaltă în copaci, că copacii foarte puțini sintă, cum este deasă și rîpoasă și de spini mai multă decât de altă lemnă crescută. Și s-au apărat chighecenii, de nu le-au putut strica nemică tătarii.

Zac. 29. Galga-soltan singur cu coșurile și Hmil hatmanul cu tabăra, de la Soroca direptă au tras la Țuțora, unde soltanul cu coșurile tătărești au descălecat, iară Hmilă cu tabăra căzăcească au stătut pre Vladnie.

Zac. 30. Vasilie-vodă vădzhindu-se la grije ca acéia și spaimă, că luasă tătarii până supt tîrgu hergheliile și a slujitorilor cai le-au apucată, au pornită pre doamna depreună cu casele boierilor pen frîn-turile codrilor, pe la Căpotesti, spre Cetatea Neamțului. Iar și singur n-au ținut multe dzile scaunul, ce s-au mutată din Iași în nește poieni a codrului, ce-i dzică codrii Căpotăștilor și s-au aşădzat acleașa în codru cu curtea, lăsindă puținei darabani de apărarea curții, carii, dacă au vădžut multimea de tătari, den ceas în ceas adăogindu-se și cu cazaci amestecați, au lăsată cu noaptea curtea pustie. Și au arsă atuncea tot orașul. Unde și unde au rămas cîte o dugheniță. Curtea cea domnească, casele boierilor și tot orașul într-o mică de ceas cenușe au stătută, iară mănăstirile au hălăduit, că n-au vrut cazacii să dodiească, den porunca lui Hmil hatmanul, și tătarii n-au putută, că era și oameni cu sinete închiși pren mănăstiri. Numai la mănăstirea a Trei Sfetiteji, oamenii ce-au fostă închiși acolo au avut primejdie, că ardzindă tîrgul, din para focului s-au aprinsă și mănăstirea. Deci, au căutată o samă de oameni, de arșită și de groaza focului a ieșit pre o portiță ce este în zid, spre hăleșteul orașului și acolo au luat pre mulți oameni în robie tătarii și mulți

oameni s-au și înechată în hălăstău de groaza robiei.

Zac. 31. Au oblicit sultanul și Hmil hatmanul de fuga lui Vasilie-vodă și au trimis sultanul un mîr-zacă la Vasilie-vodă, mtrebîndu-l că ce au fugit din scaun? (De șagă lucru este întrebare ca aceasta pre o vréme ca acéia?) Deci, Vasilie-vodă, dăruindu bine pre tătarul, au trimis de la sine boieri la sultanul, pre Ghica vornicul de Țara de Gios, iară la Hmilă pre Ciogolea spătariul cel mare și au tocmită lucrul cu sultanul, cu daruri și nu cu puțină cheltuială. Și de atuncea au legat Vasilie-vodă banii ce să dau soltanilor den ană în ană și cabanită și cîte... pungi de bani. Iară lui Hmil hatmanul mainte încă de aceasta vréme intrase în gîndă cuscrie cu Vasilie-vodă și pomenindu și mainte pren Ciogolești cu soliile pentru fata lui Vasilie-vodă, Roxanda, numai ce au căutată lui Vasilie-vodă a aşedza și logodna fetii sale, Roxandei, după Timușă, feciorul hatmanului Hmil, și cu cîteva daruri și lui.

Zac. 32. În... dzile, au purces și sultanul și Hmil de la Tuțora spre locurile sale, iară țara au rămas prădată și pen multe locuri pustie, schimbă den fericiia acea dentă. Au ieșită și Vasilie-vodă den codru în scaun. S-au prilejit atunce în bejeniile acéle și moartea lui Toderașco logofătul. Făcut-au Vasilie-vodă cîtăva jalobă la împărată pre tătari, pentru stricăciunea țării, ce nice un folos n-au făcut. Darabanii la acéia fugă a lui Vasilie-vodă den scaun era gata să jecuiască carăle cele domnești, ce, după ce s-au aşedzat Vasilie-vodă în scaun, s-au făcut a le face căutare încinsă cu sabie și némăii ce avea, den poruncă, gata cu sinétele pline, întăi le-au luat darabanilor armele, apoi pre toti, cu capetele lor depreună, i-au închis, pre unii pen temniță, pre aîții i-au trimis la ocnă și cu alte pedepse i-au certată. Și de atunce țara au purcesă tot spre rău, den ană

în anu, pănă astădzi.

Zac. 33. Nu cu o certare numai ceartă direaptă mîniia lui Dumnedzău, dacă să pornește spre vreo țară, ce după ieșitul tătarilor au lovit mare omoră în oameni și aice în oraș și pen tara toată.

Zac. 34. La anul, Hmil hatmanul cu mare mulțime de oști Căzăcești și singur hanul, pănă cu 70.000 de tătari, strînse oaste și de pe la cerchieji și de la toată Dobrogea, au purces asupra craiului leșescu, cărora oști craiul leșască Cazimir le-au ieșit înainte la un tîrgșor anume Berestecico, cale de a treia dzi de la Cameniță în sus, cu 40.000 de oaste leșască, în care oaste m-am prilejită și eu.

Zac. 35. Nu era toate voievodziile sosite, nice Litfa, că Litva avea de cazacii de peste Nipru mare dodeială. Si au ieșit craiul leșescu cu acela războiu birui-toriu și asupra tătarilor, și asupra cazacilor, cit au căutat hanului a lăsat fuga și lui Hmil hatmanul a-și lăsat tabăra cu toată oastea. De care izbîndă a lășilor, dacă au înțeles Vasilie-vodă den lonășcuță pîrcălabul de Hotinu, l-au îmbrăcatu cu haină cu soboli, avîndu nedejdea că cu acéia izbîndă a lășilor va hălădui de cuscriia lui Hmil.

Zac. 36. Iară nu s-au tăiatu cu atîta răutățile Țărîi Leșești, că apoi, la anul după izbîndă de la Berestecico, așea au perit de rău oastea leșască de cazaci și de tătari, lăsatî lășii în nedejdea păcii ce să făcusă la Bela Tercov, cît nici hatman, nici un cap, nici un sufletu oi dzice, de 8.000 de oaste pedeastră ce era, n-au hălăduit. Si den oastea călăreață, ce era pănă la 12.000 de oameni foarte puțini de cei de gios, încă de or hi scăpat cineva, încungiurați de toate părțile de tătari. Iară ce era frunte, tot supt sabie au mărsu, că așea aședzase Hmil cu soltanii, cum la cela războiu un rob să nu ia tătarîi, ce tot supt sabie să

puie, să să mai împuținédze oamenii de oaste den Țara Leșască. Și acolo au perit și singur hatmanul Calinovschii și cu feciorul lui, carele îl avea numai acéia.

Zac. 37. Și într-acesta anu au căutatū a face lui Vasilie-vodă și veseliia fiei sale, Roxandei, după Timus, feciorul lui Hmil, hatmanul căzăcescū, în anul... <1652>.

Zac. 38. Mare netocmala în depotriva caselor și a hirerelor! Aceasta parte era o domnie de 18 ai și împărătiei cu bivșug și cu cinstă sămănătoare, iară c  elalt   parte de doi ani ieșită den   r  anie. Ru  cile cu „lado, lad”, pen toate unghiuurile, ginirile singur fa  a numai de om, iară toată hirea de hiara.

Zac. 39. Însă c  te trebuia la o nuntă domnească, nemică n-au lipsit. Și după c  teva săpt  m  ni ce au   edzut Timus aicea în Ia  i cu assaulii, polcovnicii și atamanii săi și nepo  ii lui Vasilie-vodă, feciorii lui Gavril hatmanul și lui Gheorghie hatmanul și den feciori de boieri de   r  a, Nicolai Buhuș și Ion Pr  jescul, acolo în Ceahrin pentru Timu   zelog, au purces cu doamna-  i la Ceahrin  . Iară Vasilie-vodă au rămas îndată la prepusuri la turci, pentru ur  t numele cazacilor la d  nsii și la megiiasi îndată la zarve, ales la Matei-vodă, neprietimil vechi  , care siinduse de unirea lui Vasilie-vodă cu cazacii și la turci amesteca domnia lui Vasilie-vodă și cu Racoții îndată au stătut în sfaturi. Că am  ndurora era   nv  r  bit   Vasilie-vodă și amîndoi să siia de ac  ia unire, ales c  nd   audziai solii ca acéle Racoții de la Vasilie-vodă, cum i-au trimis pre Ștefan Gheorghie logofătul într-un r  nd  , poruncindu-i să   adz   m  lcom Racoții, că-i va face de va v  rsa ni  ti galbeni t  tar  lor și la ce va sosi, el va vede. Și să prilejis   și solul, unul ca c  ia care, neav  nd   cuconi, de atunceși luasă g  nd   spre domniie și mai multe ad  oagea spre vrajbă și în locul tr  bi-

lor stăpînu-său, în solii au asedzatū treaba sa spre domnie și la Racoții, și la Matei-vodă.

Zac. 40. Precum munții cei înalți și malurile cele înalte, cîndū să năruiescū de vreo parte, pre cît sintu mai înalți, pre atîta și durît făcu mai mare, cîndū să pornescū și copaci cei înalți mai mare sunetū fac, cîndū să oboară, așea și casele cele înalte și întemeiate cu îndelungate vrémi, cu mare răzsipă purcegū la cădere, cîndū cad. Într-acéia chip și casa lui Vasilie-vodă, de atîtea ai întemeiată, cu mare cădere și răzsipă și apoi și la deplină stingere au purces de atuncea.

Zac. 41. Ștefan Gheorghie logofătul, care era logofăt mare la Vasilie-vodă, după moartea lui Tode-rașco logofătul, știindū Vasilie-vodă pre tată-său, Dumitrașco logofătul, la atîte domnii boieriū ves-titū cu ocine întemeiate, care nici o casă aicea în țară moșii ca acéle, ocine, sate, curți n-au avut. După ce ș-au gătit lucrurile spre domniiie, precum s-au pomenit mai sus, la Racoții și la Matei-vodă, au legatū voroava și cu o samă de boieri în țară, cu Ciogoléștii anume și cu Ștefan sărdariul, cuprindîndu-i cu giurămîntū să ție taina. Au ales cu sfatul lor, numai să aducă oști Unguresti și muntești asupra lui Vasilie-vodă.

Zac. 42. Sunase amu den la cîțva la urechile lui Vasilie-vodă acéstea și întîiū de la un turcū la Focșeani și de la muntești încă au scris, ce n-au credzut Vasilie-vodă.

Zac. 43. Spună istoriile de Pirū, împăratul epi-roților, că fiindū într-un războiu la Tara Italii împrotiva rîmlénilor, îmblîndū Pyru-împăratul în fruntea oștilor sale, tocmindu-și oastea și mutîndu-se și într-o aripă și într-altă, unul den copiei lui ce-i păziiia s-au apropiiat și i-au dzis: „Să iei aminte, împărate, cel rîmlean pre un cal negru. Den

toți alți oșteni, alta nemică nu păzește, numai și-au pus pre împăratia ta ochii, ori încătro te întorci, elu tot acăia păzește și cearc, cîndu și cîndu să vie asupră-ți cu sulița gata.” Au răspunsu Piru copilului: „Cu anevoie este hiecaruia a să feri de ce ieste să hie”. Așea să poate dzice și de Vasilie-vodă, domnū cu paza în toate părțile și pe la toate porți, nu s-au putut feri, ce-i era să-i vie asupra și mai ales de pri-rnejdia den casă foarte cu anevoie a să feri hiecaruia. Zac. 44. Macara că intrase la un sfat cu acăia și Ciogolăștii, și Ștefan sărdariul, iară șagă le părea a sfătu niști lucruri ca acéle, ce șidea uitați, gîn-dindu că nu va naște nemică dentr-acélea sfaturi. Iară Ștefan Gheorghie logofătul vădzhindu ce soții au dobîndită la acăia sfat, aștepta den dži în dži să să vădească sfatul lor despre Cio-golea spătariul la beție, că la cîteva mese, bătu, mai vadia lucrul. Ce, nime nu lua aminte un lucru care în gîndu nu încape. Deci, au păzit singur Ștefan Gheorghie logofătul treaba care o luase și însemnase dzua oștilor ungurești și muntenesci, să iasă în țară, tocma în serbătorile Paștilor.

Zac. 45. Își trimisese Ștefan Gheorghie logofătul giupîneasa la țară, în pilda că o trimite pentru trébile casei. Iară sîngur, tocma în dzua cîndu cîntă beserică canonul sfîntului Andrei de la Crită, la 8 ceasuri de noapte, gătindu-se Vasilie-vodă de beserică, încă nime nu venise den boieri la curte, au mînecat să-și ia dzua bună, dîndu-i știre de acasă că-i ieste giupîneasa spre moarte, cu hîrtiie scornită. Și întrebîndu Vasilie-vodă pe postelnici cine din boieri este afară, au spus postelnicii că ieste logofătul cel mare, dvoréște să-și ia dzua bună, că i-au venit veste de boală foarte grea giupînesăi. Să hie dzis Vasilie-vodă: „Ce omă fără cale, logofătul! Știindu-și giupîneasa boleacă și nu o ține aicea eu sine.” Și i-au dzis să între, să-și ia dzua bună.

Au intrat Ștefan Gheorghe logofătul cu față scornită de mare mîhniciune și s-au luat voie să margă spre case-și. Spun să hie dzis Vasilie-vodă: „Să afle lucrul pre voia sa.” Neștiitoriu gîndul omului spre ce menește! Îndată, fără nemică zăbavă, ca cela cu grije, și nu cu hie ce grije, au purces îndată de olac și într-acăiași dzi au sosit la Bogdana, la satul său supt munți. Și amu era și oastea ungurească toată, cu Chimini lanîș pe potici și oastea muntenească la Rîbna cu Diicul spătarui.

Zac. 46. Spun de Vasilie-vodă că den beserică l-au lovit gînduri de purcesul logofătului, așea fără nădejde. Și aseași de a doa dzi după purcesul lui, au început a vedere a suna glas de unguri și de munteni. La care sunet vădzhindu să Ciogoléstii cuprinși și lăsați de logofătul, cu care își Știia voroava, au stătut la grije ca acăia, cît pri pășitul lor și pre căutătură, cine le-ar hi luat sama le-ar hi cunoscut îndată vina. Ce, mirîndu-se, cum or face, să fugă, să-și lase casele, carii era cu totul aicea în Iași, greu și a doa moarte este și dzilele lor firșite, poate hi, cum să dzice, s-au apucat de altă îndireptătura, scriindu un răvaș Ciogolea spătarul la Vasilie-vodă într-acesta chip:

Zac. 47. „Milostive doamne. Eu, unul den slujitorii cei streini, mîncîndu pînea și sarea măriei-tale dentr-atîtea ai, ferinclus-mă de osîndă, să nu-mi vie asupra, pentru pîinea și sarea măriei-tale, îți făcu știre pentru Ștefan logofătul cel mare, că-ți este adevărat hiclean și s-au agiunsu cu Racoții și cu domnul muntenescu și sintu gata ostile, și a lui Racoții, și a lui Matei-vodă, să vie asupra mării-tale. De care lucru adevărat, adevărat să credzi măria-ta, că nu este într-altu chip.”

Zac. 48. Și dacă au scris răvașul într-acesta chip Ciogolea spătarul, au chemat la sine pre egumenul de Aron-

vodă, anume Ioasafu, care era pre acéle vrémi pe la toți boierii duhovnic și cu ispovedanie giurîndū pre egumenul, să nu-l vădească cine este și întîi să arate răvașul la lordachie visternicul, apoi la domnie, l-au legat cu mare giurămîntu, aşe să facă. Mirîndu-se călugărul de unu lucru ca acéia, au mărsu cu răvașul la lordachie visternicul, care, dacă l-au înțeles și știindu că s-au sunat acéstea și dintr-alte părți, îndată au stătut la mare voie rea, ca un omu întreg ce era la toată hirea. S-au lepădat îndată de răvaș și au dzis egumenului numai să margă, să dea el răvașul la domniie. Au mărsu călugărul cu acéia răvaș și l-au dat la Vasilie-vodă și îndată ce l-au înțăles, s-au simțită cuprinsu de primejdii și au stătut cu mare strînsoare asupra călugărului, să spuie de la cine au ieșit acela răvaș. Au stătut călugărul dentișu foarte tare, priimindu și moartea, iară a vădi nu poate, că era dat cu taină de ispovedanie răvașul. Si dacă s-au strînsu boierii la sfat și arătîndu călugărului și munca Vasilie-vodă, ca pentru un lucru ca acéia, ce să atingea de domniie și de atîtea case, deci luîndu-și egumenul și de la vladica Varlaam, care era mitropolit pe atunce, dezlegare, au spus călugărul, anume cine i-au dat răvașul. Si îndată chemîndu Vasilie-vodă pre Ciogolea spătariul, i-au spus toate de-amânuntul și cum ieste și Ștefan sărdariul tot într-acéia sfat.

Zac. 49. Cu puține cuvinte i-au mustrat Vasilie-vodă pre amîndoi Giogolăștii, ce ei amîndoi să apăra tare, că i-au fostu tot cu credință și n-au priimit acéstea și de i-ari trimite unul macara dentru dînșii, să aducă de grumadzi pre Ștefan Gheorghie logofătul. Si hie dzis Vasilie-vodă: „în zedară această slujbă acum: să-mi hie spus acéstea, păñă era în Iași logofătul”. Deci, pre Giogolești i-au pus la închisoare, iară în urma logofătului Ștefan au răpedzit

întîi pre Sculi, apoi pre lacomi, ce era vătav de aprodzi și pre Alexandru Costin, cu carte la dînsul, să vie cum mai de sirgă la curte, pentru mare trébi ce au nemerit de la împărătie, însă la mai mare grije au stătut Vasile-vodă de serdariul, fiindă atîtea oști pre acéia vréme și marginea toată pre sama lui. Ce îndată au scris cărti și la serdariul Ștefan, să vie cum mai de sirgă la curte.

Zac. 50. Să prilejise mainte de aceste începături o treabă de care învățase Vasile-vodă pre serda-riul, să gătěde niști steaguri de slujitorii, să hie gata și cîndă i-ari da știre, să purceadă cu o samă de oameni la cîmpii, peste Nistru, că-și deschisese cale neguțitorii grecii carii îmbla la Moscă pentru soboli, pre la Tighinea, pentru greul vămii și face scădere vămii aice în țară. Ce pusesă gîndă Vasile-vodă să-i sparie de pe acela drurn, peste cîmpii. Cu prilejul acei trébi, scriindă Vasile-vodă la serdariul să vie cum mai de sirgă la curte și pornindă cărtile, déderă știre ca, iată și serdariul au sosit la curte. Spun că după ce s-au apropiiat de oraș Ștefan serdariul și l-au tumpinat o slugă a lui, i-au spus de toate ce să sună în tîrg și la curte și cum au purces logofătul cel mare den Iași și multe amestecături sintă și cuvinte de unguri. Să hie stătut multă în gînduri serdariul, intra-va în tîrgu, au întoarce-să-va înapoi. Și-i dzicea o slugă a lui: „întoarce-te, giupăine, că nice la unu bine nu mergi”. Iară osîndă trage la plată, au biruită gîndul să între în tîrgu și îndată cum au sosit la gazdă, nemică nu zăbovindă, au mărsu la curte.

Zac. 51. Vasile-vodă, cum au înțeles de serdariul c-au venit la curte, nu s-au încredzut deodată, ce în dooă-trei rînduri au trimis să vadă, adevărat au sosit? Ce, clacă au știut că este în divan adevărat, îndată au ieșit în spătărie și l-au chemată la sine, la adunare. Și i-au fostă spus Vasile-

vodă cum au fostă scris și cărți, să vie pentru treaba acéia, care s-au pomenit mai sus, ce mai bine este c-au venit săngur.

Zac. 52. L-au întrebată după aceste și de lucrurile ce să vădescă despre unguri, cu amestecăturile lui Ștefan Gheorghie logofătul, știe ceva, au ba? Tare s-au apucat serdariul că nu știe nemică, cu mare giurământuri. Și cum să hie el amestecă la unile ca acelea, spre răul stăpînului său, diziindu cu glas: „Cine au fostă, doamne, mai credzut la mări-ia-ta și cinsti ca mine? Și m-ai scos den obiele și den sărac m-ai îmbogățit”. I-au dzis Vasilie-vodă: „Așea știu și eu”. Și i-au dzis să margă, să grăiască cu Ciogolea, să audze ce spune Ciogolea spătariul.

Zac. 53. Cum au intrat serdariul în visterie ș-au văzut pază de siimeni, s-au spărñintat, știutoare de vina sa hirea și îndată au început a-i spune toate de față Giogolea spătariul. Să apăra sărdariul de toate acelea, ce ca un vinovat într-acéle sfaturi, să apăra slabă. Deci, au cunoscut Vasilie-vodă tot lucrul, iară n-au vrut să-i omoară îndată, așteptîndu ce s-ar mai înnoi despre Totrușu, unde au rănărsu logofătul. Ce, nepestită vréme, sosi den fugă și Alexandru Costin dîndu știre de perirea lui lacomi vătavul de aprodzi, de străjile Ungurăști și de oști ungurești trecute în țară. Atuncea au vădzut Vasilie-vodă asupra sa toată cumpăna, care îi venia asupra, nefindu gata de nemică, la o primejdii de sărgu ca acéia.

Zac. 54. lacomii vătavul de aprodzi, dacă au sosit la Roman, n-au mărsu pre caii sei, care avea și buni și de agiunsu, ce ș-au lăsată caii săi la Roman, la hrană ș-au luat cai de olacu ca un om deșteptată tot în bine și ce poate primejdii neștiutorul. Și i-au dzis Alexandru Costin să nu-și lase caii de lîngă sine., ce n-au vrut să asculte

prietenescu sfat, ce au purces pre cai proști. Și la Bacău îndată s-au tumpinat cu străjile Ungurăști, care străji, cît i-au zerit, i-au luat în goană și îndată l-au agiunsu și așeșii în goană l-au omorît den pistoale. Iară Alexandru Costin și cine au fostu pre cai mai buni au scăpatu de perire.

Zac. 55. Amu ajungea fruntea oștilor ungurești la Romanu și de la Focșeani au dat știre de Diicu spătarul, cum au trecut și el cu oștile munteniști Focșeanii. Și atunci cea au dat pre amîndoi Ciogolăștii și pre Ștefan serdarul pre sama siimenilor, de i-au omorît, noaptea înaintea jîtniții ce ieste în curtea înluntru. Adusese și pre Mogîldea, fiindu-i unchiu lui Stefan Gheorghe logofătul, ce nu l-au omorît, ce l-au luat la pusei până la Hotin cu sine.

Zac. 56. Multu au stătut boierii, mai vîrtoș lor-dachie visternicul cel mare pre acéle vrămi, să nu piaie Ciogolăștii și Ștefan serdarul, ce temîndu-să Vasilie-vodă, după apropiatul oștilor Ungurăști, să nu facă și ei vreo zarvă în curte, i-au omorît. Eram pururea în casă eu la lordachie visternicul și ador-misă foarte cu greu lordachie visternicul de mare scîrbă ce avea, cîndu, pre amiadzănoapte, au dat știre de la curte de perirea Ciogolăștilor și a serdarului. Și dacă 1-am deșteptat, îndată au dzis: „Au, peri-t-au cei boieri?” Și dacă i-am spus că au perită, au suspinat greu, dzicîndu: „Ah! Ce s-au făcut!”

Zac. 57. Să mira Vasilie-vodă, încotro va năzui? La turci să temea de pîră țărîi și de lunicoase hirea turcilor și cu grije. La cazaci iarăși să feriiă, să nu-și mai strice numele de la turci. Iară a sta împotriva oștilor ce-i venia asupra, nu era cum, nea-vîndu nici oaste gata și țara toată cu. ură și gata la lucru nouu, că Orheiul, ce era capete, era tot de-a lui Ștefan logofătul. Ce-au alesu cu sfatul să năztiiască la cetatea Hotinului, răpedzîndu îndată la cuscru-său, la H

mii hatmanul, dîndu-i știre de toate aceste începături, pre Stamatie Hadîmbul postelnicul cel mare.

Zac. 58. La Cetatea Neamțului era toată inima avuției lui Vasilie-vodă, deci acolea au răpedzit Vasilie-vodă pre Ștefăniță paharnicul, nepotul său, să apuce avuția, și, ori că n-au știut Ștefan Gheorghie logofătul de avuția acéia în Cetatea Neamțului, ori au stătut după lucruri care începuse și n-au socotit acéia bani, iară era mai aproape de dînsul decât de Vasilie-vodă acéia avuție.

Zac. 59. Amu. era ostile ungurești cu Chirnini lanăș, hatmanul lui Racoții și cu Ștefan Gheorghie logofătul la Roman, cîndu și Vasilie-vodă sculîndu-se cu toată casa și curtea și cu boierii de curte, au purces den Iași spre Hotin. Atuncea, ce slujbă am făcut lui lordachie visternicul, pren multe cuvinte nu lungescă. Iară inima agonesitei lui am trecut la Cameniță și-o am dat la un prijetin a tătîne-niieu, anume Mihai stegariul și deplin acéle toate au venit apoi la mîna lui lordachie visternicului.

Zac. 60. Solul pre carele trimisese Vasilie-vodă la Hmil hatmanul, precum s-au pomenit, pre Hadîmbul postelnicul, ori că l-au împiedecat logofătul Ștefan pîrcălabul de Soroca pre acéle vremi, ori den blăstămată și lipsită hirea hadîmbului, s-au întorsu înapoi. Si aflîndu pre Vasilie-vodă amu în calea Hotinului, au pîrît la Vasilie-vodă pre pîrcălabul Ștefan de viclean. Deci i-au căutat a trimite de iznoavă pre alții de la Hotin, iară la hatmanul Hmil. Si au trimis cu al doilea rîndu pe Grigorie comisul și pre nepotu-său, Ștefăniță paharnicul și pre Nicolai Buhuș jitnicériul și lor au dat și pentru Ștefan pîrcălabul de Soroca învățătură, să-l prindză și să-l trimăță legat de la Soroca la Hotin și așea au făcut. Ei singuri au trecut Nistrul la Hmil hatmanul, iară pre pîrcălabul Ștefan l-au dată pre

sama a unora den Hînțești, carii să ținea lîngă Ștefăniță paharnicul, să-l ducă la Vasilie-vodă. Ce, pentru lăcomia sa, aducătorii, să hie a lor ce luasă și ce mai era pe lîngă dînsul, l-au omorît pre cale.

Zac. 61. Omă de mirată la întregiia lui de sfaturi și de înțelepciune, cît pre acélé vremi de-abiia de era pemențean de potriva lui, cu carile și Vasilie-vodă sîngur, deosebi de boieri, făcea sfaturi și cu multe ceasuri voroava, așea era de deplin la hire. Iară la statul trupului său era gîrbov, ghiebosu și la cap cucuiată, cît puteai dzice că este adevăratu Essopu la chipu.

Zac. 62. Dacă sosi Vasilie-vodă la Hotin, s-au aşădzat cu tabăra sa aproape de cetate, deasupra. Iară Ștefan Gheorghie logofătul cu Chimini lanășu și cu Diicul spătariul lui Matei-vodă, cuprindzindu scaunul țării la Iași, îndată au alergat mulți den toate părțile, de la țară la Iași. Și înglotindu-să, au marsu la Chimini lanăș, strigîndu: „Să ne hie domnă Ștefan Gheorghie logofătul”. Le-au răspunsu Chimini lanăș: „Pre voie să le hie, precum poftescu”. Spun de Diicul spătariul muntenescu că să ispiția și cu acéia nedejde era, să hie el la domnie.

Zac. 63. Deci, după obiceiul, au mărsu Ștefan Gheorghie logofătul cu cîteva gloate de țară la besereca lui Svetii Nicolai și i-au cetit molitva de domnie Ghedeon episcopul de Huși, fiindu mitropolitul Varlaam ieșit la munte, la mănăstirea Sacul. Au stătută domnă Gheorghie Ștefan-vodă în anul 7161 <1653>

Capulă ală optusprădzécè

Încep. 1. Den cinci simtiri ce are omul, anume vederea, audzul, miroslul, gustul și pipăitul, mai adevărată de toate simtiri ieste vederea. Că pren audzu, cîte aude omul, nu să poate asedza deplin gîndul, este așea ce să aude, au nu este, căci nu toate sintu adevărate, cate vin pren audzul nostru. Așea și miroslul de multe ori însală, fiindu multe mirodenii dentii grele, iară apoi mare și iscusit miro făcu. Gustul încă este așea, că multe ne păru că sintu dulci, apoi simtimu amăraciune și împotrivă, multe amare că sintu ne păru si sintu dulci. Pipăitul, iară și multe pipăim în chip de une și sîntu altele și nu le putem a le cunoaște cu singur pipăitul, fără vedere. Iară vedere singură den toate aşadză în adevăr gîndul nostru și ce să vede cu ochii, nu încape să hie îndoială în cunoștință.

Zac. 2. Așea și noao, iubite cetitoriile, cu multu mai pre lesne a ne scrie de aceste vrémi, în care mai la toate ne-am prilejit singuri și pentru lungimea capetelor ce s-au scris den îndelungată domnia lui Vasilie-vodă mai sus, den ieșitul cel dentii den scaunul țării a lui Vasilie-vodă, începem a scrie de domnia lui Gheorghie Stefan-vodă, care ori cu direaptă cale, ori cu nedirépte mijloace (rădictndu-se asupra domnului său, au luată domnia), tot unile ca

acéstea din orînduiala lui Dumnedzău că sintă, să credă.

Zac. 3. Îndată ce au ședzut Gheorghe Ștefan-vodă în scaunul domniei, cu sfatul lui Ghimini lanăș hatmanul lui Racotii s-a Diicului spătarul lui Matei-vodă, domnului muntenescă, au ales și den oastea ungurească, și den munteni și au ales o samă de oameni și den țară cu Pătrașco Moreanul hatmanul și au trimis spre Hotin, în urma lui Vasilie-vodă.

Zac. 4. Știia și Vasilie-vodă de toate ce să lucra în Iași pre urma lui și trimisă și al doilea rîndă de la Hotin sol la cusraru-său, Hmil hatmanul căză-cescă și la ginire-său, Timus, cerîndă agiutoriū cum mai de sirgă.

Zac. 5. La lăși încă m-au trimis pre mine, la staroste de Cameniță, la Patru Potoțchii, fețorul hatmanului Potoțchii, la ieșitul căruia den robie Crîmului mare agiutoriū îi didésă Vasilie-vodă cu banii săi. Acéstea aducîndu-i aminte, îl poftiia să să afle la primejdia lui. Și cu acéia solie afluxîndu-1 pre staroste, cale de trei dzile mai sus de Cameniță, la niște ocine a lui, îndată au lăsat toate trébile sale și au purces spre Cameniță.

Zac. 6. Iară pănă a sosi starostele la Cameniță, la Hotin, într-o dzi, dau știre lui Vasilie-vodă că iată că sosescă ostile lui Ștefan-vodă asupră-i. Au stătut în gînduri dentăi, să dea războiu cu cîțu oameni avea cu sine, că încă era toți boierii de scaun cu gloatele sale cu Vasilie-vodă și Boji căpitanul cu lefecii și darabani cu Căra căpitanul lor și avea și siiméni vro 60 și némti foarte buni, 100. Iară dacă au vădzut răceala tuturora și slujitorilor, și căpitanilor, pre carii avea mare nedejde, pentru mila ce le făcuse cu multe vrémi înainte, s-au apucat de trecătoarea Nistrului, suspimndă pre Boji căpitanul și pre Căra căpitanul de darabani.

Zac. 7. Aicea s-au căzut a pomeni mai sus pentru avuția cea ce era la Cetatea Neamțului, la care trimisesă pre nepotu-său, Ștefăniță paharnicul, Vasilie-vodă. Acolea pănă a clăti de la Hotin, au so-sită toate deplin la Vasilie-vodă. De care, dacă au dat știre că sosește și Ștefăniță paharnicul, cu toate deplin, s-au bucurat Vasilie-vodă, dând cîndu: „De acmu înainte, pănă în cămășe mi-oi da și n-ori neprietenii”.

Zac. 8. Și aşea, Vasilie-vodă, trecîndu Nistrul cu o samă de boieri, anume Toma Cantacuzino vornicul, Gheorghe hatmanul, lordachie visternicul jî cu f cîți boieri mai era strînși de casa lui, boierii cîielalți toți și slujitorii cu pușcile s-au întorsu spre Iași, la domnul tînar. Și tîmpinîndu-se cu ostile lui Ștefan-vodă în dumbrăvi, aproape de Hotin, pănă a să încrude unii cu alalti, au trecut cîteva ceasuri, supt care zăbavă au trecut Vasilie-vodă Nistrul cu toate casele boierilor, însă nu fără mare pagubă în carăle boierilor la trecătoare și mai multu de tîrgovetă! de Hotin, carii, vădzîndu spaimă și graba la trecătoare, precum face vréme ca acéia, au dat jacă în rămășița carălor și multe haine scumpe, argmturi au apăcată, cîtu de atuncea știu îmbogățîti pre cîțva hotincéni.

Zac. 9. Apucase ostile lui Ștefan-vodă pre o samă de némți netrecuți încă și dîndu și den cetate Mo-gîldea paharnicul (de care s-au pomenit c-au fostu pănă la Hotin legată la pusei) den săcalușe și năva-lindu și slujitorii de a lui Stefan-vodă, au perit putinei némți la trecătoarea cu podul. Iară da și siimenii lui Vasilie-vodă de peste Nistru den sméte, cît nu să putea coborî nime la vad.

Zac 10. N-am fostu îintr-acea dată acolè, la trecătoarea acéie, că trecusăm Nistrul mainte, precum am pomenit, iară am înțeles de ceia ce au fostu acolea de față,

cum singur Vasilie-vodă șidea de căia parte de Nistru preunscăuieș. Au slobodzit tîrgoveții (și spun că cu învățătura Mogîldei paharnicul) un săcaluș, den care sacaluș glonțul foarte pre aproape au lovit de Vasilie-vodă. Scîrnava și nebuneasca faptă și nu fără osîndă cît de tîrdziu.

Zac. 11. Nu pociu tăcea aice pentru cetatea Hotinului, ce nesocoteala a o lăsa îndată pre mîna altuia, de nu de altă nedejde pentru trecătoarea, în care să hie fără grije, s-au cuvinit să să puie oameni sinețași. Și ce oameni? 30 de némti să hie pus, să o ție despre oastea Moldovei și despre unguri cu aii. Au n-au fostu hrană? Pîinea a unui satu de la Hotin ar hi putut a ținea un anu, sau cîtă era numai în tîrgu. Și acéia cetate, oricine va vrea să socotească, va afla că au fostu a răsăripei casei lui Vasilie-vodă pricina. Și de mi-i întreba, îți răspundz, că de ar hi fostu doamna lui Vasilie-vodă în cetatea Hotinului, nu la Suceavă, n-au fostu în puterea lui Ștefan-vodă a bate cetatea Hotinului, cum au bătut fără grije cetatea Sucevei, că și așea venise Vasilie-vodă cu soltanii până în Prut, cu oști tătărăști, ce i-au întorsu hanul, că sosiia craiul leșascu. S-au cum ar hi bătut Ștefan-vodă cetatea Hotinului și Hmil era la Husiatin, cale de o dzi de Hotin? Ce multe ar hi pututu a lucra Vasilie-vodă și domniia tot neclătită la Poartă îi sta, până tîrdziu, după luatul cetății Sucevei.

Zac. 12. Nime dară să nu vinuiască sfaturile de acmu. Vedzi ce greșele s-au făcut la cei vestiți svét-nici. Și acela lucru era în putere a face, iară vrémile de acmu nu sîntu în putere și nici un sfat nu încape la greu ca acesta, fără de mărturia că este sosită perirea. Dzicem că de ar hi cutare și cutare, acum ar hi într-altu chip. Iară nu sintu vrémile supt cîrina omului, ce bietul om supt vrémi. Multe și mari smintele am apucat și în dzilele celor mai bătrîni,

iară îți agiurigă aceasta una, cu lăsarea fără osteni cetății Hotinului, den care lăsare ieste răsippă toată avuției lui Vasilie-vodă cu casa.

Zac. 13. Pentru cetate, tumpinîndu-mă în cale cu Cotnarschii, credincios pisariul lui Vasilie-vodă (că el venia de la crai trimis până la răscoale de Vasilie-vodă și eu mergeam în sus, la starostele de Cameniță), m-au întrebat, ca un om deplin ce era: „Grijit-âu bine cetatea Hotinului Vasilie-vodă? Pus-au oamenii săi și pușcile, au ba?” Am răspunsu că nice un seninu, la purcesul mieu, să să grijască cetatea, n-am vădutzt. Au suspinat Cotnarschii, cum ar hi știut că să va lăsa nesocotită cetatea acéia. Iară poate hi că giudéțul lui Dumnedzău spre ce trage, cu anevoie să mută cu sfatul omenescu.

Zac. 14. Întra Vasilie-vodă în Cameniță, cîndu am sosit și eu cu veste, că iată sosește și starostele de Cameniță, cu mare făgăduință și cu căldură, să să afle la acéia vréme, precumusi au fostu așea.

Zac. 15. N-au împlut Vasilie-vodă cu pribegiia sa o lună în Cameniță și veni știre, cum Timus, fețorul hatmanului Hmil, cu 8.000 de oaste în-tr-ales căzăcească, trece la Soroca Nistrul. Acmu caută hirea de prijetinu leșască. Macara că cazacii până la inemă léșilor intrase cu sabia și Vasilie-vodă o casă cu capul lor și în nedejdea lor de a-și răscumpăra domnia, nice o opreală sau vreun bănat despre cineva n-au avut, ce, cum au venit fără grije așea, cîndu i-au fostu voia, au ieșit. Fără numai de un polcovnic anume Condrațchii, ce era cu o mie de léși de paza marginii, avea siială Vasilie-vodă. Ce prepunea ca niște oameni streini, de siială, ai noștri. Iară nici acéia nici un gîndu rău, nice puterea acéia, să strice lui Vasilie-vodă ceva, n-au avut.

Zac. 16. Timus cu oastea cum au trecut Nistrul, n-au mai așteptat să să adune cu socru-său, Vasilie-vodă, ce, de la Soroca, întinsă la Coicéni au tras oastea și acolea au trecut Prutul.

Zac. 17. Luîndă veste Ștefan-vodă de Timus că vine întinsă asupra lășilor, Diicul spătarul domnului munte-nescu pre porunca domnului său, să nu se sune de tot lucrul, că au intrat cu oștile lui în raiava împăratului, să întorescă cu cîteva dzile înainte și Chimini lanăș, ori teminduse de vreo smintea oștilor și den vreun hiclenșug de țară, ori stiindă solile s'tapinului său, lui Racoții, la Hmil pentru Crăia Leșască, că să agiungea Racoții cu Hmil pentru crăia la lézi de atuncea, și-au por-nită și el toată pedestri-meia ce avea, némti și cu pușcile pe la codrul Căpotéștilor, pre Cobile, direptă la potica Difuzului, numai el singur cu călărimea rămăsese, pren rugămintea lui Ștefan-vodă, în Iași, și-au strînsă și Ștefan-vodă oastea de tară cîtăva, ca la 12.000 de oameni și au ieșit deasupra Popricanilor împotriva cazacilor.

Zac. 18. Timus, dacă au trecut Prutul, au purces spre Popricani cu tabăra legată. Ieșise o samă de oșteni a lui Ștefan-vodă înainte, peste Jijiia, în chip de hărții și au coborât Ștefan-vodă și darabani la Jijiia, la vad. Iară puțin lucru au ținut hărțul oștenii lui Ștefan-vodă, i-au împinsă îndată călăreții lui Timus. Si era și ai noștri, carii ținea cu Vasilie-vodă, pe lîngă Ștefăniță paharnicul, den Hâncești și den Hîncești o samă și cîțu cercheji de-a lui Vasilie-vodă, carii toti aceste mărsese cu boierii cei trimiși de Vasilie-vodă la Hmil hatmanul.

Zac. 19. Cazacii, cum au împinsă pe călăreții ce le ieșisă den oastea a lui Ștefan-vodă înainte, au purces orbi la vad cu toată tabăra și unii pre pod mai mulți pe lîngă pod, că

era Jijia mică, au dat cu tabăra. Care năvală vădzîndu darabanii, au plecat fuga de la vad la deal, spre rediu și oastea (căialaltă ce sta deasupra, pre culme, nedîndu-le nice un agiutoriu, i-au agiunsu pre coasta Popricanilor călăreții lui Timus și el singur și au cădut acolea multe trupuri den bieții darabani. Alții, carii au hăldăuit până în rediu, s-au scutit viața cu pădurea.

Zac. 20. Vădzîndu acăia primejdii a darabanilor, Ștefan-vodă și Chimini lanăș au tras oastea mai spre Iași și au tocmit de îmbe părțile de drum călărimea. Și era acăia oaste și de țară și la Ghimini lanăș, cît să putea, la 24.000 fără greș să socotească. De ar hi fostă la un gîndu, ce era? Nedîndu război cazacilor, să le închidză hrana și drumurile den toate părțile, ce ar hi făcut cu tabăra Timus?

Zac. 21. La suitul taberii Căzăcești pre coastă, la deal, sărisă o samă de oșteni de țară și înfrînsă pre călăreții lui Timus, de i-au băgat până în tabără. Și acolea în deal, dacă s-au suită toată tabăra, că era îndesără, s-au aşedzat pre mas și acolea au mas preste noapte. Iară den oastea lui Ștefan-vodă, într-acea noapte, mulți lăsîndu oștenia, au mărsu spre casele lor.

Zac. 22. A doa dzi, Timus cu tabăra legată au purces direptu asupra oștilor lui Ștefan-vodă, spre oraș, fără nici o siială, dodeindu-i moldovenii câte oarece de pe de laturi. Ce vădzîndu Ștefan-vodă și Chimini lanăș că scade oastea și într-acea noapte s-au scursu în giumătate, până între vii au ținut drumul orașului, iară dentre vii au luat Bahlui în sus și cîțiva boieri de casa lui Ștefan-vodă cu totul.

Zac. 23. Timus într-acăiași dzi, după ce au îm-pinsu oștile lui Ștefan-vodă, au intrat în tîrg s-au descalecat în curțile cele domnești și tabăra iezise toată înaintea curții și penregiur. Și au ședzut așea, cu tabăra iezită,

până la [venirea socru-său, lui Vasilie-vodă, în Iași de la Cameniță. Iară până a sosi Vasilie-vodă, au prădat cazacii codrii lașilor de la drumul Căpotéștilor, până aproape de Huși, și scosesă fără număr vită, care apoi, dacă au sosit Vasilie-vodă, pre cîtă au aflată nemîncată, tot cîte un zlotă au dat cazacilor pre vită și au dat știre la oameni de ș-au luat vita, care o au cunoscută.

Zac. 24. Mulți au perit atuncea de cazaci, oameni neștiitori ce săintă cazacii oploști în tîrg. Alții merge să să închine la Ștefăniță paharnicul, carele era cu Timus, ce nu agiungea până la Ștefăniță, că-i tum-pina cazacii și-i omorâia, între carii și Tăutul armașul și alții mulți ș-au pus capetele de cazaci.

Zac. 25. Pre Vasilie-vodă vestea de izbîndă lui Timus l-au tumpinată la Zvancea cu care veste Grigorie comisul singur mersesă și l-au îmbrăcat cu haină cu soboli. Si îndată au trecut Nistrul la Zvancea, că cetatea Hotinului nice într-un chip n-au vrut să o dea tîrgoveții! cu pîrcălabul lor, cu Hîjdău, ori că au vrut așea de credincioși să hie lui Ștefan-vodă, care lucru n-aș da să hie într-ai noștri până într-atîta nevoiță pentru singură credință, ori că s-au siit pentru jacuri ce făcusă tîr-goveții în carăle boierilor, pecum s-au pomenit, și slobodzise cîteva săcalușe în sîngur Vasilie-vodă. Si aceasta ieste pricina, nu alta. Si în cîteva rînduri au trimis Vasilie-vodă la Hîjdeu, carele era pîrcălab pus de Ștefan-vodă, și la tîrgoveții, cu mare giură-mînturi, ce nici într-un chip n-au vrut să dea cetatea și au ținut vro doao luni, până la a doa venire a lui Ștefan-vodă den Țara Muntenească, îi încun-giurase Vasilie-vodă și cu niște némți ai săi, de-i bătea și tot au ținut cetatea toata vara închisă. Așea cu anevoie să agonesește ce să pierde odată.

Zac. 26. Vasilie-vodă dacă au sosit la Iași, după sfat ce au făcut cu ginere-său, cu Timus, s-au mutat Timus cu tabăra la Gălata, iară Vasilie-vodă au rămas în curte, gătindu-să asupra lui Matei-vodă, cu mare gătire, dîndu știre țării să încalece tot omul, iertînd pre toți de toate vinile, de ari hi și greșit cineva, împotriva domniei.

Zac. 27. Aicea caută cum nu să poată trece ce ieste să hie, că după izbîndă acéia, Vasilie-vodă să hie întorsu pre ginere-său înapoi, și să se hie aşădzat iară cu paza trébilor la împărătie, întărin-du-să cu slujitorii streini, cum avea avuție, nime n-ar hi mai venit asupră-i. Si așea-i sfătuia pre Vasilie-vodă și o samă de boieri. Ce, în nedejdea neîndoită pre oști Căzăcești, ce avea Vasilie-vodă, să-și răscumpere strîmbătatea despre Matei-vodă în-tiț și mai pre urmă și despre Racoții, cumu-și dizi-cea Timus că den Țara Muntenească pen Ardealu să va întoarce, au biruit sfatul, numai să margă asupra lui Matei-vodă. Iară nu omul, ce Dumnedzău sfărîmă războiale, precum dzice Scriptura:

Zac. 28. Nu să cade să trecem poticala nemților de șaugăii țării noastre, la munti pre Oituză, de care némti s-au pomenit că-i pornise Chimini lanăș den Iași înainte pen strîmtori de-a diréptul. Si apoi, amu în munți, s-au îndemnat șavgăii de la Ocnă și au ținut calea pedestrimei aceiai a lui Racoții și cu sfatul a unuia den șavgăi, dacă să vor apropiia de némti, să cadză toți la pămîntu, păna va trece focul sinetilor, cum dau némtii odată toți. Așea au făcut, cădzindu toți la pămîntu. După ce s-au stîmpărat sînețale, păna a găti al doilea diresu némtii, au intrat șavgăii într-înșii cu coase și cu topoară, ce au ei lungi în coade și-au perit cîțva némti acolea de dînșii, cît le-au căutat aceii pedestrime a lăsa și pușcile în munți și de-abia

s-au dezbarat de șaugăi bulucurile acélealalte de némti. Pentru care fapte a șavgăilor, apoi Alexandru Costin, fiindu po-vață dată den Iași acelor némti, au ședzută un anu încheiat în temniță la Făgăraș, în obedzi.

Zac. 29. Stefan-vodă pănă în Trotuș au mărsu cu Chimini lanăș, iară den Trotuș, avîndu nedejde pre Matei-vodă de agiutor mai de sîrg și trăgea și boierii în Țara Muntenească și poate să hie că și patima nemților de șavgăi făcea oarece sială, s-au despărțit de Chimini lanăș și au luat Totrușul în gios pren Focșeani, în Țara Muntenească.

Zac. 30. Aicea în Iași, pănă la purcesul lui Vasilie-vodă în Țara Muntenească, au perit Cotnarschii pisariul leșescu de credință a lui Vasilie-vodă, omu deplin la toate trébile, de Timus ginerile lui Vasilie-vodă, den hirea lui acea de tiran ce era și de om sălbatecă și fără nice o frică de Dumnedzău, scornindu pricină că ieste leah și el opriia pre Vasilie-vodă să nu-și dea fata după Timus. Deci, într-o dzi au trimis, poftindu-1 de la Vasilie-vodă, să-l trimăță, că-i ieste de treabă. Negîndindu Vasilie-vodă de una ca acéia, l-au trimis la dînsul, la Gălata mănăstirea și acolea dacă au mărsu, au învățat pre cazaci de ai săi cu săbiile gata. După voroava ce-au avut scornită cu dînsul, la ieșitul de la voroava lui, au dat cazacii, ce era gata de acéia faptă, cu săbiile într-insul și l-au omorît cu mare tiranie, fără nice o milă. De care faptă a lui Timus, deaca au audzit Vasilie-vodă, numai nu să otrăvii de voie rea. Si îmbla Timus cu acéia gîndu și pre Toma vornicul și pre lordachie visternicul, tot dentr-acéia pricină, diziindu că acești doi cu Cotnarschii opriia pre Vasilie-vodă să nu dea pre doamna Roxandra după dînsul. Deci îmbla si ei cu dzilele amînă și s-au cerșut de la Vasilie-vodă să-i lase să margă la țară. Ce Vasilie-vodă nu-i lăsa și au poroncit la ginere-său că mai

bine mortu să hie, decât să hie boierii, carii are la inimă sa cu toată credința, la grije ca acéia. Sau cu ce inimă or veni cíáalalți boieri de la țară la dínsul? Deci l-au mal mutat de la gíndul lui. Însă boierii acești doi tot cu fereală îmbla și tot pre ascunsu noaptea pe la poarta despre casale despre doamna venia la Vasilie-vodă. De care toate suspina greu Vasilie-vodă și-si frîngea mînule de ginere ca acéia.

Zac. 31. Au purces Vasilie-vodă den Iași în Țara Muntenescă cu al treilea rîndu asupra lui Matei-vodă domnul muntenescu. Și întîi Timus cu tabăra căzăcească și al doilea conac au stătut la Podul înaltu pre Bîrlad și acolea au făcut Timus oștilor Căzăcești căutare și le-au împărțit de la Vasilie-vodă lefe și căpetenilor și ostenilor tuturora. Era de capete Căzăcești cu acéia oaste polcovnici Bohun anume și altul Nosaci, vestiți și vechi cazaci. Și tot acolea, fără nice o vină, Timus, pentru un cu-vîntu ce au dzis în sfat Bohun, au scos sabia Timus și au lovit pre Bohun într-un umăr, de ca Te rană în toată calea acéia Bohun au îmbiat cu mîna legată. Acéia om cu hirea de hiară sălbatecă era Timus! Nu cutedza nime un cuvîntu, den polcovnici, să dzică, să îndireptéde lucrurile oștilor. Ce, dendată, pre purtatul trébilor, ce era den Timus, omu tînar și fără nice o socoteală, să cunoștea că nice la un folos nu vor ieși lucrurile.

Zac. 32. De acolea au purces ostile în gios și amu Vasilie-vodă în frunte cu oastea de țară și să adaoge den dzi în dzi oastea de țară de pretutindere și până la marginile țării s-au strînsu de toată oastea de țară, ca 8.000 de oameni.

Zac. 33. Matei-vodă, domnul muntenescu, luîndu veste de scosul lui Ștefan-vodă den Moldova de oști Căzăcești, trimisesă pre Diicul spătariul său, să strîngă toată oastea

de la marginile țării sale, să hie la hotar între țări de străje și cu dînsul și Ștefan Gheorghie-vodă, ciracul lui. Avea și Ștefan-vodă ca 300 de oameni într-ales călăreți și cîțva feciori de boieri tineri cu sine. Și întîi strajea lor, pentru limbă ce trimisese, s-au ivită în gura Berhé-ciului, mai sus de Tecuci, pre care o au gonit oamenii lui Vasilie-vodă cîțva loc. Ce, sărindu tîrzdîu, le-au pierdut urma.

Zac. 34. Venise apele Sirétiului mare, pentru care au căutată oștilor cîteva dzile a face zăbavă, până a să face pod peste vase. Și așea trecîndu-oastea, a doa dzi de la Șiret, au intrat pre la Focșeani în Țara Muntenească și îndată, fără nici o milă, au dat foc orașului și ori pre undesi agiungea cazacii, fuma a bieților lăcitorii nevinovați lăcașurile, odăile și hrana.

Zac. 35. Sta în tocmaiă cu oștile sale și Diicul spătariul a lui Matei-vodă, nu departe de oraș, de Focșeani, la o vale căriia-i dzică Milcovul cel Mare, cu altă nume Cucata. Acelui pîrîu rîpile pusesă despre oștile lui Vasilie-vodă și oastea sa tocmaiă de Ceielață parte, stol toată oastea într-un șireag tocmită, ca 9.000 de oameni, că și de lefecii a lui Matei-vodă o samă era cu dînsul și oastea de țară, cîtă are Țara Muntenească de la București, dincoace, până în margine, toată era acolea adunată și acolea și Gheorghie Ștefan-vodă cu vro 300 de muldoveni. Și așea în rîndu tocmită oastea muntenească aștepta pre Vasilie-vodă și pre Timus.

Zac. 36. Întîi li s-au arătat Vasilie-vodă cu oștile sale și au stătut frunte și muldovenii, iară cazacii își tocmaiia tabăra pe urmă. Și atîta au stătut muntenii la război, cît au făcut oarece harțuri cu muldovenii peste pîrîu, trecîndu muldovenii și apoi trecîndu-i muntenii iar dencoace, așea în dquă-trei rînduri, până au trimis Vasilie-vodă némti

ce avea și s-au supus pre supt maluri. Deci au luat călărimea muldovénilor și malul dencolea. Iară cît au vădzut muntenii apropiată tabăra cazacilor de pîrîu, au purces în răzsipă, cine încotro i-au părută. Gonit-an muldovenii și o samă de călăreți și den cazaci, pănă la Rîbnică, iară n-au perit oșteni așea mulți den munteni, c-au luat devreme fuga.

Zac. 37. După acéia răzsipă a oștilor muntenești, care s-au făcut mai multă den prostia Diicului spătariului au fostă, că niciști trebuiia să aștepte el pănă într-atîta pe oastea ce era cu foc și el numai cu călărimea, au purces Vasilie-vodă cu Timus spre Tîrgoviște, stricîndu și ardîndu ce le-și sta înainte. Iară Matei-vodă, domnul muntenescu, lu-îndu veste și de răzsipă oștilor sale la margine să că vine asupra lui întinsu Vasilie-vodă cu Timus, nemică cu acéia sminteașă a oștilor dentii nu s-au spăimîntat, ce, strîngîndu-și oastea de țară și lefecii ce avea, au purces și el den Tîrgoviște și s-au ales Ion foarte bun de dînsul, la o poiană între Ialomița apă curatoare și între un pîrîu foarte tinos și de trecătoare rău, la un sat anume Hinta. Si acolea au stătut cu mare inimă, nu așe oștilor sale, cum elu singur, așteptîndu pre Vasilie-vodă. Trimisesă Matei-vodă și altă samă de oameni, siiméni și lefecii o samă, Diicului spătariului la margine într-agitor. Ce, dacă s-au tîmpinat cu veste că s-au răssipit oastea acéia cu Diicul spătariul, au purces oastea acéia înapoi și i-au agiunsu la Teleajina fruntea oștii lui Vasilie-vodă. Au stătut muntenii călări la vadă, pentru să să mai depărtédeze pedestrimea.

Zac. 38. Părut-au și lui Vasilie-vodă și lui Timus că va hi acolea Matei-vodă singur cu toată oastea, la Teleajina. Apoi dacă s-au vădzut că ieste oaste puțină, au dat oștenii lui Vasilie-vodă pre trei locuri préste apă și n-au

stătut muntenii, ce s-au dat înapoi. Iară gonașii îndată au agiunsu și pe siiméni și acéia dîndu-să înapoi, s-au apărat pen niște dumbrăvi, ce săntă acolea. Si dîndu știre lui Vasilie-vodă de săiménii acéia, au purces și singur Timus cu o samă de oaste călare căzăcească, lăsindu tabăra pre urmă cu Vasilie-vodă. Si dacă au agiunsu Timus au descălecăt pre cazaci gios, la năvală, asupra săimenilor. Ce, tot au mărsu, apărîndu-să foarte tare den focu siiménii, păna au intrat într-altă pădure, ce era lunca Praovii și nu le-au stricat nemică cazacii până în noapte, bătîndu-se den foc, fără ce au picat și den săiméni și den cazaci. Din cazaci au perit și doi sotnici atuncea.

Zac. 39. Vesel Matei-vodă că i-au hălduit siiménii și c- au putut răspunde focului cazacilor, lăsindu mare inema și nedejde dentr-acéia tîmpinare siimé-nilor cu cazacii. Iară Timus, după acéia goană, n-au vrut să să întoarcă la oaste, pre care au apucat-o noaptea, cît au trecut apa Teleajinii, ce au rămas cu masul la unu satu, anume Cocorăștii la niște case boierești. Aflindu casele pline de toate bucatele, singur au pus de au dat focu caselor, dacă s-au sculat de la masă amețit de vin.

Zac. 40. A dooa dzi, oastea trudită den cale și obosită tabăra, necercîndu ce locu este înainte, unde și cum stă și în ce loc neprijetini și cum departe, de-abia de'au îngăduit vro două, trei ceasuri, au și dzis trîmbițile de purcesul oștilor. Multu au stătut Vasilie-vodă, sfătuindu-1 să rămîie acéia dzi, să răsufle oastea, să să strîngă bine toată și să să cerce locurile și pe altu loc, nu pe acolea, pre.unde anume aleseșă' Matei-vodă, să-i hie îndemînă a sta împrotiva. Ce, cui să dzicea aceste, sau cu cine să sfătuia? Cu unu omu în hirea hierălor. Polcovnicii carii era, unul un cuvîntu nu cutedza să dzică, că numai pentru un cuvîntu, cu sabia

zmultă da ca-n-tr-un dulău într-însul. Și Bohun polcovnicul cu mîna legată de rană cu sabie, făcută de dînsul, îmbla ca fără sine.

Zac. 41. Aicea caotă aceasta izbîndă den ce și cum s-au prilejită lui Matei-vodă și ca acéia izbîndă, care nu să va hi prilejit alta ca acéia în toată viața lui, cîte au avut den războacie în dzilele sale. Că cine ari putea să creadză în socoteală, să să înfrîngă oastea căzăcească cu tabără, de oaste cum ieste oastea muntenească? Nu să defâima, ce, ori pedestrașul, ori călărețul vei socoti, nu vei afla să hie de potrivă sinetașului căzăcescă. Ce vei dzice: „Fost-au acolea sirbi, unguri, léși, nu numai munteni”. Așea ieste, léși au fostă putini. Ce ari hi făcut ei numai, de ar fi fostă tocmaiă în oastea căzăcească pre obiceiul lor ? Iară pre unguri și pre sirbi nu-i aleg den munteni, nici săntu siiménnii, sîrbii sau ungurii atocrna cu focul cazacilor, cum nice darabantul muntenescă. Eu, ce ieste partea mea, toată izbîndă aceasta a lui Matei-vodă de la Hinta (alegîndu deosebi voia și orînduiala lui Dumnedzău, numai pre socoteala omenească grăindă) ieste den nebunia lui Timus întîi și den bârbătăia și a lui Matei-vodă al doilea, însă den nebunia 'lui Timus cu cîțva mai multă, că socotindu vitejia lui Matei-vodă de atuncea, cum îmbla pe denaintea oștilor sale, îmbărbătindă în frunte, să să hie apropiat toată oastea căzăcească cu tabăra legată, nu rumtă, cum au rumtu-o Timus în trei părți să să hie lipit, să înceapă a da la ténciu, nice ar hi scăpat Matei-vodă fără primejdi-ia sau morții, sau ranei mai grelei, de cum i s-au prilejit tot atuncea, nice săiménii ar hi ținut multă împotriva focului lor. Ce toată pricina au fostă izbîndii aceia nebunia lui Timus, care nice voroviia cu nime, nici întreba de polcovnicii săi sau de cineva. Oastea obosită cu atîta cale tot

într-acéia dzi, cu tabăra rumtă în trei părți, precum ieste marșul și toc mala în războiu, socotește.

Zac. 42. Ce, dacă au văd zut Vasilie-vodă că cu sfatul nu folosește nemică, au suspinat și lăsinclu în voia lui Timușu toate, au purces cu oastea sa iară în frunte și pre urmă Timus cu tabăra, scîrș-cîndu în dinți, cum că să lăudă moldovenii că ei au făcut izbîndă de la Focșeani și de la Telejina. Mergea oastea, ales tabăra cazacilor, cu greu pen locuri strimte și tinoase și pre pîrîul Hintei numai un podeț. Si întîi, deaca au trecut oastea lui Vasilie-vodă podețul în poiană, au luat aripa în-a-stînga și s-au pus șirag în rîndu împotriva aripii a lui Matei-vodă cei direpte. Iară în direaptă și singur mijlocul au lăsat Vasilie-vodă taberei Căzăcești, împotriva mijlocului și aripii ceii den-a-stînga a lui Matei-vodă. Însă tabăra căzăcească, dacă au venit pănă la un loc, au stătut și n-au vrut Timus să o aducă în rîndu, alătura cu oastea moldovenească, dîncîndu: „Lasă, vitejii, moldovenii or bate ei pre munteni și singuri, fără de noi!” (Aicea caută că agiungea aceasta una nebunie la întreagă sminteală.)

Zac. 43. Iară Matei-vodă în toc mala sta într-acesta chip: aruncasă un șanțu penpregiurul taberii sale, den apa lalomiții den sus, pănă în apa den gios și au scos oastea denafără de acel șanțu. Den-a-di-reapta au pus curtea, ce să dzice la dînșii roșii, și altă oaste de țară și au pus o samă de pedestrime, siiméni. Si acéia aripă era împotriva muldovénilor. Iară el singur au stătut în mijloc cu livińții și cu dărăbanții și cu o samă de săiméni, cu pusei toc mite pentru pedestrime. Iară în-na-stînga, ce să prinde împotriva cazacilor, au pus lășii lefecii și unguri. Si așea, cu oastea scoasă den șanțuri, nu departe, au stătut și au așteptată pre cazaci și oastea Moldovei.

Zac. 44. Cîteva ceasuri au stătut oștile rîndove-nești, așteptîndu să să apropie tabăra căzăcească și trimițîndu rîridu după rîndu Vasilie-vodă la Timus, să să apropie tabăra, n-au vrut, ce au răspunsu: „Să înceapă dumialor războiul, că oi veni și eu”. N-au avut ce face Vasilie-vodă, au mai clătit cu toată oastea și au început muldovenii harțul cu muntenii. Da săiménii lui Matei-vodă în muldoveni cu foc, ce și Vasilie-vodă o sută de némți foarte buni ce avea au trimis să sprijenească călărimea Moldovei. Au stătut némții împotriva focului săiménilor și pre obiceaiul său, cum slobodu o dată focul, s-au îndemnat mai multă de giumătate oastea Muldovei și au făcut acăia năvală cu steaguri asupra muntenilor, cît toată curtea, ce să chiamă la dînșii roșii, au dat dos și amu unii și peste lalomițe didése, nesocotindu vadul. Până în corturile muntenilor au mărsu moldovenii cu acăia năvală și nime nu poate să dzică că nu era acăia năvală a mare viteji. Si să hie fostu și tabăra cazacilor odată, alătura, cu focul asupra mijlocului și aripii cei den-a-stînga a lui Matei-vodă, s-ar hi ales lucrul. Ce, neavîndu Matei-vodă la mijloc, unde era el, nici o treabă și aripa lui Ceielaltă, s-au mutat singur cu capul său în aripa den-a-direapta, unde era înfrîntă de moldoveni oastea lui și au dat îndărăptu călărimea Muldovei, întorcîndu toate pușcile în muldoveni și toată pedestrimea. Si amu viindu mai des focul, s-au dat moldovenii încet iară înapoi și într-acăia desime a focului picîndu cîțva den muldoveni, au perit și căpitanul de némți a lui Vasilie-vodă, om oștean diréptu, de neamul său leah. Pușcile nepăfă-site da în muldoveni.

Zac. 45. Si așea puindu Matei-vodă războiul iară la loc la aripa sa den-a-diriapta, Timus, cu nebunia sa, au rupt numai o samă de pedestrime căzăcească cu o samă de

pusei, fără tabără, fără altă tărie și i-au apropiat de mijlocul oștii muntenești, unde venise iară la loc Matei-vodă și sta îndemnindă oastea sa asupra cazacilor, însă era atâtă loc încă, cît de-abia să agiungea cu glonțurile unii prealalți și lucra pușcile de îmbe părțile. Cazacii pre-ncét tot să apropiă de oastea muntenească pre furiș, că este locul foarte spinos acela și cîndă da pușcile lui Matei-vodă într-înșii, toți cădea la pămînt. Iară aripa den-a-stînga a lui Matei-vodă, unde era și lășii, sta plecată pre cai neclătiți, deprinși lășii și știutori hirii Căzăcești. Vădzîndu-i fără tabără, pedestrime goală, singură în cîmpă, aștepta cu inimă să să mai apropiie cazacii. Timus sta cu tabără înapoi, des-părțidu-o în duă părți, fără nici o socoteală, până s-au scornit chiotul între cazacii cei den frunte și și-au slobodzit focul. Den care foc au nemerit și pre Matei-vodă un glonț de sinețu aproape de închietura genunchiului și l-au priceput îndată un paicu și au năvălit la scara lui Matei-vodă, să nu cumva cadză. L-au gonit pre paicul de la sine cu sudalmă Matei-vodă și nearătîndu-să nemică de rană, au îndemnat oastea sa, ca un deplin oștean. Si atuncă au sărit lășii diraptă asupra pedestrimei Căzăcești și îndată au înlăiat cu săbiile într-înșii și într-un ceasă statură cîteva trupuri de cazaci și răniți foarte multi, că i-au căllat călăreții pân aproape de tabără. Si după aceasta a doa îndereptătură a oștilor a lui Vasilie-vodă, ales a cazacilor, în carii era toată nedejdea și ochii & tuturor, au cădzut tuturora inimile gios, cît nime n-avea nedejde de izbîndă, ce mîhniți toți și însăpaimăți. Nebunul Timus ce să facă nu Știa, făr de nici o tocmai și nice o rînduială. Striga cazacii: „Dziceți-ne, în vro parte ori să mergem, ori să ne aruncăm sănțuri pre obiceiul nostru”. Nu era amu nici sfat, nici orînduiala. Si totodată cu aceste să scornisă un

vivor den sus cu ploaie direptă în fața oștii lui Vasilie-vodă și ca acéè furtună, cu sunetul copacilor și cu ploaie răpede, cît să părea că este anume urgia lui Dumnedzău orînduită asupra céștii oști, cîtă era despre Vasilie-vodă. Si Matei-vodă cu tunuri adăogea groaza oștii și sămeți amu oștenii lui. Deci întîi aripa oștii noastre, Moldovei, au purces în răzsipă. Vasilie-vodă, vădzindă a vedere răzsipă oștii sale, s-au mutată cătră tabăra căzăcească, la Timus, carele încă căzniia cu tabăra, întîi ce o rumpsése. să o împreune la loc. Pe o ploaie și furtună ca acéia nici de un sporiu nu era, ce, cîti au putut a să încălăra cazaci, s-au încălărat și au plecat și Timus cu Vasilie-vodă fuga, lăsîndă toată tabăra și bieții pedestrași la perire.

Zac. 46. Perit-au în céstă războiu oameni însemnați den boierii Moldovei, Bucium stolnicul den tun lovit și Hristodul cămănariul și den slujitori puțini, den pedestri-mea căzăcească cîțva den céia ce au fostă în frunte, pre-cum s-au scris, den némtii a lui Vasilie-vodă în giu-mătate. Vii mulți și den oșteni de țară și den cazaci au cădzut pre mîna lui Matei-vodă. Iară și den munteni nu fără scădere în oameni au fostă și mai vîrtos primejdia lui Matei-vodă, cu rana ce i s-au prilejit, den care, cu adevărat și bătrîn au fostă, iarn cît ar hi mai putut trăi, rana acéia i-au scurtată rămășița dzilelor, că pănă la anul, netămaduit de acéia rană, au murit. Că să nu hie fostă rănit, de-abiia cineva de ar hi putut scăpa, den muldoveni și cazaci, unde întrăsă și cu ce tocmală.

Zac. 47. Așea firșindă și acesta război Vasilie-vodă cu Matei-vodă, pe urma și nărocul celor alalte războaie ce au avut mainte, au luat cu Timus cîmpii pre la Grădiște, trecîndă Sirétiul la Vădéni, au venit la Iași, la scaunul său, cu mare mîhniciune tuturor lucrurilor sale.

Zac. 48. Nime nu s-au gîndit pentru pedestrimea căzăcească să iasă cineva viu den cîți rămăsese după fuga oștii cei călări. De mirat hirea cazacilor la nevoie. După ce li-au fugit toate capetele și hatmanul lor, ei în de sine în loc au rădicat capu și au legat tabăra și s-au apărat pănă în noapte și apoi noaptea în tabără au făcut focuri de cărăle lor și de spini, iară singuri au purces cu tocmală, fără tabără, numai pedestri și au ieșit toți până într-unul, fără nici o dodeială, aicea în țară.

Capulă ală noosprădzécelé

Încep. 1. Aicea în Iași, Timus odihnindă după ospătul de la Matei-vodă dzéce dzile, au purces spre țara sa, iară Vasilie-vodă iară s-au aşedzat în scaun, că la Poartă ii sta domniia nestrictată, însă, nu înde-lungă în pace, că cerindă Ștefan-vodă de la Matei-vodă agiutoriū, să margă în țără, i-au dat 400 de săi-méni și den dărăbanții săi cine au vrut de bunăvoie în leafa lui Ștefan-vodă și din livinți o samă. ’Si au în-tratū iară Ștefan-vodă în țara cu acel agiutoriū de la Matei-vodă pre la Focșeani și s-au aşădzatū la Răcă-ciuni, la un sat al său, deodată, așteptindă și altū agiutoriū și de la Racoții cneadzul Ardealului.

Zac. 2. Cu anevoie să tocmașcă doi domni într-o țară! Asea Vasilie-vodă, pănă a nu să mai îngloti și a să întări partea lui Ștefan-vodă, au ales 800 de oșteni într-ales, orheieni și lăpușnăni și i-au trimis asupra lui Ștefan-vodă, cu nepotu-său, Ștefan paharnicul, și den sate boierești cîțăva samă de oameni, carii ținușă calea lui Ștefan-vodă la fuga de la Popricani și omorîsă țărani acăia și pre Morea-nul hatmanul lui Ștefan-vodă.

Zac. 3. Strajea lui Ștefan-vodă era la Bacău, 400 de oameni călări și vro... săiméni și amu era cîțva den boieri și feciori de boieri adunați la Ștefan-vodă: Andronic

sărdariul, Darie spătariul, Antiphie-aga și alții boieri de mainte cu dînsul. Și cu strajea lui Ștefan-vodă din boieri au fostă Mogilde paharnicul și Sturdzea visternicul. Dacă au simțit venirea lui Ștefăniță paharnicul asupra sa cu oștile lui Vasilie-vodă, s-au dat la o rîpă ce ieste aproape de sat de Faraoni anume Valea Saca, și s-au tocmit acoalea stol pre un piscă, alăturîndu-lîngă sine și dărăbanții ce era munteni. Și cum veniaia întinsu' orheienii la dînșii împiedecați cu trecătoarea rîpii aceia ce s-au pomenit, nu trecuți bine toți, au sărit călăreții lui Ștefan-vodă și în loc i-au înfrîntu pre orheieni. Au plecatu fuga și Ștefăniță paharnicul și Hînceștii și i-au gonit strajea acăia a lui Ștefan-vodă, până i-au trecut fără vad apa Bistriții. Pre alții, carii au luat drumul spre (Roman, i-au gonit până în Roman. Și i-au cuprinsu' și tărârâimea acăia pre care Ștefan-vodă i-au omorît, iară altora le-au tăiat urechile.

Zac. 4. După acăia izbîndă, strajea lui Ștefan-vodă s-au mutat la Săboani, mai sus de Roman, iară Ștefan-vodă de la Răcăciuni s-au mutat la Bacău, adăogîndu-i den dzi în dzi oameni de Țară de Sus toată și den gioséni mulți. Și acolea i-au venit și agitorul și de la Racoții cneadzul Ardealului, 1.000 de oameni cu Boroș lanoș.

Zac. 5. Vasilie-vodă vădزindu-să iară la cumpăna grea și țara îndoită cu urîciune spre dînsul și doamna sa la Suceavă cu toată inema ce avea, cetatea Hotinului era ieșită de suptă ascultarea lui, că era închisă cetatea și tot să ținea pre numele lui Ștefan-vodă, unde era să mai năzuiască nu avea, cazacii amu înfrunțați și rușinați cu Timus în Țara Muntenească și doi neprijetini tari pre acéle vrémi, și Racoții și Matei-vodă, să mira ce va face. Iară tot nelăsîndu-să, scrie slujitori și au tras și orheienii și lăpușnénii la sine și au răpedzit și la cazaci, și-i lăsase Ti-

mus 200 de cazaci cu Hluh polcovnicul. Au făcut și el de toată oastea vro 4.000 de oameni și au ieșită dentii la Movile pre Bahlui. Apoi, dacă au lovit și al doilea rîndu strajea lui, ce era cu Grigorie paharnicul, iară strajea lui Ștefan-vodă au purces spre Tîrgul Frumos și acolea, dencoace de Tîrgul Frumos, la Sirca, s-au tumpinat cu Ștefan-vodă.

Zac. 6. Acest războiu cum au fostă și cum s-au prilejit, nici unii părți nefățărindu, că nemică nu strică credința așe celora ce scriu letopisețele ca fățăria, cîndu veghe voia unui și coboară lucrul cu hula altuia, noi, macara că am hi datori cu pomenire lăudată mai multă lui Ștefan-vodă, de la carele multă milă am avut, decît lui Vasilie-vodă, de la carele multă urgiie părinții noștri au petrecut, iară dreptatea socotindu, nu poci scrie într-altu chip.

Zac. 7. Deci, den hărnicia domnilor, departe mai în frunte a lui Vasilie-vodă, că s-au aflata pururea în fruntea ostii sale, singur învățîndu, mutîndu steagurile și îndemnîndu, iară Ștefan-vodă în oastea sa de față n-au fostă, ce au stătut departe de la oaste înapoi. Iară numărul oștii și hirea și acelea tot era mai tare Vasilie-vodă și mai mulți oșteni la Vasilie-vodă și mai buni călăreți, însă toți îndoîti și hirea neamului lacomă la înnoituri. La Ștefan-vodă era 1.000 de unguri călări, pre atîtea era și moldoveni și era 500 de pedestrași munteni și altă strînsoare. Iară la Vasilie-vodă 3.000 de călări, 400 de cazaci, 200 de săiméni cu darabani. Ce, a vedere au fostă voia lui Dumnedzău spre stîngerea casii lui.

Zac. 8. Tocmise oastea sa Vasilie-vodă cuprin-dzindu drumul carele vine de la Tîrgul Frumos preste Sirca. însă Borăș lanoș, oblicindu că pe la pod este loc rîpos, au lăsat drumul și au purces în sus pre costișe, alăture cu pîrîul.

Vasilie-vodă încă au purces în sus pre culme împotriva lor și au stătut asteptînd războiul. Den oastea a lui Vasilie-vodă au ieșit hartul, iară Borăș lanoș den oastea sa n-au lăsat, ce s-au arătat mai îndrăznețu cu oastea lui Ștefan-vodă, decît Vasilie-vodă, că au trecut pîrîul.

Și lui Vasilie-vodă s-au cădzut, nu hartul, ce cu toată oastea să margă asupra, încet, cu tocmai, alătarea cu pedestrimea. Ce, așteptînd Vasilie-vodă den loc neclătit, cîialalți încă stătuse și deprinși cu izbînde amu în cîteva rînduri ei, au sărit întîi muldovenii în frunte și ungurii după dînsii. De acéia săritură a oștenilor a lui Ștefan-vodă, cum s-au dat hartul lui Vasilie-vodă înapoi, cum ieste dé-dina hartului, cum au plecat și steagurile lui Vasilie-vodă fuga, fără nici o nevoie, care încotro, au stătut cu ochii, oilor, nu oștenilor sămănătoare oaste. Bieții pedestrași n-au apucat nici focul să-l sloboadze deplin, ce îndată, într-o clipală, cum s-ari dzice, ochiului, s-au însîrat steagurile a lui Vasilie-vodă pre Bahlui în gios cu fuga. Iară pedestrimea au luat pre Bahluietă la Cîrlegătură. Și cazacii, cu puțină scădere sa, iară au hălăduit pe la branîșe și s-au năzuit la Nistru. Singur Vasilie-vodă, va-dzîndu răzsipă oștii sale, au purces și el deodată foarte cu puțini lîngă sine. Apoi s-au strînsu pe lîngă dînsul den capete slujitorilor și den Hîncéști unii și l-au luat între sine, apărîndu-1 cu mare lauda sa și veste și pomenire cinstesă. La vréme ca acéia să stai la nevoia domnului, cu cinste vîcinică hie-căruia ieste.

Zac. 9. Gonit-au gonașii pre Vasilie-vodă până aproape de Prut și l-au tot apărăt carii era pe lîngă dînsul, precum să a pomenit. Și trupuri așea multe n-au cădzut; den oameni mai însemnați: Nechita vamășul și Isar clucériul. Și l-au prinsu viu și pre Gheorghie hatmanul, fratele lui Vasilie-

vodă, căzut cu calul la cobiș.

Zac. 10. Vasilie-vodă, după acesta războiū, au trecut Nistrul la Rașcov și aclea petrecind cîteva dzile s-au mutat la Volodijin, un oraș căzăcesc și de aclea au trimis pre Tordachie visternicul sol la Hmilă hatmanul, la cusrusău. Iară Ștefan-vodă, lăsindu Iașii, numai ce au venit păna la pod și de aclea orînduindu la scaunul lașilor cai-macami, singur au purces cu ostile sale la Suceavă, unde era casa lui Vasilie-vodă și inema toată închisă în cetatea Sucevei, cu Toma vornicul den boieri, avîndu 80 de săimeni și pușcari de loc și némti 60 lefecii în cetate.

Zac. 11. Ștefan-vodă clacă au sosit la Suceavă au descalecat la un satu aproape, anume Șchéia, în casele lui Toderășco logofătul. Iară înpregiurul cetății s-au îngropat săiménii săi și o samă de unguri s-au adus pușcile și de la Hotin și de la Iași și au început a bate cetatea, ce nu-i strica nemică.

Zac. 12. Să adăogéa țara de pretutindirea Ia domnū de iznoavă nou, iar și Vasilie-vodă, unde era, nu dormiia. Ce, orice nevoiță pune omul, sorocul lui Dumnedzău, amu orînduit așea, a-l clăti nu poate nime.

Zac. 13. Prese scurte dzile sosi veste cum Timus iară cu 9.000 de oameni întră pre la Soroca în iară și amu lovisă oamenii lui Vasilie-vodă și pre Gru-madză căpitanul, carele era în cîmpii Sorocii cu straje. Si știa Ștefan-vodă că nu s-a lăsa cu atîta Vasilie-A^odă asupra lui, ce agiunsése și el la Racotii, cneadzul Ardealului și la Cazimir, craiul leșescu, cărora amîndurora era urît Vasilie-vodă pentru legătura cu cazacii. Deci, de la Racotii îndată i-au orînduit cu Petchi Iștioan, cu toti săcuii, ca pe 4.000 de oameni, iară craiul leșescu cu polcovnicu ce avea la Camenîță, anume Condrațchii cu 1.000 de léși călări, i-au trimis porunca

aceasta, de ari veni vro oaste asupra Moldovei căzăcească, să nevoiască CLI toată osirdiia, adunmdu-sa cu moldovenii, să-i smintească, care lucru apoi așea au fostă.

Zac. 14. Dacă au simțit Ștefan-vodă oastea căzăcească apropiată amu cătră Prut și au oblicit că tătari nu sîntu, nu spre Roman, ce spre Cotnari au purces, știindu că sosește și Petchi Iștioan cu oastea ungurească. Vrea să ție călea cazacilor la loc largă, undeva pre Jijie. Și la Cotnariu s-au împreunat cu ungurii și au purces spre Ștefănești, așteptîndu și pre léși. Ce, mai zăbovindu léșii, n-au îndreznit ungurii a să tîmpina cu cazacii. Și așea cazacii au trecut codrul pre la Cucoréni, la Suceavă. Iară Ștefan-vodă au rămas pre sleahul lor despre Prut și a triia dzi au sosit și Condrațchii cu 1.000 de leși.

Zac. 15. Timus, cum au sosit la cetate, de a doa dzi s-au desfrînat la jacurile mănăstirilor și întîii asupra Dragomirnei mănăstirii cu pusei au 'mărsu și au bătut mănăstirea. Și dacă i s-au închinat, toate odoarăle, veșmintele în jacu au dat și cîți bieți neguțitori era închiși acolea și mulți den boieri, rușinîndu cazacii fămei și fete și nu 'ca creștinii, ce mai multu decît paginii s-au purtat cu acéia mănăstire. Și să hie mai avut vréme cevași Timus, nici o mănăstire n-ar hi hălăduit neprădată, odoacă.

Zac. 16. Oștile într-agiuitoriū venite lui Ștefan-vodă, și leșaști și Ungurésti, după ce s-au adunată la un loc, au mărsu îndată léșii în frunte. Și dacă au trecut toate oștile codru, au stătut pre 'Sirétiu și acolea, la unu sat anume Grigoreștii au făcut sfat împreună, Ștefan-vodă cu Petchii Iștioan ser-dariul lui Racoții și cu Condrațchii polcovnicul craiului lesăscu.

Zac. 17. Sfatul alege den loc cîtă osebire este între omu și omu. Intîiu Ștefan-vodă au poftit pre Condrațchii să

priimască această cinste de cătră dînșii, cum i-ar părea. cu ce tocmai și cu ce socoteală și cu ce rindu s-ari cădea să margă cu toții asupra acelui neprijetin, să fie toate pre sfatul lui și pre socoteala, ca uuu vestită slujitoru și știutori obiciaiul și hirei acelui feliu de oaste a caza-cilor. Au mulțemit Condratchii de acăia cinste, carele îl tîmpină de la Ștefan-vodă și întii aceste cuvinte au dzis cătră Ștefan-vodă și cătră Petchi Iștioan: Eu, carile scriu acăstea, m-am prilejitu la acestu tălmă-cită și la alte, mai pre urmă.

Zac. 18. „Împărații între împărați, craii între crai, domnii între domni, boierii între boieri, slugile între slugi au osebire unii decât alții cu scaune mai sus și slugile între sine unii decât alții cu cinstea să osebăscă. Graiul, stăpînul mieu, cu scaunul său, macara că ieste mai sus decât lumanatul cneadzul de Ardealu, iară dumnealui Petchii Iștioan este la mai mare cinstea la stăpînul său. Eu la stăpînul mieu săntă mai de gios; dumisale să va cădea să ia cîrma asupra dumisale și noi, după porunca dumisale, omu face.”

Zac. 19. Acăstea dacă am spus cătră Ștefan-vodă și cătră Petchii Iștioan, au răspunsă Petchii Iștioan, cum, macara că este la stăpînul său serdar, va și poftește să hie toate pre sfatul lui Gondratchii, ca unuia’ carele amu atîtea războaie au avut cu cazacii și știe rîndul și hirea lor. Dacă au înțelesu răspunsul (cum ar hi știut că nu or face ei așea amîndoi, cum va sfătui el), au dzis: „De vreme ce mă aleg măriile-sale să să facă pre sfatul și pre socoteala mea, poftescă dară pre dumneelor să înțeleagă hirea aceștii feliu de oști, cum ieste și ce săntă cazacii și în ce loc sintă, unde sintă acmu”.

Zac. 20. „Oastea căzăcească dacă apucă să să îngroape, să arunce șanțuri pregiur sine, nu la ce loc, supt cetate ca

aceasta, ce hie la ce pîrîu, nedobîndită este. Acmu vedem că încă sănțuri n-au, nici bine cred de numele nostru, că sintă și léși aice. Până mîine, de or și oblici, tot nu or crede. Gap cine le ieste, este și tînar și nebun. Trebuiește, de voim să ne mîntuim într-un ceas de acestă neprijetin, pre lîngă voia lui Dumnedzău, însă să facem asea:

Zac. 21. Oastea den loc de aicea, cît va trece pîrîul, îndată să să tocmască stoluri, să-si ție cineși, bulucul, rîndul, care după care va merge și-si va ține locul. Noi, léșii, om ține fruntea, după noi oștile mării-sale cneadzului de Ardeal, după oștile ungurești, măriia-sa Ștefan-vodă cu oastea sa, că hie cîndu capetele și mai pre urmă să hie să cade. Ieste, cum întăleg, de aicea o dumbravă de ține cîțva. Deci, până om trece dumbrava, va merge încet oastea, iară cum om trece și or ieși la vedere oștile, nemică neoprinduse, să purceadă rîndu după rîndu în treapădul calului cel mare. Că să hie grije de vreo oaste în cîmpu, să ne stea înainte, acăia grije nu ieste. Ce, cum ne vor vedea, de altă nu s-or apuca, ce îndată de sănțuri să facă. Să facem dară cu toții năvală, până n-au sănțuri și la grabă așea de sirgă, nici sinetele nu să slobod toate. Iară cetatea că ce va da cu pusei ori cu sacaluse, acelea puțină pagubă fac în oaste, ales care mișcă și la un loc nu stă. Nu toate cîte să slobod glonturile nemerescă, mai largă ieste pe de laturi decît omul. La noi este o poveste, că cine pierde de glontă de tun, tot era de fulger să moară. Mică țintă este omul cu sabie zmultă și mai lesne streletului a nemeri o vrabie, de cît pe un om călare cu arme. Grabă pierde, adevărat, de multe ori, iară de multe ori izbîndește. Aicea anume grabă trebuiește, cu dînsa să ne mîntuim de acestă fél de neprijetin, că intr-altă chip, de nu om nevoi să-i spargernă pînă nu să întărescă cu sănțuri, nice noi, cîți sintemă, nice de

ar veni singur craiul, stăpînul mieu și înăriiia-sa cneadzul de Ardeal, nemică nu le vom face. La ce zăbavă va veni apoi lucrul, să să socotească și noi aicea fără cară, fără hrană, cării aceştia va aduce zăbava noastră cu acestu neprijetin mare scădere.”

Zac. 22. Acăstea sfătuia Condrațchii, care toate priimindu și Ștefan-vodă și Petchii Iștuan, s-au slobodzit sfatul și a dooa dzi dez-de-noapte, cum au trecut Sirétiul în vad oastea, au purces deodată, pe cum să alesă la sfatul de cu sară. Iară numai deodată s-au ținut ungurii de acăia socoteală, până au trecut dumbrava. Iară cît au trecut dumbrava, léșii îndată au purces în bici spre cetate pre la luc-séni, iară ungurii, cît au ieșit din dumbravă la vedere și au zărit hărății! cazacilor tîmpinat cu fruntea léșilor, că avea Timus cu sine și 200 de tătari, în loc au stătut Petchii Iștuan și Ștefan-vodă. Léșii cum s-au tîmpinat cu tătarîi și cu cazacii călări, îndată i-au împinsu și au statut în tocmai pre culme asupra taberii Căzăcesti, așteptîndu pre oastea ungurească și pre Ștefan-vodă cu oastea de țară, totdeauna trimițîndu rînd după rînd, să vie mai curundu, ce n-avea cui dzice. Au așteptatû Condrațchii de doaî ceasuri aproape, să vie ungurii, ce, dacă au vădzut că nu folosește, au suduit în gura mare pe Petchii Iștuan serdariul lui Racoții și pre Ștefan-vodă și au dzis să dzică trîmbița de războiu. Să rupsese den catane, den oastea lui Petchii Iștuan, vro 200 de catane, foarte de treabă oameni și den moldoveni pre acăia samă și au purces asupra cazacilor, direptu supt cetate.

Zac. 23. Cazacii, cum au simțit de léși că sîntu, cum au început a săpa șanțuri împregiurul taberii sale. Unii să apăra de léși, alții săpa barbatéște, de arunca pămîntu pre căruțe și într-o mica de ceas au rădicat șanțu, deodata

mic, cît era amu piedică cailor.

Zac. 24. Léșii cu năvala dentii au mărsu pănă în tabără, ce daca au vădzut că nu vin celealte oști, s-au dat înapoi cu steagurile, pe după casele Tătărașilor și după besereca de acolea și în niște pomeți ce era si au stătut păn îndesară. Si de acolea apoi s-au mutat în prejma cetății despre Ipotéști aproape de cetate, numai preste un dîmbu, cît covîr-șiiia glonțurile den cetate. Au venit îndesară și Petchi Ișuan cu oștile sale și au descălecat pre dîmbu despre lucșeni, iară Ștefan-vodă au venit și au descălecat aproape de léși. Si aceste toate nu-ți scriu, laudîndu vreo parte, ce tocma cum au fostu, nu să fac laudă oștii leșăști, am prea mulți de țară martori.

Zac. 25. Preste noapte au făcut cazacii șanțuri și s-au întărit tabăra, cît nu era a gîndi să-i mai dobîndească. Si așea s-au plinit toate cuvintele a lui Condrațchii grăite mainte. Nice mai năvălea nime la tabăra lor, ce îmbla numai cu harturi și din tătari și den slugile lui Timus ieșia denafără. Iară tătarii au stătut pănă a triia dzi și fiindu preste hirea lor a hi închiși, s-au cersut mîrzacul carele era cu dînsii, să fie cu voia lui Timus, să-i sloboadze, pănă nu-și pierdu caii. Ce trăgîndu-să mîrzacul să margă, Timus den mîniie dobitocească i-au tăiatu capul mîrzacului. Iară tătarii totuși într-acéia noapte au plecat den tabăra și au luat dentii în sus pe la Cernăuți, apoi pre la Hotin spre Movileu. Acolo, la ținutul Hotinului, le-au ieșit pîrcălabul de Hotin, Jora, să le ție calea cu o samă de oameni. Ce, s-au supus tătarii într-o vale și s-au întorsu asupra pîrcălabului cu toții și îndată au plecat fuga pîrcălabul cu oamenii săi. Si la goană, că i-au gonit tătarii cîțva loc, au perit cîțva de ai noștri la acél războias, fără ispravă. S-au pomenit la sosirea lui Timus la Suceavă, cum au sosit el

singur și au mărsu la Dragomirna mănăstirea. Iară alte cete pre la toate mănăstirile au purces în j acu. Ce Timus au apucată cu o dzi înainte, de au intrată in tabără, iară celelalte cete de sirgu le-au plătit Dumnedzău plata pentru jacul caselor sale, că au mărsu oastea lui Ștefan-vodă de le-au ieșit înainte, de le-au ținut calea și s-au topit cîteva cete cu totul.

Zac. 26. Ștefan-vodă, după ce s-au aşedzat ostile împrejurul cetății și taberii Căzăcești, au pus pușcile cîte avea și bătea în tabăra căzăcească, cu puțină stricăciune cazacilor, că-și făcuse ei găuri în pămîntu. Apoi, pentru spaimă și cetății, au mutat pușcile în tîrg și den tîrgu au bătută și alătura cu cetatea și în tabără. Ieșiiia dentiū cazacii și călări cu harturi, însă puține dzile. Și după obiceaiul său, au dat într-o dzi năvală la pusei în tîrg și venise aproape de pusei, cît una ce era mai aproape amu o apucase. Ce, și atuncea îndereptîndu-i léșii, s-au întorsu cazacii în tabără lor și de atuncea numai ce ținea sănțurile sale și fura hrană de cai și apă despre apa Sucevei den vale, pănă au mutat Con-drațchii și dentr-acolea 4 steaguri de léși și i-au închis și dentr-acolea cu acéia straje. Și apoi au mutat și ungurii o samă de oameni și așea au rămas cazacii închiși și strînsi de toate părțile.

Zac. 27. Cîndu să lucra acéstea la Suceavă, craiul lișăscu Cazimir cu 40.000 de oameni coborâia asupra cazacilor, de care coborîtul craiului știindu Ștefan-vodă, au trimis la craiul, cerîndu agiotoriū den oastea sa, să-i poată sparge pre cazaci de supt cetate și tot într-acéia dată și la Racoții cneadzul Ardealului. De la amîndoi fără zăbavă au venit agiotoriū, ca pre craiul leșăscu, timpinîndu soliia la Halici pre Nistru, îndată au pornit pre Dinofu polcovnicul cu 600 de némti, cu 4 pusei și o pivă. Iară de la Racoții, singur

hatmanul lui, Chimini lanăș, au coborî ca vro 6.000 de oameni. Iară întîi de la craiul leșascu sosindu némtii, s-au pus în deal, direptu asupra cetății, peste drumul carele vine den tîrgu pre supt cetate. Și au tocmit pușcile și pioa direptu deasupra taberii și-i bătea foarte tare, cît și pen găuri îi nemeria pușcile și pioa. Și acéle pusei apoi curundu au scurtatu dzilele și a lui Timus, cu direptu giudețul a lui Dumnedzău, pentru prada care făcuse besericilor.

Zac. 28. După acéia Chimini lanăș, dacă au sosit cu oastea cneadzului de Ardeal, au trecut spre locul unde stătușă și Petchii Iștuan, aședzîndu și toată tabăra ungurească încă mai aproape de șanțurile Căzăcești.

Zac. 29. Cazacii amu fiindu la mare strînsoare de hrană, închiși den toate părțile, amu pieile de pre cai morți lua și le herbea, și opincile, rădăcini mîncă, obosiți de străji totdeauna și străbătuți de pusei. Timus perit de glonțu de tun, cum dormiia supt cortul său, macara că era în pămîntu întins, l-au nemerit în picior glonțul, după care lovitură până a triiia dzi au stătut mortu. Rădicase pre unul anume Theodorovici hatman, după moartea lui Timus, ce n-avea nici o putere amu cazacii, numai ce era de perire spăimîntați. Și într-o noapte, făcîridu-să spaimă în tabără a lor, au dat toți ca oile de la șanțuri la podul cetății și acolea împingîndu cei de pre urmă pre cei dinainte, au cădzut de pre pod în șanțu, fărămîndu-se, alții pe-ntunérec sărindu de bunăvoie în șanțu, și au perit mulți den cazaci înracea noapte den spaima acéia. Și să să hie știuții de cei denafără spaima ce să făcuse la cazaci, luată era tabăra atuncea.

Zac. 30. Făcusă o năvală némtii craiului leșască asupra șanțului căzăcescă cu trei dzile mainte de ce să rânise Timus. Pre amiadzădzi era, cîndu Di-nov polcovnicul de

némți, socotindū fără grije pe cazaci, au dat știre și la léși și la unguri, la vremea ce vor audzi doba lui, să dea de toate părțile năvală, făcîndū el cu oamenii săi năvala la șanțuri. Si așea au fostu, că au mărsu némții și cu năvala dentiū luasă de la cazaci o bucată bună de șantu. Ce, ne-sărindū ungurii și ai noștri de pe alte locuri, să facă cazacilor spaimă, s-au pornit toată căzăcimea cu singur Timus la locul unde cuprinsesă némții și nu din sinete, ce apucindū drugi, hloabe, sinete de a țiis, au împinsu pre némți de la șanțuri și sărindū după dînșii asupra unii rîpi, cum să suie drumul de la tîrgu pe supt cetate, au perit némți la acéia rîpă cîțva, cît dzăcea tecsite trupurile de némți dentr-a-céa năvală la rîpă.

Zac. 31. Graiul leșescu sosise la Cameniță, împrotiva căruia și Hmil hatmanul, adunat cu hanul, purcesesă. Însă neștiindū încă de sosirea craiului la Cameniță, au pohtitū Hmil pre hanul să aleagă o samă de oaste tătărască, să răpadză cu Vasilie-vodă, să-i scoată pre doamna lui și averea și pre fecioru-său den chisoare. Au dat hanul pre sama lui Sirim-bei pre Vasilie-vodă și l-au pornit pre Ia Soroca.

Zac. 32. Ce, într-aceleasi dzile, amu neputindū a mai trăi cazacii de supt cetate, flămîndziți și străbătuți, au legat tocmaiă cu Ștefan-vodă și Chimini lanăș (că Condratchii purcesesă bolnav la Cameniță, den care boală i s-au prilejit și moartea) și au dat cetatea cazacii pre sama lui Ștefan-vodă, cu doamna și cu toată averea a lui Vasilie-vodă. Si ei, pre cîți rămăsese, au purces cu tabăra putină. Cineși cum-părasă cai de la unguri, de la ai noștri și de la léși, de supt cetate dendată s-au tras pen tîrgu, apoi pe Suceavă în gios, spre Șiret, cu oameni de zălog de la Ștefan-vodă, să margă cu pace. Si așea s-au fîrșit războiul cazacilor de supt cetatea Sucevei.

Capulă ală doodzécile

Încep. 1. În mică cumpănană stau lucrurile oame-nești și răssipele a mare case și domnii și bine au dzis un dascăl că lucrurile războaielor în clipala ochiului stau. Amu era Vasilie-vodă sosit cu ordele tătărăști la Prut, la Stefănești, cîndu l-au tumpi-nat vestea, cum amu cetatea au cădzut pre sama lui Ștefan-vodă și cum au perit și Timus și cazacii, cîți au rămas, puțini și în giumătate morți și liamne-siți și oblicise și Șirăm-bei, ce era cu Vasilie-vodă. Au stătut o dzi pre sfat, ce ari face cu un lucru ca acesta, știindu că acolea supt Suceavă era oști cîteva și ungurești și leșești. Au ales cu sfatul mîrzacilor o samă de tătari, să lovască de-a diréptul la Roman, iară altă drîmbă să lovască direptu supt cetate, că îmbla Vasilie-vodă cu lacrămi, cădzîndu la picioarele lui Șirăm-bei și cu multe daruri. Ce, cîndu sta lucrul gata și sfatul, numai să purceagă în ceambururi tătarîi, sosescu de la hanul olocari la Șirăm-bei, oriunde I-ari agiunge, într-acéia loc să lase toate, macara că ar hi și asupra vreunii trébi și îndată să purceagă îndărăptu, dîndu-i știre că iată a treia dzi are război cu craiul lesescu.

Zac. 2. Dacă au întăles Șirăm-bei porunca hanului de întorsu și cum era de aproape hanul de craiul leșascu, au lăsat treaba lui Vasilie-vodă și s-au întorsu într-acéias dată

cu oștile spre hanul. Iară Ștefan-vodă, luîndu pre doamna lui Vasilie-vodă cu toată averea și cu ficiarul lui Vasilie-vodă, Ște-făniță-vodă, au purces de la Suceavă spre Roman și cu al doilea conac au stătut în Roman, în mare grije de tătari, de carii amu Știia den străjile sale că au agiunsu Șiräm-bei cu Vasilie-vodă la Prut. Iară luîndu veste de în-torsul oardelor tătărăști, singur s-au aşedzat la Roman, în episcopie, iară doamna lui Vasilie-vodă și cu feciorul lui o au trimis la un sat al său cu pază, anume la Buciuléști pre Bistrițe. Ghimini lanăș den conacul dentî de la Suceavă pe Moldova, de la Răciuléni, au ales 800 de catane și Ștefan-vodă 300 de moldoveni și au trimis craiului leșescu într-agiutoriu la Cameniță. Și după ce au pornit acéstă agiutoriu Chimini lanăș cu Ștefan-vodă, în loc de multămită craiului pentru agiutoriul lui, carele îl trimisese și el asupra cazacilor, iară cu celealte oști Chimini lanăș au trecut în țara sa, la Ardeal, cu izbîndă la stăpînu-său, la Racoții. Iară Ștefan-vodă s-au aşedzat, precum s-au pomenit, la Roman.

Zac. 3. Aicea pre scurtă ni să cade a pomeni de Condratçhii leahul, polcovnicul craiului leșăscu, carele s-au pomenit că au fostă venit într-agiutoriu lui Ștefan-vodă asupra lui Timus, că, macara c-au fostă om strein, cade-să să nu să tacă hărnicia lui și hirea deplin ce avea. Omă ales la lucrurile războaielor, că cine să va îndemna la bunătăți, de nu să vor lăuda oameni harnici în lume, den carii unul era ales acest omă? Tăcut, îți părea că nu Știia nemică, iară unde trebuia să sfătuiască, izvor și toate cu mare inemă și pre cale; treaz, neînspăimăt la războacie, „cap oștenilor deplin, singur, unde tre-buiia, în frunte, cu deplină tocmaiă învățătoriu. De multe ori, cu 1.000 de oameni, care avea supt mîna lui, pre trei mii de tătari au bătut și pre cazaci

cu miile, oriunde și să tîmpina, îi înfrîngea.

Zac. 4. Nu s-au pomenit de semnele ceriului, carile s-au prilejit mainte de acéstea toate răutăți și Crăiei Leșești și țărîi noastre și stîngerea casei aceștii domnii a lui Vasilie-vodă, la rîndul său. Că era să să pomenească la domnia lui Vasilie-vodă, pentru cometa, adecaș steaoa cu coadă, care s-au prilejit cu cîțva ani mainte de aceasta așea de grea premeneală aceștii domniei și întunecarea soarelui, în anul cela, în care an s-au rădicat Umil hatmanul cu caza- cii asupra lășilor, foarte groadznică întunecare în postul mare, înaintea Paștilor, în anul 7156 <1648>, într-o vineri și tot într-acela an lăcuse neaudzite vacurilor, care toate semnele în loc bă-trînii și astronomii în Țara Leșască a mare răutăți că sintu acestor țări meniia. Mă vei ierta, iubite cititoriule, căci nu ț-am scris aceste semne la locul său. Crede neputinții oameniști, crede valurilor și cumplitelor vrémi, întreabă pe ce vrémi am scris și cît amu scris. Aș hi lipit aceste semne la rîndul său, ce arnu era trecut rîndul la izvodul cel curat și scriitorii carii izvodescă, puțini să află, iară tipar nu-i. Deci aicea de aceste semne îți dau știre și ales povestea lăcustelor, care cu ochii cumă venia am prăvit.

Zac. 5. Cu unu ană mainte de ce s-au rădicat Hmil hat- manul căzăcescă asupra lășilor, aproape de secere, eram pre atuncea la școală la Bară, în Podoliia, pre cale fiindu de la sat spre oraș. Numai ce vădzum despre amiadzădzi unu nuor, cum să rădică deoparte de ceriu un nour sau o negură. Ne-am gîndit că vine o furtună cu ploaie, deodată, pănă ne-am timpinat cu nuorul cel de lăcuse, cum vine o oaste stol. în loc ni s-au luat soarele de desimea muștelor. Céle ce zbura mai sus, ca de trei sau patru sulițe nu era mai sus, iară carile era mai gios, de un stat de om și mai

gios zbura de la pămîntu. Urlet, întunecare, asupra omului sosindu, să rădica oarece mai sus, iară multe zbura alăturea cu omul, fără sială de sunet, de ceva. Să rădica în sus de la om o bucată mare de ceia poiadă și așea mergea pe deasupra pămîntului, ca de doi coti, până în trei sulițe în sus, tot într-o desime și într-un chip. Un stol ținea un ceas bun și dacă trecea acéia stol, la un ceas și giumătate sosiia altul și așea, stol după stol, cît ținea de la aprîndză, până îndesară. Unde cădea la mas, ca albinele de gros dzacea; nice cădea stol preste stol, ce trecea stol de stol și nu să pornii, până nu să încăldzia bine soarele spre aprîndză și călătoria până îndesară și până la cădereea de rnas. Cădea și la popasuri, însă unde mînea, rămînea pămîntul negru, împuțit. Nice frundze, nice pai, ori de iarbă, ori de sămănătură, nu rămînea. Si să cunoaște și unde poposiiia, că era locul nu așea negru la popas, ca la masul aceii mîniei a lui Dumnedzău. Cîteva dzile au fostu acéia urgie; den părțile de gios, în sus mergea. Si tot atuncea au fostu și aicea în țară lăcuste și după acela anu și la al doilea, însă mai puține. Si apoi și în dzilile a lui Ștefan-vodă, au fostu lăcuste, însă pre une locuri și nu ca acéia desime ca în céia anu, de care s-au scris. Iarna să găsiia în pămîntu îngropate pre multe locuri.

Zac. 6. Ne întoarcem acmu iară la povestea de unde am părăsit. Si fiindu acéstea toate tot pe o vréme cu lucruri streine, ales cu lucrurile Crăiei Leșesti și împreunate, cumu ai întăles la războaiele Sucevei, nu ni să cade să trecem ce s-au lucrat între craiul leșescu Cazimir și între hanul Crîmului și hatmanul căzăcescu Hmil, atingîndu-să toate aceste și de țară. Sta craiul leșescu cu oștile sale supt Cameniță și dacă i-au venit și de la unguri acel agiu-tor, de care s-au scris, luase sfat să purceadă de la Cameniță îm-

potriva hanului și lui Hmil, undeși să va timpina, să le dea război. Ce, luîndu veste den limbi că au tras toate ordele hanului cătră sine, și pre Șirîm-bei, carele îl despărțise și-i trimisesă în Moldova, să nu flămîndzească undeva în gios oastea, au socotit să să lipască de Moldova, pentru hrana oștii, la Nistru, și acolea să aștepte pre tătari și pre cazaci. Și așea au făcut: s-au mutat de supt Camenită și s-au pus tabăra la Zvancea. Și îndată au făcut pod mereu pre coșuri peste Nistru, preste carile îmbla oștenii leșăști, pănă preste Prut, la pîine, la fînuri, strica și prisecile oamenilor. Și era la Hotin pîine în stoguri, cu mare bivștiug într-acela ană. Iară mulți den léși au plătit și cu capetele hrana acéia de oameni de țară, durîndu-i inema pentru munca sa.

Zac. 7. Hanul cu Hmil, dacă au vădzut că-i trag léșii la loc tare, să le hie a da războiu numai den frunte, s-au siită a merge asupra léșilor, aducîndu-și aminte războiul de la Berestecica. Ce, Hmil s-au suit în sus și au stătut cu tabăra la Husiatin, iară hanul au cuprinsu cîmpii Camenităi den sus cu ordele sale. însă n-avă cum să-i ilărnindzască pre léși, că-i hrăniia Moldova. A merge iarăși asupra lor, la strîrntoare, nu vrea, nice léșii la largă de tot vrea să iasă. Ce iară hanul au trimis pre Sefer Cazi-agă, veziriul său și craiulă pre canțeliarul său supt cetatea Camenităi și acolea s-au legat pace și s-au întorsu oștile, cineși la locurile sale. Și de atunceși Umil au început a strica legătura sa cu tătarii și să cerca la Moscă.

Zac. 8. Vasilie-vodă vădzindu-se în Țara Căzăcească cădzut den domnii, despărțit și de doamna sa și de cuconi și de avere (caută la ce aduce roata lumii mare case, că ce poate fi mai greu decât acăstea; dzică ca nice moartea) și nici o nedejde nu i-au mai rămas în prietenșugul cazacilor,

singur s-au tras cu hanul, la Crîm să margă. Și acolea ședzîndu pre obrocul de la hanul în cetatea Ghiuzlăului, cîteva luni, apoi de acolea l-au trimis hanul la Țarigrad, la împărătie, pre porunca împărătească.

Zac. 9. Iară Ștefan-vodă cu aședzată domniie la Roman, totu la Roman au ședzut, până i-au venit și steagul de domniie de la împărătie, cu care treabă trimisese boieri și pre Stamatie postelnicul, încă de la Suceavă. Au venit și unu agă mare cu caftan de domniie și cu steagul în Roman de la împărătie. (Caută aicea la ce voie au fostu domniile țării, până nu de multu și la ce sintu acmu.)

Zac. 10. La Roman petrecindu Ștefan-vodă, cerca în toate părțile și acmu unile, apoi altele de a lui Vasilie-vodă tupilate, ori odoară, ori bani. Den dži în dži să vădiiia unile la un loc, altele la altu loc. S-au oblicit și la sluga lui credută încă den boieria lui, anume Gătoaie, un surguci de a lui Vasilie-vodă tupilat la dînsul de cîțva preț, trimițiidiu-l pe dînsul la toate ce să lua den casa lui Vasilie-vodă, pentru credința și pre sama lui era odoarăle, cîte să lua. Multu au stătut în gîndu Ștefan-vodă, cu ce gîndu l-au făcut acel furtușag acea slugă a lui. Nu știi ce i-au părut pre dînsul și den-tr-alte semne mai denainte și den fapta aceasta cu surguciul, i-au tăiat capul în Roman, dzicîndu că: „De ar hi oprit unu lucru ce i s-au cuvinit lui, 1-ași hi iertat eu. El au furat un lucru ce să cuvîne unui domnū”.

Zac. 11. A prăvi era aievea și pedeapsa și stîngerea casei lui Vasilie-vodă și cîndai osînda-i osîn-diia și pre oamenii de casa lui, ales nepoții lui Vasilie-vodă, pentru multe doară cît au făcut și ei în vrémile sale, sile și scîrnăvii. Și întîii pre Stefăniță paharnicul, feciorul lui Gheorghe hatmanul, încă la Suceavă i-au tăiat capul, apoi pre Alexandru paharnicul și pre Enachie comisul, feciorii lui Gavril hat-

manul, nepoții lui Vasile-vodă, cu mare munci i-au omorât în Buciulești.

Zac. 12. După ce au luat steag și caftan de domniie Ștefan-vodă în Roman și cu același agă, carele i-au adus steag, au pornită birul și pocloanele împărătești, au venit în Iași în scaun și s-au aședzat cu întemeiată de atuncea domnie, fără grije, că împărăția era tînără, copil încă. Vezirii era bucuroși să hie lucruri cu pace den toate părțile. Ce domnia Ștefan-vodă fără grije, numai o samă de lăpușnăeni, ales Hînceștii, nu era deodată aședzați și fugisă Mihalcea Hîncul la turci. Ce, agiungîndu Ștefan-vodă cu bani la pașea de Silistra, l-au prinsă pașea și l-au trimis în obâzzi la Ștefan-vodă. Și l-au iertat și l-au pus armaș al doilea.

Zac. 13. Preste scurte vrémi după aședzarea domniei lui Ștefan-vodă s-au fîrșit dzilele sale și Matei-vodă domnul muntenescu, omu fericit preste toate domniile aceii țări, nemîndru, blîndu, direptu om de țară, harnic la războiae, așea neînfrîntu și nespăimat, cît poti să-l asameni cu mari oșteni a lumii.

Zac. 14. După moartea lui, au ales Țara Muntenească pre Costantin-vodă, feciorul lui Șărban-vodă. Și macara că era ficioar de domn, știut și lui Matei-vodă și altoru domni mai înainte, tot au fostu ferit, numai la nasu puțin lucru era însemnat, încă nu ieșise sufletul den Matei-vodă deplin, cîndu săiménii și dărăbanții, carii la acéia simetie să suise den izbînde cu Matei-vodă, cît nici domniaa, nici pre boieri întru nemică nu băga în samă, precum s-au arătat apoi și aievea fapta lor, au rădicat pre Constantin-vodă domn și au dat cu pușcile și cu sinetele de veselie. Și acéia domnie a lui Constantin-vodă au dat dzile Tomei vornicului și lui lordachie vistiernicului. Toma vornicul cădzuse pre mîna lui Ștefan-vodă de la cetatea Sucevei,

iară lordachie visternicul au venit singur de bunăvoie, ca un miel spre giunghiere, den Țara Căzăcească, că fusese cu Vasilie-vodă scăpat acolea. Era numai de perire amîndoi frații în Buciulești, închiși amîndoi și porunca mergea una după alta, să-i omoară. Iară cum au audzit Ștefan-vodă c-au stătut Costantin-vodă la domniia Țării Muntenești, în loc au răpedzit, să nu-i omoară, că era fratele lor Costantin postelnic în Țara Muntenească, cumanat cu Costantin-vodă. Și așea au hăldăuit Toma vornicul și frate-său, lordachie visternicul, atuncea de primejdii morții. Singur Dumnedzău, preste nedejdea omenească ferește pe cei direpti de primejdii, că ce oameni au fostu acești doi aicea în țara aceasta, ales lordachie visternicul, fără scrisoarea mea credză că va trăi numele lor în véci într-această țară de pomenirea oamenilor, den omu în omu.

Zac. 15. Constantin-vodă, domnul muntenescu, cu Ștefan-vodă, amu nu era în viața acéia, cum era cu Matei-vodă, însă era bucuroși amîndoi de aședzarea sa, ca niște domnii noaoă. Aicea în țară la noi s-au aședzat pace, numai îmbla pre la margine oști Căzăcești și tătărăști, dodeinduse cu léșii, însă amu mai slabe războaie decît cele dentii. Și curundu după acéia, s-au lăsat cazacii de tătari și s-au legat cu împărăția Moscului. Și era la noi în țară amu mai greu de dări, pentru mulțimea lefecilor ce ținea Ștefan-vodă pre pilda lui Matei-vodă, den carii nu fu mult și făcură zarvă aicea în Iași mare între sine slujitorii.

Zac. 16. Era săiméni de toți, cu cei den Țara Munteanească și cu cei de loc, de aicea, carii fusese în slujbă și la Vasilie-vodă, 1.000 și némti cu Lon-cețchii polcovnicul, 400 călăreti, léși 200 cu Voice-covțchii, căpitanul de lefecii, moldoveni cu léși amestecați cu Rușcit căpitanul 300,

lefecii de țară cu Grumadzea căpitanul, 400. Atîta samă de slujitori țiindu Ștefan-vodă, nici de la unii zarva nu s-au început, numai de la munteni săiméni și capetele lor și luase în voroava cu sine și pre săiménii cești de loc asupra nemților. Némții era pre giumătate aicea în Iași, iară 200 de nemți cu polcovnicul lor îi ținea Ștefan-vodă la Suceavă, în postul mare era, cîndu săiménii, den nebunia căpitanilor săi și den semetiiia de care să împlusă încă den Țara Muntească, s-au dată cuvînt în de sine și au purces bulucuri pen tîrgu și pre cîți nemți au aflat pre la ulițe i-au omorît. S-au făcut îndată o spaimă, o zarvă în tîrg. Némții, unii scăpați râniți la curte, căpitanul lor de-abia scăpat de la gazdă, cîți au putut a strînge de oamenii săi și cu acéia ce era la paza curții într-acéia dzi, au apucat cerdacul în curte, cél de piatră, și s-au orînduit de apărare acolea. Au stătut în mare zarve și spaimă toată curtea și singură Ștefan-vodă la mare spaimă, altor slujitori caii a mai mulți pre la odăi. Un năroc au fostă că bulucbașii și căpitanul săiménilor celor muntești s-au înșelat și au venit la Ștefan-vodă, chemîndu-i cu blîndete. Ce, cum au vînuit înaintea lui Ștefan-vodă, și săiménii să buluciia atuncea toți la un loc în preajma curții, înlloc au învățat de le-au tăiat capetele și căpitanului s-a trei buliucbași. Si acéia au fostă potolitul aceii zarve a săiménilor, că cum au înțeles că le-au perit capetele, înlloc au purces spre fugă. Acoperise iazul desimea și apoi au luat spre Socola. În ses la ceiriu, la pîrîul ce vine pe acolea, stătuse. Si ieșise și oastea asupra lor, toată curtea și slujitorii și nemții, peste porunca lui Ștefan-vodă, amu cu steaguri, cu dobe, cît ce putea, veniia să-i agiungă, să-și răscumpere den singele ce le făcuse săiménii lor. Ce au trimis poruncă tare Ștefan-vodă pre la căpitanii, cine ari cutedza să facă vreun războiu,

cu capul va plăti, numai să să raspundze săiménilor celor muntenesti, să-și margă la țara lor, iară cei de loc să rărnii pre iertare de acéia faptă. Deci au purces muntenii spre codru, can cu fuga și cești de loc o samă, iar o samă ce au rămas, i-au iertat Ștefan-vodă.

Zac. 17. Nu era ca o nemică aceasta zarvă de aicea împotriva faptei care s-au făcut, curundū apoi după aceasta de aicea, în Țara Muntenească, săiménii cu dărăbanții, fapta care de-abiiia de sa va afla în vreo țară, ca acéia. S-au rădicat săiménii cu dărăbanții și toți, preste toată țara lor și au abătut la casele boierești cu arme fărămîndu-i înaintea ochilor giupînéselor lor și cu conilor, fă-cîndū rîs pre multe locuri de fâmeile lor, jecuindū casele și avereia. Si nu numai în București, ce și la țara, la multe case, perit-au mulți boieri și negu-țitori jecuîți de dînșii. Iară n-au răbdatū Dumnedzău acéia faptă îndelungă, ce, la ce certare au sositū și ei, citi-vei la rîndul său.

Zac. 18. De simetiiia acéia acelor slujitori și faptă așea Scîrnava și de-abiiia audzită într-alte țări, supt mare grije și ca-ntr-o robiie fiindū Constantin-vodă la slujitorii săi, nu ce porunciia el, ce ce vrea ei să facă face, au agiunsū pre taină la Racotii craiul de Ardeal și aicea la Ștefan-vodă domnul de Moldova, cerîndū agiutoriu la mare nevoie sa de slujitori. Racotii, om tînar, în bine și mare avuție, zbura cu gîndul în toate părțile a-și face ceva veste, bucuros acestui prilej, îndată s-au gătit cu oști în Țara Muntenească, dîndū știre și la Stefan-vodă aicea, numai să purceadă, să să adune cu dînsul la apa Teleajinului. Numai ce i-au căutat și lui Stefan-vodă a purcede de aicea cu oștile sale. S-au intrat Stefan-vodă în Țara Muntenească pe den sus de Focșeani și Racotii s-au pogorît den țara lui pre apa Teleajinului.

Zac. 19. Dacă s-au oblicit aieve la curtea lui Constantin-vodă ca coboară și craiul și Ștefan-vodă cu oști, au strânsu căpeteniile slujitorilor și le-au dat știre de neprijetinsugul lui Racotii, cum vine asupra scaunului lui. „Ce să hiți gata și nespăimați, precum ați fostă la atîtea războaie, tot cu izbînde, ales aceia slujitori fiindu, cari vestite oști în lume, Căzăcești, au înfrîntă”. Acelea audzindu, striga toți pân într-unul: „La ei, la ei, numai să ni-i arăți”. Și aşea gătindu-se Constantin-vodă, au purces den București și de la al doilea conac au fugit de la dînșii spre Dîrstor spre pașea de Silistra, că să agiunsă și cu pașea, dîndu-i știre de toate aceste.

Zac. 20. Vădزîndu-se săirnénii și dărabanții înșelați de Costantin-vodă, nemică den nebunia sa n-au scăzut, ce în loc au rădicat domnū pe Hrizica-vodă anume și i-au pus surguciū în capă. Îndată acel Hrizica-vodă au răpeddit cărti în toată Țara Muntenească, dîndu știre că den mila lui Dumnedzău au stătut domnū Țării Românești; de sărg să strîngă țara la dînsul, la Telejin. Un aprod de-a acelui domnisor cu cărti cădzindu și pre mîna lui Ștefan-vodă, că neștiindu nemică de oști, mergea la slujitorii de giudețul (cum dzic la dînșii) Buzeu-lui, să încalece cu toții, au dat în străjile noastre. Și dentr-acélea cărti și din rostul aprodului au înțeles Ștefan-vodă toată povestea și de fuga lui Constantin-vodă și de rădicarea la domniile lui Hrizică-vodă.

Zac. 21. Ștefan-vodă cu ostile sale amu era la Sărata, iară Racoții den munti nu coborîse. Ce, nu era fără grije la noi, să nu vie acél domnisor întii, să ne lovască pre noi, până a coborî Racoții cu ostile sale. Deci, neștiindu nemică de Racoții, în ce loc este, nu s-au suită mai sus Ștefan-vodă, ce au stătut pre cîmpii Buzeului preste trei dzile și

într-aceleași dzile s-au coborît oștile sale Racoții în șes pre Teleajin. Și nedescălecăt bine încă cu toata tabăra, i-au dat știre străjile lui, cum sosescă săiménii la vad, pedestrimea și pușcile. La mare turburare și spaimă cădzuse Racoții, așea degrabă oaste simața apropiată și cu Ștefan-vodă încă neîmpreunat, că acolea era să să împreune oștile. Să nu fie fostă Gaudi căpitanul de némti a lui Racoții la cumpăna, era să hie făcut săiménii o poznă oștilor Ungurăști.

Zac. 22. Că cum au auclzit de la Gherghițe, unde rădi- casă pre acel domnișor, capetele săiménilor și dărăbanților de Racoții, că ieste mai aproape cu oștile lui și cum cu moldovenii încă nu este împreunat, au sfătuit să margă, să lovască întii pre Racoții. Cum le-au spus capetele sfatul, cum au început a striga toți în toate părțile: „Haida, haida, la ei, la ei”. Neasteptîndu nice porunca, nice vremea, nici tocmaiă, nici pre lîngă sine vreo tabără, cum să cade unii pedestrime să margă, ce, care cum putea mai înainte, cum ar hi la lucru gata, mîna bivolii carii trâgea pușcile, tot în biciu, nice la un loc încă strînsă oastea, ce care cum putea, buluc după buluc mai tare. Și cum au sosit la vadul Teleajinului, cum au început a da cu sinetele și deodată sa stoliia, până ari agiunge și celelalte bulucuri. Iară ce tocmaiă să hie la o oaste care era ca un roi fără matcă. Pușcile cum au sosit la apă, bivolii pre hirea sa, nădușî și de căldură, că era vara și de osteneala căllii pripită, cum au vădzut apa, cum au năvăliții într-apă preste oameni și au băgat pușcile într-apă după sine.

Zac. 23. Toate acéstea socotindu neamțul Gavdi, căpitanul lui Racoții, au îmbărbătat pre Racoții să-și tocmască oastea, iară el singur, cu pedestrimea toată némtască și cu pușcile, au purces și au stătut împotriva lor la vad și au tocmit pușcile spre săiméni și au început a da den tu-

nuri în săimeni. Da și săiménii din sinete și din pusei, cîte mai rămăsese nentrăte într-apă. Iară nu fu zăbavă, ce, cît s-au apropiat oastea lui Racoții și Gavdi le-au dată foc, odată, cum dau némăii, au și început a să mesteca săiménii și dărăbanții cu domnișorul lor. Si vădzindă Racoții turburarea lor și lucruri fără temei, au și început și pe den sus și pe din gios a trece oastea pen vaduri. Si îndată au purces toată pedestrimea muntenească și domnișorul lor cu călărimea, de cîtă avea cu sine, în răssipă. La fugă, ce sporiu să hie pedestrașului înaintea călărețului? Îndată i-au agiunsu ungurii, călărimea. Nu era altă, fără direaptă osindă pentru faptele lor și nu războia sau vreo apărare, ce direaptă mesér-niță. Trupurile dzacea polog pre șleah și spinii de la laturi plini de trupuri omenești. Si multe bulucuri încă nesosite, pre carii, cum și undești i-au tîmpinat, așea dzacea, pănă în Ploëști. Avut-au în ceasta zarvă Racoții oaste cu sine ca 12.000 de oameni.

Zac. 24. Lui Ștefan-vodă Racoții, îndată cît au sosit la Telejin, didésă-i știre să vie cum mai de sîrg. Si au mărsu într-acéia noapte cu oastea cîteva ceasuri, iară tot războiul nu l-au apucat, ce dizdimi-neață ne-au tîmpinat vestea de spartul săiménilor. Ce tot au mai mărsu în urma lui Racoții, carele cu toată tabăra purceseșe îndată după munteni. Aproape de Ploëști au stătut Racoții cu oastea tocmită în două părți și Ștefan-vodă cu oastea sa pre mijloc trećindă, au mărsu de s-au adunat cu Racoții. La adunarea lor au slobodzit toată pedestrimea lui focul și tunurile și apoi au purces oștile pre otace. Ștefan-vodă au avut cu sine pănă la 5.000 de oameni și foarte într-alesu oaste.

Zac. 25. Tot într-acéiași dzi, după descălecatul lui Racoții, au poftit Racoții îndată pre Ștefan-vodă la masă, vesel și voios de izbîndă ce au făcut. Cium-poiașul cu cim-

poi de urșinic la dvorbă cu dzicături. Și apoi, dacă s-au mai veselit, au poftit pre Ștefan-vodă pentru surlari să dzică și au dzis și surlarii. Era lîngă Ștefan-vodă un mîrzac, anume Rusten-mîrza, pre acéia au poftit Racoții să-l vadză și dacă l-au vădzut om sprinten, cu dzea îmbrăcat și cu cojoc îmbrăcat cu soboli peste dzea, că-i purta Ștefan-vodă bine, cum și pre alți slujitori — de-abiia de au avut la vreo domnie în țară milă, cum au avut la acéia domnū — l-au pus pre mîrzacul Racoții la masă. Și au petrecut acéia dzi cu masa, până aproape de sară. A doa dzi au purces oștile pre Praova în gios. Și aproape de Gherghiță, a triia dzi, luîndu veste Constantin-vodă de răssipă săiménilor, au ieșit înaintea lui Racoții cu 300 de oameni. Și după adunarea și cu Constantin-vodă, Racoții au trecută Praova pre pod și s-au aşezat cu tabăra și a sa și cu amîndoi domnii la Gherghiță.

Zac. 26. A doa dzi după descălecatal oștilor, au făcut Racoții masă mare și au cinstit pre amîndoi domnii. El singur în capul mésai, den-a-direapta Ștefan-vodă, den-a-stînga Constantin-vodă. Boierii lui cu boierii amînduror țărîlor vîrstați, în fruntea tuturora Chimini lanăș hatmanul lui. Vrei vedea cum înghite Racoții, mari și înalte gînduri, cum s-ari vedea crai preste crai și domnū preste domni. Orbă nărocul la suis și lunecos a stare la un loc, grabnicu și de sîrg pornitoriu la coborîș. Toate acéstea turcii prăvii cu coada ochiului, aceste tovărășii țărîlor acestora.

Zac. 27. După aceasta petrecanie, Racoții orîn-duindu pre Borăș lanăș cu 2.000 de oameni și Ștefan-vodă lefeccii săi și léși și muldovenii, să margă în urmă, unde ari înțelege vreo strînsoare de săiméni ori de dărăbanți, să-i cerce. Iară Racoții s-au în-torsu la Ardeal și Ștefan-vodă

în țară, iară Con-stantin-vodă la București. Și atuncea să vedzi de sărg și plata săiménilor s-a dărăbanților în toată Tara Muntească de Constantin-vodă.

Zac. 28. Cîți săiméni au rămas de la războiul cu Racoții la Telejina și capetele lor n-au răbdat mulți în Tara Muntească să rămîie, ce unii au trecut Dunărea, iară alții, cîți au rămas, n-au hălăduit de moarte, nice unul. Și nu păna la o vréme i-au cercat Constantin-vodă, ce vro doi ani. Undeși să obliiciai săiman sau dărăbanțu, îndată îl întepă. Plin cîmpul și pre lîngă București și pe lîngă alte orașe de trupurile lor întăpate. Și cum aducea cineva la divan ori fără divan și striga: „Doamne, ia, și iesta au fostu săiman!” în locu-1 întepă și cine-1 aducea lua plăscă, cum dzic muntenii. Păna într-atîta să suise certarea lor, cît den pizmă unul pre altul giura c-au fostu dărăbanțu și înloc pieria. Să făcea unora și năpăsti den pizmă, care den oameni nu lipsește în lume nici dănaoară. Ce giura pentru dînsul alti oameni și hălăduia sau de striga: „N-am fostu, n-am fostu dărăbanțu”, giura céia ce-i prindea, c-au fost și înloc îl întepă.

Zac. 29. Făcut-au bogată dobîndă Tării Muntenesti Borăș lanăș și ai noștri, păna și la olatele céle turcești n-au hălăduit. Fost-au în ceambuluri și mîrzacul céia, de care s-au scris, Rusten-mîrza, ce, acolea au rămas în Tara Muntească, aproape de Dunăre tîmpinîndu-se cu niște slujitori călări muntenesti. Lovisă și pre unguri muntenii la sat la Călugăreni, pre săngur Borăș lanăș, ce apoi pre urmă i-au purtat rău slujitorii lui Ștefan-vodă. Fost-au acéstea în anul 7163 <1655>.

Zac. 30. După acéstea toate ce s-au lucrat în Tara Muntească, aicea domnia lui Ștefan-vodă au fostu în pace, de să poate dzice că are casa acéa pace, lîngă cărei alta

lipită de părete arde. Așea și țara noastră nu să poate dzice că au fostă cu pace temeinică, cîndu răutățile din Țara Leșască și den cazaci nu ieșiiă.

Zac. 31. Să rădicase pre acéle vrémi un tîlhariu anume Ditinca, carele a vederea, fără siială, îmbla în ținutul Hotinului și a Cernăuților și porunciia satelor. Ce, au trimis Ștefan-vodă pre Bucioc stolnicul cu o samă de slujitori și l-au spartă și toti oamenii lui i-au răsipit. Si tot într-acăeași ană au purces hatmanii leșești asupra cazacilor iarna și au poftit și de la Ștefan-vodă agiotori. Si le-au dat 700 de oameni într-ales slujitori cu Voicehovschii căpitanul. S-au mărsu lășii asupra lui Hmil hatmanul, carele pierdzîndu nedejdea în tătari să-și scoate lucrurile la cap asupra lășilor, să lepădase de tătari și să legasă cu Moscul. Si au făcut lășii într-acea iarnă mare răutăți, împreună cu tătarii și cu ai noștri în Țara Căzăcească și închisese pre Hmil hatmanul cu moscalii la un loc, foarte fără veste și cu puțin lucru n-au luat toată tabăra moschicească și a cazacilor. Iară o samă de cară cu 24 tunuri au rupt. Ce, acăia gerî și viscol au lovit, cît multă oaste de îmbe părțile au perit de frig. Si să pomenește acăia război, de-i dzică Driji Pole, pănă astădzi.

Zac. 32. La anul după acăstea, împlut Racoții Gheorghii, cneadzul de Ardeal de duhuri spre mare lucruri, îndemnat și de șvedzi, carii rădicase și ei cu Carol Gustavă, craiul lor, asupra lășilor oaste, au început a să agiunge cu Hmil hatmanul căzăcescă, să hie în Țara Lășască crai Racoții. Si de atuncea îmbla solii și a lui Racoții la Hmil hatmanul și a lui Hmil la Racoții.

Zac. 33. S-au întunecat soarele într-acel ană, la luna lui iunie, cu mare groaze, cît perise soarele cu puțin nu toată lumina, tocma amiadzădzi și mulți oameni, neștiindu a

să féri de o întunecare ca acéia și privindă la soare multă,
au pierdut vederea în toată viață lor.

Zac. 34. La anul după aceasta, împreunat craiul șvedzăscū cu cneadzul de Prusi, domnul de Bran-deburgū, cuprin-să toată Crăiia Leșască, scaunele amîndoao, și Varșavul, și Cracăul, înfrîngîndă cu războiul de față pre craiul leșescū cu toată oastea lui. După care izbîndă Șvedul, cum s-au dzis, cuprinsă mai toată Țara Leșască și i să încchinase și hatmanii leșăști, neavîndă încătro lua, că din-tr-acolea Șvedul, dencoace Hmil hatmanul cu ostile Căzăcești și cu cîțva voievodzi moschicești, craiul leșescū singur, Cazimir, ieșit den țara sa în Țara Némăscă. N-ari hi gîndit nimă să iasă Crăiia Leșască de supt cumpăna ca acéia! Iară aceste lucruri mai de-amănuntul să să cerce, cine va vrea, la hroni-grafii lor. Noi ne întoarcemă la ale noastre.

Zac. 35. Dacă au vădzuț craiul șvedzăscū că el să stă-pînească o crăiie preste mare, cum este Șve-dzască și alta dencoace de mare cum ieste Crăiia Leșască, nu ieste în putință, și neamurile osebite și din lége și din obiceaiuri și hatmanii leșăști încă îndată l-au părăsit și s-au dat spre nemți, au îndemnat pre Racoții, cneadzul Ardealului, numai să vie asupra Crăiei Leșăști și cu acéia soliie au trimis și la Umil hatmanul Șvedul. Deci au stătut Racoții pre gă-tire cu oști, trimițîndă și la domni, în Țara Muntenească și aicea la noi. Deci Hmil hatmanul i-au pornit 20.000 de cazaci cu Anton polcovnicul într-agiitoriu și Constantin-vodă, domnul muntenesc pre Odivoianul căpitanul său, cu 2.000 de oameni, iară Ștefan-vodă, domnul nostru pre Grigorie Hăbășescul, sărdariul său și cu Frătița, căpitanul de Fălciiu, iară 2.000 de oameni. Si s-au adunat toate aceste oști, și ale noastre și célé muntești cu cazacii la Cernăuți, și au intrat în Țara Leșască pe la Sneatin.

Zac. 36. Racoții trăgîndu-oastea preste munți, au coborît în Țara Lesască pe la un oraș anume Strîi și aclea și céstelalte oști Căzăcești, muldove-nești, muntenești i-au ieșit înainte. Și au luat pre supt munți îndată la Cracau, la scaunul Crăiei Leșesti, care oraș era amu cuprinsu de șvedzi. Și luîndu Cracăul orașul Racoții pre sama sa, au purces spre Varșeav și aclea s-au împreunat cu craiul șvedzăscu. Spun de craiul șvedzăscu să hie dzis, după ce au vădzut oastea ungurească: „Nu vei stăpîni tu pre léși cu aceasta oaste!”

Zac. 37. Împăratul nemțescu, vădzindu-nevoia léșilor de șvedzi și craiul de Daniia asijdere temîndu-să de puterea șvedzilor, să nu crească până într-atîta, au stătut la un sfat amîndoi, să nu lase Crăiaia Leșască să cuprindă Șvedul. Și îndată, craiul de Daniia au întrat cu oștile sale în Țara Șvedului și împăratul nemțescu au dat craiului lesescu agiu-toriu. Deci, numai ce i-au căutat craiului șvedzăscu a lăsa pre Racoții și a merge apărarea țării sale. Apoi și Racoții ce au pătit în Țara Leșască, că nu om lungi mai multu, numai scrie scriitoriu lor anume Toppeltin. El dzice pre scurtă așea: „Ce au petrecut léșii de Racoții, să scrie léșii. Iară la ce au sosit Ardealul den ceste îmblete a lui, noi o mie de ani să plîngem cu lacrămi”.

Zac. 38. Léșii, cum au lipsit craiul șvedzăscu de lîngă Racoții, îndată s-au îmbărbătat și hatmanii lor și Cearnețchii voievodul și încă puțină oaste avînd la un loc au lepădat carele și numai cu călărimea, sprinteni s-au făcut a fugi de Racoții, până l-au tras cu oștile lui aproape de Litva. Deci au răsărit și i-au luat dosul și așea Racoții, Vădzîndu-să înșelat, au lăsat pre Gavdi căpitanul său cu o samă de pedestrime la un oraș anume Briscea Litovsca, singur s-au întorsu înapoia cu léșii în spinare la toate conacele. Didése

lăsii știre și la hanul și amu purceseșe și hanul cu oastea lui, cu toată, asupra lui Racoții. Au pierdut sărita Racoții curundū, însă nedejduia cazacilor, carii dacă l-au adus pănă la Meji Boje, la un tîrgū în Podoliia, au stricat toate podurile pre urma sa. Si de acolea au plecat fuga și ai noștri la Nistru și muntenii. Si așea au cădzut Racoții în mîna lăsilor, cerîndu-și de la dînsii viață cu răscumpărare de doao milioane, să le dea lăsilor bani, pentru care bani zălog luindū lăsii pre Apafi, fratele cneadzului de acmu Ardealului.

Zac. 39. Amu apropiindu-se cu oștile hanul, au făcut creștinește cu Racoții lăsii, l-au luat și l-au slobodzitū în țara lui. Iară oastea lui cu Chimini lanăș lăsată, toată au mărsu în robiia Crîmului. Spun de niște steaguri de catane, că cu năvală pen tătari ș-au făcut cale și au hălăduit. Iară mainte decît aceste tîmplări, némișii de Ardeal să rupsese de la Racoții, fără voia lui, năzuindū la țara lor pe aicea, pen țară, pe la Cîmpul-Lungū. De carii dîndū știre Racoții la Ștefan-vodă, au trimis Ștefan-vodă la Cîmpul-Lungū, de le-au ținut calea. Mare osîndă pre oameni, cîți s-au topit atuncea unguri în țara la noi, în munți! Zălogul, care s-au pomenit mai sus dat lăsilor de la Racoții, au ședzut pănă au murit la Liov și banii n-au mai luat lăsii.

Zac. 40. Nu s-au pomenit de prada lăsilor în Țara Ungurească, cîndū Racoții îmbla pen Țara Leșască spre Litva, iară Liubomirschi cu 4.000 de oameni au intrat în țara lui Racoții și multe sate și tîrguri au arsă.

Zac. 41. Într-acestă an ș-au sfîrșit și Hmil hatmanul căzăcescă dzilele sale, începătura și izvor a toate răutăți acestor părți de lume, a multe țări, cetăți, stingere și răzispă. Purceseșă cu oastea sa îri tîmpinarea lui 'Racoț, înțelegîndū de Racoții la ce slăbiciune au sosit de lăși și de

hanul cum au mărsu asupra lui. Ce, nu să știe cu ce gîndu mergea si el, că spun că scîrșca în dinti, amu în tabără bolnav si dzicea: „Ah! De mi 1-ar da Dumnedzău pre mîna mea pre acél dulău scurtul” Așea sintu cazacii la tovărășii de nedejde! Ce, curundu într-acesteș dzile, au murit Hmil hatmanul în tabără, precum s-au pomenit.

Zac. 42. Preste voie era turcilor aceasta înăltare a lui Racotii, cît amu poftia să iasă la Crăia Leșască și împreunarea lui cu aceste două domnii, de Moldova și de Țara Muntenească. Și era la turci lucruri slabe, împăratul încă tînar. Au sfătuit capetele o samă și au alesu pre Chiupruliu, omu cu hirea tare și vrâjmaș, s-au grăită împărătesăi, îmmei împăratului: „De nu s-a pune un om ca acesta ispravnic împărăției, Ardealul, Moldova și Țara Muntenească sintu ieșite den mîna împărăției”. Deci cum au stătut Chiupruliu la vezirie, cum au luat asupra sa toate și întii au stătut după lucruri de casă a aședza, a lămuri lăftele, cine cît ia fără ispravă de la împărăție, pre mulți omorîndu den capete. Apoi aședzîndu acéstea toate, au pus gîndu rău pre Racotii și pre aceste doao domnii.

Zac. 43, Ștefan-vodă vădzînd patimile și răzispă lui Racotii și temîndu-să de hanul, că era în sus, au purces den Iași la Suceava. Și de atuncea, den vréme în vréme aștepta și asupra sa primejdie. Și hanul, după ce au luat toată oastea lui Racotii în robie și toate capetele Ardealului și pre Chimini lanăș, hatmanul lui Racotii, între carii den boierii Ardealului au fostu rob și Apafi Mihai, carele ieste acmu cneadză de Ardeal, trimisese hanul doi agi mari ai săi, unul la împărăție, să știe împărăția de izbîndă lui și altul la Ștefan-vodă, cu poruncă să iasă hanului la Țuțora înainte. Și au luat cu acéia spaimă de la Ștefan-vodă cîteva pungi și au trecută spre Crîmă pre la Orhei și pe la Lăpușna.

Ştefan-vodă, după trecutul hanului, au venit în Iaşi.

Zac. 44. Toată povestea să Știia la împărăție de Ștefan-vodă și de Costantin-vodă, cum sintu la sfat cu Racoții una și cum i-au dat asupra lășilor oaste, iară și lășii cu laudă mare asupra țării, cazacii așijderea, pentru moartea lui Timus. Vezirul singur amu să gătia asupra lui Racoții și la domnii amîndoi trimisese porunca pre un agă mare de la împărăție, anume Uzun Ali-bei (spun de aceștii turcă c-au fostă cap mare la turci și cu sfatul lui s-au ales la vezirie Chiupruliul și apoi de Chiupruliul au perit), întrrebîndu pre domni, apuca-se-vor ei să margă amîndoi asupra lui Racoții cu oști, să facă această slujbă împărăției, să să curățască și de faptele sale cu amestecăturile ce avuse cu Racoții? Și atuncea spun că puseșe gîndu Chiupruliul să aducă pre Vasilie-vodă den Edi Cula, de undo era închis, să-l puie crai la Ardeal în locul lui Racoție, care lucru nu știu cum ar hi putut fi pentru lége, iară puterea ce nu lucrează?

Zac. 45. Care poruncă dacă au venit la Ștefan-vodă aicea și pre atuncea purcese Ștefan-vodă la munte, să aleagă loc de mănăstire care să cheamă acmu Cașinul, de la Răcăciuni m-au trimis pre mine în Țara Muntenească, sfătuindu-se cu Constantin-vodă, ce răspunsu vor da, viindu-le ammdurora o poruncă și la un prepus fiindu amîndoi la împărăție și amîndooă domnii atocma într-un chip de primejdie aproape. Iară nestătătoare și lunecoase hirile omenești! La greu și la nevoie cinești de sine să stea și apoi și cela și celalaltă mai lesne pieru! Si nice era putere alta, silia care de care să iasă inai bună, cu primejdia altuia la împărăție.

Zac. 46. Nu s-au apucat de acela sfat Constantin-vodă cu Ștefan-vodă, ce încă să temea să nu iasă ceva de la dîn-

sul, să vădească la împărăție Ștefan-vodă, ce-au răspunsu: „Cum ari socoti dumnealui, fratele nostru, mai bine, aşea să raspundze lui Uzun Ali-bei și să ne facă știre, pre acéia cale să răspundem și noi”. Au priceput Ștefan-vodă îndată îndoită inema lui Constantin-vodă și meșterșugul și au scris la Uzun Ali-bei, cum el este gata pre toată porunca împărătească, unde va hi voia măriei-sale vezirilui, acolo va merge cu toată oastea sa. Însă nu era acestu răspunsu den toată inemă.

Zac. 47. Constantin-vodă s-au apucat îndată de pungi, să-și tocmască domnia cu banii, că era avuția lui Matei-vodă neclătită încă, cu multe pricinе la împărăție, dzicindu că el n-au luat domnia cu sabia sau cu nescai oști streine, ce l-au ales țara după moartea lui Matei-vodă și el, de mare sile a lui Racoție și a lui Ștefan-vodă, temîndu-se de dînșii, au dat puțină oaste, carii niciși era munteni, ce mărgineni de Moldova, cît să hălăduiască de la scîrbă lor. Si cu de acéstea siliia să-și tocmască domnia.

Zac, 48. Vizirul deac-au vădzuț că nu să apucă ei să să sfădească cu Racoții și nu va face nemică cu aceasta, au stătut asupra domnilor, numai să vie să sărute poala împărăției de domnie și să-și margă iar la domnii. Atunci cea s-au apucat Ștefan-vodă la Uzun Ali-beiu deodată că va merge, pe de altă parte giurua toată avuția sa, numai să-l ierte vezirul de venit la Țarigrad. Si acéia au mîncat capul apoi a lui Uzun Ali-bei, că domnilor aşea au răspunsu vezirul, că de ari împle unul cîte o casă de galbeni de aur, nu poate acestu lucru să nu vie aicea. „Si de vor veni, iară domni vor fi. Iară de nu va veni Ștefan-vodă, într-un ceas oi pune pre acesta”, arătîndu pre Ghica vornicul carele era capichihaia lui Ștefan-vodă la Poartă. Spun de Ghica vornicul, cum au dzis acestu cuvîntu vezirilui, el au și alergatū

de au sărutată poala veziriului.

Zac. 49. Iară cît putem a înțelege den mulți și den multe lucruri pre urmă, adevărat de ar hi mărsu Ștefan-vodă la Poartă, domnū ar hi ieșit iară, că era Ghiupruliului cu mai mare veste să aducă pre domni la poala împărătiei, pre carii împărăția la prepus de hainie. Si spun de Vasile-vodă că mare grije avea că va veni Ștefan-vodă la Poartă și să hie dzis în taină: „Să nu-l aducă dracul aicea!”

Zac. 50. Iară cu anevoie este a merge de bunăvoie la grije și cumpăna vietii, știindu-se ja atîtea meste-cături și avîndu acolea la Poartă atîțe pîrîși greci, cărora să luase tot ce avea la începutul domniei lui și mulți au și perit, că au fostă la începutul domniei aceștiai mare jacuri a oameni streini, ales a greci, de oamenii lui.

Zac. 51. Începuse Ștefan-vodă și să lucra tare mănăstirea Gașinul, iară la anul după urdzitul ei, i-au venit mazilia, viindu domnū în scaunul țării Ghica-vodă, însă întîi lui Constantin-vodă, cu cîteva luni, cu Mihnea-vodă.

Zac. 52. Domnia lui Ștefan-vodă au fostă cu mare bivșug țării la toții anii domniei sale, care s-au trăgănat tocmai 5 ani, în pîine, în vin, în stupi, mare roadă în toate. Om deplin, capă întregă, hire adîncă, cît poți dzice că născu și în Moldova oameni. La învățături solielor, cărtîilor la răspunsuri, am audzit pre mulți mărturisindu să hie fostă covîrșindu pre Vasile-vodă. Mesele și petrecanile ceștii domnii de-abia la o vreo domnie să să hie prilejit, nu fără mare desfrînăciune la lucruri peste măsura curviei. Slujitorii mila și cinstea care au avut la această domnie n-au avut nice la o domnie, de cîndu odoacă țara. Iară cum i-au plătit slujitorii lui la maziliie, citi-vei mai gios, la intratul Ghicăi-vodă în țară și la ieșitul lui den țară, în Țara Ungurească. Ieșirea lui Ștefan-vodă den țară au fostă în

anul 7165 <1657> tocma pre acéia vréme i-au venit mazilia,
pe ce vréme au scos și elü pre Vasilie-vodă din scaună.

Capul doaodzecî si unulă

Încep. 1. Iară domniiia Ghicăi-vodă, cum s-au prilejit, s-au pomenit la domnii trecute, cum fiind capichehaia la Poartă, au ieșit la domnie. Era aicea în țară den dzilele altor domni, neguțitoria țiindă, până la domniiia lui Vasilie-vodă. Fiindă de un neam cu dînsul, arbănaș, l-au trasu-1 Vasilie-vodă la curte și deodată la boierii mai mănuște, apoi la vorniciia cea mare de Țara de Giosu au agiunsu. Și țiindu-i Vasilie-vodă de credință, l-au trimis la Poartă capichihaiia, vădžindu-l și om cuntenit la ț toate și scumpă, cum să cade hie cîndă capichi-hăiei să hie. Și așea au stătut de tare cu Vasilie-vodă, cît, până în vremea ce s-au luat amu cetatea Sucevei cu doamna lui Vasilie-vodă, la toate răscoale, la pribegii, cîte să prilejise lui Vasilie-vodă, de au ieșit în doao rînduri den scaun și după sminteaala sa și în Țara Muntenească cu cazacii, tot au ținut domniiia lui Vasilie-vodă nestrîcată la împărătie, până ce au sosit Ștefan-vodă la Roman, după izbîndă de cetatea Sucevei. Atuncea trimițindă Ștefan-vodă pre Stamatie postelnicul cu cîțva boieri de țară, să-i isprăvăscă steag de domniie și aicea pre fecioru-său, pre Gligorașco, care apoi a fostu domnă în Țara Muntenească, îl trimisese în Țara Ungurească, la închisoare. Deci n-au avut ce mai face și îm-

potriva unii țari și audzindū de fecior la închisoare, au stătut și el cu boierii lui Ștefan-vodă alătarea pre trébile lui Ștefan-vodă și au venit și singur cu aga, carile au venit cu steagul și cu alți boieri în țară.

Zac. 2. Ștefan-vodă socotindū iară acéia care socotise și Vasilie-vodă în Ghica vornicul, că este om de capichi-hăie, neavîndū gîndū să poată să iasă unul ca dînsul la domnie, l-au făcut de casa sa, cu nepoată-sa, fata Sturdzii visternicului, după feciorul lui, Gligorașco postelnicul. Și după ce l-au făcut cusruc de casa sa, pre feciorul său boie-rindu-1 cu agia, pre Ghica bătrînul l-au trimis iară la capichi-hăie, la Poartă și au fostu pe trébile lui Ștefan-vodă, până ce i-au venit maziliia. Chemin-du-1 veziriul Chiupruliul la sărutarea poalei împărătești și necutedzîndū a merge Ștefan-vodă la Poartă, au datu Ghicăi vornicului domniiia țărîi.

Zac. 3. Purces-au Ghica-vodă spre țară cu doi agi, den carii era unul musaip la împărătie și întîi pre Izmail-aga (carele apoi au cădzut agă spahiilor), Schimni-ceaus. Ștefan-vodă îmbla legânîn-du-să, încotro va lua, că era unii de-i sfătuia să margă la cazaci, ce era acéia sfat fără temei, cîndū vedea că de acolo Vasilie-vodă, cusruc fiindū lui Hmil, nu s-au putut pune în picioare, până au stătut cu gîndul numai să purceagă spre Racoții, de la care avea cărti cu giurămîntu, să nu se lase unul pe altul, până or avea o pîine, să o împarte.

Zac. 4. Aicea caută ce mulțemită au avut Ștefan-vodă de slujitorii săi cei miluiți: La Podul Leloaie, cîndū era Ștefan-vodă, s-au rădicat slujitorii toți, să jecuiască carăle. Și să nu hie fostu Gligorașco-vodă, feciorul Ghicăi-vodă, arătîndu-le mare certare, n-ar hi fostu fără acéia. Striga: „Lefe, lefe să ne deal!” Acéia mulțemită au făcut atuncea lui

Ştefan-vodă slujitorii pentru mila, care n-au avut slujitorii nici la o domnie.

Zac. 5. De la Tîrgul Frumos Ștefan-vodă, dăruindu cu un surguciū pe Gligoraşco-vodă, domnescū, l-au întorsu cu slujitorii la Iaşi, iară el, lovindu pre la Buciuleşti, la Cumâneşti, au intrat în munţi în Țara Ungurească. Ghica-vodă peste puţine dzile au intratū în Iaşi, tot într-acela anū 7165<1657> mainte de Paşti cu o săptămîriă.

Zac. 6. Si într-acéiaşi an vezirul împăratiei, Chiupruliul, purcegîndu asupra Ardealului, mersese poruncă si la hanul să încalece si amu era în Bugeag hanul. Si încă bine neasedzat Ghica-vodă, stîndu îndată după gâtire la oaste, că-i venise si lui poruncă să încalece cu toată țara, veni veste cum Ștefan-vodă trece munţii cu oaste în țară. Si viindu întinsă, au stătut cu tabăra dencoace de Roman, la Săboani, iar pre Tălmaci paharnicul îl trimisese cu străji spre Tîrgul Frumos. Cu puţine dzile mainte de aceasta veste de Ștefan-vodă, au perit Grumadzea căpitanul de Ghica-vodă.

Zac. 7. Precum era Ghica-vodă plecat spre sînge, cu mare cuntenire 1-am cunoscut aicea, că era cîteva cărți a o samă de boieri prinse la mîna lui, cu care chema pre Ștefan-vodă să vie, că avîndu Ștefan-vodă mare prijetinşug cu Săfer Cazi, vezirul hanului, carele îi scrie de multe ori: „Ce porţi grije de mazilie? Au aşea de neputernici ții tu pre hanii de Crîm, că de ari vrea să ție un domnū de Moldova supt aripa sa, nu I-ari putea să-l ție și preste voia altora?” Si aşea atunci pre Stamatie postelnicul au poruncit la Ștefan-vodă, cum va trece hanul spre Țara Muntenească, el să vie în scaun. Iară ce le ieste lor a batgiocuri pre creştini? Si aşea viindu Ștefan-vodă în nedejdea lui Sefer Cazi-aga și Ra-coții vădžîndu asupra sa greul ce-i venia, era bucuros

să să tulbure țărăle aceste în vrun chip.

Zac. 8. Ghica-vodă îndată au răpedzit pre Stamatie postelnicul la hanul, macara că era cartea lui la Ștefan-vodă scrise, prin să de Ghica-vodă, că venise de curundū Stamatie de la Crîm. I-au giurat că n-are nici un bănat, ce iară pre dînsul nedejdea lase, să tocmească acestū lucru. Au mărsu postelnicul Stamatie și au stătut la Sefer Cazi-aga, vezirul hanului și au scos pre singur Șârîm-bei aicea împotriva lui Ștefan-vodă. Nu vrea Sefer Cazi-aga, ce i-au arătat Stamatie postelnicul mare stricăciune țărîi, de să va face într-altū chip. Ce și agiutoriul era foarte ciudat, că venise Șîrîm-bei cu vro 300 de tătari și nici la puțin războiu ce au fostu la Strungă, n-au fostu, nice s-au apropiiatu.

Zac. 9. Ghica-vodă după ce au răpedzit pre Stamatie postelnicul la hanul în Bugeag și vădzindū apropiérea lui Ștefan-vodă, au purces spre Tuțora și la Tuțora preste puține dzile s-au împreunat cu Șîrăm-bei, făgăduindū și hanului și lui, pentru osteneala lui, daruri. Au purces în frunte Șîrăm-bei și fețorul Ghicăi-vodă, Gligorașco-vodă. Si măr-gîndū toată noaptea acéia și pre amiadzădzi, a doa dži au sosit spre Tîrgul Frumos. De la Podul Leloaie străjile care trimisese înainte Gligorașco-vodă au dat de strajea lui Ștefan-vodă în Crivești, cu care era Tîlmaci paharnicul.

Zac. 10. Au simțit Tîlmaci oastea că vine, au silit să nu sa arate cu oastea sa, ce de după niște piscuri au purcesu spre Strungă. Mai sprinteni oameni numai ce au fostu, au venit la podetū pre drumul carele merge de la Tîrgul Frumos spre Roman și acolea, pănă a sosi și ai noștri cu oastea, dentii voroava, apoi au început ai noștri și sfada. Iară dentr-acéia voroava dentii sosise la urechile lui Șîrăm-bei că ieste hitlénșugă. Pentru acéia, nice s-au apropiat de oaste. Săjîngrcsise amu șagă, cîndū au sosit steagurile

oștii noastre și pre vo sută de tătari, că pre mai mulți nu-i lăsa Șirăm-bei. Și la hartul acela de ai noștri au cădzut cu calul Gavriliță-aga pre atuncea de darabani și-i apucase hartul lui Ștefan-vodă. Ce au săritu niște tătari și de ai noștri o samă și l-au scos, iară rănit în cap foarte cu grea rană și la o mînă cu scădere la dégite. De ai lor încă s-au rănit cîțva, den care rane au și râurit unit. Ce, dacă s-au apropiiat steagurile den partea Ghicăi-vodă și cu tătarii, n-au mai stătut nici hartul lor, nice Tălmaci paharnicul cu steagurile, ce au plecat fuga spre Șchei. Și acolea, aproape de Șchei, s-au întorsu o samă de oșteni a lui Ștefan-vodă și niște unguri ce fusese cu Tălmaci paharnicul și la cela întorsu a lor au perit vro 30 de oameni, ai noștri gonași, ce era mai în frunte și au apucat și vii i-au dus la Ștefan-vodă, unde era cu tabăra, la Săboani.

Zac. 11. Cum au oblicit Ștefan-vodă den limbi că este adevărat Șirarn-bei cu capul său, n-au stătut, ce niște némți ce avea, vro 80 pedestri, i-au trimis la vad la Șiret, să apere vadul, iară el singur cu oastea călare au plecat fuga. Și de atuncea n-au mai vădzut Moldova în toată viața sa Ștefan-vodă.

Zac. 12. A sosit la Sirétiu și Gligorașco-vodă cu toată oastea, ce n-avea cumu să treacă Sirétiul îndată, că era mare și să vedea în céia parte și pedestrimea, care dacă au audzit c-au fugit Ștefan-vodă, ei s-au apropiat de Siret și s-au încchinat la Gligorașco-vodă, pre carii apoi Ghica-vodă bă-trînul pre toți i-au dat în robia tătarălor a lui Șirăm-bei, care faptă necreștinească nimé nu o laudă. Și mult au stătut fecioru-său, Gligorașco-vodă, să nu să facă un lucru ca acéla, niște oameni închinăți fără război, creștini, ce n-au avut ce face. Și dacă au venit în Iași Ghica-vodă, au mai omorît pre niște vornicei a lui Ștefan-vodă, fără nice

o vină, numai căci au fostă slugi.

Zac. 13. Si cu aceste fapte au ieșit Ghica-vodă vărsătoriu de sănge la vîrstă bâtrînătelor ce era. Si asea, mîntuit de Ștefan-vodă, au stătut după gătirea la oaste și de împreunare cu hanul. Au purces cu oastea, ca cu 7.000 de oameni în Țara Muntenească și den Țara Muntenească, amu împreunat cu hanul și avea hanul 2.000 de cazaci cu Hanenco polcovnicul de Omanî, au intrat în Țara Brașéului. Acolo, ieșindă den Brașéu o straie, i-au lovit tătarii fără veste, cît păna la Brașéu de-abiia de au scăpat cineva dentr-acăia straie.

Zac. 14. Pre unde am intrat în Țara Ardealului, în mijlocul munților era o palanca de zid și tras zidiul den rîpă a unui munte, păna în rîpă altui munte. Acolă să hie pus nescare pedestrime ungurii, fără vărsare de sănge n-ar fi fostă intratul nostru. Ce, cîndă am sosită noi, am aflat palanca și locul acăia pustiu de oameni. Au dzis Hanenco polcovnicul căzăcescă: „O! doamne, cum n-ai dat toate unor neamuri? La noi la cazaci, de ai hi dat aceste locuri, cine ari putea să între în țara noastră?”

Zac. 15. Dencolea, despre Timișvară, amu intrase Chiupruliul vezirul și dencoace hanul cu domnul nostru de Moldova și cu Mihnea-vodă, domnul muntenescă. Cine poate deplin să scrie prada, stricăciunea, robiia Ardealului de pre acéle vremi și părților aproape de Ardeal? Oastea Ghicăi-vodă au luat atuncești în Țara Brașéului, care să chiamă cu altă nume Bîrsa, trei pălănci, den care pălănci bieții oameni închiși, toți în robiie au mărsu tăta-rălor văcănică.

Zac. 16. Într-una den célé pălănci, gîndindă Ghica-vodă că va hi multă avuție în cetățuie, cîndă era amu tecsită oastea, plină palanca de tătari, au intrat și el cu

mare nevoiță înlontru, unde nu era locul unui domnū să intre. Puțin au lipsit de nu s-au nădușit de desime acolea și cu puțin suflet de-abia au ieșit și lovit de un tătar în cap. Nimă să nu bănuiască, căci să pomenescu acăstea, că lătopisețile nu sintă numai să le citească omul, să știe ce au fostă în vrémi trecute, ce mai multă să hie de învățătură, ce ieste bine și ce ieste rău și de ce-i să să ferească și ce va urma hie cine: domnul den faptele domnilor, care cum au fostă și cu ce veste și pomană, să ia urmă de viață, boierii urmăndu pre boierii cei cinstiți și întălepti, slujitorii a slujitorii, că cinești după breasla sa, cine urmadză pre cel cinstiști, cinstiți, cine urmadză pre cel rău, rău ieste și rău să va săvîrși.

Zac. 17. Den Țara Bersii au purces oștile pe mijlocul Ardealului, spre scaunul acei țări, unde era de pază a curții crăiești, cum dzic ei, niște haiduci, deci și curtea și orașul Belgradul într-o mică de ceas au stătut cenușe. De acolea s-au despărțit Șirîm-bei de la hanul, cu carele s-au poftit și Gligo-rasco-vodă și au agiunsă cu prada pănă în olatele de Ungurimea de Sus. Și la Sibii, iară adunându-se oștile, au lovit pre la Oradia și au trecut la Inău, care oraș vezirul amu luase. Și vădzîndu că nici o oaste nu este nicăiuri, au lăsat pre pașea de Buda, Sinan-pașea, să tocmască cetatea și să o aședze cu oaste și i-au orînduit și pre domnul nostru, pre Ghica-vodă și pre Mihnea-vodă depreună. Iară vezirul singur, Chiupruliul, întălegînd și de niște amestecături la împărătie, precum era tînar încă împăratul, s-au întorsu cu mare sîrguială la Tarigrad, iară noi cu acel pase am ședzut pănă la Simedriu, de am tocmit Inăul. Și au mai luat pașea de Buda niște pălănci pe aproape și cu Șirămbeni despărțit Gligorașco-vodă au luat o cetăuie anume Almașul. Și de la cel pașea au luat Borcea lanoș domnia

de Ardeal.

Zac. 18. De la iulie, în care lună purcesesă Ghica-vodă, la dechevrie, pre la svetii Nicolai, au sosit în Suceavă și au iernat într-acă iarnă Ghica-vodă în Suceavă, pentru mare omor ce era aicea în Iași. Hanul dentr-acea cale, dacă au sosit în Crîm, au omorit pre vezirul său, pre Seferi Gazi-aga, pre porunca Chiuprului lui, că oblicise vezirul îmbletele lui într-aceste țări și dzicea el totdeauna hanului: „Nu te lăsa de toate să îmbli în voia turcilor. Nu de toate să-i asculti, că ei, pre cît le vei îmbla în voie, pre atîta să suie în cap!”

Zac. 19. Borcea lanoș, unul den slugile lui Ra-coții, au luat domnia, cît să să potoale turcii. Și pentru să vadză turcii că este adevărat împotriva lui Racoții, cît au purces oștile, îndată s-au făcut a cere de la turci agiotoru și îndată au venit porunca și la Mihnea-vodă în Țara Muntenească și la Ghica-vodă aicea, să-i dea lui Borcea lanoș agiu-toriu. Deci, îndată i-au trimis și Ghica-vodă cu Nicolai Cîrnul agiotoru ca 1.000 de oameni, ce n-au făcut zăbavă multă acolo.

Zac. 20. La anul 7166< 1658>, Racoții, ca acela ce să îneacă, de sabie goală să apucă, iară au coborît cu oști în Ardeal, încă fiindu cetățile Făgărașul, Oradiia, Sibiul cu oamenii lui. Iară Borci lanoș cu turcii s-au încis în Gliujvaru spre partea turcească. Și avînd și Costantin-vodă prilej bun, ca 4.000 de oameni, lefecii și Ștefan-vodă amu mai slab și cu 500 de oameni, au pus gîndul iară să facă amestecături în îmbe țările. Și așea au orînduit pre Constantin-vodă iară în Țara Muntenească și pre Ștefan-vodă aicea în țară. Și stîndu așea sfatul, trimisese Ștefan-vodă cu bani pre Tîlmaci paharnicul m părți Căzăcesti, să facă oaste, pohtindu pre hatmanii leșăști să nu apere

acestă lucru. Și amu strîngea oameni Tîlmaci în Mo-vileu, iară acolea, la Racotii, s-au schimbat sfatul într-altă chip.

Zac. 21. Mihnea-vodă domnul muntească, om fără de nice o frică spre Dumnedzău, fără nice un temei, tiran direptă fantastic, adecă buigitoriu în gînduri, au pus gîndu să să hăinească pre turci. Și mirîndu-se, cum va face să n-aibă siială de boieri ce era capete Țării Muntenești, cu mare și nespuse tiranie, 30 de boieri, tot fruntea aceii țări, au omorît ș-au pus pre voia sa boieri. Și după această faptă, au răpedzit la Racotii, dîndu-i știre că, ori la ce-i va scoate norocul și vremea, este tovarăș împotriva turcilor cu dînsul. Care lucru înțălegîndu Racotii, dentii n-au credut pre Mihnea-vodă, apoi, dacă i-au trimis giurămînturi și au vădzut adevărată voia lui, că este împotriva turcilor, au schimbat sfatul și au lăsat Tara Muntească să cîrmuiască Mihnea-vodă despre acăia aripă, fiindu pre loc cu domnia și cu prilej de oaste, iară pre Constantin-vodă l-au orînduit asupra Moldovei, avîndu iarăși și Constantin-vodă oaste mai gloată și prilej a ținere oaste. Pre Ștefan-vodă l-au oprit, făgăduindu-i că, de va da Dumnedzău lucrurile spre folosul lui, iarăși elu va hi la domnie și așea au rămas Ștefan-vodă înapoi. Nicolai Cîrnul încă vădzindu coborîrea lui Racotii și amestecate lucruri, au venit cu oastea ce să trimisese.

Zac. 22. Acăstea audzindu Ghica-vodă că să lucrează la Ardeal, cum iară să gătează amestecături asupra țării, au trimis la hatmanii leșăști pre Gligorie paharnicul, să nu priimască lucruri carile sintu împotriva împăratiei, de face Ștefan-vodă lefecii în țara lor asupra țării. Ce hatmanii leșăști prea lesne s-au apărat, dzicînd că în partea cazacilor să fac acelea, nu la dînsii. Și era Ghica-vodă cu tabăra întracea vară la Cîrniceni, ce dacă au vădzut de sfatul într-altă

chip schimbat la Racoții și au oblicit că și Mihnea-vodă adevărat împotriva împărăției hain și Constantin-vodă gata să vie asupra țării, direptă peste munți să coboară, s-au mutat cu tabăra la Capul Stîncii, despre Țuțora, în preajma Bugeacului.

Zac. 23. Împărăția înțelegîndu de aceste turburări la Ardeal, stîndu vezirul după paza mării despre oști cu galionuri Venetiei, trimițîndu la hanul, numai ori singur, ori pre un soltan cu oștile Crîmului să trimăță în ceste țări împotriva Ardealului. Ce, încă nu sosise în Bugeag soltanul, cîndu dencoace Constantin-vodă au intrat cu oști în țară pre Oituz și în Țara Muntenească Mihnea-vodă au intrat în turci. Pre unii i-au omorît, pre alii mulți au și bote-dzat, cîțiși s-au aflat turci în țara lui, ori slujitori de ai lui, ori agi, ori neguitori. Și așea s-au început ca de iznoavă amestecăturile în ceste țări. Mihnea-vodă după această faptă, singurii, sprinten, au mărsu de s-au adunat cu Racoții de față, în munți la strajea ungurească, unde venise și Racoții și s-au dat credința unul altuia. Și s-au în torsu Mihnea-vodă în Tîrgoviște, unde era toate oștile lui strînse și Racoții i-au dat o samă de némti ai săi și catane. Și au purces Mihnea-vodă în olatele turcești asupra Giurgiuvalui singur, iară o samă de oaste asupra Brăilei, iară pre Cornia despre Mehedia și preste Dunăre, ardzîndu și prădîndu. El singur au luat Giurgiuul și l-au arsă și Brăila iară au arsă oștenii lui și au arsă și Galații atunci tot acéi căpitani ai lui și la Dobrogea, asupra Hîrsovei au trecut oastea. Ce acéia den locu n-au îmbiat bine, ce de-abia au scăpat de turci.

Zac. 24. Acéstea s-au început în Țara Muntenească, iară aice Constantin-vodă cu 5.000 de oameni au venit asupra Ghicăi-vodă. Avea limbi Ghica-vodă și de la Ro-

man apucate de ai noștri și amu de la Podul Leloaie și vădzindă apropiate oastea, au scos și Ghica-vodă toată călărimea împotriva lui cu Hăbășescul hatmanul și Grigorie paharnicul. Iară singur Ghica-vodă cu toată pedestrimea și cu pușcile au trecut la Tuțora în céia parte Prutul. Fe-ciorul său, Grigorașco-vodă, era amu purces la Tarigrad la dvorbă.

Zac. 25. Oastea Ghicăi-vodă, de care s-au spus, călărimea, dacă au trecut Iașii noaptea, au mas în răpile Tăuteștilor și acolea au făcut sfat capetele, cum să să dea război cu singuri călăreții, fără focii, fără pedestrime. Si cu Constantin-vodă amu să știa den limbii că era și némți călări cu foc și săiméni pedestri și oastea ungurească, nu este cu cale și fără sminteaală, ce au ales cu sfatul numai să să întoarcă toată oastea la céialaltă oaste și numai 200 de oameni, ca-n chip de straje, să să arate oștii lui Constantin-vodă. Si așea au purcesu oastea îndărăptă, iară 200 de oameni cu Voicihovschii căpitanul au purces pre Bahlui în sus și mai sus de Movile, îndată s-au tumpinat cu oastea lui Constantin-vodă, viindă în tocmală.

Zac. 26. Oastea noastră, care să întorsese cu Hăbășescul hatmanul, n-au păzit calea spre Tuțora, ce hatmanul singur descălecat la mănăstirea lui Aron-vodă și cu alți boieri, iară oastea de pe supt steaguri au împlut tîrgul, pen pivnițe slobode cu vinuri, pen case, pen poduri, morți beti pre ulti, pren toate pivnițele, îi bătea căpitanii, să-și margă la steaguri, ce, care bătu ascultă, la grabă ca acéia? Căpitanul Voicihovschii, dacă au vădzut în tîrgu mai toată oastea bată, s-au oprit de laturea tîrgului cu oamenii ce era cu dînsul. Iară Constantin-vodă, dacă au spsit amu la văiuga Copoului, au stătut, gîndindă că este oaste în tîrgu supusă. Iară dacă au vădzut că nu ieste oaste, ce ieste o glogozală

deșartă, au luat cu oastea pe deasupra Copoului și pentru vii și acolea, la capul viilor, s-au tocmit în tocmală oastea și au stătut.

Zac. 27. Era léșii a lui Ștefan-vodă, carii fusésă la dînsul lefeciei, cu Constantin-vodă în frunte și o samă de cătane. Cu acéia ai noștri beți fără porunca nemerui, fără nici o tocmală, au început harțul întrîndu beți cu săbiile zmulte pănă în șiragurile Unguréști. Au căutat și noao a sta cu Voice-hovschii căpitanul, să nu pieie atîtea oameni și au stătut harțul acéia mai bine de un ceas, neputîndu a-i dezbară nice într-un chip pre oamenii beți den-tr-acela loc. Și amu perise de cei 4 oameni și să apropiaia încet toată oastea. Am purces pen tir g direptă, gonașii au dat după noi, însă numai pănă la marginea tîrgului și au stătut Constantin-vodă pre loc, pănă au cercat bine tîrgul și curtea. Și oblicindu de Ghica-vodă la Tuțora, n-au băgat oastea pen tîrgu, cum au făcut ai noștri, ce alăturea cu tîrgul, peste valea ce să dzice la noi Cucata, trecîndu cu oastea, au purces întinsu în urma noastră cu oastea tocmită, apucîndu pre mulți de ai noștri în tîrg, carii au plătit scurnpă acéia vin ce-i gătise, îndată cu capetele sale.

Zac. 28. Oastea noastră, cum era răzsipită den purtatul prostă, așea și cu mai mare proastă au venit poruncă, numai să li să dea războiu. Amu aproape de Capul Stencii, direptă pre culme, au stătut toate steagurile a noastre în tocmală și au așteptat pre oastea lui Constantin-vodă.

Zac. 29. Amu nu léșii, ce draganii némăscă era în frunte tocmită la Constantin-vodă cu foc și un stol toată céialaltă oaste, căriia nu era a noastră depotriva, că și mai puțină cu mult și fără foc, oaste călăreață numai. Iară preste poruncă nea-vîndu cum hi într-altă chip, au sărită steagurile noastre întîi la dînsii și mai ales căpitanul Voice-

hovschii ca un mare viteaz și acmu, aicea și la toate trébile, hie cîndă slujitoriș deplin, înloc au luat pre catane ce era în frunte la harțu în sabie și păñă la némti au cădzut acéia mai toți, fiindă la acești ai noștri și cai mai proaspeti. Si au dat steagurile lui Voicehovschii dirept în focul nemților, den care foc înlocu au picat cîțva slujitori de ai noștri și un stegar de a lui Voicehovschii. Iară nemică nespăimîndu-se ai noștri de acéia cădere a celor slujitori, intrase amu cu săbiile în némti, cît n-ar hi putut a mai da foc al doilea rîndă, așea să amestecase, îndată au năvălit toată oastea și si aripile ostii lui Constantin-vodă, deci numai ce au căutat să să dea îndărăpt steagurilor noastre. S-au prilejtit la întorsul ostii noastre peste trupuri de unguri, carii cădzuse la tîmpinarea dentii, un ungur cădzut de rană, lăsat în loc de mortu, au apucat o suliță care cădzuse lîngă dînsul și vădzîndă că fug ai noștri, au apucat suliță și au tîmpinat pre un slujitorii de ai noștri direptu pen vintre și înloc au cădzut bietul slujitoriș de pre cal gios.

Zac. 30. Încătro era a năzui ostii noastre, era loc foarte rău și îndată coborîsul Jijii, singură Jijia de trecut rea și tinoasă, nice de vad, nici de-notată. La pod nu încăpea și buldzîndu-se, cădea de îmbe părțile pe lîngă pod acei de pe de laturi într-apă, cît de îmbe părțile pe lîngă pod cuprinsă era Jijiia de cai și de oameni. Si acolea multă oaste de a noastră au perit și mai mulți de apă. Au cădzut și vii cîțva pre mîna lui Constantin-vodă și mai aleși den boieri: Bucioc, Buhuș sulgériul cél mare pre atuncea și Gavriliță Costachie jitnicér mare pre atuncea. Pre boieri, dacă i-au dus la Constantin-vèdă, îndată i-au pus iară la boierii și slobodzii, fără nici o pază. Peste podul Jijii nu mai gonit oastea lui Constantin-vodă, ce au stătut pre deal la mas cu toată oastea. Iară Ghica-vodă cu oastea

amu spăimată s-au sfătuit și cu noaptea au purces spre Lăpușna cu pedestrimea și cu pusei, răpedzindu îndată de olac la el-agasi de Bugeag dîndu-i știre de aceste toate.

Zac. 31. Mărs-au darabaniii bine pân în Lăpușna, acolea pre loc răsuflîndu o dzi oastea, a doua dzi agiunși darabaniii de Constantin-vodă cu giuruită de milă și de lefe, dimineața s-au sculat și au apu-cată pușcile câte era, depreună și cu săiménii au purces înapoi, făcîndu gîlceavă mare căpetenilor și cine ari râmînea, cu moartea lăudîndu-i-să. Care gîlceavă a lor vădzîndu boierii pre cîți era, să nu-i apuce cu de-a sila, s-au dat în laturi. Iară singur Ghica-vodă au ieșit la dînsii cu slicul amînă, rugîn-du-să să hie îngăduitorii, nu mai mult de cinci-șase dzile, spuindu-le adevărat venirea sultanului. Ce n-au avut cui dzice, nebu-nite gîndurile prostimei și turburate și s-au aflată ca aceia, carii nu s-au rușinat de chip de domnă, ce l-au împinsu de la pusei pre Ghica-vodă și au purces cu pușcile spre Iași. Iară curundu au luat plată deplin pentru faptele sale, precum vei cîți mai gios.

Zac. 32. Rămîndu Ghica-voclă numai cu boierii, n-au cutedzat să mai zăbăvască la Lapușna, ce au purcesu spre Tighinea, pre Bîcă până la Luțcni și acolea au așteptat pre el-agasi. Iară darabaniii și cu săiménii au venit aicea în Iași și s-au încchinat la Constantin-vodă cu toții și de la Movileu într-acés-teșii dzile au venit și Tîlmaci paharnicul cu cîțva de' a lui Ștefan-vodă. S-au mirat Constantin-vodă de săirnă și de dărăbanți, carii cu toții era până la 700 de oameni cu foc și cu tunuri.

Zac. 33. Și așea Constantin-vodă aședzîndu-se în scaunul țărăii, au trimis și la Țarigrad, cercîndu cu făgăduință să-și tocmască domniia, ce n-au apucat să-i vie răspunsul, nici era cum, ce om era Chiupruliu vezir pre atuncea, că

într-acélesi dzile au sosit pre Botna și el-agasi cu o samă de oști. Și s-au mutat și Ghica-vodă de pre Bîc la Botna și amu împreunat cu el-agasi au stătut la Căușéni, până au sosit și sultanul.

Zac. 34. Turburarea a lui Racoții amu era la știrea împărăției și hainia a Mihnii-vodă. Deci asupra lui Racoții era orînduit Ali-pașea, vezirul de Buda, iară asupra Mihnii-vodă, galga-sultan den Crîm. Și atunceși veni veste și de schimbarea Ghicăi-vodă den ’domniaiia Moldovei în Tara Muntenească cu domniaiia aceii țări, în locul Mihnei-vodă. Iară aicea în țară, în locul Ghicăi-vodă, au dat domnia lui Ștefanită-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă, care lucru, pentru să nu să răschire boierii de pe lîngă Ghica-vodă asupra vremii acéie, s-au tăinuit multe dzile acestu lucru, apucîndu-să Ghica-vodă că va primeni acestea împotriva lui Constantin-vodă cu sultanul.

Zac. 35. Galga-soltan, macara că-i venisă amu de la împărăție porunca să rădice pre Ghica-vodă de la Moldova și să-l ducă, să-l puie domnū în Tara Muntenească, aflîndu lucrurile în Moldova iară așea amestecate, să nu lase pre Constantin-vodă, hainul împărăției, în scaunul țărîi, au purces în sus pre Prut și au stătut cu coșuriule la Bolota, mai gios de Tuțora. Și acolea făcîndu sfat, singur au rămas cu coșurile și au oprit pre Ghica-vodă lîngă sine, iară oastea toată sprintenă de război tătarască și pre toți boierii cu cîță gloată avea, au dat supt mîna lui Ahmet-aga el-agasi de Bugeag și au purces el serdariū asupra lui Constantin-vodă la Iași.

Zac. 36. Luîndu veste Constantin-vodă de sol-tanul că este amu așea aproape, și au rădicat oastea den tîrgū și s-au mutat la Gâlata de Sus, și acolea au pus darabaniii noștri

și pe săiméni și cîți pedestrași au avut și elū, de au săpat un șanț pe deasupra pîrîului, carele să desparte den pîrîul Bîrno-vei și vine pre supt Gălata de Sus și acolea după șanț au descălecat toată pedestrimea, iară călărimea în deal și au stătută acolea cu tabăra toată.

Zac. 37. Oastea tătărască, cum au purces stoluri după stoluri și dacă s-au strînsu toată la Cîric, au început a do-dei întîi cu harțuri, mărgîndu tătarîi păna la pîrîu. Vărsa focul darabanii fără ispravă în harțu, cum ari vedea mare năvală, așea strica iarba fără de nici o treabă și pre nime nu răniia, care lucru era îndată semnă de mare frica lor. Toate acăstea socotia el-agasi, om de-abia în toate ordele Crîmului altul al doilea la sprintenii și la lucrurile războaielor. Iară îndesără o samă de săiméni de cîia ai noștri, ce să încchinase la Constantin-vodă, s-au îndemnată și au ieșit den șanțuri, viindu pre iazu, pre lîngă pîrîu, au venit păna în podul Bahluiului și trecîndu podul preste Bahlui, ce era pre atuncea mai gios de iazu și așea să sime-țise cîtă pedestrime era si-n șes dencoace de pod ieșise cîte 5—6 la un loc și apucase și case cîteva în Broșteni și da în tătari cu sinetele. Iară și atuncea era de mirat, că pre nime nu răniia, fără doi cai, ci au rănit supt tătari la acél ieșit a loru.

Zac. 38. Acăia semetie a lor vădzîndu el-agasi, au încălecat sîngur ș-au coborît în șes pre Bahlui și fiindu și doao steaguri de unguri, iară elū singur au îndemnat pre niște tătari sprinteni asupra săi-ménilor, ce era în șes. Ș-au sărit tătarîi dirept asupra săiménilor, cu sinetele la obraz săiménii fiindu. Și cum n-ari crede nime să margă tătarul la foc, așea îndrăznețu, au mărsu, alesu cum am vădzut pre unu tătar bugegean dirept asupra a doi săi-méni cu sinetele în pravilă, au mărsu și de aproape amu au slobodzit amîndoi sinetele în tătari, iar nici pre unul nu

l-au nemerit. Cu sabia zmultă tătarul, pre unul l-au rănit, iară pre al doilea săi-man l-au dus viu la el-agasi. Așea să cunoștea de atuncea pedeapsa oștii lui Constantin-vodă! Iară în cinea parte de Bahluiu, în ceiriu, fugiai célé două steaguri de catane de la o vréme numai de un tătar, cu mare ocară și rîs între toți că fugiai atîtea oameni de unul și fugindu da înapoi cu pistoalele în sus, nevădzîndu unde dă!

Zac. 39. Amu îndesară era acest harțu; preste noapte au ieșit den tîrg tătarîi la mas preste ceiriu, iară darabanii și săiménii un ceas n-au stătut, toată noaptea au dat cu sinetele și nu cîte unul, ce totodată ca-n chip nemăscu, strica iarba fără ispravă în vînt. Ne-am gîndit întîi că orhi dodeindu tătarîi, ce n-ave dodeială de nime, numai să cunoaște bine lucrurile blăstămate și-nspăimate.

Zac. 40. A doa dzi, vineri să prilejisă, deci tătarîi război să facă n-au vrut, ferindu vinerea, care dzi la dînșii să ține, cum ținem noi dumineca din dzilele săptămînii, ce au ședzut gata, cu caii amînă până spre amiadzădzi. Au chemat el-agasi pre boieri la sine și le-au spus cum într-acéia dzi nu-i sloboade legea lor să margă asupra nemăruia, iară ei de ar veni, atuncea război om face. Si au întrebat de boieri, ce le-ari părea și lor, în ce chip, a dooa dzi ari merge asupra lor și den ce parte s-ari lovi și ce loc ieste, unde stă oastea lor. Acéstea voro-vindu cu boierii, că era om în faptele sale denafără de hirea tătarască, așea de blîndu, lin și la treaba oștii deplin, acéstea vorovindu, numai ce să audziră dobele și trîmbitele în oastea lui Constantin-vodă și s-au vădzut fără zăbavă și clătirea oștilor la vale, spre Bahluiu. Si așea au ieșit toată oastea la șes, cu pedestrimea, cu pușcile, cuprindzindu oastea lor de la pîrîul ce vine alăturea cu iazul, până la Galata de Gios și așea, cu acéia

tocmală, au purces spre pod cu oastea Constantin-vodă.

Zac. 41. Au încălecat și tătarii, era de toți ca 3.000 de oameni și de ai noștri, moldoveni, vro 300 de oameni și i-au tocmit el-agasi pre tătari și pre ai noștri dencoace de Cricău, pre podișu asupra Tătărașilor, așteptîndu pre Constantin-vodă în tocmală.

Zac. 42. La Constantin-vodă de toată oastea va fi fost la 8.000 de oameni, în șes, la ieșitul harțului tătărascu înainte, peste Bahluiu, n-au ieșită de la dînșii la harțu nimă. Slobodzia pușcile cîteodată și era pușcile bune și mari, de acéle pusei ce făcuse Ștefan-vodă Gheorghe la Liov, dară așea da de bine dentr-însele, cît nu să lovască pre cineva, ce sunetul glonțului nu să audzia pre nicăiurea. Acăia tocmală era. Si să gîndii că ori însăpăima pre tătari numai cu sunet, ce nu să sparie neprijetinul cu sunet în darn, fără moarte.

Zac. 43. Dacă au sosit oastea lui Constantin-vodă la Bahlui, s-au apucat de trecătoarea Bahluiului și dacă au vădzu el-agasi că are gîndu să treacă oastea Bahluiul, au pus un tătar bătrîn la o movila, care este de acolea, de unde sta oastea tătărască mai spre Aron-vodă, asupra Cricăului, învătîndu-l cît va vedea de acolo, că va începe să sui oastea lui Constantin-vodă spre malu, pre la marginile Tătărașilor la deal, să să învîrtească pre movila de trei ori. Si așea au făcut tătarul. Deci, cum au vădzu semnul de la movila, de unde era tătarul), el-agasi întîi singur, ca un leu și după dînsul țoală oastea, cu glas: „Halla, halla, halla”, au purces. Au slobodzit darabani și săimănenii toți focul și pușcile, de care durît a sineteelor să oprisă tătarii cîțva, iară dacă vădzu că nu cade nime den sinetele lor, au răbdat, până au început a să mai rări focul. O samă de darabani, cum au vădzu că să stîmpără focul și tătarii tot

stau, de la coadă unii au plecat fuga înapoi, pre carii, cum i-au zărit tătarii că fug, cum orbi au năvălit și au intrat în pedestrime cu săbiile zmulte. Să prăvești moarte, să vedzi osindă și așea de sărg vărsare de sînge de oameni! Era trei iazuri de trupuri, cum sta trei rînduri de pedestrime, unul preste altul de pe supt mal, până în pîrîul Bahluiului. Constantin-vodă au luat drumul cel mare spre Scîntéia, călăreții care încotro au putut, unii pre Bahluiu, alții pen Cîrlegătură și s-au topit mulți unguri și den călărimă și mulți au dat și de pe iazu în hălășteu, mulți s-au pus capele și pen codri. Iară carăle a lui Constantin-vodă toate au rămas la mănăstirea lui Pătru-vodă, la Galata de Sus. Și așea mult tătarii n-au gonit, ferindu-se de păduri. Atuncea au cădzut la robie și Băleanul banul de la Craiova de Tara Muntenească. Aicea în oraș era mănăstirile pline de bieții oameni tîrgoveti și săracimea au dat toată bani, de s-au răscumpărat ca den robie.

Zac. 44. Soltanul după această izbîndă, luîndu pre Ghica-vodă cu sine, după porunca împăratiei, au purces pre la Huși în Tara Muntenească și acolea, fără nici unu război cu Mihnea-vodă, l-au aşezat la scaună, fugindu den Tîrgoviște Mihnea-vodă și simțindu-se în faptele sale cele mai multă dec? t păgînéști, cu furîș la Racotii, în Ardeal, unde-si s-au borît curînd și sufletul în prăpăstile iadului. Și cum scrie sfînta Scriptura: „i pogibe pamat ego să șumom” <„Perit-au pomenirea lui cu sunet”>. Așea spun că l-au otrăvit Racotii. Făcuse el o zarvă pe la Dîrstor, pe la Giurgiu cu turcii, până a-i veni vestea de răzsipă lui Constantin-vodă de aicea, care, de au făcut vreo vitejii acolea, să scrie muntenii. Iară aicea au venit Ștefan-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă, în scaună.

Capulă ală doodzăci și doi

Zac. 1. Ștefăniță-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă, toată domniaia a lui Gheorghe Ștefan-vodă fiindu aicea cu îmma-sa în opreală, de carele șiindu-să boierii să nu iasă la domnie în viață lor, ales boierii carii era de casa lui Ștefan-vodă, îndemna pre Ștefan-vodă să-l semnădze la nas. Ce n-au priimit Ștefan-vodă, dzicindu: „Om muri noi pănă atuncea, pănă va hi unulă ca acesta domnū”, că era copilaș mic încă pre atuncea Ștefăniță-vodă. Iară dacă au ieșit Ștefan-vodă Gheorghie den domniie s-au venit Ghica-vodă în scaun, aducîndu-și aminte binele, mila și cinstea care au avut de la Vasilie-vodă, pre doamna sa și cu feciorul au trimis în Țarigrad cu cinste. Era încă Vasilie-vodă viu, închis la Edi Cula și dacă au mărsu în Țarigrad doamna lui Vasilie-vodă, era slobodă a merge la domnul său. Iară pre Ștefăniță-vodă l-au dat Vasilie-vodă la prieteni, la carte și agiungîndu amu la ai..., mergea câte cu un răvaș și la veziriul Chiupruliul cel bătrân, la nevoile sale. Spun, dacă l-au vădzut veziriul amu voinic, au dzis: „Voinic fecior are Vasilie-bei!” Și așea, fără zăbavă, au ieșită la domnie Ștefăniță-vodă, mutîndu veziriul pre Ghica-vodă în Țara Muntenească, ca pre un om bătrân, pentru așezarea aceițări, după mare răscoale ce făcuse Mihnea-vodă în Țara

Muntenească.

Zac. 2. Bine nu s-au aşedzat aicea în scaun Ștefăniță-vodă și acolea Ghica-vodă în Țara Muntenească, în anul dentliu a domniilor lor, Constantin-vodă au și lovit iară fără veste pre Ghica-vodă și așea degrabă, cît cu noaptea au plecat fuga din scaun Ghica-vodă din București și au apucat Con-stantin-vodă scaunul Țării Muntenești iară.

Zac. 3. Soltanul era în Bugeag; îndată i-au marș porunca de la împărătie să margă asupra lui Con-stantin-vodă și îndată au purces sultanul. Iară Constantin-vodă au strînsu oaste foarte bună, că și țara venise la dînsul toată și s-au tăbărît în munte la loc așea de tare, cîtu sol-tanul, dacă au înțeles ce oaste are și în ce loc ieste, nu să gîndii că așea lesne îl va lua, că avea și léși, și némti, și unguri, și sirbi lefecii, că încă nu fîrșisă banii a lui Matei-vodă. Ce, într-o dzi au ales soltanul 300 de tătari într-ales și le-au dat poruncă, oricum, numai să străbată la locul acéia unde era tabăra lui Constantin-vodă. Si au purces tă-tarîi și s-au tîmpinat cu o straje a lui Constantin-vodă, care straje vădzîndu că vin tătarîi, s-au dat înapoi și luîndu-i tătarîi în goană, tabăra céialaltă, nu să să apuce de război, în ce loc era, ce acéia spaimă le-au cădzut asupra, cum, care încotro au putut, au plecat fuga și au lăsat toată ta-băra pustie. Numai Constantin-vodă, vădzîndu spaimă că acéia, ș-au strînsu lefecii ce avea ș-au purces preste munți în Ardeal. Hiclenșug au fostu a muntenilor, că n-au vrut să să puie împotriva împărătiei, au ce urgiaa lui Dumnedzău au fostu la acéia spaimă, că spun că numai sépte tătari au fostu acéia ce au gonit și au răzbit până la tabăra, cît s-au mirat și singur sultanul. Deci, după această izbîndă, au ședzat soltanul iară pre Ghica-vodă, carele era fugit la pașea de Dîrstor.

Zac. 4. Constantin-vodă, după fuga sa den Țara Muntească, n-au mărsu la Racotii, ce în număr ca la 800 de oameni, tot într-ales lefecii, s-au suit cu munții alăturea în sus și aproape de Maramorăș, pe la Bistriță, au luat potica preste munți, pre la Dorna și au ieșit pre la Cîmpulungă a țării noastre și trecindu mai pe den sus de Suceavă, au lovit pre la Hotin și au trecut Nistrul la cazaci pre la Movileu, ispitindu-să și despre acéia aripă.

Zac. 5. Ștefăniță-vodă aicea, ca un om tînar, nevrîndu soru-sa, doamna Roxanda, să vie pre scrisorile tătîne-său s-a lui în țară, den Rașcov, care tîrgu ii didésă H mii, după moartea feciorului său, lui Timus, au trimis oaste asupra Rașco-vului, să-l bată și să o ia cu de-a sila. Ce n-au pututu face nemică ai noștri Rașcovului, numai ce au făcut zarvă cu cazacii. Cîndu și cîndu astepta prilej ca acela cazacii să lovască aicea în țară și prilejindu-se a nemeri lui Constantin-vodă la dînsii înloc i-au făgăduit oaste.

Zac. 6. În Țara Muntească, după fuga acéia ce făcuse Ghica-vodă de Constantin-vodă, vezirul scîrbit pre dînsul, nu preste multă vréme au trimis pe pașea de Dîrstor de l-au luat den scaun și au dat domniai în locul lui, feciorului său lui Grigorie-vodă.

Zac. 7. Și așea, tot într-acéiași an, anul dentii a domniei lui Ștefăniță-vodă, toamna, au venit Constantin-vodă cu oastea căzăcească și asupra lui Ștefăniță-vodă ispitindu în divuri, în chipuri, să încapă la domnie, nu fără agiotorul și indemnarea a lui Racotii, că și Racotii, încă aședzat nu era și-n Ardeal o cetate anume Oradiia cu oamenii lui Racotii aședzată, pre atuncea o bătea Ali-pașea, care au și luat-o, ieșindu o fâmăie den cetate și arătîndu turcilor apa de unde venia, de-ncungiura cetățea. Acéia apă abătîndu-o turcii de la cetate în laturi, au luat-o, vestită între cetățile

Ardealului.

Zac. 8. Înțelegîndu Ștefăniță-vodă că trece Constantin-vodă Nistrul la Soroca, au ieșit la Coiceni cu oastea sa și au pus tabăra acolea, însă oastea era pre puțină, că țara într-acéia foamete era într-acéia anu, cît mîncă oamenii papură uscată în loc de pîine, măcinîndu-o uscată. Și de pe acéia foamete poreclia și pre Ștefăniță-vodă, de-i dzicea Papura-vodă. Ce vrémile și voia lui Dumnedzău nu sint în voia domnilor.

Zac. 9. Iară și pre cîtă oaste era, o trimisesă Ștefăniță-vodă toată în frunte înaînte pre Răut cu Catargiul și cu Grigorie paharnicul și cu Mihalcea Hîncul sărdariul și călărașii de țară și toți mazilii cei mai sprintini, aproape de 2.000 de oameni. Și așea oastea acéia foarte cu proastă tocmai, cu orînduiala serdarilor ce era fără crieri, au lovit Chiașca cazacul noaptea, numai cu 300 de oameni și au răszipit toată oastea acéia, cu mare ocară, oaste numai den sunet răzzipită, nice gonită de cineva. Iară tot adunîndu-să la loc, amu pre giumătate decît era întîi, au stătut de straje, păna au sosit și Constantin-vodă cu tabăra la dînșii, carele, dacă au luat veste den limbii că este la Coiceni Ștefăniță-vodă, au luat în gios, trăgîndu oastea la Prut, la Zagărancea. Și să nu hie dat această veste un căpitan leah, anume Voicehovschii, că Constantin-vodă este amu mai gios de noi cu oastea, de străjerii noștri l-am hi știut atuncea cîndu ar hi trecut Prutul. Deci au purces și Ștefăniță-vodă în gios pre la Posadnici și trecîndu tîrgul pre deasupra mănăstirii lui Aron-vodă, au trecut la Tomești, pre Bahlui și acolea au stătut cu oastea. Iară Constantin-vodă într-acea noapte au mas la Prut de cîea parte.

Zac. 10. A doa dzi Constantin-vodă s-au apucat cu

cazacii de trecătoare, iară Ștefăniță-vodă au luat Prutul în gios, în preajma Bugeagului, că îndată au răpezit la el-agasi de Bugeag. Și era cu Ștefăniță-vodă și balgi-bașea hanului cu vro 100 de tătari, den care tătari și de ai noștri au ales Ștefăniță-vodă și au mărsu supt tabăra căzăcească, amu Prutul trecută, de au luat den oastea lui Constantin-vodă limbă,

Zac. 11. Au spus limba, cum sint cu Constantin-vodă 5.000 de cazaci den toate polcurile aleși și 1.000 de lefecii a lui și cumă mergea Constantin-vodă direct la Iași. Aceleia înțelegînd Ștefăniță-vodă, cu sfatul lui balgi-bașea, au luat cu tot de-a dinsul pre Prut în gios, în tîmpinarea lui el-agasi și s-au tîmpinat cu el-agasi de Bugeag la codrul Chighéciului.

Zac. 12. Trimisese Constantin-vodă în urma lui Ștefăniță-vodă 500 de oameni cu Durac, cărora și Ștefăniță-vodă, trimițîndu înainte să cerce pre Hăbășescul și pre Voicehovschi căpitanul, înainte numai cu o sută de oameni. De la Obileni s-au supus oamenii lui Constantin-vodă și s-au făcut a fugi cîea ce să arătasă, pre carii gonindu-i ai noștri, au ieșit toată strajea lor. Deci, numai ce au căutat a pleca cestora ai noștri fuga. Era cu ai noștri și tătari puținței, în carii era și un comis a soltanului, ce venise pentru poclonul lui la Ștefăniță-vodă. Au perit acolea acăia om a soltanului și alți doi tătari cu dînsul, năvălindu preste Jijiia după cei dentii ce să arătasă. Apoi la trecutul Jijiî înapoi, li s-au înglodat caii. Îl apucase alt tătar pre comisul acăia a sultanului după sine pre cal, ce apoi au pus capul și el și comisul acăia.

Zac. 13. Dacă s-au tîmpinat Ștefăniță-vodă cu Șah Bulat-aga, el-agasi de Bugeag, ca 2.000 de oameni cu dînsul și cu Ștefăniță-vodă pre 1.000 de oameni, au purces

dirept asupra lui Constantin-vodă la Iași. Amu adunase la sine Constantin-vodă pre vădici și cîțva boieri susenii. El-agasi îndată au ales o samă de tătari sprinteni și i-au trimis să lovască Iașii fără veste. Și așea degrabă au lovit, cît au luat orașul în lungii, de au apucat mulți oameni în robie den tîrgu. Constantin-vodă vădžindă că-i vin tătarii asupra, au ieșit cu tabăra și au stătut cu oastea de laturea tîrgului, pre pîrîul Căcăinii, mai gios de podul lui Ștefan-vodă. Iară Ștefăniță-vodă cu el-agasi au cuprinsă Tătărașii.

Zac. 14. Mergea ai noștri o samă mai bine, departe asupra taberii, decît tătarîi și săiménii îi bătea den sinete de după case. Într-acéiași dzi au ieșit o samă de capete Căzăcești la el-agasi la voroava și cerea de la dînșii el-agasi să dea pre Constantin-vodă și să margă ei slobodzi. Pre un păr au stătut atuncea viata lui Constantin-vodă, că solii amu pozvolia, ales Stamatenco, carele era mai mare pre cazaci. Numai cazacii singuri den sine, den făgăduința lui Constantin-vodă că pe tot omul va da la Movileu cîte 20 de lei și dîndă o samă de bani la sotnici și mai mult lui Chiașco sotnicul, au strigat cazacii pănă într-unul, chiuindă „nehan slava nașa ne ghibiet” adecă: „Să nu piară cinstea noastră”, or sta și acest lucru nu or face. Spun să hie luat bani de la Constantin-vodă și el-agasi.

Zac. 15. A dooa dzi pre amiadzădzi, au purces tabăra legată den loc și la suitul malului pre de laturea Tătărașilor, să hie fost o tocmală și nevoința lui el-agasi, era de-a să rumpere tabăra la acela loc de ai noștri. A doa năvală au făcut ai noștri amu pre deal spre Aron-vodă și înfrînsese pe pedestrimea căzăcească pănă în cară și au picat acolea cazaci, iară și supt ai noștri cai s-au aflat răniți cîțva și morți.

*Zac. 16. Să așea au hălăduit Constantin-vodă și de într-acăia dată de supt cumpăna mare a vietii, n-au mai cer-
cat zarve de atuncea, ce s-au aședzat în Crăia Leșască.
Mărs-au Ștefăniță-vodă cu el-agasi în urma cazacilor pănă
preste Prut, iară petrecătorilor, nu oștenilor și gonașilor
sămănători. Să s-au întorsu el-agasi la Bugeag, iară Ștefăniță-
vodă în Iași. Cazacii cu Constantin-vodă au trecut la Movileu
Nistrul și acolea mare nevoie au avut de cazaci pentru
lefe.*

*Zac. 17. Bine nu s-au mîntuit Ștefăniță-vodă de el-agasi
de Bugeag, au sosit și pașea de Silistra, Mustafa-pașea și
cum au sosit, au descălecat direct la curtea cea domnească
și au strînsu toți boierii la sine și întrebîndu-i de aceste
oști Căzăcești, cum de au venit asupra țării împăratului,
faeință pre boieri haini, i-au luat pre toți, cîțuși au fost
boieri, de i-au închis, țiindu rău și pre Ștefăniță-vodă și
făcîndu-i omu de nemică. Au ședzut aicea trei dzile, cu
mare cheltuială și sile în orașu de ostenii lui și la purces
au ales den toți boierii pre Toma vornicul și pre Șeptelici
hatmanu și pre Präjescul vornicul în pază și pănă n-au dat
60 pungi de bani, nu i-au slobodzit pre boieri, carii mai
sus să pome-nescu, amu de la marginea țării.*

*Zac. 18. Ștefăniță-vodă toate faptele acăstea a pașii
dîndu știre la Chiupruliu vezirul și amu și Vasilie-vodă
ieșisă den Edi Cula slobod, înloc au răpedzit la pașea de
l-au dus la Tarigrad și cu puțin de n-au perit singur pașea;
iară chehaia lui au plătit acéle fapte cu capul.*

*Zac. 19. Într-acest anu ș-au fîrșit dzilele vietii sale și
Vasilie-vodă, domnul vestit între domnii țării și cu fericită
domnii. Ștefăniță-vodă, cît s-au dezvărat, îndată i-au
venit poruncă să trimîtă oastea în Tara Ungurească și de la
munteni iară așea, asupra lui Racotii și au trimis Ștefăniță-*

vodă pre Voicehovschii căpitanul de lefecii cu 1.000 de oameni și pre Mihalcea H incul serdariul.

Zac. 20. Săráscher de la împărătie era asupra lui Racotii un pase, anume Săidi-păsea. Nu-l pot uita turcii pănă astădzi pre acél pase și acéia orn era de războinic și tare, cít (precum spunea și ai noștri de dînsul) eu hatmanii cei vestiți în lume poate să să puie hirea lui. Cu acela adunîndu-se și oastea muntenească și a noastră, au purces asupra lui Racotii și la Cliujvar, la oraș, le-au ieșit Racotii înainte cu oștile sale.

Zac. 21. Păsea n-avea mai mult de 6.000 de oameni, fără oastea cestor doă țări, însă, cum spun, neînfrînt om la războaie. Iară Racotii avea 8.000 de oameni, de mare scumpete ce avea acél om, că de ar hi avut oaste mai multă, cum era oastea turcească puțină atuncea asupra lui, la dînsul era acéia dată izbîndă. Si cum au fost acela război, n-am vrut să-l trecem cu pomenirea.

Zac. 22. Tocmise Racotii toată pedestrimea sa și pușcile den-a-direapta, împotriva muldovénilor s-a muntenilor, știind că aceste neamuri împotriva focului nu stau. Iară singur cu capul său, cu toată călărimea (că avea aleasă călărime), au stătut împotriva oștii turcești.

Zac. 23. Iară Săidi-păsea tocmise pre 2.000 de munteni și pre 1.000 de muldoveni den-a-stînga sa, iară călărimea turcească o samă în frunte înaintea sa, iară o samă de călăreți și o dată cu pedestrimea, cítă avea și cu pușcile, au stătut pe după călărimea ceii dentii. Si dacă au tocmit așea oastea, au chemat toate capetele, și-a noastre și muntenesti, și le-au dat poruncă așea: „Cîinilor! Iacă eu oi purcede dirept asupra ghiaurului și nu cu altă armă, numai cu sabia. Den voi carele să va apuca, ori de arcă, ori de altă armă, aceluia capul îi voi tăia și întîi voao, că-

petenilor. Deci, eu cum oi purcede și oi începe războiul, voi să treceți preste pedestrime și să loviți oastea neprietenului den dosă. Daca oi înfrîngă, că știu eu că oi înfrîngă, unul den voi să nu cumva să să apuce de jacă, să descalice cineva la vreo boarfă sau să alerge după cai slobodzi cineva, să prindză, ce să goniți strînsi pre neprietenul, ca de goană sinteți voi mai buni decât oastea a mea ceastă-laltă. Și aceasta învățătură să țineți, cum vă dau poruncă. Iară că nu oi bate pre neprietenul, nime den voi să nu gîndească, că eu știu că oi bate."

Zac. 24. Și după aceasta poruncă, cum au sosit capetele oștii noastre la bulucurile sale, au și purces pașea întii cu oastea, așea tocmită cum s-au dzis și ai noștri alăturea. Dacă s-au apropiiat turcii de oastea lui Racoții, au sărit Racoții cu toată oastea o dată, singur fruntea cu aleși cătane ce avea și îndată au înfrînt toată călărimea turcească, cîtă era în frunte și așea au buldžitu-o, cît începusă a da preste pașea, carele venea cu temeiul pre urmă. Ce, au stătut pașea singur cu sabiaa zmultă, oprindu oastea care o înfrînsesă den frunte ungurii. Și pășind singur cu sine și cu bulucul său înainte, s-au amestecat oștile turcești în săbii cu ungurii. Ce turcii pre carii îi buldžiaa singur cu chipul său pașea, au lovit și aripa cea de muldoveni și de munteni asupra pedestrimei lui Racoții, amu den dosul lui Racoții, că trecuse Racoții înainte și rămăsesă și muntenii și muldovenii amu can înapoia lui. Au slobodzit focul némtii lui Racoții și pușcile în ai noștri, care focă nesuferindu ai noștri, s-au datu în loc înapoi, ca-n chip de fugă. Acolea mare greșeală au făcut Racoții, de n-au pus lîngă pedestrime și ceva călăreți. Să hie încălecat pe munteni și pre muldoveni, atuncea cîndu i-au înfrînt focul, n-ari hi mai îndireptat în vîci ai noștri. Ce, dacă au

vădzuț ai noștri că altă grije n-au, fără numai focul, cum s-au deșertat sinetele, cum s-au întorsu o samă de căpetenii, ales Voicheovschii căpitanul și Cantimir, pre atuncea ceaș la munteni, care apoi ani fost și serdar aicea în țară și alții și îndată după dînșii toată oastea. Si păna a împreună nemții sinetele, deșertate fiindu, au intrat ceștea-lalți cu săbiile zmulte în pedestrime și îndată au amestecat toată pedestrimea și au pornit-o în răzsipă, rărnindu și pușcile și armele pedestrimei în deșert. Si așea vădzhindu ungurii perirea pedestrimei sale și amu în dosul său, i-au început să slăbe și mai vîrtoș luptindu Racoții singur în războiu l-au rănit un turcă direct în capu cu rană foarte grea, den care rană i s-au prilejit și moartea.

Zac. 25. Vădzhindu ungurii pre Racoții domnul său așea cu grea rană, l-au și apucat catanele între sine și s-au abătut în lături, cum au purces toată oastea ungurească în răzsipă. Goană așea grea n-au fost, că turcii pre obiceaiul său n-au gonit, ai noștri încă, fiindu aproape îndată de păduri, nu s-au lătit cu goana. Si așea au fostu firșitul și lui Racoții, domnul în mare fericie născut, între cei fericiți cnedzi, mare fericit. Dară la ce nu aduce nesățioasă hirera oamenească la măririi. După această izbîndă asupra lui Racoții, Săidi-pasea au aședzat tot Ardealul în partea împărăției și ostile noastre le-au slobodzit pre acasă.

Zac. 26. Aicea în țară în cest an domnia cu pace Ștefăniță-vodă preste toată vara, iară bine n-au sosit oastea cinea ce era trimasă la Ardeal, au și venit poruncă și alta de la împărăție, să purceadă singur Ștefăniță-vodă la Nepru, să fie de agiutor acolea pașii de Silistra și hanului la luncrul unor cetăți, care au făcut împărăția din pajiste pre Nipru, pentru apărarea cazacilor, să nu poată îmbla pre mare. Numai ce au căutat a purcede Ștefăniță-vodă și-n

cale mergîndu, amu de Tighinea aproape, pe Bîcă, la un sat anume Luțenii, au căzut în boală foarte grea, lungoare, care boală au pricoput îndată doftorul că trebuie să ia sînge, ce n-au ascultat și adăogîndu-să boala și ales toamna amu, așea de greu l-au cuprinsu herbințeala, cît până la Tighinea au stătut frănitic, adică buiuguit de hire. Cu chipul ciumii era boala, că i-au ieșit și bolfa la o mînă, însă nu era ciuma, ci direaptă lungoare carii boale îi dzic doftorii maligna. Si cît au trecut la Tighinea Nistrul, au stătut a treia dzi mortu. De acéia boală au murit acolo și Dumitrasco Dră-guțăscul de la Suceavă, om cunoscut și ales la toată curtea. Hirea aceștii domnii a giudeca nu putem, că nu era încă optu în vîrstă sa. Multe să cunoaș-tea într-însul den hirea tătîne-său, iară la mînie răpitorul.

Zac. 27. Turcii agalarii de Tighinea, cum au audzit de moartea lui Ștefăniță-vodă, încă nu era ieșit sufletul, s-au înglotit și au venit să ia ce or găsi domnescu tot pre sama împărăției. Puțin lucru au lipsit de nu s-au făcut mare zarvă între noi și între turci, că intrase ca-n chip de jac în tabără o samă de dînșii. Ce, daca au statut cu boierii la socoteala, nu le-au oprit boierii, ce le-au răspunsu: „Luăți! Ce, apoi să nu dați de mai mult samă!” Si luîndu-și sama agii, să nu dea apoi mai multu de precum or lua, s-au lăsatu.

Zac. 28. Boierii după firșitul lui Ștefăniță-vodă, îndată au ales pre Chiriță Dracon' Ruset', carele apoi au căzut și domnul și cu dînsul și pre Alexandru Costin postelnicul și i-au răpedzit îndată la împărăție, dîndu știre de moartea lui Ștefăniță-vodă și să arate mare rugămintea țării pentru domnul de țară și să pomenească îndată de Dabijea vornicul, însă nu era cu știrea tuturor pentru Da-bijea-vodă, alții trăgea cu alte chipuri, pre carii să-i treacă condeiul

nostru pentru urîtă pomenire. Iară oasele lui Ștefăniță-vodă luînd boierii cu sine, au purces deodată pre Nistru în sus, pe de céia parte și trecîndă la Bilacău Nistrul. Si au venit în Iași și l-au astrucat în mănăstirea tătîine-său, care să pomenește pre numele Trei Svetitelei.

**De neamul
moldovénilor, din ce
țară au ieșit strămoșii
lor**

Predoslovie, adecă cuvântare dintăi de descălecatal țărâi cel dintăi și a neamului moldovenescū

Începutul țărâlor acestora și neamului moldovenescū și muntenescū și câți sunt și în Tările Ungurești cu acest nume, români și până astăzi, de unde suntă și de ce seminție, de când și cum au dăscălecat, acéste părți de pământă, a scrie, multă vréme la cumpăna au stătut sufletul nostru. Să înceapă osteneala aceasta, după atâta véci de la discălecatal țărâlor cel dintăi de Traian împăratul Râmului, cu câteva sute de ani peste mie trecute, să sparie gândul. A lăsa iarăș nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta de o seamă de scriitori, ieste inimii durére. Biruit-au gândul să mă apucu de această trudă, să scoț lumii la védere felul neamului, din ce izvor și seminție suntă lăcitorii țărâi noastre, Moldovei și Țărâi Muntenesti și românilor din Tările Ungurești, cum s-au pomenit mai sus, că toți un neam și o dată discălecați suntă, de unde suntă veniți strămoșii lorū pre acéste locuri, supt ce nume au fostă întăi la discălecatal lor și de cândă s-au osebit și au luat numele cest de acum, moldovan și muntean, în ce parte de lume ieste Moldova, hotărăle ei pân unde au fostă întăi,

ce limbă țin și pân-acum, cine au lăcuit mai nainte de noi pe acestu pământu și supt ce nume, scot la știrea tuturorū, carii vorū vrea să știe neamul țărilor acestora.

Dzice-va néștene: prea târziu ieste; după sutele de ani cum să vorū putea ști povestile adevărate, de atâtea vacuri? Răspunzū: Lăsat-au puternicul Dumnezeu iscusită oglindă minții omenesti, scrisoarea, dintru care, daca va nevoi omul, cele trecute cu multe vremi le va putea ști și oblici. Și nu numai lucrurile lumii, staturile și-ncepăturile țărălor lumii, ce și singură lumea, ceriul și pământul, că suntū zidite după cuvântul lui Dumnezeu celui puternic. Crezū, din Scripturi știm și din Scripturi avem și sfânta credință a noastră creștinească și mântuirea noastră cu pogorârea fiului lui Dumnezeu și împelițarea cuvântului lui, cel mai denainte de vîci în firea omenească (denafără de păcatu). Scriptura ne deșchide mintea, de ajungem cu credință pre Dumnezeu, duhul cel nevăzut și necoprinsu și neajunsu de firea noastră, Scriptura de departe lucruri de ochii noștri ne face de le putem vedea cu cugetul nostru. Să nu pomenim de marile Moisi, carile după 2.400 de ani au scris létopisetur de zidirea lumii, că acela au avut pre însuși Dumnezeu dascal, rostă cătră rost. Omir în 250 de ani au scris după răsipa Troadii războaiele lui Ahileus, Plutarhū în 400 de ani au scris viața și faptele vestitului împăratu în lume, a lui Alexandru Machidon; Titus Livius cursul a toată împăratia Râmului în 700 de ani și mai bine au scrisu după urzitul Râmului și alți mulți istorici, cercându de-amărântul scrisorile, cursul a multe vacuri cu osârdie și cu multă osteneală au scos lumii la vedere istorii.

Îndemnatu-m-au mai multă lipsa de știință începutu-lui aceștii țări, de descălicatul ei cel dintâi, toate alte țări

știindu începuturile sale. Laud osârdiia răposatului Uréchie vornicul, carile au făcut de dragostea țărâi létopisेतul său, însă acela de la Dragoș-vodă, de discălicatul cel al doilea al țărâi aceştia din Maramoroș scrie. Iară de discălicatul cel dintâi cu români, adecă cu râmléni, nimica nu pomenéște, numai ameliță la un loc, cum că au mai fostu țara o dată discălicată și s-au pustit de tătari. Ori că n-au avut cărti, ori că i-au fostu destul a scrie de mai scurte vacuri, destul de dânsul și atâta, câtă poate să zică fiéștecine că numai lui de această țară i-au fostu milă, să nu rămâie întru întunerecul neștiinței, că célélalte ce mai suntu scrise adăosături de un Simeon Dascalul și al doilea, un Misail Călugărul, nu létopisete, ce ocări suntu. Care și aclea nu puțină a doao îndemnare mi-au fostu. Câtă mi să pare, bine nu știu, că n-am văzut létopisेतul lui Eustratie logofătul, iară cum am înțeles de câțva boieri și mai ales din Niculai Buhuș ce au fostu logofăt mare, pre acestu Simeon Dascal, Istratie logofătul l-au fătat cu basnile lui și Misail Călugărul de la Simeon au născut, cela fiu, cestalalt nepot. Si mult mă mir de unde au luat acéste basne, că și Uréchie vornicul scrie și el: 45 de ani la domniile céle dintâi, nici o scrisoare nu să afla de lucrurile lor, ce s-ar fi lucratu și nici streinii n-au știut nimica de dânsii, păna la Alixandru-vodă cel Mare și Bun. Décii au început istoricii leșaști a scrie, mai ales Bielschii și Martin Pașcovschii, pre carii i-au urmatu răposatul Uréchie vornicul. Dacă n-au fostu dară dintâi scrisoare în țară și nici streinii n-au știut și nimica n-au scris, de unde suntu acéste basne, cum ca să fie fostu moșii țărâi aceştia din temnițile Râmului, dați întru ajutoriul lui Laslău craiul unguresc? Si români acum era în Maramoroș în zilele acelui craiu, cești dincoace, de unde ieste acum Moldova, iară cei dincolo, unde ieste

acum Țara Muntenească, iară în munți, pre Olt, unde și acum să pomenește Țara Oltului și râmlenii cei discălați de Traian în Ardeal, acum era în Ardeal.

Eu, iubite cetitoriule, nicăirea n-am aflată nici un istoric, nici latin, nici leah, nici ungher, și viața mea, Dumnezeu știe, cu ce dragoste pururea la istoriei, iată și până la această vîrstă, acum și slăbită. De acăste basne să dea seama ei și de această ocară. Nici ieste șagă a scrie ocară vîcnică unui neam, că scrisoarea ieste un lucru vîcnicu. Cându-o cărăscă într-o zi pre cineva, ieste greu a răbda, dară în vîci? Eu voi da seama de ale méle, câte scriu.

Făcutu-ț-am izvod dintăiasi data de mari și vestiți istorici mărturii, a căroră trăiescă și acum scrisorile în lume și vor trăi în vîci. Și așa am nevoie, să nu-mi fie grija, de-ar cădea această carte ori pre a cui mână și din streini, cărrii de-amăruntul cearcă zmintările istoricilor. Pre dânsii am urmat, care vezi în izvod, ei pavăta, ei suntă povăta mea, ei răspundă și pizmașilor neamului acestor țări și zavistnicilor.

Și întăi unui Enea Silvie și cu următorii lui; însă acesta istoric nu așa greu neprijetin ieste, cât numai acest nume vlah de pe Fleacă hatmanul Râmului că ieste, scrie, unde suntă lunecătu și săracul Urăchie vornicul. Crădem neputinții omenești.

Iară ieste altul, de neamul său leah, Iane Zamovschii, care orbă năvălăște, zicându că nu suntă moldovénii, nici munténii din râmléni, ci trecându pre aicea, pre aceste locuri, Traianu-împăratul și lăsându slujitorii de pază, au apucat o samă de dachi limba râmlenească. Vei vedea apoi și a cuvintelor lui răspunsul și ocară, nu de la mine, ci de la istoricii, povătile méle, la rândul său.

Puternicul Dumnezeu, cinstite, iubite cetitoriule, să-ți

dăruiască după acéste cumplite vremi anilor noștri, cânduva și mai slobode veacuri, întru care, pe lângă alte trebi, să aibi vréme și cu cetitul cărților a face iscusită zăbavă, că nu ieste alta și mai frumoasă și mai de folos în toată viiața omului zăbavă decât cetitul cărților. Cu cetitul cărților cunoaștem pe ziditorul nostru, Dumnezeu, cu cetitul laudă îi facem pentru toate ale lui cătră noi bunătăți, cu cetitul pentru greșalele noastre milostiv îl aflăm. Din Scriptură înțelégem minunate și véninice fapte puterii lui, facem fericită viiața, agonism nemuritoriū nume. Sângur Mântuitorul nostru, domnul și Dumnezeu Hristos, ne învață, zicându: Číděňřeňl děníříí, adecă: Cercați scripurile. Scriptura de parte lucruri de ochii noștri ne învață, cu acéle trecute vrémi să pricépem céle viitoare. Citéște cu sănătate această a noastră cu dragoste osteneală.

De toate fericii și daruri de la Dumnezeu voitoriu
Miron Costin, care am fost logofăt mare în Moldova

Cap. I

De Italia

Toate lucrurile, dacă să încep a spune din ceputul său, mai lesne să înțeleg. Si neamul moldovénilor fiindu dintru o țară care să chiamă Italiia, de Italiia și de Împărația Râmului, a cării împărații scaunul, orașul Râmul, în dricul Italiei ieste, a pomeni întăi ne trage rândul. Tara Italiei, de aicea de la noi, dreptă spre apusul soarelui ieste, nu aşă depărtată de țara noastră, că de la Belgradul carile îl știm mai toți că ieste pe Dunăre, unde cade apa Savei în Dunăre, niguțătoréște mergându, cale de 30 zile ieste păna la Vinețiiia și Vinețiiia ieste pre pământul Italiei.

În statul său ieste între mări, ca și Gretiia, adeca Tările Grecești, că dincoace, dispre noi, să închide cu o limbă de mare, care iese din Marea Albă vinețiienii zic acei limbi Colfo de Vineție, adeca limba sau grumazii de Vinețiiia să zice și cu alt nume și Marea Adriaticum, marea de Adrie. Iară mării din care iese limba acéia îi zică latinii Marea Măditernaneum, adeca marea den mijlocul pământului; turcii, grecii și noi zicem Marea Albă. Iară dispre céialaltă parte, spre apus, îzbucnăște iară din céiași Mare Albă un unghiă de mare, însă nu cu atâta lungime, cum ieste limba aceastalaltă dispre noi. Si pre celalalt unghiă dincolea, ieste

Ianua, noi zicem ianovezii. Însă dintre acéstea îmbe limbi ieste Italiia și în dricul pământului, spre miazañoapte, dincolo, până la hotărăle Franțozului.

Hotărăle ei despre răsăritū, dispre noi, cum s-au zis mai sus, limba de mare și apoi Stiria, Carintia, Austria, țările Împăratiei Nemtești; dispre miazañoapte franțojii, dispre apus Hispania, iară dispre amiazăzi să închide cu marea ce-i zicem noi Albă și totu acéia ieste carea să închide până la Tarigrad.

Grecii zic Italiei cu altă nume Hesperiia, di pe Hesper, steaoa céia căriia zicem noi luceafărul cel de noapte, că acel luceafăr dreptă peste Italiia apune. Simănătoare foarte cu Țările Grecești, că cum Grețiia să începe din Marea Albă, între mări, până la Machidonie, de o parte cu Marea Albă, carea să întinde până în Tarigrad, de altă parte limba de mare, de care s-au scris mai sus, desparte pe Italiia de Țările Grecești, așa Italiia dincoace cu limba de mare, iar dintr-acolo, despre apus, cu unghiul cel dispre ianovezi.

Așa are Italiia domnii împărtite în sine, cum avea și Grețiia într-o vréme, cărora domnii și țări sunt numele acéstea: Liguria, Tăscana, Umbria, Sabina, Lațium, de unde ieste limba latinească și de la Latin-craiul, Neapolis, căriia suptă craii Hispaniei, Calabria, Apulia, Romania, Istriia, Hetruria, Campania și mai suntă mai mărunte țări, carile trec cu condeiul pentru zăbava.

Iară Grețiia avea țări anume: Acarnaia, Etolia, Thesaliia, Fochida, Moreia, Arcadia, Elada, Olimbiia, Laconia, Ahaia, Attica, unde ieste vestitul oraș Athina, Viiotia și iară mai suntă țări mai mărunte. Ieste Țara Italiei plină, cum să zice, că o rodie, plină de cetăți și orașă iscusite, multime și desime de oameni, târguri vestite, pline de toate bivșuguri și pentru mare iscusenii și frumusețuri

a pământului aceluia, i-au zis raiul pământului, a căruia pământ, orașile, grădinile, tocmelele la casile lor cu mare desfășăciune traiului omenescu, nu are toată lumea, supt, ceriu blându, voios și sănătos, nici cu căldură prea mare, nici ierni gréle. De grâu, vinuri dulci și usoare, untudelemnă, mare bivșug și de poame de tot făliu: chitre, năramze, lămâi și zahăr și oameni iscusiti, la cuvântu stătători, peste toate neamurile, neamăgei, blânzi, cu oamenii streini dintr-alte țări nemăreți, îndată tovaroși, cum ar fi cu ai săi, cu mare omenie, supțiri, pentru acéia le zicu gentiloni, cum zicu grecii: celebii, și la războaie neînfrânti într-o vréme, cum vei afla la istoriile Râmului, de vei ceti de dânsii.

Acéia țară ieste acum scaunul și cuibul a toată dăscăliaia și învățătura, cum era într-o vréme la greci Athina, acum Padova la Italiaia, și de alte iscusite și trufașă méstersuguri.

Ieste Italiaia mai vechie decât Roma, adecă Râmul, și Împărația Râmului, care s-au urzită în Țara Italiei după ce au nemerită de la Troada Antenor și Enea, din carii, Antenor Vinetiaia și olatelor ei, iară Enea Râmului și împărației lui începători și rădăcină suntu.

Numele Italiei ieste vechiū, la toate istoriile céle vechi latinești, de pe Ital, craiul lor. Némții italiianului zic valios și noao, moldové-nilor și munteñilor, iar aşa valios; franțozii italiianului valașhos, noao și munteñilor valashos; léșii italianului vloh, iară noao voloșin, iară munteñilor acum s-au luat léșii după apa Oltului și au mai adaoi tiparnicii lor o slovă: M, de le zicu molténi, adecă olteanu; ungurii italianului: olașu, iară moldoveanului și munteanului olah. Si Țării Italiei léșii zic Vlosca Zemlea, adecă Țara Vlohului, iară țărâi noastre: Volosca Zemlea.

Caută-te dară acum, cetitoriile, ca într-o oglindă și

te privește de unde ești, lepădându de la tine toate cele-lalte basne, câte unii au însemnatu de tine, din neștiință rătăciți, alții din zavistie, care din lume între neamuri n-au lipsită niciodată, alții de buiguite scripturi și deșarte. Iară nu numai numele acesta, precum ai înțeles că ieste tot unul, la toate țările, și al tău și Italiei, precum vei înțelége și mai pre largu, la capul deosebi de numele acestor țări, că și turcii și grecii ne zic vlah, ce și dintr-altele te vei cunoaște: obicíuri, hire, graiul și pănă astăzi, că ești dreptu vloh, adeca italiian și râmlean.

Multe obicíuri într-acest neam trăiesc a italiianilor, pănă astăzi: așa de oaspeți la casile lor, nemăreți, voioși, și libovnici (nu știu din ce munténii, o samă, s-au abătut puțintel den aceasta hire), așa la petrecăni, la întrebare unul pre altul de viață, firea, clătirea. Cine au fost la Italiia, să vază pre italiiani, să ia aminte, nu-i va trebui mai mare dovdă, să crează că un neam suntu cu moldovénii.

În casa noastră au fostu această voroavă, în Iași cu un episcop italian, care între alte, foarte pre voia gândului meu, mi-au zis cuvinte de acéste neamuri, dzicând așa, și era om de înțeles : Mie nu-m trebuiéște să mai citescu la istorii de moldovéni, cine suntu; pre o samă de obicíuri, foarte bine îi cunoscu de unde suntu, așa liubovnici la oaspeți, așa femeile loru să ferescu de vederea streiniloru și să dau în laturi, așa să nu treacă feméia pe dinaintea bărbatului pe drum sau pe cărare, așa toată viiața, în mâncare cu dulceața curechiului, numai acéștea sărat, atâta osăbire, acéia și iarna și vara tot verde, nemurat. Toate acestea atocma cu italiienii sunt și a vedere să mărturiséște o fire. Cu multă mirare am stătut de mărturia acelui vladică, de mare aguitoru istorii méle.

Înțelége-vei și din capul care să va scrie din graiul ces-

toruțări că și limba ieste dovada că în graiul nostru pănă astăzi sunt cuvintele, unile letinesti, altele italienești. Să miră un historic anume Cavație, dzicând: De mirat lucru ieste că limba moldovénilor și a munténilor mai multe cuvinte are în sine râmlenești, decât a italienilor, măcară că italianul tot pre un locuț cu râmlénii. Ce acăia nu-i divă, că italianii târziu ș-au scornit limba, din letinească, așa de iscusită, de dezmirerată, cât că ieste limba îngerească îi zicu-i. Să intru unile voroave peste samă își aduce cu a noastră, ales cu acăste silaves: deliia, di, delia voi, vo siniorio, cum la noi: la dumneata, de la tine, de la dumneata, la voi, de la voi, care acés-tea în limba letinească, adeca râmlenească, acum nu încape, ce cură fără acăstea în măsurile sale.

Un historic, anume Eneas Silvii, de care și-am pomenești, la predoslovie, și câțiva alții, pre urmă și pre cărarea lui, au scris în istoria sa cum moldovénii, carii lăcuiescu pre pământul Dachii de Sus și munténii pre Dachia de Jos, acestu nume, vlah, îl trag anume după Fleacu, hatmanul Râmului. Să aceasta părere a călău Enea nu ieste de aiurea, numai au cetit niște stihuri a unui dascal anume Ovidius. Pre acel Ovidius l-au făcut, cum zicuț turcii, surgunuț, de lău gonit din Râm tocma la Cetatea Albă, pre Marea Neagră Avgust-chesariu, împăratul Râmului, pentru niște cărți ce scrisese în stihuri de dragoste, de să umplușă Râmul de curvii dintru acéle jocuri ale lui, cum fac și moscalii, de trimis la zatocenii, adeca în urgie, la Sibir, și pănă acum. Acela dară dascal Ovidie au scris câteva cărți, șezându la Cetatea Albă în urgie, iară în stihuri, că ș-au fărșită acolo și viața. Să pre numele lui ieste balta Vidovul, la Cetatea Albă. Într-acéle cărți, una ce are nume de Pontu, scrie la un prijetin al său la Râm, anume Grețin, acăste stihuri.

Iată că și le însemneză latină este scrise și pre limba noastră tălmăcrite:

Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus, et illo

Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit

Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli;

Hic arcu fisos, terruit ense Getas.

Ghieții ținea într-o vréme, acum Flacus ține

Râpa scumpă a Dunării, el singur cu sine.

Iel au ținut Misia în pace cu credința,

Pre ghieți au scos de aicea, el cu biruința.

Așa însemnează acéste stihuri ale acelui dascal, pomenindu pre acel Fleac, căruia numele la Istoriile Râmului ieste Fulvius Fleucus consul, precum chiama ei pre atuncea hătmăniile lor. Și de acéste stihuri s-au legată intâi acela Eneas Silvii și după dânsul și alții. Și între acéia aflu și eu pre Uréche, săracul, următori: să fie numele acestor țări, vlah, de pre acela Fleac, hatmanul Râmului; căruia lucru Carion istoricul stă împotriva și cu dânsul și Topéltin de Mediiași, anume zicându deșchis: Ceia ce au scris că numile vlah acestuia neam, adecă al Moldovei și al munténilor, ieste de pe hatmanul Râmului Fleac, basne suntă.

Eu încă cei partea mea cu dânsii, cu acești doi țiu pentru acéste doveade, care deșchis ți-am scris, cum toată lumea zice italianului aşa cu un nume și noao până astăzi. Și acel Fleac, de au bătut războaie cu tătarii, pre Dunăre, iară la discălicatul țărălor acestora, nici o treabă nu are, care suntă după Fleac discălicate, de Traian, împăratul Râmului, din Țările Vlohului, adecă a Italiei, fără numai va zice cineva că italianii acestu nume vlah au dobândit după Fleac, care lucru n-am cetită nici la o istorie a Râmului și de Italiia. Alte chipuri și capete au avut Italiia mai vestite

și mai vechi decât acela Fleacă; cum ar fi luat Italiia nume de la acela?

Ci de Italiia atâta ajunge, câtă și s-au arătat cu mărturiile și istoriile și numelui care-l avem de la alte neamuri, tot unul până astăzi. Să păsim de acum și la altile pre rându.

Capul al doilea

Pentru împărația Râmului

Împărația Râmului căriia putere și lătime asémenea nu au fostu nici o împărație de cându ieste lumea, de măriia ei citeste toate istoriile lumii, mai mare nu vei afla alta, nici în ceste vacuri de acum, nici în célé trecute. De această împărație vei afla și prorocii, ales de Daniil prorocul, cu dezlegarea visului lui Navohodonosor, împăratul Asiriei.

De aceasta împărație cântă și sfânta beserică, întăia slava, glas 2, la vecernia nașterii domnului și Dumnezeului nostru Isus Hristos: Ȑâauńň ȿäeńń íí-řenňâułmu íí ȿlęeęe adecă: Cându Avgustu unul stăpânia tot pământul. Acest Avgust împărat al Râmului au fostu și în zilele lui au născut și măntuitorul lumii, fiul și cuvântul lui Dumnezeu din preacurata fecioară Mariia.

Numele său trage de pe orașul Roma, noi zicem Râmul, care oraș ieste în Italia, pre apă Tivrului curătoare în Marea Albă, cu cale de câteva zile mai jos de Râm, din izvoarele munților Italiei început. Iară începutul împărației aceștia, cum s-au și mai pomenit la capul cel dintâi, de

Italia (care ieste mai vechi decât Râmul și decât începutul împăratiei, pentru acela pricină s-au pus și întări la Italia rândul), ieste din Troada, care o au răsipit-o elinii, sau cu altu nume grecii, trăgându multă vréme războaie cu troadéni pentru mare strâmbătatea lor, ce le făcuse grecilor troadenii, cu furtișagul Elenii, femeii lui Menelau, prin Alixandru, feciorul lui Priiam împăratul Troadei. Care fáméie să să întoarcă grecilor pururea sfătuia doi domni din Troada, Antenor și Enea, că întorcând-o, dzicea că s-a potolit vrajba cu grecii. Ci măzdind pre alți sănatori domni, ficiarul lui Priiam, să tie cu dânsul, să nu să dea Elena, s-au trăgănatu sfada, păñă la stingerea de totu a Troadii, câtu n-au hălăduit niminea altul, nici în cetate, nici în olatul ei, fără acei doi ce s-au poménit, Antenor și Enea, cu gloatile lor. Ori că știindu-i grecii că acela sfătuia spre bine și nu i-au gonit, ori că ei, ca niște oameni cunoscându la ce trage lucrul, s-au păzit de vréme, au ieșit cu casile și cu oamenii săi, încărcați în vase. Din carei Antenor au discălicat Vîneția pre pământul Italiei, iară Enea, pogorându-să mai jos, au abătut la malul iară al Italiei, unde stăpânia Latinus-craiul o parte de Italia. Si îndemnat și de prorocii lor pe atuncea păgânești, au început sfada cu acel craiu anume Latinus, de pre a căruia nume ieste limba latinească.

Nu era încă cu oameni deși acéle locuri așezate pre acéle vrémi și singur craiul mator de zile, numai cu o fată de trupul său care era logodită după un domn de Italia anume Turnus, carile avea mulți domni de Italia neprieteni. Pre acela i-au tras Enea în tovărăsie împrotiva lui Turnus și a lui Latin-craiul și cu câteva războaie cu mare vărsare de sânge, înfrângându pre Turnus, păñă și la pierirea lui în războiu, au căutat lui Latin-craiul a priimi

pre troadéni în țara sa, în Italiia și pre Enea ginere în locul lui Turnus, că lui Enea doamna îi murise de groază, cândău au văzut arzândă de toate părțile Troada. Așa s-au făcut, troadénii moșani Italiei, așezați și legați întru sine cu italienii, să trăiască troadénii pre limba și pre pravilile de giudețe a italienilor și italienii să primească bozii și rugile și obiceiurile de biserică troadénilor.

Și dintr-acestă Enea și fata lui Latin-craiul suntă, din seminție în seminție, născuți doi frați, anume Romul și Remu, carii au urzit orașul Roma. Și zidindă pre jumătate Romul și pre jumătate de orașă Rem și încă neînăltate zidurile, au venită întru una din zile Rem să vază sporiul lucrului a frăține-său, în partea unde zidiua frate-său, Romul, și vrândă să facă șagă, au sărit peste zidul frăține-său râzând. Înloc frate-său, luând semnă de piezi răi orașului, apucă un fuște și lovăște pe frate-său pen mijlocul trupului. Cade Rem mortă de rană, iară Romul, stândă asupra trupului, au zis: Așa să petreacă toți carii vor vrea să saie zidurile acăstea. Și au stătut, singur Romul și urzitorii orașului și crăiei, de pre a căruia nume ieste și numele orașului Roma, până astăzi și de pe orașă și numele împărătiei.

Fost-au această împăratie din ceputul său, de la Romul craiul dintăi, supt crai, până la Tarcvinius cel Mândru, îi zic râmlenii Tarcvinius Superbus, adecă Mândru. Al aceleia un fecior ce avea, au făcut silă noaptea la casa unui domnă, lipsind domnul de acasă, anume doamnii sale, Lucreția, care, după acăia silă din pată nu s-au mai scăpată, ci au scris la bărbatul său, unde era, și la unchiu-său, vestit senator pre atuncea la Râm, anume Brut, să vie cum mai de sirg la dânsa, că ieste spre moarte. Și dacă au sosită și au intrat în casă și unchiul acei fâmei Lucreției și

bărbatui ei, au zis: Îngăduiți, nu vă apropiiareți de patul mieu spurcată de ficiarul lui Tarcvinii. Iară trupul de ieste și silit, nevinei măre moartea mea va fi martor. Și au scos un cuțit, de suptă perină, de acăia treabă gătit mai denainte și s-au lovită cu cuțitul întru inimă. Au năvălit bărbatul ei și unchiu-său la pată, ci în deșertă, că căzusă cuțitul cu rana adâncă, din care, după câteva ceasuri au murit Lucreția. S-au făcut, o zarvă mare și turburare în tot orașul de o faptă ca aceasta și s-au strânsă tot orașul la Brut, cărora au arătată tuturora fapta ce au făcut ficiarul craiului și cuțitul crunt de săngele nevinovatii fămei și silă. Și au stătut tot Râmul și înloc și olatele, de au jurat cu Brut, cum să nu mai sufere craiu asupra sa. Iară Tarcvinie, urât și părăsit de toți și de slujitorii lui, pentru spurcata fapta acăia și sila, au fugit la franțozi, cu carii, trăgându ajutoriu, s-au ispitit cu sila să coprinză iară scaunul Râmului, ci tot gonit și răsipit s-au întorsu și n-au mai dobândită ce au pierdut, în toată viața sa, nici el, nici altul.

Și de atuncea s-au cârmuită acea împăratie totă suptă sfatul sinatorilor, cum vedem acum că să cârmuieste Venetia, păna la Avgust-chesar, 500 și mai bine de ani. De mirat lucru că această împăratie, la câtă putere și lătime au venită, totă într-acélé 500 de ani, de suptă cărma sfetnicilor au crescut. Și alegea ei din an în an câte doi mai mari, cărora cu numile boierii le zicea consules, adică capetile sfatului, că consilium latineste ieste sfatul.

Și mai mare era acestă nume de boierie, consul, decât împărat, că acesta nume împărat era hatmanilor, carii ducea în vreo parte oștile și trăia acestă nume numai păna era în oaste, cine era. Iară dacă să intorcea acasă sau la Râm, nime și nimări nu să zicea împărat, ce iară pre numile ce avea dintăi. Va să zică împărat poruncitoriu,

care nume apoi pentru mare izbândă ce făcea acei imperatores, adecă hatmanii, au căzut de să numescū împărații cu acestū nume și au ieșit mai mare și mai de cinstă decâtū numile crailor.

Hotărăle aceștii împărații a Râmului mai necoprinse suntū, că nu niscareva munți sau ape curătoare, cum vedem acum că despartū crăie de crăie și împărație de împărație, ci din toate părțile le-au fostū hotarul Marea Ochianul, care încunjură pământul, începândū dispre părțile despre miază-noapte, Ochianul cela ce încunjură Englitera și totū acela Ochian și dispre apus, pe după Hișpania și Portogalia și de la părțile apusului să trage tot acela Ochian, încunjurândū totū pământul despre amiazăzi, pe după Africa, noi zicem Barbarezii, pănă vine la Marea Roșie, care ieste între Eghipet și Aravii. Câte împărații, craii, domnii, țări suntū, di le încunjura Ochianul, precum s-au poménitū mai sus, toate supt ascultarea Împărației Râmului au fost.

Încă mai spre răsărit de la Marea Roșie, de la Ochianul de amiazăzi, tăind pre uscat Aravia, Asiria, Siria, pănă la muntele Caucas, între Hăndii și între părthi și de acolo pănă în Marea Caspiei și Armeniile amândoao și câte țări suntū între Marea Caspiei și între Marea Neagră, ghiurgii, mingrelii, cerchiezii și alte țări și de acolo apa Donul și Volga, toate suptă ascultarea Râmului au fostū și de la Iuzbec hanii cei mari de la Râm lă steag de hănii.

Cu Hăndia numai nu au închiiat toată lumea dispre răsărit și venia și de acolo multe țări să să închine. Ci de la o vréme nici-i mai priimii ca locuri depărtate.

Și unghiul cestalalt, la Ochian, pre unde sunt acum șvezii și Dania și unghiul spre apa Renului, pre acéste țări nemășteți că și șvezii și danii tot némti suntū și un neam sunt nu i-au putut supune nici într-un chip râmlénii, pănă

la îndireptatul acei împărații în multe părți. Și câtă oaste au pierdut cu némtii, bătându războaie, cu céialaltă parte de lume nu o ar fi pierdut-o. Însă numai o parte de némti supuși n-au fost, iară cât ține apa Renul și céelalte și peste apa Renului, multe locuri supuse au fostă, cum și Engli-teră și franțozii și toată Hișpania. Caută acum cu cugetul întru atâta lungime și lățime de lume, câte împărații mari suntă acum, cum ieste Englittera, Franțozul, Hișpania, némtii pănă la apa Renului; la Africa: Fesul, Livile, Mareh, Afri, pănă mai tot Eghipetul, habesii și Împărația Asiriei, Persul, Armeniile, Capadochia, toată Greția și Machido-nia, Iliria, Dachiia, unde suntem noi acum și alte țări și ostroave și pre Ochian și pre Marea Albă și pre Marea Nea-gră și pre Caspii. La toate acéstea ieșiiia pașii de la Râm, pre un an pre unile, la altile pre trei ani și mai mulți. Câ-teva coale de hârtie s-ar mai lungi, de așa sta a pomeni anume țările toate. Pașii ieșiiia și la țările jidovești, la Ieru-salim, de la această împărație, de care lucru deșchis te va învăța sfânta Evanghelie, a patru evangheliști. O seamă de țări mai depărtate dintr-acéstea supt crai birnici le lăsa: la Africa, ales la Eghipet, Armenia, iară céelalte, cum ieste Șpania, Englittera, franțozii, némtii, pănă la apa Renului, Italiia, Țările Grecești, toate țările Ierusalimului, Anadolul, ostroavele, tot cu senatorii Râmului să cârmuia. Pentru acéia au zis un filosof al lui Pir, craiul epiroților, adecă al arbănașilor cându l-au trimis în solie la Râm, că au văzut sfatul lor de împărați adunatū.

Ci câtă ne trebuiește la rândul istorii noastre, ne ajunge de atâta de Împărația Râmului.

Capul al treilea

De Dachiia

Dacă s-au început de Italiia a zice, de unde ieste venit neamul acestor țări și de Împărația Râmului, de care împărație suntu discălicate céste țări cu râmléni, vine rândul acum și locului acestuia, la ce loc au venită acestă neam, din locurile céle dintăi.

Locul dară acesta, unde ieste acum Moldova și Țara Muntenească ieste dreptă Dacia cum și tot Ardealul cu Maramoroșul și cu Țara Oltului. Altă nume mai vechi decâtă acesta, Dacia, nu aflu în toți câți suntu istorici, că de le-au zis cineva că ieste Schitii, de pe schiți, adeca tătari căci au năbușită pre acéste locuri mai pre urmă tătării și mai înainte de Atila, descălecătoriul Țărăi Ungurești și a ungurilor pre acéste locuri. Dachiia numele său cel vechi tot au ținut la toți istoricii. Cum s-au zis, Schitia ieste direapta Iuzbecul, adeca Tartaria cea Mare și o parte de Împărația Moscului.

Dachii aceștia cu multe vacuri mai nainte de Hristos au așezată locurile acéstea. Pomenește de dânsii Cvint Curtius istoricul, de faptile lui Alexandru Machidon (însă nu acea Alexandrie mincinoasă, care ieste pre limba noastră, plină de basne). El scrie Sahi, dahi, masagheti, tot

un neam suntu, venit din părțile Hindiei pre acéste locuri, când încă lumea mai rară au fost în oameni. Și dintr-acești dahi noi zicem și grecii, dachi, iară latinii și léșii, dați să țin sasii de Ardeal (și pănă nu de multă au fostu și la noi în țară, iară la satile cele hănești, la Bugeac și acum suntu, de le zic testebani) că să tragă și au mari istorici martori. Limba lor iară aşa vechie ieste; au price între sine cu némtii pentru mai de multe vacuri, carii suntu mai vechi de dânsii, și cestia că némtii au luat de la dânsii limba, iară nemtii că sasii au ieșit de la dânsii, din Saxonia. Ci acéste prici le lăsămă la dânsii, noi numai pomenim cât sluiaște rândul nostru la poveste.

Hotărăle Dachiei, dispre răsăritu ieste Nistrul apa, la istoricii cei vechi Tiras, iară dispre amiadzădzi Marea Neagră și Dunărea, dispre apus Panonii, acum Tările Budii, dispre miazănoapte Morava și Podolia în Crăia Leșască, unde ieste și Camenița. Suntu o samă de istorici carii dau și Podolia și câmpul peste Nistru pănă la apa Buhului și peste Dunăre, Misiile amândoao, cărora le zicem noi acum Dobrogea și o parte de Iliria, să fie fostu de Dachiia.

Puternică într-o vréme, cât supt vrémea Împăratiei Râmului supt Domentian-împăratu, iară la Dacia crăind Decheval-craiul, lua dachii o sumă de bani din visteria Râmului, cum lua tătarii de Crâmu de la Moscă și de la léși, să nu le robească țările, că prăda și dachii Italiia cu călărimea, pănă în zilele lui Traian-împăratul, ce au împăratit pre urma lui Domentian-împăratul.

Capul al patrulea

De Traian-împăratul

Traian, împăratul Râmului, al șaptelea după Avgustu-chesar, de neamul său spaniol, coprinzându scaunul împăratiei după Domentian și văzându la slăbiciune împăratiiia soșită, din rea și desfrânată cărma împăratilor răi și zburdați (că și Dioclitian și cela lumii ocara și tiranul Neron, totu înaintea lui Traian au fostu), întăi au asezatû împăratiiia în ce era stricată și veniturile ei, apoi îndată s-au apucat de oaste împrotiva tuturora carii ieșisă de suptu ascularea împăratii țări și întăi ales asupra dachilor, titoriiul acestor părți.

Așa să întărisă neamul dachilor asupra Împăratiei Râmului, câtă scriu istoricii, în zilele lui Domentian-împăratul și biru lua din vistieria Râmului, pentru să nu strice țările împăratiei cu prăzi, că fiind neamul dachilor pre acéle vremi călăreti, prăda țărâle ascultătoate de Împăratiiia Râmului cu călărimea, până și Italia de prăzile lor nu hălduia, cum am văzut în vacul nostru pre tătarii Crâmului, fiind mai puțini decâtă oștile Moscului și a Crăiei Leșești și de la amundoao acéstea neamuri lua daruri, pentru să nu facă cu ceambulurile lor stricăciune țărâlor lor.

Întăi, dară, Traian, marile și vestit împărat, au făcut

oaste împotriva dachilor, cum scrie Dion, carile au scris viața acestui împărat și alți istorici după dânsul, 600.000 de oaste, slujitorii de oaste au avut, fără altă multime, ce să trage dupe oști, ales după oști mari, multime, și au purces din Italiia spre aceste părți ale Dunării.

Cum scrie Istoria de patru monarhii ai lumii, de către aceștii împărații de la Râm spre aceste părți, ca pre la 120 de ani după Hristos au fostu. Împotriva căruia nici Decheval craiul dachilor aşa fără războiu nu s-au lăsat, ci trecându cu oștile sale Dunărea, au stătut împotriva lui Traianu, împăratul cu războiu în Tările Misii, căriia îi zicem noi Dobrogea.

Stătut-au un războiu mare și nu puțină vârsare de sânge, însă pre acéle vremi în toată lumea nu era altă oaste, nici mai temenică, nici mai stătătoare, nici mai trainică la toate lipsele oșteniști ca slujitorii Râmului, neînfrânti și din firea lor și cu tocmeală oștilor lor, care vedem acum la némti tocmeală oștilor, toată bulucuri și pintre buluc și buluc loc deșertu, să aibă loc deșchis și alte bulucuri, slobod meidan să aibă, cându ar trebui să dea ajutoriu bulucurilor celor ostenite în războiu sau înfrânte oaste proaspătă pre acéle slobode de oști maidanuri. Niciodată toate bulucurile încep războiul, ce céle tocmité în frunte și alte bulucuri cu mare tocmeală și mesterșug stau în paza acelora ce fac războiul și aşa luptându multă vréme cu o parte de oști, alte părți sta gata, netrudiți, proaspătă oaste prelesne urnescu pre céialaltă oaste, carea odată își varsă și sloboade toată vârtutea. Că acea oaste ce sare toată odată, toată odată să și răsipește. Cu aceasta tocmaia a oștilor sale râmlénii au supus toată lumea.

Marie tărie și neînfrântă avea și oastea machidonénilor pre vrémea lor, ales tocmeală pedestrimei lor, căriia

zicea ei falanx, însă era prea strânsă acea falanx și la greu să legă pedestrasă de pedestrasă. Cu mare greu să rumpe acela oaste, că cu toc mala ei au călcat Alexandru Machidon tot răsăritul. Însă pe urma lui, dacă au început machidonénii a bate războaie cu râmlénii, pierdea războiul machidonénii, cum va vedea cine va cetă războiul lui Perseu, împăratul machidonénilor, cu Emilius, hatmanul Râmului.

Auzit-am pre mulți dând vina aceasta, cum și lășii și moscalii și alte neamuri creștinești nu sără odată cu toții la război. Nu știu ce zic; oștile temeinice cu multe cearuri, cu multe zile, bat un război și știu aceasta. Că întâi lășii și moscalii, de sără slobozii toată oastea odată, nici un război nu ar lua, ce toate le-ar păierde. Așa Decheval, craiul dachilor, luptându-să câteva zile să opreasă oștile lui Traian, n-au putut birui, ci au purces oștile din război în răsipa.

Traian-împăratul după izbândă au căzut, la apa Dunării, unde, săzându cu oștile, au adunat și din toate dintr-acela părți și olate lucrători și au zidit cu mare minune vacurilor pe urmă, pod peste Dunăre, de piatră, cu turnuri de piatră, carele să pomenescă până astăzi, Turnul Severinului. În Țara Muntenească ieste acela loc; malul dincoace al acelui olat și zicu munténii județul, cum ziceam noi ținutul Jiiului.

Cercat-am câtva din ce ieste, de au primit numele său acestu turnu, de-i zicu Severinul, că acestu lucră, că l-au zidit Traian-împăratul și nu altul deplin și aievea, fără număr odoacă spun istoricii cându au făcut și podul, căruia cu ochii noștri am privit pragurile prin apa limpede a Dunării, cându am mersu cu Dabija-vodă cu oștile la Uivar. Cum acel turnu să au schimbatu numele și n-au

ținut numele ziditorului său, cum ține șanțul Troianul până astăzi, a ști nu pociu. Atâta numai, ori pre urmă că au trăită acolo vreun domnū cu acestū nume, Severin, cum spun și munténii, ori pre numele vreunui pristav la lucrul lui sau la rădicatul lui, după ce să pustiisă întăi.

Fost-au și un împăratū pre urma lui Traian, Severus, care nume și pre o piatră ce s-au aflată la cetățuia năruită la Galați am cetită însumi eu Severus imperator romano-rum, adecă Săverii împăratul râmlénilor. Însă numai atâta am putut ceti, céléalte slove, deși și aduc cu latinești, iară a înțelége limba latinească, nici într-un chip să pricépe. Cum pre un ban de aramă galben, iară la acea cetate năruită am aflată, câtă un ort de mare, nimenea nu poate mai mult a dizlegă fără: Marchianopolis. Iară turnul acela și podul peste Dunăre, nimenea altul, ci Traianu-împăratul, ca și șanțul Troianul, l-au făcut; nu vei afla din sute de istorici într-alt chip.

După ce au gătită podul peste Dunăre, Traian au trecut toată oastea peste Dunăre, dincoace în ceasta parte, în pământul unde ieste acum Țara Muntenească. Si i-au iesită iară cu ostile sale Decheval, craiul dachilor, la care războiu stându tare dachii și craiul cu ei, însuși craiul au pierită la acel războiu. Si aşa au purces, după acel războiu pierdut și pierirea craiului lor, totu neamul dachilor în răsipă de pe acéste țări, unde ieste acum Țara Muntenească și țara noastră, Moldova. Câtă țară au și rămas pre loc, prostime, țărani, toată o au scos-o Traian de pe acéste locuri peste munții care desparte Țara Ungurească dinspre noi. Iară aicea, îmbe acéste țări, și Țara Muntească și Țara Moldovei, de la Dunăre până suptă munți și până în Marea Neagră și de la apa Nistrului până iară supt munți, tot cu râmléni și căsași au aședzat și mai mulți

oștěni, precum zică ei: colonia romana, adecă discălecarea Râmului. Si asa ieste discălecatul cel dintăi acestor țări cu râmleni. Cine ar vrea să știe, să vază și cu ochii martorii, citească pre istoricul Dion, carile au scris viața lui Traian-împăratul și pe Evtropii, carile au scris viața lui Adriian-împăratul iară al Râmului și pre Bonfin istoricul ungur și din alți istorici, anume: Carion, Cavații, Silvius, Cromver leah, Piasenschii de Premisla, Gvagnin litfan și mai ales și din cesti mai de curând: Topeltin de Mediași, iscusit istoric, carile de-amăruntul din Dion scrie de neamul țărilor acestora și ales de descălicatul cel dintăi pe acese părți de lume, de Traian-împăratul.

Măcară că capetile dachilor, domnii cu toate casile lor, s-au tras toți peste munți în Ardeal și de acolo s-au închinat cu toții la Traian-împăratul, totușu nu i-au crezut, ce și peste munți pentru dachi au discălicat râmleni, pentru să nu mai poată a-și rădica capul dachii împotriva împărații, carii vedem și până astăzi în tot Ardealul și în țările de sus cele ungurești mai în jumătate cu ungurii, români, adecă râmleni, suntu lăcitorii până astăzi.

Era acestu obiceiul la Împărația Râmului dacă să umplea Italia, dricul împărații, de lăcitorii, de nu le ajungea, nici-i biruia pământul cu hrana, scotea cu sorti căsași și pen orașă și de prin sate și-i muta la altă țară, unde vedea părți mai rare de lăcitorii, sau unde vedea că să rădica de suptu ascultarea împărații vreo țară, acolo cu sutile de mii de case să muta și le împărația locuri și zicea acei discălicături noao: colonia romana, adecă discălicarea Râmului. De care colonie a lor ieste plină lumea și la Asia, adecă Anadol și la Africa, căriia și zicem noi Barbarezii, și la Hispania și pre apa Renului, la némti și la franțozi. Si la Rumele, în Țările Grecești, un neam ce le zicem cotovlah,

colonia Râmului ieste.

Litva în Crăia Leșască direpti râmleni suntu, însă acel neam al Litvei nu de râmleni aduși suntu pre acéle locuri, unde lăcuiescu acum, ci de tirăniia lui Neron împăratului al Râmului. Multe case mari cu gloatile sale, cu domnul lor Lizbon, fugând de răotățile lui Neron la némti și de acolo cumpărându-și vase de mare, pre marea céia ce lovăște la Gdansca au mersu, păna la Liflantu, o țară, și de acolo descălecându malul, s-au lătitu păna unde ieste Litva acum. Mulți ani suptu ascultarea rusilor au fostu, păna înmulțindu-să din an în an, apoi ei au supus pre rusi, de le suntu vecini rusii acei a toate țări.

De ar întreba neștine: Atâtea colonii în lume, de unde așa multime discălicate, numai de la Italia să iasă atâtea țări descălicate dintr-însa? Trebuiește să știe că într-acéia țară au fostu pe acélea vacuri scaunul împăratiei, orașul Râmul, care orașu, nu cum suntu acum împăratiiile, ci au ținut toată lumea de la apus, aproape și păna totu răsăritul, fără puține împăratii la răsăritu, pre carii amu nici-i primii. Iară soli toate țările acélea cu daruri trimitea. Spre miazazi și păna unde să închide lumea cu Ochiianul, suptu Împăratia Râmului au fostu și spre miazănoapte numai niște unghiuri, pe lângă mări nemăști, unde ieste acum Crăia Daniei și a Svedului, acélea țări drepte nemăști suntu și un neam acélea numai au hălăduitu, de n-au fostu supuse suptu Râm niciodată. Curia dară din toată lumea la Italia, să fie și în volnicia Italiei spani, adeca sălahtici.

Și a doao pricină, nu ieste în toată lumea altă parte de lume pământu ca Italia, de tot bivșugul și dezmirerdatu, cât bine i-au zis raiul pământului.

A treia pricină și mai mare decât acéle doao ce s-au poménit, că râmlénii din toată lumea lua a zécea din

oameni tineri, cum lua turcii din Rumele; zicea râmlénii acelor oameni obsides, adecă zalog de credință țărâlor. Si pre acéia punea de-i învăță ca la școală oștenia și carii era pre la școale, încă suptă steaguri le zicea tirones (sfântul mucenic Theodor Tiron, dintră acei slujitori au fostă). Iară dacă să învăță bine cum va purta sulița, cum va muta pavăta, cum va întoarce sabiia, îi scotea la războiu și cu vréme din tirones ieșia, de le zicea veteranii, adecă slujitoriū vechiū, bâtrân. Acestor veteranii apoi îmbătrâniți în slujbe vestite îi scotea de suptă steaguri și le da pre la orașă și la sate locuri de casă, de vii, de grădini, de pământuri și aşa să umplea Italia cu multime de oameni, cătă nu-i coprindea pământul.

Multe obicíiuri de ale Râmului suntă acum la turci ca acéstea, ce iau și ei de a zecea oameni și iară aşa îi împart pre la grădini întăi, apoi în ceata ienicerilor și fac și ei apoi din slujitori bâtrâni oturaci, curugii și timaruri. Toate acestea și altile multe obicíiuri de la Împărăția Râmului suntă, că și ienicerii cum suntă acum la turci, la Râm prioriianii, adecă pedestrime de divan le zice, cum la turci culoglū și aşa bulucurile pre numere: biringi, ichingi, iuciungi; la râmléni primani, secundani, tertiani, cvartani, tot pre numere bulucurile, adecă: cei dintăi, cei ai doilea, cei ai treilea, cei ai patrulea, pre numărū să știa bulucurile. Si nu-i divă că la turci vedem obicíurile acéstea, care au fostă și la Împărăția Râmului, căci că Țarigradul și câte țări în turcii în ceastă parte de lume, care să chiamă Evropa, parte de Împărăția Râmului ieste.

Alexandru Machidon pe vrémile împărăției sale încă au făcut pre numele său colonii și întăi la Eghipet acel vestită orașă, Alexandriia, unde să scură apa Nilului în mare, iarăș și pre apa Donului și pre apa Hăndului și la

perși au discălicatū orașă și olate pre numele său. De ahi acum Istratie logofătul și fiu-său un Simeon Dascul și nepotu-său, un Misail Călugăru, cum s-ar apuca de aceasta poveste cu basnile lor, căle ce au scris că rădăcina acestui neam, carele ieste acum pre acéste locuri, din temnițile Râmului ieste? Că Traian-împăratul adevărat că de la Râm au adus și căsași, adică de la Italiia și așa ieste: și căsași au adus, iară nu din temnițele Râmului, ci oroșani căsași, sătени, tot din slujitorii așezati. Si casă de domni au așezatū aicea pre la cetăți. Cum și Dragoșvodă mare năpaste și ieste să fie fost păstor, pre mărtorii maramoreșenilor, cu urechile méle am auzitū că au fostū fiori unui Bogdan-vodă, născut din Maramoroș, după ce au scos de aicea multimea de tătari și cu bulgărimea de la Volga năbușiți și apoi pre urmă și Attila cu ungurii.

Din temnițe cu sutele de mii de oameni cum s-ar afla? Si apoi fămei, iară atâta tălhărițe? Deci, unde ieste și cât vac ieste de când au venit Traian pre aicea și când s-au bătut Laslo, craiul unguresc, cu tătarii? Între Traian și între Laslo-craiul 800 de ani sunt. Si au scris ei, acești istorici, Istratie logofătul și Simion Dascalul și Misail Călugăru că acest Laslo au cerșut de la Râm oameni. Si neamul românilor acum trăia cu domnii săi în Maramoroș, cești dincoace, iar cei dincolo, dispre muntești, pre apa Oltului. Nu să prinde dară, cum zic aicea: manno, țigănește.

Așezândū Traian și domni prin cetăți, cum zic la léși, căstaleani cineși domnul cu olatul său: dominus după latiniție ieste la noi: domnu iar pre la toate marginile și locuri alese oștени, cu nume pre atuncea țărilor acestora, unde ieste acum Moldova și Tara Muntenească, Dachiia Inferior, adeca Dachiia de Jos, iară Ardealului și părților celorlalte de sus, precum s-au pomenitū de hotarul Dachiei, în

capul de Dachiia, Dachiia Superior adecă Dacia de Sus. Si suptă acel nume au trăită aceste țări, până la al doilea discălicată cu Dragoș-vodă. Si acum mulți ne zic noao, țării noastre și Țării Muntenesti, streinii, Dația, însă norodul, neamul lăcuitarilor, nu ș-a schimbată numele său, ci tot romanus, apoi cu vréme și îndelungate vacuri romani, apoi rumâni până astăzi. Si țările megiișii, știind de unde au ieșită neamul acesta, că de la Italia, cării țări îi zică streinii vlah, vloh, unii zic valios, ungurii olaș de pe vloh, adecă italian, au zis vlah și munténii Valahia, mai târziu.

După așezarea cu râmléni pre acéste țări, Traian-împărată au purces pre Dunăre în jos cu ostile sale, de care s-au pomenuit de vechi istorici că 600.000 de osténi numai de războiu au avută. Si trecând apa Sirétiului, apoi Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul, Donul, care ape acéstea toate pre atuncea cu alt nume au fostă, nu cu acéstea de acum. Sirétiului numea Halut, și acum istoriile vechi scriu Prutului Hierasus, Nistrului Tiras, Buhului Hipan, Niprului Borestines, Donului Tanais. Si această apă Tanais, Donul, împarte Asiia de la Evropa, cum desparte la Tarigrad boazul de mare între Tarigrad și între Schiudér. Tarigradul singur și cu Galata de Evropa ieste, iară Schiudériul dincolo de Boazu Anadol, căruia îi zică istoricii Asiia.

Că în patru părți împart istorică lumea: răsăritul zic, cu toate împăratii, acei părți Asiia, părților dispre miazăzi, câte țări suntă, Africa, părților dispre apus și dispre miazanoapte, Evropa. A patra parte ieste America, care parte aşa ieste depărtată și vine cum ar fi suptă noi, că cându ieste la noi zioă, la dânsii atuncea ieste noapte și cându la noi noapte, la dânsii zioă, că fiind pământul rătundă, cum ar fi împrotiva noastră, suptă noi acea parte ieste.

Acéstea dară doao părți de lume, Evropa și Asia, dispre părțile de miazănoapte desparte Donul, iară îintr-acoace împarte Marea Neagră și bogazul cela ce să scură Marea Neagră în Marea Albă, tocma supt orașul Țarigradului și în gios pre Marea Albă păna unde cade apa Nilului în Marea Albă și Nilul desparte Asiia de Africa. De la Nil să începe Africa și Egiptul amu nu de Asiia, ci de Africa ieste, cum toate țările câte suntă de la malul Nilului, păna să închide cu Marea Ochianului, carea încunjură pământul, alăturea cu Marea Albă, păna să cură și Marea Albă în Ochian, la Hispania, dincolo Africa, dincoace Evropia, Hispania de Evropa, Fesul, dincolo de Marea Albă, de Africa. Acéstea pomenindu-să pentru deșchisul minții, să să înțeleagă statul lumii, ne întoarcem la istoria noastră de Traian, cum nu s-au îndăstulată cu atâta parte de lume, câtă au călcată cu ostile sale, de au trecut toată Evropa pe dincolo păna la apa Donului, care apă din inima Tărâlor Moschicești iese și cade în Marea Neagră, la Crâm, ci trecându Donul, au călcată și Asiia, lovindu pre la Iuzbec, mari țări tătăraști. Iară de la Iuzbec, pe după Marea Caspiei, care mare desparte Cazanul și Azderhanul de Țările Persului, pe la Bahri și acolo, pin Țările Persului și prin Asiria la Eghipet, unde la Eghipet, de boala ce-i zic desintiria, adecă deznodarea vintrelui, și-au sfârșită viața.

De acestă vestită împărat ai și șanțul Troianul, săpat de ostile lui în vîcînica pomenire, începându din Țara Muntenească, peste toate apările acéstea, care s-au pomenită, Sirétiul, Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul, păna la Don, totă acestă șanță, carile îl vedem aicea la noi. Eu l-am trecut aproape de Nipru, pre la un târgu anume Vciorașnoe, tot pre câmpii, acel oraș nu departe de Chiov ieste, și Chiovul ieste pre apa Niprului și presémne cum mérge șanțul,

apa Niprului, mai sus de Chiov o au trecut-o Traianu cu ostile sale.

Să află unii de zicu că acestu șanțu, carile îl vedem până astăzi suptu acestu nume, Troian, să fie săpatu pentru sprijineala dispre tătari, închizându locul dispre câmpi de năvala prăzilor tătărăști, în care era și răposatul Panaiotachie terzimanul cel mare și vestit pe vrémea lui la împărătie. Nu știu unde și la ce istorii va fi cetit acestu lucru. La voroavă cu mine pentru șanțul acesta, au dat samă că un istoric, anume Bonfin, ungur, pomenește de șanțul acesta. Cum mi să pare, cine atâta loc de lume, începându din Tara Muntenească, până peste apa Donului ar hi putut apăra peste totu locul? Și aicea la noi, să zicem că de la capul șanțului, de unde să începe totul, pe deasupra Galaților, alătura cu Dunărea mérge pre aproape și peste Prut, iar nu departe de Dunăre, pre la satul turcesc acum, Troianul; dară deci unde să dipărtează la câmpi și de la Dunăre și de la Marea Neagră, iar peste apa Nistrului, ca mai departe mérge peste câmpi pe la târgul Vciorășnoe, pre unde l-am trecut eu, mai pe din sus de Chiov lovăște la Nipru și de la Niprul cu mai mare depărtime de mare, la Don. Cum zicu, cine ar fi putut apăra atâta loc Bahtri, sau Bahtriana, în Afganistanul de azi. și ține? Că de au fostu aicea țara discălicată des de Traian, cum ieste între acéste ape, Prutul și Nistrul, dară de la Nistru până la Nipru și de la Niprul până la apa Donului și Traian-împăratul prin pustii au mersu. Așa și lui Panaiotachie i-am răspunsu, la ce n-au știut cum mi-a mai răspunde. Așa zic și celorlalți, căți au mai scris, așa și lui Bonfin, de au scris asa, cum să fie șanțul acela săpat de vreo sprijineală de tătari. Mai de crezut suntu acéia carii țin că Traianu-împăratul au săpat acesta șanțu în vécinica po-

menire și veste și să să știe șleavul oștii de ceia carii să tragă după oști mari, niguțători și osténi, cum vedem și acum pre împărații turcești și vezirii lor, pre unde mergă cu oștile, fac movile pe șleavul oștilor și pentru văstea și pentru îndireptarea celora ce vin, ori osténi, ori olăcari, ori niguțători, pre urmă dupre oști. Nici te miră cu cine ar fi săpată un șanțu mare ca acesta căci cu mult mai mare au fost, numai cu vremi îndelungate s-au năruit și mălit o oaste de 600.000 de oameni numai slujitori, fără alte multime. Într-o zi o sută de mii de oameni să să înșire în rându unul lângă altul, să arunce lutul cineș dreptă sine, caută cât loc pot coprinde 100.000 de oameni. Pre ușoară socoteală: loc de doao mile de cele mari, de nu și trei mile vor coprinde 100.000 de oameni, un conac întreg să face de oaste mare. Și la 600.000 de oameni, a șasea zi într-o săptămână o dată unui om vine rândul la săpat. Și acestu număr al oștii acelu împărată, fără altă multime ce să trăgea după oști, scrie Dion istoricul, carile au scris vîiață și faptile acestui împărat și Evtropii istoricul, carile au scris vîiață lui Adrian-împăratul, ginerile lui Traian, carile, după moartea lui Traianu, el au stătut împăratu Râmului. Și acesta Adrian au făcut Odriiul, orașul, pre numele său, unde să împreună trei ape: Tungea, Marița și Arta în pământul Trachiei.

Cu acéste oști Traian, căruia numele în Iștoriile Râmului Ulpius Traianus, au călcată această parte de lume, călcate și de alții cu oștile Râmului, mai nainte de dânsul de Pompeiū cel Mare și de Iulie Chesariul și de Avgust Chesar, însă nu pre aicea, ci pe la persi. Iară acesta împărat Traianu pre aici au venită și au încunjurată aceasta parte de lume, cum s-au pomenită, și iel au discălicat neamul, seminția care trăiește păna acum în Moldova și în Țara

Muntenească și cât norod ieste în Ardeal cu acestu nume:
român.

Cap al cincilea

Aicea vine rândul să pomenim de cetățile ce se află aicea în ară la noi

Aică ne trage rândul a pomeni de cetățile țărâlor acestora; câte sunt acmă și-n Bugeag și aică la noi în țără și de față ce stau și alte năruite, cât de-biaia să cunoscă că au fostă cetăți și câte sunt în Tara Muntenească. Mare nevoie este a scrie de dânsăle, de cine ar fii făcute, că cât amu nevoit și câtă amu cercat să știu ceva, de ce niiam făcute sunt, un cuvânt, o pomenire n-am putut afla; cu mare jele. Și oricum, într-alt chip a fi nu poate, numai ce sunt făcute de dachii cei vechi. Că întăiu Cetatea Albă, mai înainte de Traian au fost, că Avgustu-chesariul, care împătat a Râmului acmă triimitea și el boierii cei greșiti la închisoare, cum dzic turcii, surgun, la Cetatea Albă, unde și pe un dascal anume Poblius Ovidius, l-au trimis pentru niște stihuri de dragoste, ce scrisese acel dascal, de indemnase Râmul la curvie, carele au și murit în Cetatea Albă. Și o baltă ce ieste acolo, Vidovul, pre numele acelui Ovidius ieste.

Și așea și acestealalte cetăți, cum ieste Suceava, Neamțul, Hotinul, Tighinea; însă pândzăle la toate cetățile acestea, cela cu al doilea rând, de domnii sunt adaose, cum să pot

vedea că toate au pândză și-ndoite suntă. Céle mai vechi mai mici sunt și ca niște castele, adecă turnuri, au fostă, precum și tocmită. Cearcă la turnul cetății Sucevii dispre amiadzădzi, unde scrie sus că ieste tocmit de Irimie-vodă și la porta cetății vei afla numele lui Despot-vodă, care slove pe lângă buor le-am cetit eu săngur.

Și așe, de pre Cetatea Albă luând doavadă, că aceiaia cetate cu mult mai înainte au fostă de Traian, poate fi cés-telalte de râmneni, după ce au descălecat Traian aică. Din ceste neamuri, al triilea să le fie făcut nu începe, fără una, cum am înțeles de cetatea Sorocii, să fie făcută de un Pătruvodă, de care lucru mult mă mir că Urechii vornicul nu pomenește. Aflu pomenită cetatea Chilii, carii o scrie în v leat 6973 (1465) că au luat-o Ștefan-vodă cel Bun de la turci, și-apoi la v leat 6987 (1479) iunie 22 dzăli, că în cestu an au început Ștefan-vodă a zidi cetatea Chilii și au și săvârșit-o într-acelaș an. Dar mă mir cum începe acestu lucru, că întări scrie că au râscumpărat-o de la turci, încchinată de nevoie, și-apoi să o zidească, cum va fi acel lucru? Ași dzice că acel zidit de dzice, să o fie tocmit. Dar la v leat 6973 pă la v leat 6987, 14 ani suntă; cini ar fi stricat, și nice scrie să fie stricat-o cineva acești 14 ani. Citéște gheografile ceste de curândă și vei afla în Historiile Țarigradului că împrumutândă cu bani ianovezii pre împăratul Țarigradului, de oști împotriva turcilor, le-au dat zalog Crâmul și acesta parte de loc, unghiul Mării Negră, cu scăurile lui, unde este acmu Bugeacul. Și atuncă ianovedzii au făcută Chiliia pe Dunăre și Chiefă, care ieste pre malul mării în Crâmă; Chiefă are altă nume Theodoziiia, la Historiie.

Să află și de greci făcute cetăți, cum este Turnul Neovtolem, o cetate pustie, îmi pare să fie pe Cogâlnic, în Bugeagă; tătarii și ai noștri îi dzic Tatar-Bunar, că Neop-

tolem este nume grecescă.

Altele multe, cărora stau năruiturile, de-biia semnele să cunoșcă, cum ieste mai sus de Gălați, ce-i dzic Gherghina și pre Milcov, mai sus de Focșeni, de care pomenesc Urechie vornicul că o chema Crăciuna. Și tot pe o poveste stau și cele căte să află în Tara Muntenească, sau de dachi sau altele de râmleni făcute sunt. La podul lui Traian peste Dunăre, în Tara Muntenească (Românească), la județul Jiiului, ieste iar năruită o cetățuie, aciè adevărat de cine ieste făcută, cu numele Săverinul ieste, de care și mai sus s-au pomenit. Așijderea și peste Dunăre au făcut pod, lucru de mirat, pecum mărturisesc și Dion la Viiata lui Traian, a căruia pod și astăazi să cunoșcă pragurile în apă. Și mai încolo pe Dunăre, în preajma, ieste turnișorul Săverinului, de Săver-împăratul făcut și atâta. Iar pe ce vréme au făcut Săver nu scrie. Iar la alți historici, cum la Dion carii au scris Viiata lui Traian, așe și la Topeltin, să află scris latinesc: Traiani aeterna columnă pe românia: A lui Traian, văcnicul stâlpul. Ce dintrū aceste să cunoști că une cetăți într-acești țări și de râmleni sunt făcute.

La năruiturile cetății de la Gălați, din sus, unde cade Bârladul în Dunăre, s-au aflat un ban de aramă galbă și de mare cât un ort, nu mai gios, în carele slovele nu s-au putut ceti de cie ce știu latinesc, fără unii ce știu mai bine grecesc dzic că scrie Marchianopolis, și samănă așea, iară celălalte slove de înțeles nu suntă.

Așijderea o piață mare adusă la Gălați la biserică Dii, mai mult nu s-au putut înțelége, fără de atâta, latinesc: Severus imperator romanorum; iar românesc: Sever a Râmului împărat. Și acei cetăți dzică Gherghina.

Iar banul ce au aflat mai gios de Roman, iar la năruitura unii cetăți, de care cât șestacii cei de patru bani

lešești și mai gros, de aramă roșie și chipul domnului suptă pălărie nemăscă și-n pregiur slove sârbești: wňlóú ēwēäřâńęiè: tatăl Moldovei, iar dintr-altă parte scrie: hereghia de Moldova. Acii hereghia lătinéște să dzice: hereditas, adecă: strămoșie.

Pentru acéia dzicū de cetăți că unile de domnii acmu, după a doa descălecătura a țărilor suntă făcute, adecă zidite.

Și așea, cât s-au putut ști de cetăți, acéste suntă acestor țări, că sunt unele făcute de dachii, cum ieste deschis la Cetatea Albă, celealte și de râmléni și unele mai pe urmă și de domniele țării. Și atâta putem ști de cetățile carii să află într-această țară.

Capul al șaselea
De numerile neamului acestor țări și de
port și de limba graiului, de unde au luat,
așijderea și de tunsura, carei să află și
acmu la prostime pe supt munte, lăcuitarii
ce suntu și de lége creștinească, de unde
au luat

Mare dovadă neamurilor, din ce rădăcină și izvor suntu, numile care au și în de sine și la alte țări streine și măcară că nici un neam nu ieste în toată lumea să aibă numai un nume, ci unile dispre capetile céle dintăi a vreunui norod stăpânitoare, alte nume suntu di pre locuri, de unde suntu începute, multe di pre cetăți mari, multe de pre ape vestite. Cum vedem neamul nemțescu suptu acéste numere: întăi și mai ales și mai de cinste: alamani și aşa le zic istoriile céle vechi și turcii; al doilea nume: gherman, adeca doi frați, latinéște ghermanus; o seamă de istorici le zicu tevtones, di pre capul lor Tevton, italiianii zicu tudesco, poate fi iară di pre Tevton; lésii, moscalii, noi zicem némti. Mai apoi alte numere despărțite ca crângile dintr-un copaciū: șvedzii, danii, franțozii, saxonii, belghii, batavii și alte țări

mai mărunte, totu din rădăcina cea vechie a alamanilor crângi și părți suntu.

Așa hispanii; ibării, țiltiberii, portogalii, iară tot un neam suntu; franțozii, galii tot un neam suntu. Turcii, de pre locul lor, Turhistan, de pe capul lor cel dintăi Osman-gic: otomani, osmanlăi. Moscalii, rusii, bulgarii, sârbii, harvații, slovații, bohemii, rații, polații totu un neam slovenescu suntu, fără alte numere ce suntu la streini. Că întăi acestui neam grecii le-au zis savromatis, de pe ochi mierăi și albeneti, adecă ochi de șopârlă. Tătarii, tartari, de pe apa Tartara, schitii de pe sălbătacie, nohai. Așa toate neamurile suptu multe numere toate suntu. Ungurii: huni, maghiari, ugrii, iară sasii: dachii, sații, goții, masaghetii. Si acăstea nu toate numerile, numai unile dintr-însile tăi le-am însemnatu, pentru înțelesul numerilor mai lesne neamului și acestor țări, Moldovei și Țărăi Muntești și românilor din Ardeal.

Așa și neamul acăsta, de carele scriem, al țărălor aces-tora, numele vechiū și mai direptu ieste rumân, adecă râmlean, de la Roma. Acest nume de la discălicatul lor de Traian, și cât au trăit păna la pustiirea lor di pre acăste locuri și cât au trăit în munți, în Maramoros și pe Olt, tot acest nume au ținut și țin păna astăzi și încă mai bine munteșii decât moldovénii, că ei și acum zic și scriu țara sa rumânească, ca și români cei din Ardeal.

Iară streinii și țările împrejur le-au pus acestu nume vlah, de pe vloh, cum s-au mai poménit, valios, valascos, olah, voloșin, tot de la streini suntu puse acăste numere, de pre Italiaia, cărora zic vloh. Apoi mai târziu, turcii, de pre numere domnului carile au închinat țara întăi la turci, ne zic bogdani, munteșilor cara-vlah, grecii bogdano-vlah, munteșilor vlahos. Că acestu nume, moldovan, ieste de

pre apa Moldovei, după al doilea discălicatul aceștii țări de Dragoșu-vodă. Și munténilor, ori de pe munte, muntean, ori de pe Olt, olteani, că léșii aşa le zic, molteani.

Măcară dară că și la istorii și la graiul și streinilor și înde sine cu vréme, cu vacuri, cu primenéle au și dobândescū și alte numere, iară acela carile ieste vechiū nume stă întemeiat și înrădăcinat: rumân. Cum vedem că, măcară că ne răspundem acum moldovéni, iară nu întrebăm: știi moldovenéște?, ce știi românéște?, adecă râmlenéște, puțin nu zicem: știs romanițe? pre limba latinească. Stă dară numele cel vechiū ca un teméi neclătit, deși adaog ori vrémile îndelungate, ori streini adaog și alte numere, iară cela din rădăcină nu să mută. Și aşa ieste acestor țări și țărâi noastre, Moldovei și Țărâi Muntenești numele cel direptū de moșie, ieste rumân, cum să răspundă și acum toți acéia din Țările Ungurești lăcuitori și munténii țara lor și scriu și răspundă cu graiul: Țara Românească.

Si acestū nume vlah de la turci și de la greci ieste, de la némți vallios, de la franțoji valahos, de la léși voloșin, de la moscali și de la rusi tot aşa voloșin și de la unguri olah; acesta nume tot de pe vloh ieste și vloh ieste italiiană, din care țări a vloholui, adecă a Italiei, au pornită Traian, împăratul Râmului, fără număr multime de norod și i-au așezată în aceste țări a Daciei cei vechi. Să fie acest nume vlah de pre Fleac hatmanul Râmului, precum scriu unii, basne suntă.

Și aşa dovedindă numele neamului acestuia, cum vezi din isto-rici mari și mărturiia țărâlor înprejur, ne trage rândul a pomeni de portul. Care acum portul stătătoriū ca numele și ca limba nu ieste, ci ia un neam de la alt neam porturile cu vréme. La care schimbarea hainelor face și locul, de le căută a face și îmbrăcămintă trupului, precum

ieste firea ceriului a vreunii părți de lume. Că întăi la acéste părți de lume, unde trăescu moscalii, rusii, tătarii, să fie omul îmbrăcat în haine franțozești, ar crăpa de frigă. Și măcară și la noi pre aicea ce ierni suntă, Țara Italiei ierni ca acéstea nu are niciodată, ci foarte blânde ierni, cum suntă la năoi toamnile, și mare dară au acéle țări a Italiei, cât și vara nădușali nu suntă ca aicea la noi, ci călduri cuvioase, puțin nu ca primăvara, cum ieste la noi la maiu, la iunie. Le-au căutată dară acestora oameni mutați pre acéste locuri a-și schimba portul hainelor după vrémea acestor locuri.

Cătră acéstea toate, căută ce scrie de portul rumânilor istoricul istoric Lavrentie Topeltin din Mediaș, cuvintele lui și le izvodescă: Rumâni de Ardeal, ai noștri, poartă o haină de la umere păna peste tot trupul îmbrăcați, ne fac mare învățătură portului de vacurile célé de demult, care au ținut părțile acéstea de la septentrion, adecă părțile carile suntă aproape spre miiazănoapte, tot trupul acooperită, care feliu de haine pomenește un dascal anume Martialis, că să chiama endromida, cu aceste cuvinte: Îți trimitem endromida, vechiș portă, nu mândru, iar bun de luna lui dichemvrie. Șlice au de pâslă, pe limba noastră dețască cuglă (eu socotesc cu chivere, care am apucată eu și la boieri aicea). Căută ce zice de opinci tot acela istoric Topeltin, și nu de la sine, ci pune cuvintele a mai vechi de sine istoricilor, anume Alfon-să și pre Plavt și pre Ag. Ghel, carile au scris cărți de porturile célé vechi limbilor: Féliul încălțămintelor a românilor ieste cu piiéle crudă, de fiéștece dobitoc, piste picior învălit bine în obiiele de lână încalță și apoi piiilea acéia leagă cu curea piste picior, de înfășoară piciorul de la dégite păna sus, toată glezna. Și acéstea ieste portul râmlénilor celor vechi, strămoșilor lor,

care purta la oști. Acestu fél de încălțăminte a slujitorilor oșténii era la râmléni. Numai atâta osebire vedem, pe cum cetim în istoriile cele vechi, că oșténii Râmului nu învălia în obiiele, ce gol piciorul încălța cu piiele și cu legături în cruciș, ca gratia; în opinci numai cât, ține piciorul la călcăi lega. Acéstea suntă cuvintile aceluia istoric, din cuvântu în cuvântu. La noi de necinste ieste acést fél de încălțăminte acum, la acéstea vacuri, care era de cinste la râmléni și de vîțejie portu. Vedem acum la cerchezi că acest, fél de port de încălțăminte pentru sprinteniei țin.

Aicé ieste locul a pomeni și de tunsura acia, de care au scris un Simion Dascal și mai nainte de dânsul Istratie logofătul.

aceasta, precum s-au arătat de portul și încălțămintele opincilor din historicul Topeltin și iarăși dintr-însul să arată, de care așea dzice: Mă miru cum de doo feluri de tunsuri au luat ardelenii noștri de la râmléni, carii o țin o samă și pănă astădzi: un fel de tunsură mai adâncu la tunsură, pe lângă peliță aproape, alt fel mai departe de peliță prin peptine tund părul. Si acei tunsuri mai aproape de peliță noi dachii o numim schieren, iar acesta mai de-părtat de peliță o numim coluen. Si tot Topeltin dzice: Râmlenilor le placea a rade și în chipul ceatleului acoperie căruntețile sale și pricină da că la cap din dos, la ceafă, tun-dea părul, să fie capul totu slobod de sudori și în răcoreală la ostenele. Vede-se dară că ieste vechiū obiceiū tunsura aceasta, care și pănă astădzi se vede la o samă de lăcitorii a țărâi noastre și-n Ardeal, și ieste de la râmléni aceasta, sămnū slujitorescū, că în chipul cetlăului își învăluia capul slujitorii Râmului cu taftă supțire, ca-n chip de cunună slujitorească. Vădu-să dar basnele acelor scriitori mai sus pomeniți, Simion Dascalul și Istrate logofătul și acel amă-

geu, Misail Călugărul, carii au scris că sămnul acei tunsuri ca un cetău au fostă sămnă tălhărescă, cu carei însamnă râmlenii cei de rău făcători.

Rămâne aici rândul a arăta de graiul și slovele, de unde ieste izvorât, acestor țări de care pomenim. Precum dar s-au arătat de-plin neamul acestor țări așezate pe aceste locuri de râmleni, aşe și graiul totu de la râmleni izvorât, cu ciilalți historici mărturisesc și Topeltin, care aşe dzice: Am dovedit mai sus a fi Italiia pricina descălicării valahilor, aşe și aică aceiaș laudă mărturisim, că limba lor ieste limba vechilor romani, amestecată sau mai mult stricată cu sârbască, rusască, dătască, horvătască slovenească pro căi. Și dzice precum și un historicu ce-i dzic Covațiocie au socotit precum graiul de casă a ardelenilor mai mult are în sine însămnarea graiului românescă și lătinescă, decât a graiului de acmu a italiianilor.

Și cu vréme îndelungată, ce nu strămută și nu astupă, vestite împărații, crăii, domnii, aşe și graiul romanilor pre aceste locuri cu îndelungată vréme și răsipă lăcitorilor, romanii de supt aceste locuri, care pustiindu-să de năvala tătarâlor, să mutase aceștia de aică la Maramorăș, cei din Țara Muntenească la locurile Oltului, trecându munții, și au stremutat, și graiul. Că unde dzice lătinăște: Deus, noi dzicem: Dzău sau Dumnădzău, meus, al mieu, așijderea, unde țelum ei, ceriul, homo, omul, fronsu, fruntea, anghe-lus, îngerul. Iar nice unili cuvinte nu suntu să nu fie protivnice cu lătinăște, sau la început, sau la mijloc sau la fărșit, iar unele stau neclătite, cumu-i barba-barba, luna-luna și altete ca acestea: vinum-vinul, panis-pâne, manus-mena, culter-cuțit.

Și aşe cum amu dzis, cu vrémea și au schimbat graiul și s-au amestecat cu slovenescă, dațescă și cu alte care

le-am pomenit dintru Topeltin. Pe această poveste cură și aflatul slovelor, cu care și scrisoarea de la sirbi o au luat-o, amu după a doa descălecătură de Dragoș-vodă aică în țară și la muntei Negrul-vodă.

Cătră acestea adaogim rândul aică obiceilor meselor și ospeteelor, carii să văd că-s vechi ținute aică într-aceste țări și le ieste de la vechii romani, precum a încina păhar pentru sănătățile prietenilor și-a împăratilor, că scrie Dion vestitul historicul, care întru laudă împăratului Augustu cum vechiul obicei au fostu ca nărodul giurând pre piedzii cei buni sau nărocirea împăratului, să bă la ospete pentru sănătatea lui. Ciiarcă de aceasta mai pre largu la Pliniie. Acestu obiceiul și la némti și la unguri, la ardeleni, vechii romani și la noi pe urmă, de pomenesc la mese sănătățile domnilor cu păhare pline de băuturi, așe și a prietenilor. La acestea și obiceiul ce stă încă într-aceste țări, adecă aică la noi și la muntei și la darea datoriei de opște, adecă la moarte, vechiul obiceiul, că dzice Topeltin: În Ardeal dachilor, obiceiul cu mare petrecere a duce mortul la groapnița; mărgu înaintea boierilor cântăreții și preuții, pe urmă viniia cielaltă mulțime, închipuind cum și ceielalți vor mérge unde și cel mortu, ca cum ar dzice: mergi, că noi te vom urma. Vechiul obiceiul și la râmleni; le dzicé trimbițe înaintea osălor, cum mărturiséște Ovidius: Cantabat moestis tibia funeribus adecă: Cânta trâmbiță de jelea astrucării. Si aceasta la cei mai de cinstă oameni să făcă, precum și astădzi la aceste țări, la astrucări domnilor și la alții oameni de cinstă. Si iar tot acel Topeltin dzice: Muierile daților osăle părintilor, a faviorilor, a bărbăților și altor rudenii cu bocet nespus mărgu după ose, cu plânsuri de mirat și cuvinte de jele cuprindu osăle și cu glas mare toată vîiața omenească o plângu. Scrie Varro în cartea a 4,

de viața romanilor, cum cerca muiere, care avea glas mai bun, de cânta la osă, precum aceasta și aici în țară să face și până astădzi și cu alăute.

Și acestea le-am arătat ca și dintru acésestea să să cunoască niamul cu obiceiurile că au ieșit de la Râmă.

.....

**Cap al șeptilea și cel de pre urmă
Vini rândul a arăta cât au trăit aceste
locuri cu oameni după descălicarea lui
Traian cu românii de la Italiia**

Năbușit-au dar tătarâi pe aceste locuri și mai mulți, cu Atila din părțile Schitii Asiatică, care și craiu au stătut întâi ungurescū.

Iar Topeltin scrie, cum Gallienus-împăratul, socotind cum aceste descălecături de pe aceste locuri a lui Traian nu vor sta, le-au mutat în Dobrogea. Și așe românii din Țara Muntenească au trecut munții, aședzându-să la Olt, la Herteg și pe la Făgăraș. Iar cestealalții, unde suntem acmu noi, mai târdziu, după ce n-au putut mai mult a sta prin cetăți și pre supt munți, pentru lipsa hranii, au trecut munții la Maramorăș, aședzându-se pe la Giurgiu și pe la Ciucū.

Iar după ce s-au pustiitū de la Atila și cum amū dzis mai sus că unii mutați peste Dunăre, la Dobrogea, unii peste munți asupra Oltului, cei din Țara Muntenească, cestilalții la Maramorășū, pân la vrémea lui Laslău, craiului creștin ungurescū, la a căruia vréme s-au descălecat

al doilea rându de Dragoș-vodă țara noastră și de Negru-l-vodă Țara Muntenească.

Ia dară aminte, atâta vac ce au trăit lăcitorii romani pen Maramorăș și pe la Olt, megiași cu alte limbi atâta vréme, au n-au putut să să schimbe și graiul celu chiar românescu? Și acesta ieste pricina de s-au străcat lăcitorii acestor țări graiul acmu la a doo descălecătură, cu graiul strămutat și schimbat cu ungurescă, cu sârbăscă, cu dătăscă, cu slovenescă și proci, veniți pe aceste locuri. Dzice-va neștine: dar cum de-au lăsat cei de pre urmă împărați, ce au fostu a Râmului pe urmă, și după ce au mutatul marele Costantin scaunul Râmului la Tarigrad și pe urmă alți împărați creștini, Leon Înțeleptul, Iraclie, Iustinian și câțiva hatmani vestiți? Răspundză: că după ce s-au mutat scaunul la Tarigrad, mai multu zăbavă sa cu persi avea împărații, pe urmă cu sarațini și aceste locuri stă fără agiutor și așe pustiirea lor de tătari, cum s-au dzis mai sus.

Și aceste câte s-au putut afla de descălecatul cel din-taiu pe largu s-au scris; mai multe ce lipsăscă să nu fie mirare, câte vacuri de oameni s-au petrecut. Pentru acéia, ce nu s-au putut plini, crede, iubite cetitorule, uitându-te la atâta vacă, că nu s-au pomenit păn la acesta anu nimă de descălecatul țărilor acestora.

Cuprins

LETOPISETUL ȚĂRÎI MOLDOVEI DE LA AARON- VODĂ ÎNCOACE, DE UNDE ESTE PĂRĂSITĂ DE URÉCHE VORNICUL DE TARA DE GIOSU, SCOSU DE MIRON COSTINU VORNICUL DE ȚARA DE GIOSU ÎN ORAŞU ÎN IAŞI, ÎN ANUL DE LA ZIDIREA LUMIEI 7183, IARĂ DE LA NAŞTEREA MÎNTUITORULUI LUMII, LUI IISUS HRISTOS, 1675 MESETĂ... DNI	1
Prédoslovie adecă voroava cătră cititorul	3
Stihuri de descălecatul țărîi	4
LETOPISETUL ȚĂRÎI MOLDOVEI DE LA ARONU- VODĂ ÎNCOACE	5
Capul I	7
Capul alii doilea	15
Capul alii al treilea	19
Capul al patrulea	27

Capulă al cincilea	31
Capul alău șaselea	35
Capulă alău șeaptelă	43
Capulă alău optulă	47
Capulă alău noaălea	61
Capulă alău dzécilea	77
Capulă alău unsprădzécilea	83
Capulă alău doisprădzécă	89
Capulă alău treisprădzecă	93
Capulă alău patrusprădzeeă	101
Capulă alău cinsprădzecă	109
Capulă alău șesesprădzecă	115
Capulă alău șéptesprădzecă	137
Capulă alău optusprădzecă	163
Capulă alău noosprădzécelă	183
Capulă alău doodzécilă	197
Capulă doaodzecă și unulă	221
Capulă alău doodzăci și doi	241

**De neamul moldovénilor, din ce țară au ieșit
strămoșii lor** 253

Predoslovie, adecă cuvântare dintăi de descăle-
catul țărăi cel dintăi și a neamului moldovenescu 255

Cap. I
De Italia 261

Capul al doilea

Pentru împărația Râmului 269

Capul al treilea
De Dachiia 275

Capul al patrulea
De Traian-împăratul 277

Cap al cincilea
Aicea vine rândul să pomenim de cetățile ce se
află aicea în ară la noi 291

Capul al șaselea
De numerile neamului acestor țări și de port
și de limba graiului, de unde au luat, asijderea
și de tunsura, carei să află și acmu la prostime
pe supt munte, lăcuitorii ce suntu și de lége
creștinească, de unde au luat 295

Cap al șeptilea și cel de pre urmă
Vini rândul a arăta cât au trăit aceste locuri cu
oameni după descălicarea lui Traian cu românii
de la Italiia

303